శ్రీ

ఉమర్ అలీషాకవి

ఖండ కావ్యములు

శ్రీ ఉమర్ అలీషాకవి గ్రంథప్రచురణ సంఘమువారిచే
ప్రకటింపఁబడినది.

[వెల రూ 4-8-0

సర్వస్వామ్యసంకలితము

మొదటి కూర్పు
500 ప్రతులు

రాజమహేంద్రవరము
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ నందు
శ్రీ అద్దేపల్లి నాగేశ్వరరావుగారిచే
ముద్రితము.

శ్రీ ఉమర్ అలీషాకవి ఖండకావ్యములు

విషయసూచిక

* బ్రాకెట్టులలో పేర్కొనిన సంవత్సరములలో వ్రాయబడినవి.

రెండవ భాగము

Dr. Umar Ali Shah, D. Litt., (A. I. A.)
Telugu Poet
[Photo 1944]

శ్రీ ఉమర్ అలీషా కవిగారి జీవిత సంగ్రహము.

శ్రీ ఉమర్ అలీషాకవిగారు పీఠికాపురమున క్రీ. శ. 1885 వ సం॥ లో జన్మించిరి. వీరి తండ్రిగారు మహర్షి మొహియద్దీన్ బాషా గురువర్యులు. వీరి జనని చాన్బిబీయాంబ.

వీరి తండ్రిగారు అరబ్బీ, పారశీక, సంస్కృతాంధ్ర పండితులు, ఆధ్యాత్మిక విద్యాపీఠాచార్యులు, ఆత్మవిద్యాపారంగతులు. వీరి కుటుంబము పూర్వమునుండియు భాషాపాండిత్యమునకు, ఆధ్యాత్మికవిద్యా సంపత్తికిని ప్రఖ్యాతిగాంచినది. శ్రీ కవిగారు చిన్ననాడే సంస్కృతాంధ్రములు విశేషముగా నభ్యసించిరి. తదుపరి అరబ్బీ, పారశీ కాంగ్లభాషలు నేర్చిరి. వీరు ఆంగ్లములో వ్రాయుట, మాట్లాడుట యెఱుంగుదురు కాని ఆంగ్ల పద్య కావ్యములందు ఎంతమాత్రము వీరికి ప్రవేశము లేదు. వీరు సహజ కవులు. వీరి 16వ వర్షమున తెనుగున ధారాళముగా కవిత్వముం జెప్పిరి. వీరి 18వ యేట 'మణిమాల' యను నాటకము వ్రాసి అచ్చొత్తించిరి. అది షేక్స్పియర్ మహాకవి నాటకమువలె నున్నదని అప్పటి పత్రికలు కొనియాడినవి. వీరి కనేకచోట్ల ఉద్యోగము లిచ్చెదమని ఆహ్వానించినను వాటి కంగీకరింపక భాషాసేవ దేశసేవం జేయుచు తమ జీవితమును గడిపిరి. వీరు 1934 వ సంవత్సరము డిశంబరు నెలలో అఖిల భారత శాసనసభకు సభ్యులైరి. ఆపదవి వీరి మరణమువరకు నుండెను.

వీరికి International Academy of America వారు 1936 సంవత్సరమున Doctor of Literature బిరుద మొసగిరి. శ్రీ కవిగారు వంశపారంపర్యముగా వచ్చుచున్న ఆధ్యాత్మిక విద్యాపీఠమునకు ఆచార్యులై పదహారువేల జనమును శిష్యులుగా నొనర్చిరి.

వీరి యోగికజ్ఞానమును కొనియాడుచు వీరిశిష్యులు వీరికి బ్రహ్మర్షి బిరుద మొసంగిరి. వీరి సతీమణి అగ్బర్ బీబీగారు వీరితో ఢిల్లీనగరము వెళ్ళి ది 5-4-35 తేదీని దివి నలంకరించిరి. ఆదినమున ఢిల్లీశాసనసభ మూయబడెను. వీరు గతించినప్పుడు వీరికి యిదుగురు కుమారులు యిరువురు కుమార్తెలు పెక్కురు పౌత్రపౌత్రికలు నుండిరి.

శ్రీ కవిగారి జీవితచరిత్ర ప్రత్యేక పుస్తకముగా వ్రాయబడుచున్నది. వీరు రచించిన సూఫీ వేదాంతగ్రంథమందు వీరి జీవితము సంగ్రహముగా నిట్లు వ్రాసిరి.

A

స్వీయము

క. ఆమొహియద్దీన్ బాద్షా
నామ మహాయోగి కగ్రనందనుఁడను నా
నామహితాగమ హిత వి
ద్యామతి "ఉమ్రాలిషా" మహాకవి నేనున్.

సీ. రచియించినాఁడ విభ్రాజితదివ్యప్ర
బంధముల్ పది కావ్య బంధములుగ
వ్రాసినాఁడను కల్పనాసక్తమతి పది
నాటకంబులను కర్ణాటభక్తి
కూర్చినాఁడను కళాకోవిదుల్ కొనియాడ
నవలలుపది నవ నవల లనఁగ
తెలిగించినాఁడ నుద్దీపితాఖండ పా
రసీ కావ్యములు పది రసికులలర

తే. రసము పెంపార నవధానక్రమములందు
ఆశువులయందు పాటలయందు కవిత
చెప్పినాఁడ నుపన్యాస సీమ లెక్క
యవని "ఉమ్రాలిషాకవి" యనఁగ నేను.

ఉ. రాజులఁ జూచితిన్ సుకవిరాజుల నోర్చితిఁ బేరుమ్రోయ రా
రాజులనోలగంబుల విరాజితపండిత సత్కవీంద్ర వి
భ్రాజిత మౌలవీబిరుద పట్టములందితి యూనివర్సిటీన్
దేజముమీఱ సభ్యుఁడయితిన్ మతబోధకుఁడైతిఁ గ్రమ్మఱన్.

ఉ. వ్యాసములున్ విమర్శనలు భావకవిత్వరసైక చారు వి
న్యాసములున్ మతాంతరమహాపరివర్తన తత్త్వరూపకో
పాసనముల్ పురాణములు వ్రాసితి భారతభూమి నే నుప
న్యాసములిచ్చుచున్ దిరిగినాఁడను "ఉమ్రలిషా" కవీంద్రుఁడన్.

ఉ. వేలు రచించి విద్యలను బెట్టి గడించితి పారితోషికా
ద్యాళిని వేయినూట పదియార్లను సింహతలాటముల్ మహా
భిలకసత్కళాకనక విశ్రుతముల్ జయభేరిమ్రోయ హిం
తాల వసీనటుత్కవి తండము లేమిటి లెక్క మాకడన్.

ధించితిని యోగసాధనంబులు హిమా
సీ. గమ మెక్కి మతిని చక్కాడియాడి ;
బోధించితిని జ్ఞానసాధనక్రమములు
చెవినిల్లు గాఁ జేసి చెప్పిచెప్పి ;
సవరించితిని పెద్దసారస్వతంబును
శబ్దశాస్త్రంబులు జదివి-చదివి ;
చూపించితిని రాజ్యలోపంబు లాంగ్లప్ర
భుత్వంబు ముంగర మోపి మోపి,

తే. ఇప్పుడప్పుడె నలువదియేండ్లపైన
దాఁటిపోయెను వయసు నీనాఁటికైన
శాంతి గలుగదు నీ కశాధ్వాంతమందు
జీవితము తెన్ను సుడిబోవు నావబోలు.

మ. నను నీజ్ఞానమహాసభాసదులు సానందాన నర్థించి ‘ అ
దిని మీపూర్వపితామహుల్ గురువులై దివ్యత్వమే పొగఁగా
ఘనవిజ్ఞానకళాప్రవృత్తి ప్రజహ్యాత్కాంతారముల్ నింపిరా
మని మీ రాకృతి బోధసేయఁదగు ‘ ఉప్రమాలీష ’ భాషాగతిన్.’

మ. అని సెయ్యంబునఁ గోరఁగావిని మహాహర్షంబు సంధిల్ల నా
వని యీజ్ఞానమహాసభాకథన మత్యంతంబు కష్టంబు మే
దిని సంసారనిమగ్నమానసులు నర్థింపంగ. సాధ్యంబు గా
దని యున్నంత తెలుంగ సేతునని నే నాగ్రంథమున్ జేసితిన్.

ఉ. భారతదేశ శాసనసభా సభికత్వపదంబుఁ జేర నేఁ
గోరఁగ జ్ఞాన సభ్యులు నకుంఠితదీక్ష జగంబు మెచ్చఁగా
భూరితప స్సమాధి తమ బుద్ధిని నిల్పి జయంబుఁ దెచ్చినా
రారయ జ్ఞానశక్తికి నఖాండము కంపలుచుండు జూచితే.

చ. కవితవెలుంగవట్టి పృథు కాలము వ్రాసితి పుస్తకంబు లా
కవిత తెలింగి వ్రాయుటకు గంటము రాదు నుపన్యసించు నా
దివముల విద్యతోఁ గలపి తృప్తిఘటించెడు వాని నిప్పుడో
లవము నుపన్యసించుటకు లజ్జఘటించెడు నేమిచెప్పుదున్.

శా. ఢిల్లీ భారతశాసనైకసభ రూఢిన్ బ్రాతినిధ్యంబు సం
ధిల్లన్ జేరి మహత్త్వరోజ్జ్వలకళాధిక్యంబు రాజిల్ల వి
ద్వల్లోకంబున రాజకీయకలనావ్యాపారపారంగతం
బెల్లన్ వేట్కను నిర్వహించుచును నే నీగ్రంథమున్ వ్రాసితిన్.

ఉ. ఏను హిమాలయంబుపయి కెక్కి తపస్వులఁ జూచి వారి వి
జ్ఞానములన్ గ్రహించి విజనంబగుచోట రచించినాఁడ నా
నా నవకావ్యమార్గము లనంతముగా హృదయాంతరంగ వి
జ్ఞానము విశ్వరూపముగఁ గన్పడునట్లు దృశంబుమార్చుచున్.

శా. నా లోనున్నవి నేనుజూచినవి విజ్ఞానంబులై లోకమం
దాలోకింపఁగ రాని యీ యమరవిద్యాతత్త్వమర్మంబు లం
దేలోటున్ జనియింప దీశ్వర రహస్యైకైక మీమార్గ మే
మేలా దాచెదమంచుఁ జెప్పితిమి మీరిద్ధాత్ములై తేరఁగన్.

కం. మా తాతయు మా తండ్రియు
ఖ్యాతిని ఆ శైలలి మహాగురువర వి
ద్యాతత్త్వము నేర్చిరి త
ద్రీతుల వివరింతు యోగరీతులు తెలియన్.

—♦ అగ్బరాంబ ♦—

శా. ఆ ఢిల్లీనగరాంగ్లశాసనసభాభ్యర్థిత్వ మర్థింపఁ డం
చాడన్ నేను కృతార్థుఁడై జనిన నాకై వచ్చి ప్రాణంబులన్
వీడెన్ నాసతి అగ్బరాంబిక చలత్ విద్యుల్లతన్ బోలె; యీ
నాఁడే నశ్రులు 'గోరి' పైవిడుచుచు న్వర్తింతు నిర్జీవినై.

ఉ. ఏను రచించినట్టి కృతు లెన్నిఁటినో విని తల్లి; తండ్రి నా
నా నవనాటకప్రకరణంబులు నాఁడెఁగ జూచినారు, ఢి
ల్లీ నగ రాంగ్లభారతమహీధవ శాసనసభ్య సత్పదం
బానఁగఁగాంచి 'అగ్బి' రమరాలయమేఁగె వెలుంగుచుక్కయై.

శా. ఎన్నో బాధలు బొందుచుండు మని న న్నీభూమి వర్జించి యా
పున్నెంపుంగని అగ్బరేఁగె దివికిన్ బూర్ణేందుబింబంబు వా
ర్థి న్నిద్రింపఁగ బోయిన ట్లిఁక మహాంధీభూతమాలిన్య సం
ఛన్నాస్మన్వినిషిద్ధజీవిత మభావం బెన్నినా ళ్లుండినన్.

సీ. ఏమాట చెప్పిన నెద్దురాడఁగా లేదు
పరమసాధ్వీత్వంబు పరగుకతన
ప్రాణాల నర్పించి పరిచర్యలను జేసె
పరమహర్షంబు ముందరను నెలవ
కలిమిలేములను నొక్కటిగాఁ గణియించె
నిత్యకల్యాణంబు నెలకొనంగ
ఏవురు కొడుకుల నిద్దరు కూఁతుల
ననిశంబు దీవించు నాత్మశాంతి

తే. ప్రతిదినంబును చదువు ఖురాన్నమాజు
శౌచశీలాన నలువది వత్సరములు
ధరణి జీవించి స్వర్గాన కరిగె అగ్బ
రాంబ దివిజాలు నీరాంజనంబులిడఁగ.

చం. పరమపవిత్ర యీ వెలది పండితురాలు నితాంత సత్యసం
భరిత రసాత్మకప్రకృతి వడ్డికిబారెడు ప్రేమమూర్తి సుం
దర సముపానీతం బయిన ధర్మపదంబును సంతరించి నీ
శ్వరు నెద నగ్బరాంబ కడు ప్రార్థనసేయుచు నెల్లవేళలన్.

శా. పల్లెన్ బుట్టిన ఢిల్లిలో బ్రిటిషుసామ్రాజ్యంబు పాలించు వా
రెల్లన్ వచ్చి సమాధిజేసిరి భవన్మృత్యున్ విచారించి యో
ఫుల్లాబ్జానన 'అగ్బరాంబిక' భవత్పుణ్యంబు దేశాల రా
జిల్లన్ విచ్చినకుసుమంబోలె వెస నే జీరాడుచున్నా నిటన్.

చం. హృదయము ముక్కలౌనటుల నేడ్చుచుఁ గన్నులనీరు కాల్వలై
చెదరఁగ నిమ్నలోకములఁ జేరుటకంటె సమాధితోఁటి నీ
సదనము జేరు మార్గము విచారణజేయుట లెస్స యైహికా
స్పద విభవానుషంగభవబంధము వాసిన నిన్ను జూడఁగన్.

శ్రీ కవిగారు యిస్లాం మతస్థులు. వీరి మాతృభాష ఉర్దూ. ఆంధ్రభాష మాతృభాషగా కానివారు తెనుఁగున సరసకవిత్వము చెప్పినవారు ఈకవిగా రొక్కరే. వీరు రచించిన మహాభారత కౌరవరంగ మను నాటకమున —

" నాటకముల్ ప్రబంధము లనంతముగా రచియించి వాణి కా
న్యాటవి భావవీథుల విహారమొనర్చి జయధ్వజంబు వా
గ్వాటిని నిల్పినట్టి జనవిశ్రుతు ఉమర్ ఆలీషాకవీంద్రుడన్ ... "

అని వ్రాసిరి.

వీరు రచించిన గ్రంథము లేబదివర కున్నవి. శ్రీ కవిగారు తమ శిష్యులకు దర్శనమిచ్చుటకై నరసాపురము (పశ్చిమగోదావరిజిల్లా) వెళ్ళి అచ్చట ది 23 జనవరి 1945 వ నాటి సాయంత్రము 5 గంటలకు దివి నలంకరించిరి. వీరి భౌతిక దేహమును పిఠాపురము తెచ్చి 24 వ తేదీ సాయంత్రము రైలుస్టేషను వద్దనున్న వారి యారామములో సమాధిచేసిరి.

పీఠిక

'శ్రీ ఉమర్ అలీషాకవిగారు రకరకాల కవిత్వముఁ జెప్పిరి'— అని 'భారతి' పత్రిక. ఈ ఖండకావ్యముల సముచ్చయమందు దా రకరకాల కవిత్వము కాన నగును. శ్రీ ఉమర్ అలీషాకవిగారు 1908 వ సం॥ నుండి 1944 వ సం॥ ల మధ్య అప్పుడప్పుడు వ్రాసిన లఘుకావ్యములను చేర్చి 'ఖండకావ్యము' లను పేర ప్రకటించినాము. ఇందనేకములు పత్రికలయందు ప్రకటింపబడినవి. 'కథకుడు' 'నిశాసందేశము' జ్ఞానసభల నివేదికలుగా 1943, 44 సంవత్సరములలో ప్రకటింపఁబడినవి. 'హాలి' చిన్నపొత్తముగా కాకినాడ ముస్లిం సంఘమువారు 1909 లో ప్రకటించిరి. శ్రీ కవిగారు పత్రికాసంపాదకుల కోరికపై లఘుకావ్యములు వ్రాసి పంపుచుండిరి. మఱియు వారు తమ మిత్రులవద్దకు వెళ్ళినప్పుడు మిత్రుల కోరికపై పద్యములు వ్రాసి యిచ్చుచుండిరి. ఇట్టివి ఢిల్లీనుండి బళ్ళారివరకు గలవు. వీటి నన్నిటిని సంపాదించుట మిక్కిలి దుస్తరమైనది. భాషాభిమానులు వారివద్ద యిందు ప్రకటింపఁబడని లఘుకావ్యములున్న వాటిని మావద్దకు పంపినచో రెండవ ముద్రణయందు ప్రకటించెదము.

రెండవభాగమునందు పద్యములు కొన్ని ప్రత్యేకముగా ప్రకటించినాము. శ్రీ కవిగారు 1934 సం॥ నుండి వారి జీవితాంతము వరకు అనగా 1945 సం॥ వరకు అఖిలభారతశాసన సభాసభ్యులుగా నుండిరి. ఆసందర్భమున సిమ్లా, ఢిల్లీ వెళ్ళు చుండిరి. ఈ రెండవ భాగమునందు ప్రకటించిన పద్యములు చాలవరకు ఢిల్లీ, సిమ్లాలలో వ్రాసినవి. వీటిని ప్రత్యేకముగా ముద్రింపఁదలచినాము; కాని అవకాశము లేక ఈ పుస్తకముతోనే జతపర్చినాము. శ్రీ కవిగారికి భావము స్ఫురించినప్పుడెల్ల చిత్తు కాగితములపై పద్యములనువ్రాసి పడవేయుచుండిరి. వీటిలో కొన్ని పద్యములు అసంపూర్తిగా కూడ నుండిపోయినవి. అట్టివానిలో భావము పూర్తియైన వాటిని ప్రకటించినాము. ఉదా:

"కలధన మర్థివాహినులుగా రచియించి నిజానురాగమం
గలశెల నాంధ్రవాటికలు గాదుల నిండితి......"

ఈ చిత్తు కాగితములపై వ్రాయఁబడిన పద్యములకు తిరిగి శుద్ధప్రతికూడ వ్రాయ బడలేదు. శ్రీ కవిగారి జీవితకాలమున వారువ్రాసిన గ్రంథములు అచ్చుపడక పోవుట

మిక్కిలి శోచనీయము. శ్రీ కవిగారు తమ గ్రంథములు అచ్చగునప్పుడు వాటిని సవ రించుచుండిరి. మఱియు అసంపూర్తియైన పద్యములను కూడ పూరించియుందురు.

ఋషిసత్తములైన శ్రీ ఉమర్ అలీషాకవిగారి కావ్యములు వాఙ్మయమునకు నూతనవికాసము కలిగించుచున్నవి. పంచభూతములు సృజియింపబడినట్లే ఈశ్వరాజ్ఞచే కవితావృష్టియు కురియుచుండును. దీనిని జాతి మత భేదములు లేక గ్రహించుటయే సమంజసము. శరచ్చంద్రునిఁ జూచి కన్నులు మూసుకొనుటలో ప్రయోజనములేదు. శ్రీ అలీషా కవిగారి కవిత్వ తత్త్వసుధాసముద్రము అపారమైనది. వీరొకపద్యమునందు-

శా. నేనే కోకిలమైన మావిచివురల్ నిండారభక్షించి మీ
జ్ఞానంబంతయు పంచమస్వరము శృంగారంబులోఁ బెట్టి నే
గానంబున్ వొనరించి యీ వనము లోకంబంచుఁ జూపించి మి
మ్మానందాబ్ధినిఁ దేల్చియుందును కదా యానాటి కానాటికిన్.

నిజముగా శ్రీ కవిగారు తమ కవితా తత్త్వమును పంచమస్వరమున బెట్టి చదు వరుల నానందాబ్ధినిఁ దేల్చిరి.

వి. ఎస్. శాస్త్రి.

అభివందనములు

శ్రీ ఉమర్ ఆలీషా కవిగారి యముద్రిత గ్రంథములు యిరువది వరకు నున్నవి. ఈ అముద్రితగ్రంథములలో నాటకములు, ప్రబంధములు, నవలలు ఖురాన్ షరీఫ్ తర్జుమా, మహమ్మదు వారి జీవిత చరిత్ర, (పద్య కావ్యము) సాది, ఉమర్ ఖయ్యాం పారశీక కవుల కావ్యముల ఆంధ్రీకృత గ్రంథములు, పెక్కు ఖండకావ్యములు, వేదాంతకీర్తనలు, విమర్శలు, వేదాంతగ్రంథములు, వైద్యగ్రంథములు, అనేక వ్యాసములు ఉన్నవి. ఇవి వీరి జీవితకాలమున ముద్రింపఁబడకపోవుట మిక్కిలి శోచనీయము. ఈ యావద్గ్రంథములను ప్రకటించుటకై 1946 వ సంవత్సరమున "శ్రీ ఉమర్ అలీషా కవి గ్రంథప్రచురణ సంఘు" మను నొక సంఘము స్థాపింపబడినది.

ప్రభుత్వము వారి అనుమతి లేకనే కాగితములు లభ్యము కాక పోవుటచే నీ యుద్యమము వెనుకఁబడినది. 1949 వ సంవత్సరమున ఉమర్ ఖయ్యాం పద్య కావ్యములను ప్రచురించినాము. ఈ సంవత్సరము ఖండకావ్యములను బ్రచురించినాము. మా ఉద్యమమునకు పరమేశ్వరుడు తోడ్పడుగాక. ఈ గ్రంథ ముద్రణకై ఈ దిగువ పేర్కొనిన జ్ఞాన సభాసభ్యులు ధనసహాయము చేసిరి.

శ్రీమతి అల్లూరి సత్తెయ్యమ్మగారు

శ్రీ అతురాతి నారాయణమూర్తిగారు

శ్రీ అల్లూరి సుబ్బయ్యగారు

శ్రీ ఈదవన వీరాస్వామిగారు

శ్రీ పెనుమెత్స బుచ్చివెంకయ్యగారు

శ్రీమతి మల్లంపల్లి మహాలక్ష్మమ్మగారు

శ్రీమతి మంతెన సీతయ్యగారు

శ్రీ నడింపల్లి తిరుపతయ్యగారు

శ్రీమతి ఘూడావఝ్ఝుల వీరభద్రమ్మగారు

శ్రీ కలికి పద్మనాభంగారు

వీరెల్లరకు మా కృతజ్ఞతాభివందనములు.

B

ఈగ్రంథప్రచురణయందు తోడ్పడిన శ్రీకవిగారి బాల్యస్నేహితులగు కవిరాజహంస శ్రీ వోలేటి పార్వతీశ్వర కవిగారికి మా కృతజ్ఞతాపూర్వకములగు వందనములు.

శ్రీ సరస్వతీ ముద్రాక్షరశాలాధికారులగు శ్రీ అడ్దేపల్లి నాగేశ్వరరావుగారు మిక్కిలి శ్రద్ధాభక్తులతో ఈ గ్రంథము ముద్రించి యిచ్చిరి. వీరికి మా అభివందనములు.

శ్రీ కవిగారి యెడల అమితభక్తి గౌరవములు గలిగి ఈగ్రంథమును చిత్తు నుండి శుద్ధప్రతి వ్రాసిన శ్రీ వోలేటి వేంకటసుబ్బారావుగారికి మేము కృతజ్ఞులము.

1 - 4 - 50

మదీన్ కబీర్‌షా.

వారణాశి సత్యనారాయణశాస్త్రి.

శ్రీ ఉమర్ అలీషాకవి గ్రంథ ప్రచురణ సంఘము

అధ్యక్షులు : హుస్సేన్ షాగారు

జ్ఞానసభా పీఠాచార్య.

కార్యదర్శులు : 1. మదీనా కబీర్ షాగారు, B. A., B. L.,

2. ఆచార్య వారణాశి సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు

కోశాధికారి : కేసాని శెట్టి సుబ్రహ్మణ్యముగారు

సహాయకోశాధికారి : ఖాదర్ బాషాగారు

సభ్యులు : 1. అల్లూరి సత్తెయ్యమ్మగారు

2, అవసరాల వేంకటరావుగారు, B. A.,

3. రిమ్మలపూడి వెంకటరాయుడుగారు

4. మేకా వేంకటరాయుడుగారు

5. నడింపల్లి వరహాలరాజుగారు

6. రెడ్డి అంకినీడుగారు

7. కంటె చంద్రన్నగారు

8. గారపాటి రామచంద్రయ్యగారు

9. యార్లగడ్డ వీర్రాజుగారు

10. ఈపన వీరాస్వామిగారు

11. కపిలవాయి రమణమ్మగారు

12. షేక్ హుస్సేన్‌గారు. B. A. B. T. S.

13. తాలాబ్ అలీగారు, B. A.

14. మొహియ్యుద్దీన్ బాషాగారు, B. A. B. L.,

15. తాలాబ్ అలీషాగారు

ఎవరు తల్లి!

ఉమర్ అలీషాకవి

ఖండకావ్యములు.

ఎవరు తల్లి!

నుదిటిపైఁ జుక్క, రత్నాలు ♦ పొదిగినట్టి
కమ్మ, తలకట్టు, వర, కలం ♦ కారిచీర
సౌరు సాంసార భారమై ♦ జారు జార
చేరఁజేసి కన్నులు కురుల్ ♦ బారఁజేసి
లత్తుకరసంబు పదముల ♦ మెత్తి, నెత్తి
గంప నెత్తుకపోయెడు ♦ గరిత యెవరో!
ఎఱుకఁ జెప్పక పోయెద ♦ వెవరు తల్లి!

గగనముననుండి, హిమవ న్న ♦ గమ్మునుండి
జాహ్నవినిఁ గూడి శర్యాణు ♦ చాటు మఱఁగి
ఆర్యభూమిని విడిచి విం ♦ ధ్యాటవులకు
పలస దిగి వచ్చి "ఉదయార్కు" ♦ పట్నవీధి
విడిచి నడిదారిలోఁ జాల ♦ విసిగి విసిగి
కాకతీయుల ఘోర సం ♦ గ్రామరంగ
మందుఁ గాలూది రక్తసి ♦ క్తాన్న మార
గించి, రణదుందుభిని, గీర్తి ♦ గీతములను
బాడుచు, దిశాంతముల జయ ♦ ధ్వజము లెత్తి,
భూతి రేకెత్తఁ గొన్నాళ్లు ♦ ప్రొద్దు పుచ్చి,

లంగరెత్తిననాఁడు క ♦ లంగు మదిని
నిన్నుఁ జూచిన జ్ఞాపక ♦ మున్న దబల! ॥ నుదిటి ॥

శాతవాహనశకనాథ ♦ సార్వభౌము
లాలయు నాస్థానసీముల ♦ నోలగముల
ప్రథిత పట్టాంటివీర మా ♦ ర్తాండకోటి
నిండుకొలువున గజరాజు ♦ లుండుకోట
మేటి చాళుక్యగణ పాక ♦ నాటిప్రభుల
యల నిజామాదినృపుల సౌ ♦ ధాలమ్రోల
మహితమాణిక్యదీపముల్ ♦ మండుచోట
పరనృపాలకిరీటముల్ ♦ వంగుచోట
విమలసురభిళానిలములు ♦ వీచుచోట
సిరి సరస్వతి యొకచోటఁ ♦ జెలఁగుచోట
గజ్జె, లందెలు మ్రోయఁగాఁ ♦ గనకవృష్టి
గురియు; దివిజాంగనల మనో ♦ హరవిలాస
భాసమాన కళా సము ♦ ల్లాసలీల
నవ్వువెన్నెల లలమఁగ ♦ నాట్యమాడి
నట్టి శ్రీరాజ్యలక్ష్మివే ♦ యను చొకింత
జ్ఞాపకం బున్నదమ్మ! ని ♦ జంబు చెప్పు ॥ నుదిటి ॥

ఆంధ్రభాండారములను ము ♦ త్యాలమణులు
మలచి కట్టినసౌధాల ♦ మంటపాల
వ్రేలు వీరుల తెలుఁగు చి ♦ త్రాలు విశ్వ
రూపభారతి తెచ్చి యా ♦ రోపితాభి
నయములైనట్టి నాణెముల్ ♦ నగల సొగసు
నగమువారిన గేదంగి ♦ నొగలు తెన్ను

ఎవరు తల్లి!

వెన్నెలను, నెలవంకల ♦ నిలిచి దిద్ది
సుద్దు లొలయు రాగాల వి ♦ శుద్ధగీత
గానరసవాహినులను, ము ♦ క్కాకఁ దీరి
నాట్య నిగమపాటవము క ♦ ర్ణాటఫక్కి
దిక్కుల వెలార్చి, ప్రేమ పెం ♦ పెక్క సుధల
మార్చి మల్లెల మలపి వే ♦ మారు నదిగొ
గంపలోఁ బోసి పట్టక ♦ వంపునపుడు
నిన్నుఁ గావన్న జ్ఞాపక ♦ మున్న దోసె!
నిన్ను వలదన్నజ్ఞాపక ♦ మున్న దోలె! ॥ నుదిటి ॥

తెలుఁగుకత్తులనెత్తురుల్ ♦ కడిగివేసి
ఘంటములఁ బోసి, భారత ♦ ఘట్టములకు
వీరరుచి పెట్టి తల ♦ బ్రాలువేయుచున్న
నన్న, తిక్కన్నముకుళిత ♦ హస్తములను
పలుకుపలుకునఁ దేనెలు ♦ చిలుకునట్టి
జిలుఁగుబెట్టినపోతన్న ♦ తెలుఁగువాణి
కంచుఢక్కను బ్రద్దలు ♦ గాఁగఁ గొట్టి
వెలయు శ్రీనాథభట్టు క ♦ విత్వఘాటి
తత సుధామధురోక్తుల ♦ దండలల్లి
వాణిని నలంకరించిన ♦ భట్టునోటఁ
గాంచనోదయ సౌరభ ♦ కలనమట్లు
కవితఁ గూర్చిన సోముని ♦ కలమునందు
నీదు సొగసును, నీ తీవి ♦ నీ విలాస
భాసమాన సముల్లాస ♦ బంధుర ప్ర
భా వికాసము, నీ మహా ♦ ప్రజ్ఞ చూచి

యున్న జ్ఞాపక మెక్కింత ♦ యున్నదమ్మ!
నిలిచి నా సంశయముదీర్చి ♦ వెడలిపొమ్ము! ॥నుదిటి॥

మగధ సింహాసనమున సా ♦ మ్రాజ్యలసిత
పాటలీపుత్ర వీధుల ♦ వనమునందు
వారువము లెక్కి యేనుఁగం ♦ బారు లెక్కి
ఒలయ చౌడోలు కట్టిన ♦ యొంటె లెక్కి
నవల లాడుచు నీరాజ ♦ నంబు లిడఁగ,
లాజ లోకమూలఁ జల్ల, వి ♦ రాజమాన
తేజమున స్ఫురదరుణ ప్ర ♦ దీప్తకాంతి
వందిమాగధు లలరి కై ♦ వారములను
జేయుచు, నిశాంతకలశ సం ♦ స్థిత వినూత్న
భావగంభీర భయద రూ ♦ పములఁ బోలు
పేరుపేరుల బిరుదముల్ ♦ పెట్టి వీర
కోటి మేటి సాహసములఁ ♦ జాటి కోట
లెక్కి జయభేరి మ్రేయ నూ ♦ రేఁగునాఁడు
పగలు కర్పూరదీపముల్ ♦ పట్టునాఁడు
నీవు మావెంటనుండిన ♦ యెఱుక గలదు
ఆ రహస్యమ్ము చెప్పి నీ ♦ వరుగ వమ్మ! ॥నుదిటి॥

కృష్ణ, గోదావరీ, పినా ♦ కినులు, తుంగ
భద్ర లిసుకవెట్టిన తేట ♦ బయళ్ళులందు
పిల్లగాలికి వాహ్యాళి ♦ వెడలివచ్చు
పుర పురంధ్రుల జత గూడి ♦ పూలమాల
లెగురవేయుచుఁ బకపక ♦ నగుచు పాట
పాడుకొనుచు నెత్తమ్ముల ♦ నాడుకొనుచు
సందడి మహోన్నతంబు ని ♦ స్సంశయంబు

ఎవరు తల్లి!

గాగ నేకరువెట్టె రా ♦ గాలి తీపి
వాసిఁ గైచేసి కవితా ప్ర ♦ వాహవీచి
ప్రేమకుడ్యాల తలుపులు ♦ విప్పి వేడ్క
విశ్వగానంబు సేయుచు ♦ విహ్వలమతి
ఊసులాడిన జ్ఞాపక ♦ మున్న దింక
ఒలసి తిరిగిన జ్ఞాపక ♦ మున్న దింక.
ఆ నిగూఢంబుఁ జెప్పి పో ♦ వమ్మ జనని ! ॥నుదిటి॥

ప్రేమ వినువీధి వెలువడె ♦ వేగుచుక్క
కొక్కొరో కో యనుచుఁ గూసెఁ ♦ గుక్కుటంబు
తీరె రేయెల్ల వెలిఁగిన ♦ దీపకళిక
జారచోరుల కొంగుబం ♦ గారమైన
రేయి తెగువెల్ల జల్లారి ♦ పోయె మఱియు
రిక్క లన్నియుఁ దెరవెన్క ♦ నక్కిపోయె
కలువ నిదురించెఁ, దుమ్మెద ♦ కులము లేచె
వీచుగాలిని రాలిన ♦ విరుల వాస
నలు చెలంగెను, మగనాలి ♦ వలపు గురుల
దులిపి రాల్చిన పువ్వులు ♦ దోఁగె ననఁగ
అదిగో! వినవచ్చెఁ జూడు మ ♦ వ్యక్త మధుర
రవ సుధారసధారలు ♦ గ్రాలునట్టి
స్వాగతంబు; పికమ్ము ర ♦ సాల కుటజ
మందు, భ్రమరంబు వికచార ♦ విందమందు
నీ గరిమకయి పంపెను ♦ స్వాగతంబు
స్వాగతంబు త్వదర్థంబు ♦ స్వాగతంబు;
మమ్ముఁ బునరుద్ధరింపుమో ♦ యమ్మ! నీ కి
దే సుమాంజలి! ముమ్మాటి ♦ కిదె నమస్సు! —

కలము

కలము! నీనూపవైఖరీ ♦ కలనఁ గాంచ
ఎంతొ వింతగఁ దోఁచు రా ♦ ద్ధాంతమునకు
నెమలిపురినుండి యేకరూ ♦ పమున వచ్చి
విశ్వమేలుచు నున్నా వ ♦ నశ్వరముగ
జన్మచే స్వల్పవస్తువు ♦ సార్వభౌమ
పదము గనుటన్నఁ బుణ్య సం ♦ పదయె గాదె ॥కలము॥

రెండునాల్కలు నీ కున్న ♦ నొండె చేసి
పాపపుణ్య సుఖాసుఖ ♦ రూపము లగు
ద్వంద్వములయందు నీవు న ♦ ద్వంద్వవగుచు
బ్రహ్మవ్రాఁతలనే దిద్ది ♦ ప్రకృతినెల్లఁ
గదపుచున్నావు విజయ ♦ ఖడ్గంబురీతి —
సుకవికరమున నైంద్రజా ♦ లకుని చేతి
కుంచెవలెఁ జిత్రకారుని ♦ కుంచెవలెను
చిత్రచిత్రాలు విశ్వరూ ♦ పత్రయంబు
చూపుచున్నావు రసములు ♦ సోడుముట్ట
మధురమధ్వాసవంబులో ♦ మలసినట్లు
ప్రాఁత క్రొత్తల సభ్యత ♦ వచ్చినపుడు
విరిగి పడిన జాతీయ జీ ♦ విత పునాది
యొఱకమునఁ బడి చెడిన య ♦ భ్యున్నతిని ని
షిద్ధ పాషండ ఖిన్న వి ♦ శీర్ణ మలిన
విలయనదులందు నడుపు నా ♦ వలకు నీవు
కాంచన వికారమైన చు ♦ క్కాని వగుచు
కాచితివి పెక్కు సుదుల రా ♦ కాసిగముల.
రణ శతఘ్నులు, శస్త్ర ♦ పరంపరలును,
తీర్చి జయభేరి వాయించి ♦ తెచ్చినట్టి
రాజ్యములకెల్ల మొదటి వా ♦ రసుఁడ వీవె;
యీవు కులహీనుల కరాల ♦ నిఱికిదేని
నింక గౌరవములకుఁ జో ♦ టేది చెప్పుమ!

గ్రంథాలయములు

చ. జననియు జన్మభూమియును ♦ స్వర్గముకన్న గరీయమైన వం
చనియెడు వాణి వీనులకు ♦ హాయిఁగ సోఁకినరీతి, శారికా
స్వనములు, చంద్రికాధవళ ♦ శారదరాత్రులు సొంపు నింపలే;
వనఘ! మనోహరంబు సము ♦ పార్జిత కాంతియుతంబు గావునన్.

ఉ. భారతమాత! నిన్నుఁ బరి ♦ పాలనఁ జేసినవారు కీర్తిఁ గ
న్నారు; విలాస మేర్పడ న ♦ నంతశుభంబుల నొంది స్వర్ణ దీ
నారములన్ గడించి చని ♦ నారు; వసుంధరలందు మేటి వ
న్నారు గదమ్మ సిరిఁ ధరణీ ♦ నాథులు యోధులు చిత్ర మేర్పడన్.

తే. మున్ను నీగర్భవనమున ♦ బుట్టినట్టి
ప్రతిసుమంబు సుగంధాప్తిఁ ♦ బరిఢవిల్ల
వైదుషీభృంగరుతి వినఁ ♦ బడుచునుండె
నిప్పు డవి లేవు వన మేదొ ♦ చెప్పలేము.

తే. నీవు స్వర్గంబవో కాక ♦ నిఖిల విభవ
ములకు నెలవైన తేజః ప్ర ♦ పూర్ణవాకా
గంపెడు నిసుంగులను గాంచి ♦ కాంచనములు
నింపుచుఁ గళావిలాసముల్ ♦ నెఱసినావు.

సీ. విన సొంపునింపెడు ♦ విమలగాంధర్వంబు
నలరించు మేటి గా ♦ యకులు లేరు
రమణీయ జాతి గీ ♦ తములను రచియించి
పాడింపఁగల కవీ ♦ శ్వరులు లేరు

లలిత నూతన కళా ♦ కలితరీతిని యంత్ర
ములు సేయఁగల కార్మి ♦ కులును లేరు
ప్రకృతిపదార్థ జీ ♦ వజ్యోతి శోధించి
భ్రాత్సభూమిఁ దరించు ♦ వారు లేరు

గీ. దేశమును సంఘమును సము ♦ దీర్ణవృత్తి
నరసి యుద్ధరింపఁగల నా ♦ యకులు లేరు
అట్టి మనపూర్వికుల కథ ♦ లరలయందు
పుస్తకాకృతి నీక్షింపఁ ♦ బోలు నింక.

సీ. మనసంఘ జలధికి ♦ వెనుకపాటే కాని
పోటుతగిలి ముందు ♦ బోవలేదు
మనజాతి చంద్రున ♦ కనయక్షయమె కాని
శుక్లపక్షపు శోభ ♦ జూడ లేదు
మన దేశ భవనంబు ♦ మహిని గూలుటె కాని
యే శిల్పియును లేవ ♦ నెత్తలేదు
మనభూమిభూజ మిం ♦ కను బుల్లవిరుగుచు
న్నది గాని పూయు ట ♦ న్నదియె లేదు

గీ. మన మహాజనమేఘంబు ♦ దినదినంబు
జాల్లు గురియును గాని నీ ♦ రములు లేవు
అట్టి మనపూర్వికుల కథ ♦ లరలయందు
పుస్తకాకృతి వీక్షింపఁ ♦ బోలు నింక.

శా. ఏ దేశోదయ దివ్యదీపికలచే ♦ నీ రేడులోకంబులన్
ప్రాదుర్జ్ఞాన కళాప్రదీపకళికా ♦ వ్రాతంబు వెల్గొందెనో
ఆ దేశం బిపు డంధకారమయమై ♦ యల్లాడుచున్ రోజు లెం
తో దైన్యంబునఁ బుచ్చుచున్న దకటా ♦ యూహింప నింకేటికిన్.

సీ. మధుమాసముల మేయు ♦ మావిచిగుళ్లకై
పంచమస్వర మభ్య ♦ సించెఁ బికము
కుసుమాసవము ప్రేమ ♦ మెసవి వినోదింప
వనచరత్వము నేర్చి ♦ గొనియె భృంగి
మేఘమాలికతోడ ♦ మిత్రానురాగంబు
ప్రకటింపఁ గలిగె న ♦ ర్తనము నెమిలి
పూదీవ తీవకుఁ ♦ బోయి తేనె గడించు
పాండితి నలవాటు ♦ పడియె నీఁగ

తే. సహజపాండిత్య మిటు గాంచి ♦ విహగ క్రిములె
ప్రకృతిని నలంకరించుచుఁ ♦ బెఱుగుచుండ
మనము మనుజాశయంబు నా ♦ ర్జనవిధంబు
వదలినాము సౌభాగ్యంబు ♦ వదలినాము.

సీ. దేశాభిమానంబు ♦ దీపింప నూరూర
గ్రంథాలయము లుంచి ♦ క్రాలవలయు
సంఘసంస్కారంబు ♦ సవరింప నూరూర
గ్రంథాన్వయము జెప్పఁ ♦ గడఁగవలయు
జాత్యభివృద్ధి వి ♦ చారింప నూరూర
గ్రంథార్థపఠనంబు ♦ గఱపవలయు
జన్మభూమికి మేలు ♦ సలుపుట కూరూర
గ్రంథదర్శనవృత్తి ♦ గడఁగవలయు

తే. అట్లుగాకున్న శుష్కవా ♦ క్యములఫలన
ఫలము చేకూర దాంధ్రుల ♦ భావిజీవి
తము మహానర్థములఁగూలి ♦ తల్లడిల్లఁ
గాన భారతి శోకయిల్లు ♦ గట్టుఁడయ్య.

క్షామదేవత

ఉ. ఆకటికూటికిన్ గరిటెఁ ♦ డైనను గంజి లభింపలేదు ; రెం
డాకులొ నీళ్లొ త్రావి మరి ♦ యాదకు నిల్చెదమన్న గుడ్డ లే ;
దాకరి కేకవస్త్రము గృ ♦ హంబున గోచికి మించి యింక వే
ఱాకర మేమి లేదు బ్రతు ♦ కాశ యెటో కదె క్షామదేవతా!

ఉ. కూటికి మోము వాచి పసి ♦ కూన లలో యని యేడ్చునిండ్లు నా
నాఁటికి హెచ్చుచున్నవి ; ది ♦ నంబు యుగంబునుబోలెఁ దోఁచు నే
వోటికిఁ బోయినన్ కడుపు ♦ చుమ్మలుచుట్టుకపోవుచుండె నీ
కాటక మందుఁ జెందు కడ ♦ గండ్లికఁ దప్పవె క్షామదేవతా!

ఉ. కందులకాటకం బని జ ♦ గజ్జను లాడుదు రప్డు కూడ నీ
చందము మూఁడుసేరుల నొ ♦ సంగరు రూకకు ; నిట్టివిడ్డురం
బెందు ఘటిల్లలేదు ; దుర ♦ దృష్టమె కాని, ధరిత్రి పండలే
దందువ? కాదు! నీదు మహి ♦ మాతిశయం బిది క్షామదేవతా!

ఉ. "అంగడిలోన నన్ని గల ♦ వల్లునినోట శనున్న" దన్న యా
భంగి సమస్తసస్యములు ♦ భారతమాత యొసంగుచున్న మా
కుం గలకష్టనిష్ఠుర మ ♦ కుంఠితదైన్యదవానలంబు బా
యంగల మార్గమేర్పడ ద ♦ హంకృతపూరితక్షామదేవతా!

చ. తిని తినువారికక్కురితి ♦ తీరగఁ దేరఁగఁ గోరినంత యి
చ్చినభరతాన్వయం బిపుడు ♦ చేరెఁడుప్రాలకుఁ జేయి చాచి హా
యని బ్రతిమాలినన్ దొరక ♦ వయ్యెను ; చేటు ఘటిల్లె ; నింక మా
దినములు చెడ్డ వయ్యె భవ ♦ దీయవిలాసము క్షామదేవతా!

సీ. ఆరంభ మయ్యె మా ♦ కార్తీకమాసపు ది
వాలా కై నిజువేద ♦ వాలకంబు
మరుసటియేఁడె భీ ♦ మాకంపెనీలు మా
యిల్లు వాకిలిని న ♦ ష్టేటఁ గలిపె
యుద్ధంబు పేర్చెప్పి ♦ యున్న మట్టున కత్త
మర్లులాడ్చిరి మచ్చ ♦ మాపినట్లు
వర్షాలు లేక మా ♦ వరిచేలు పండక
సిస్తులకై యున్న ♦ యాస్తి పోయె

తే. ఇట్లు కొనయూపిరికి వచ్చు ♦ నట్లు చేసి
గాలివానకుఁ బడుచెట్ల ♦ వోలె మమ్ముఁ
జేసినావు దరిద్రాగ్నిఁ ♦ ద్రోసినావు
గ్రామదేవత! కదలు దే ♦ శంబువదలి.

ఉ. వందలు వేలు దెచ్చుకొను ♦ వారలు సైతము పుట్టెఁడాకటన్
గ్రందుచు నుండ కూలి కొక ♦ మాడ గడించుదరిద్రు లంద తే
చందము పొట్ట పోసికొనఁ ♦ జాలుదు? రాలును బిడ్డ లేడ్వ నా
మందిర మెట్టులుండు? నొక ♦ మారుఁ దలంపవు గ్రామదేవతా!

ఉ. అన్నము రామచంద్ర యని ♦ యార్చుచు వీధులవెంట నెందఱో
ఖిన్నులు కంఠమెత్తి తమ ♦ ఖేదము పాడుచు మొత్తుకొంచు నే
మన్ననుగాని యొక్కకడి ♦ యన్నముబెట్టెడువాఁడులేఁడు సం
పన్నతఁగన్న దేశము శ ♦ వంబటు లున్నది గ్రామదేవతా!

ఉ. కుంచము బోర్లవేసి తల ♦ గుడ్డను పృష్ఠముక్రిందఁ జేర్చి యా
సంచులకట్ట నెత్తికిఁ బ ♦ సందుగఁ జేరిచి యింక వర్తకం
బంచు వచింపరా దని భ ♦ యంపడి పెట్టెకుఁ గాళ్లు చాచి చిం
తించుచు నుండ్రి కోమటులు ♦ దిక్కఱి దీనత గ్రామదేవతా!

ఉ. శ్రామ్మునకుఁ బవల్ నిశలు ♦ ఆఁకలి కట్టుక దంపు దంచి జీ
వమ్ములు నిల్పువార లొక ♦ ఖంకను ధాన్యము లేక బాష్ప వ
ర్షమ్ములు నింప; ధాన్యపు మ ♦ రల్ పనిలేకయె బూజుపట్టి మే
ఘమ్ములఁ జూచుచున్న వీకఁ ♦ గార్యము లేదని క్షామదేవతా!

ఉ. పూసలు, పుస్తెలమ్మినను ♦ బూటకు బత్తెము చాలదయ్యె; నా
యాసము నోర్చి కూలి నొక ♦ యర్ధ గడించిన సేరునూక లి
చ్చేసరి కెంతో కష్టము, "రి ♦ లీఫు సొసైటులు" వారి బాధలుఁ
బాసిన నెట్టులో బ్రతుక ♦ వచ్చును దీనత క్షామదేవతా!

ఉ. కూలియు నాలి మాని కను ♦ గొంచు బజారున బియ్యమమ్మ కం
ట్రోలున కేగి దేహి యని ♦ రూక యొసంగిన బేడకంటె రాఁ
జాలవు బియ్యమంచు నొక ♦ జాము దినార్ధమె యున్నవానికిన్
సోలెఁడు గింజలే యొసఁగు ♦ చున్నవి దీనత క్షామదేవతా!

ఉ. చెమ్మట యూడ్చియున్ దినము ♦ చేసినకూలిని బెట్టి కొన్న బి
య్యమ్మున సెట్టి తవ్వ కొల ♦ యందున లాభము దీసి నోటు మా
ర్కమ్మునఁ గాని దీసి జవ ♦ రాలి కమర్చును నానుపేట; ఆ
కొమ్మ మరొక్కరెమ్మ కిడి ♦ కోల్పడుచున్నది క్షామదేవతా!

ఉ. రోగముచేతఁ బండుకొని ♦ రోయుచునుండిన వాని మేనియం
దీఁగలు, పేలు, దోమలును ♦ నెంతయు నల్లులు పీల్చు రక్త; మా
లాగునఁ బేదవాండ్రని త ♦ లంపక వారల కాసుపీనమున్
లాగిరి కంటురోలునకు ♦ లాభము సేయఁగ క్షామదేవతా!

మ. పరదేశంబుల వస్తువుల్ ప్రియము కా ♦ వచ్చుఁ; మహాయుద్ధముల్
పరవాసంబులఁ గాల్పవచ్చు; నవి మా ♦ పైఁగట్టి మాధాన్యముల్
పరరాజ్యంబుల కంపి మూవనువులున్ ♦ బంగారముల్ పోవ దు
ష్కర దుర్భిక్షదవాగ్ని ముంపఁదగునే ♦ క్షామాంగనా! నిర్దయన్.

ఉ. గారెలు వండవే యనుచుఁ ♦ గాంతుఁడు కాంతకుఁ జెప్ప నామె నో
రూరఁగ వ్రేలుఁజూపి యిది ♦ యొక్కటె యున్నది రంధ్ర ముంపసం
బారము వేఱె లేదనిన ♦ భంగి గృహస్థుల యిండ్లఁ బైకి బం
డారమె గాసి లోపల లొ ♦ టారము చూడుము గ్రామదేవతా!

సీ. మధురాన్నములు మాని ♦ మహనీయు లందఱు
దోసె లుప్మాలకు ♦ దాసు లైరి
శతవర్ష జీవులు ♦ శల్యగతప్రాణు
లకట కాఫీగత ♦ ప్రాణు లైరి
ఎళనీరు ద్రావి హా ♦ యిగ సుఖించెడు వార
లైసు సోడాలకు ♦ నర్థు లైరి
కర్పూర తాంబూల ♦ ఖాదను లగువారు
ఖారఖిల్లీల స ♦ ర్దారు లైరి

గీ. మంచి పెసరట్టు, సిగరెట్టు ♦ మనకు రెండె
పంపె స్వర్గంబునుండి యీ ♦ శ్వరుఁ డఁటంచుఁ
బలికి కొఱమాలి నినుఁ గోరి ♦ పిలిచినాము
గాని, లేకున్న నీవు రాఁ ♦ గలవె కఱవ?
గ్రామదేవత! లేక రా ♦ గలవె నీవు.

శా. ఏమైనన్ విను మొక్కమాట యిదె; నేఁ ♦ డే గాదు వెయ్యేఁడు లీ
గ్రామంబుల్ పది తోకచుక్కలును, రా ♦ కాసుల్, సభోవీధులన్
భూముల్ బ్రద్దలుగొట్టినన్ భయము రాఁ ♦ బోదేమియున్ మాకు; మా
క్షేమం బీశ్వరు శక్తిపైఁ గలదు ని ♦ క్షేపంబు గ్రామాంగనా!

మోక్షగీతి

విమలమై స్వచ్ఛమై కళా ♦ విహితమైన
యజ్ఞవేదిక రాజిల్లు ♦ సదిగో! నీవు
మానసికమైన యోగ స ♦ మాధియందు
నిలిచియు సుహవిస్సుల వ్రేల్చ ♦ వలయు నేఁడు
నిలిచి ప్రాణానిలము లియ్య ♦ వలయు నేఁడు.
ఆ మహాధ్వర సముపాస ♦ నా మహాత్వ
మమల మజ్ఞాన తిమిరంబు ♦ నాహరించు
శాంతియుత తేజ మెల్లెడ ♦ సంతరించు
దివ్యశక్తి మనోవీధి ♦ తేజరిల్లు
అఖిల పాతక కాలుష్య ♦ మణఁచివైచు
సకల తాపోపశాంతిని ♦ సంఘటించు ॥విమల॥

ఇదియె జన్మకు తెఱవు, మా ♦ కిదియె సుగతి,
ఇదియె నిర్వాణ; మిదియె మా ♦ కిద్ధపథము;
ఆత్మస్వాతంత్ర్యమునకు దే ♦ హాభిమాన
ముడిగి కర్మవాంఛల నెల్ల ♦ నుడుగవలయు
వలయు నెత్తురునైన నీ ♦ వలయుఁ దుదకు
నిదియె యోగంబు ముక్తికి ♦ నిదె పునాది
యిదియె సంగపరిత్యాగ ♦ మిదియె శాంతి
రాగముల రోసి యెల్ల స్వా ♦ ర్థములఁ బాసి
శ్రాద్ధకర్మమె యవధిగాఁ ♦ జలుపవలయు
నిరుపమాన మహాశాంతి ♦ నిలుపవలయు
రక్తసిక్తమె బలి పీఠ ♦ రాజ మదిగో
త్యాగభోగంబు లనెడు హ ♦ స్తములతోడఁ

బిలుచుచున్నది కర్మవీ ♦ రులను జూచి
పలుకుచున్నది కార్యశూ ♦ రులను జూచి
అక్షయంబుగ నగ్నిప ♦ రీక్షఁ జేయ
దీక్షఁబట్టెను జగము సు ♦ భిక్ష మొసఁగ
తెలివిలో త్యాగ మిప్పుడే ♦ తెలియవలయు
తెలివిలో కాంతి యిప్పుడే ♦ తెలియవలయు
జనని యాదేశ మిది యార్ష ♦ జన్మభూమి
వధ శిలారూపమును దాల్చి ♦ పలుకుఁ గంటె
మాతృసేవ నొనర్చెడు ♦ మానఘనుఁడు
పూజ్యుఁ డన్నిఁట; వాని స ♦ ద్బోధనంబె
మోక్షసిద్ధికి మరి బంధ ♦ మోక్షములకు
కారణం బది స్వారాజ్య ♦ కారణంబు
ఈవు నీ నిశ్చయము దాటి ♦ యేగ వలవ
దీవు నీప్రతిజ్ఞను దాటి ♦ పోవఁ జనదు
సాధ్వి భర్తమాటను దాటి ♦ సాగఁబోదు
కలము కవికన్న నధికంబు ♦ పలుకఁబోదు
మురళి వాయించువానిని ♦ మఱచిపోదు
చారు విజ్ఞాని గురునాజ్ఞ ♦ మీరఁబోఁడు
నీవు నీ నిశ్చయము దాటి ♦ పోవఁ దగదు
నీవు నీ ప్రతిజ్ఞను దాటి ♦ పోవఁ దగదు
గ్రహతతులు మాఱు; లోక చ ♦ క్రములు మాఱు
పగలు, రేలును, ఋతువు ల ♦ బ్దములు మాఱు
ధరణి మాఱును యుగయుగాం ♦ తములు మాఱు
మాఱినను లెక్క కిసుమంత ♦ మీఱిపోవు
నీవు నీ నిశ్చయము దాటి ♦ పోవఁ దగదు

నీవు నీ ప్రతిజ్ఞను దాటి ♦ పోవఁ జనదు
దాస్యశృంఖల లను జీవి ♦ తంబు గడపి
ధనమదాంధుల కొలువు బం ♦ ధనములందుఁ
జిక్కి యాత్మీయవ్యక్తిని ♦ దక్కి స్రుక్కి
నీ మనోభావములఁ జంపి ♦ కామ మోహ
మగుచు నజ్ఞాన ఘోర గా ♦ ఢాంధకార
మందుఁ జిక్కి యదే తల ♦ క్రిందు లైతి
వింకఁ బైకి వచ్చెడు దారి ♦ యేది నీకు?
ఇంక నీవు నీవగుత్రోవ ♦ యేది నీకు?
ఉన్న నీబ్రతు కర్థాన్న ♦ మన్నమాట.
ఉన్న నీవ్యక్తి భూభార ♦ మన్నమాట
మాతృసేవ నొనర్పని ♦ మానవుండు
దేశసేవ నొనర్పని ♦ త్రిమ్మరీఁడు
నీకళేబర మెన్నాళ్ళు ♦ లీడ్వఁగలఁడు
ఊర్వి నెన్నాళ్లు చావక ♦ యుండఁగలఁడు
చచ్చి పుట్టెద వనుమాట ♦ సర్వమిథ్య
చచ్చి లేచెద వనుమాట ♦ సర్వమిథ్య
ఈ సహోదరకోటి నీ ♦ క్షించు నీకు
ఈ మహాఘోరకాల మీ ♦ క్షించు నీకు
ఈ మహామారి భూత మీ ♦ క్షించు నీకు
ప్రాణ మన్నఁ దృణప్రాయ ♦ మట్లు నీకు
గానవచ్చును; వధలన్నఁ ♦ గానరావు
కంఠ మురివెట్టి లాగినఁ ♦ గానరాదు
అవి సమాధికన్నను నెక్కు ♦ డగునె సఖుఁడ?
అవి మనోయజ్ఞమునకు నీ ♦ డగునె సఖుఁడ?

నీవు చార్వాకుఁడై నేఁడు ♦ నిలువవలయు
నీవు స్వార్థవాదివిగాఁగ ♦ నిలువవలయు
కండ లొలిచిన సు స్నసు ♦ చుండరాదు
తలను ఖండించినను బ్రేమ ♦ దలఁపరాదు
రక్తనాళము లుప్పొంగ ♦ రాగయుక్త
మైన పల్లవి స్వాతంత్ర్య ♦ మను స్వరంబు
లమ్ము నేర్చిన చరణ భా ♦ గమ్ములందు
గూర్చి పాడుము బహు శత ♦ ఘ్నులను బ్రేల్చి
పట్టి, మేఘము లుఱిమిన ♦ యట్టు లగును
అదె స్వరాజ్యభోగ లోక ♦ మావహించు
అదియె రోదసీకుహరంబు ♦ కదపి పైచు
మనుజహృదయంబు గరచుటో ♦ మాటగాదు
మనుజభావంబు మార్చుటో ♦ మాటగాదు
భూమి నాటిన బీజంబు ♦ మొక్కయగును
మనసు నాటిన మాట కా ♦ ర్యము ఘటించు
కలుషకర్మ మనంత మ ♦ గాధజలము
నీవు సాగరమున నున్న ♦ నావ యిప్పు
డాయమును గూర్ప లంగరు ♦ వేయవలయు
హితము నార్జింప తిష్ఠ సా ♦ ధింపవలయు
అరులఁ దెగటార్చి స్వాతంత్ర్య ♦ మందవలయు
ఇదియె నిష్కామకర్మ నీ ♦ వెఱిఁగియున్న
ఎల్లరకు దీని యర్థమే ♦ యెఱుకపడదు
పక్షు లన్నిటికి రసాల ♦ పల్లవములు
తినుట కాహార మగు నని ♦ తలఁపఁ దగదు
కోకిలమురీతి కో యని ♦ కూసినపుడె

నీకు సాయుజ్యపదవి రా ♦ నేర్చు నిజము
ఇదియె మోక్షంబు జన్మకు ♦ నిదియె యవధి
ఇదియె యిహపరసాధక ♦ మిదియె జ్ఞాన
మిదియె యోగంబు వేదాంత ♦ మిదియె తెలివు
గాన నీ యజ్ఞానమును జేయఁ ♦ గడఁగు మింక
హోత్రిపై నివృత్తి క్రియా ♦ పాత్రమైన
సర్వతంత్ర స్వతంత్రత ♦ సంఘటించు
ఋత్విజునితోడ నీ మనో ♦ వృత్తి నిలిపి
సుఖము సాగింపు సర్వతో ♦ ముఖములైన
నైహికాముష్మికంబుల ♦ కదియె పథము.

నిమ్న జాత్యుద్ధరణము

అఖిలవిశ్వకుటుంబి, మూ ♦ ర్తస్వరూపి
నిగమముల ఱేఁడు, శశికంటె ♦ సొగసుకాఁడు
తోఁచి తోఁపక యొకట దో ♦ బూచులాడు
నతని కేమైనఁ గలవె నీ ♦ చాధికతలు ?
నతని కేమైన గలదె నిం ♦ ద్యాదికములు
కుసుమ సౌగంధ్యములఁ జల్లు ♦ కొసుచుఁ గుసుమ
కోమలుల చెంత, ఘోరగా ♦ కోత్కరముల
పొంతి మసలుచుఁ జల్లని ♦ ప్రొద్దునందు
ధూళిధూసరకలితమై ♦ దోఁగుపట్టి
గంధవహుని కేమైనను ♦ గలదె మైల ?
ధవళ కిరణాళిచే విశ్వ ♦ ధాత్రిఁ దనిపి
తమముఁ బరిమార్చి, జీవసం ♦ తతికిఁ గూర్చి
లోకబాంధవ పదవిని ♦ స్వీకరించు
కర్మసాక్షికి నేమైనఁ ♦ గలదె తమము ?
కనదమానపవిత్రగం ♦ గాలహరికి
దీపితాఖండ చంద్ర చం ♦ ద్రికల వెలిఁగి
కువలయామోద మొనరించు ♦ కుంభవృష్టి
కరయ శ్వపచాదిభేదముల్ ♦ పఱిఁగునొక్కొ-
భేద మన నీర్ష్యచేఁ గల్గుఁ ♦ గాదె సఖుఁడ !
సృష్టి యొక నిమిత్తమె చేసె ♦ నీశ్వరుండు
చేతి వ్రేళ్ళున్న యట్టు లీ ♦ స్త్రీలు పురుషు
లుండవలెఁ గాని, కలహంబు ♦ లుండఁదగునె ?
ఆర్యు లాదిని దస్యులై ♦ యడవులందుఁ

దిరుగు ప్రజతోడఁ జేసె చు ♦ ట్టరిక మరసి
యవన విభులకు బిడ్డల ♦ నరణ మిచ్చి
యపుడు రసపుత్రకులు వియ్య ♦ మందినారు ;
తురకపిల్లను వెంకటే ♦ శ్వరుఁడు పెండ్లి
యాడె ; నాళ్వారు లను మాల ♦ వాఁడు గలఁడు ;
కంసరాక్షస బంధువ ♦ తంసుఁడైన
కృష్ణుఁ డెవరో విమర్శించి ♦ రేని నతఁడు
ఆది భారతవాసియం ♦ చరయఁ గలరు
పాండవులు గూడ భారత ♦ వర్షమునను
పూర్వ వాసులనుండియే ♦ పుట్టినారు
ఆర్యదస్యులభేదంబు ♦ లంతరించి
యొక్క త్రోవను, నొకకోవ ♦ నొక్క రత్న
హారమందలి పూసల ♦ యట్టు లింత
వఱకు భాగ్యాళిలోఁ దూఁగి ♦ వచ్చినారు
దిశల జయభేరి వాయించి ♦ దిగ్గజముల
కుంభయుగములపైఁ గీర్తి ♦ కోమలాంగి
గజ్జె లందెలు మ్రోయఁగాఁ ♦ గనక వృష్టి
గురియ నాట్యంబు సలిపెను ♦ గొన్ని నాళ్ళు
ఆ దినంబులు కల లయ్యె ♦ నల్పమతుల
కలములకు వెలవచ్చెఁ, గే ♦ వలము స్వార్థ
పరులు సౌజన్యమును మాని ♦ పరమనీచ
శ్వపచబ్రాహ్మణ భేదముల్ ♦ సలిపి మనుజ
కోటియను మేటిసౌధంబు ♦ కూలునట్టు
నిప్పు పెట్టిరి ; దానిచే ♦ నేఁటిదాఁక
మండుచున్నది గాని యే ♦ పండితుండు
నడుము కట్టి యా చిచ్చార్పఁ ♦ గడఁగలేదు.
సంఘ సంస్కారమంట, య ♦ సంఖ్యమైన
బ్రాహ్మణేతర సభ లంట ! ♦ బ్రహ్మవిదులు

బ్రాహ్మమతమఁట! బోధనా ♦ భ్యాసమందు
సర్వ మానవసమతను ♦ జాటునంట
ఆంధ్రు లుద్యమ మఁట స్వరా ♦ జ్యంబు దెచ్చి
దేశ ముద్ధరింతు రఁట! యే ♦ తీరొ? యున్న
యున్న వాక్స్వారతయె గాని ♦ యొక్కటైన
ఆచరించిరె మీరు మా ♦ యన్నలార?
ఆచరింతురె మీరు మా ♦ యన్నలార ?
దేశవాసుఁడు, మీయిష్ట ♦ దేవుఁ గొలుచు
మీకు సోదరప్రాయుండు ♦ మీసఖుండు
మాలవాఁ డని వర్జించి ♦ త్రోలఁదగునె!
మైల వచ్చునె ముట్టిన? ♦ మాటలందు
నేర్పువచ్చును శ్రీరంగ ♦ నీతు లన్నొ
చేయుసివి చెప్పుటకుఁగాదె ♦ చిన్నతనము
అగ్నిలో బొగ్గులను ఖని ♦ జాదికముల
వేసినపు డన్ని యగ్నినా ♦ వెలసి వెనుక
వేఁడి తగ్గిన నిది బొగ్గు, ♦ వెండి యిది యఁ
టంచు వేర్వేఱుకళలఁ గా ♦ న్పించునట్లు
మనకు ప్రేమాగ్ని ♦ తగ్గిన ♦ వెనుక జాతి
భేదములు వచ్చి సర్వంబు ♦ భిన్న మయ్యె
కూటికిని గుడ్డకును బాసి ♦ కూలవలసె
క్షామములు నీతిబాధలు ♦ క్షణము క్షణము
వేలకొలఁదిని దమపొట్టఁ ♦ బెట్టుకొనుటఁ
జూడలేకుంటె; క్రీస్తులు ♦ గూడి యున్న
వారిఁ దమజాతిలో లాగి ♦ వైచుచున్న
వార; లిఁక సంఘ మేరీతి ♦ బ్రతుకఁగలదు
ఈశ్వరా! పూర్వ మిట నొక ♦ హిందుజాతి
కల దనుచు వచ్చువారలు ♦ దలఁపనట్లు
నిలుపుమీ! దీనిభారంబు ♦ నీదె గాన.

శ్రీ మహమ్మద్ ప్రవక్త

౧

చిమ్మచీకటిలో నెల ♦ చెలఁగినట్లు
కొండకనుమలఁ గోయిల ♦ కూసినట్లు
ముండ్ల వికసించిన గులాబి ♦ పువ్వు పగిది
అరబులలోనఁ బొడమి సొం ♦ పారినావు
క్రూరదనుజులలోఁ ♦ బ్రేమ ♦ కూర్చినావు
పరమమంత్రార్థ గీతముల్ ♦ పాడినావు
జీవలోకము మోహింపఁ ♦ జేసినావు
హృదయ సీమల సాత్వ్యమా ♦ డించినావు
చేతనాచేతనము లొక్క రీతిఁ ♦ జేసి
తిరిగి యధ్యాత్మవిద్యను ♦ గఱపినావు
ఓమహమ్మదు! మము బ్రోవు ♦ మో ప్రవక్త.

౨

అలవసంతాగమమునఁ గా ♦ రాకు లూడ్చి
చిగురు లెత్తెడు క్రొమ్మావి ♦ చెట్లపగిది
నీదు "కలమా"ను బాడి య ♦ సాధులైన
సాధులైరి; క్రూరులు సదా ♦ చారులైరి
భీరులు మహాహవప్రచండ ♦ వీరులైరి
కండకావరమున నోరు ♦ గానకుండ
పురుషులము మేము, పరులంత ♦ పురుగులనుచు
నెంచునరబుల నొంచి దీ ♦ పించినావు
ఓమహమ్మద్రసూల్ ప్రోవు ♦ మో ప్రవక్త.

3

వేలుపొక్కఁడు గాని, వే ♦ వేలు గాదు
దైవమొక్కఁడె గాని, భే ♦ దములులేవు
విగ్రహార్చన విజ్ఞాన ♦ విధము గాదు
ప్రతిమలను బూజ సేయుట ♦ పాడిగాదు
శిలల, దారుల, దైవాలఁ ♦ జేయరాదు
ఆత్మతేజంబు గుణములఁ జ ♦ ల్లార్చవలెను
ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడై ♦ యలరు నతఁడు
నామరూపక్రియాశూన్యు ♦ ఁడానతఁడు
అతఁడె యతనికి సాటి; కా ♦ రితరు లెవరు
ఇదియె పరమార్థ మని నిశ్చ ♦ యించి, పాడి
ఇదియె మోక్షమార్గం బని ♦ యెఱుక చేసె
నెవఁడు, నీశక్తి వర్ణింప ♦ నెవరి తరము
ఇట్టి నీభక్తి వచియింప ♦ నెవరితరము
ఓమహమ్మద్రసూల్ ప్రోవు ♦ మో ప్రవక్త.

౪

కఱకు టాబయశ్శను వేడి ♦ గాలిఁ బైరు
పంటలును, పాడిపశువుల ♦ మాట లేదు
పొందు లేదు రేయిఁ బగలు ♦ పోరు పోదు
అట్టిదుర్భరమస్సహా ♦ నైన పాడు
కోనలోన నరబ్బుల ♦ కోనలోనఁ
బుట్టినావు; జగంబులు ♦ మెట్టినావు
ఎల్లవారిచేఁ గీర్తి పా ♦ డించి నావు
ఓమహమ్మదు! మము బ్రోవు ♦ మో ప్రవక్త.

౫

ధూళిధూసర పరివృతా ♦ భీల నిఖిల
దోషదూషిత వసుధ వి ♦ ద్వేషభూమి
కామమోహితు లరబుల ♦ కాణయాచిం
బుట్టినావు విద్యాభిక్షు ♦ పెట్టినావు
భరతవర్షంబువలెం బుణ్య ♦ ధరణిగాను
క్రూరులరబులమునికి వీ ♦ రులకు నునికి
అట్టిచోట బుట్టి సొం ♦ పారినావు
మంచి కులమున నీవు జ ♦ న్మించినావు
ఎంచి సంస్కారములను గా ♦ వించినావు
ఖలుల నెల్లను బరిమార్పం ♦ గలిగినావు
దేశదాస్యంబు విడిపించి ♦ తీరినావు
దీనుల ననాథలను జేరం ♦ దీసినావు
శ్రీమహమ్మదు; మముం బ్రోవు ♦ మో ప్రవక్త.

౬

ఆడుబిడ్డలు పుట్టుట ♦ యలంతి యనుచు
ప్రాణములతోడ భూమిలో ♦ బ్రాతువారు
ఆసవము ద్రాగి పినతల్లి ♦ నైన జెఱచు
ఖలదురాచారచరితంబు ♦ గలుగువారు
గ్రామదేవతలకు బలి ♦ గా నొసంగి
చెప్పరానన్ని హింసలం ♦ జేయువారు
కులము, దేశంబు శాంతిని ♦ గోరువారు
దేశనాశనహేతువుల్ ♦ తెచ్చువారు
కఠినదీర్ఘకోపంబును ♦ గలుగువారు

అరబు లనువారు పరికింప ♦ నలతివారె
వారలను వంచి నీచేతఁ ♦ బట్టినావు
వారిని బవిత్రులను జేసి ♦ వరలినావు
ఓ మహమ్మదు ! మము బ్రోవు ♦ మో ప్రవక్త.

2

చదువు నేపాఠశాలను ♦ జదువకున్నఁ
జదువుకొనువారికంటె ని ♦ శ్చయముమీఱి
పండితుండవు, కవివి, య ♦ ఖండదివ్య
విభవవిజ్ఞానమూర్తివి ♦ వేయుగాదు
వసుధను "ఖురాను" శ్రుతులను ♦ బాడిపాడి
కఠినపాషాణముల నెల్లఁ ♦ గరఁచినావు
కన్నకూఁతురు గర్భిణి ♦ గా నెఱింగి
చంపినను వానిఁ గాఁచిన ♦ శాంతుఁడీవు
నిన్నుఁ జంపఁగ వచ్చిన ♦ నింద్యుఁ జూచి
కరుణనేర్పిన ప్రేమ సా ♦ గరుఁడ వీవు
శాంతగుణధామ ! యోరసూల్ ♦ సార్వభౌమ
ఓమహమ్మదు మము బ్రోవు ♦ మో ప్రవక్త.

ఆకాంక్ష

1. వెడలి పోయెద నీ విశ్వ ♦ వీథి విడిచి
కడచి పోయెద నక్షత్ర ♦ గతులు మీరి
పాఱి పోయెదఁ బైలోక ♦ పథములకును
నడచి పోయెద నల గగ ♦ నాలు దాటి
అధికలోఁ యుధములో మెవ ♦ రైనఁగాని
భ్రాంతులై నాదువెంట రా ♦ వలదు మీరు
భక్తిమై నాదువెంట రా ♦ వలదు మీరు ॥వె॥

2. వదలివేయుదు తృణములు ♦ వదలునట్లు
విడిచివేయుదు సమిధలు ♦ విడుచునట్లు
స్వర్గనరకాలయాసలు ♦ వదలివేసి
పాపపుణ్యాలకబురులు ♦ రూపుమాపి
మోక్షబంధాలతలుపులు ♦ మూసివేసి
అక్షరాద్వైతబ్రహ్మ ప ♦ దార్థతత్త్వ
భావజిజ్ఞాసలను దన్ని ♦ నైచి దేవ
పూజల నమస్కృతుల నిప్పు ♦ పుల్లగీసి
దోసి యొగ్గి వేడెదుభక్తిఁ ♦ బాసి, శాశ్వ
త ప్రభాభాసమాన నూ ♦ త్న ప్రదీప్త
జ్ఞాన తేజంబులో లీన ♦ మైన వెలుఁగు
వెలుఁగులోపల నానంద ♦ విభవమొంది
సాంద్రవిభ్రమనీలాభ్ర ♦ షండకల్ప
మండితాఖండశిఖిని ను ♦ ద్దండలీల
మాడి బూడిదనై యొక్క ♦ మట్టికణము
నైనఁ గాకుండఁ బోయెదఁ ♦ గాన మీరు — భ్రాంతు

3. అదియె నిత్యంబు; నశ్వర ♦ మదియె నిజము
అదియె అవ్యయ మదె పర ♦ మాత్మతత్త్వ
మదియె అనురాగములకాణ ♦ యాచి ప్రకృతి
విశ్వముల కెల్ల నెలవైన ♦ పీఠభూమి
అదియె కవిలోకముల కెల్ల ♦ నాటపట్టు
ప్రేయసీ సమాగమ మహా ♦ విభవవీధి
గాన సౌందర్యముల కిర ♦ వైనచోటు
తపములకు నెల్ల ఫలమాచుఁ ♦ దనరుచోటు
నగవులకుఁ దావలంబయి ♦ నెగడుచోటు
ఊహ చొరరానిచోటు సం ♦ దేహములకు
లొంగనటువంటి చోటు; యే ♦ లోటులేని
చోటు శాంతికి స్థానమై ♦ సౌఖ్యచోటు
అదియె నా జన్మభూమి నా ♦ కదియె నెలవు
అదియె నా వాస మదియె నా ♦ సదన మరయ ॥అ. వె॥

4. నన్నుఁ గని యేడ్చువార లెం ♦ దున్నవారు
నన్నుఁ దలపోయువార లెం ♦ దున్నవారు
నా మరణ మహాజ్వాలలో ♦ నా మహాప్ర
భాప్రళయకాల దందహ్యా ♦ మానమాని
తాగ్ని నెవ్వారు కాలి వె ♦ న్నాడఁ గలరు!
బాష్పకణములు నా చితి ♦ పైని రాల్చి
ఆరుపఁగ వచ్చువార లు ♦ న్నారె జగతి ॥అ. వె॥

5. నా మరణవేదికను నేను ♦ నా కరాల
వైచుకొని నేనె శయనించి ♦ వగచి వగచి
కరఁగి కన్నీళ్లు కడువడిఁ ♦ గార్చి కార్చి

వేఁడినిట్టూర్పులనుఁ బుచ్చి ♦ వేగి వేగి
ఆ వ్యసన ధూయమానదుః ♦ ఖానలాన
మిడుతవలె రాలి ప్రాణాలు ♦ విడుతు; మేను

మట్టిఁ గలియఁగ నా మైత్రి ♦ పట్టలేక
పూలు గురియును ఆ మహో ♦ పుణ్య సీమ
వాసనలు వీచు బ్రహ్మజి ♦ జ్ఞాసలందు
మందులై పారువారి కా ♦ నందజనక
మగుచు మూర్ఛలఁ దేల్చు బా ♦ హ్యప్రపంచ
గరిమప్రేమానురాగంబు ♦ పరిఢవిల్ల ॥అ. వె॥

6. ఇదె సమాధి యియ్యదె యోగ ♦ మిదియె శాంతి
శాంతి పారకుఁడా! నీదు ♦ స్వాంతశరధి
పొంగి పొరలు తరంగాల ♦ మునిఁగి తేలి
వ్రాసితిని గీతి నీ రీతిఁ ♦ బాడిపాడి
ఇట్టు లుంరాలిషా కవి ♦ యెఱుక చెప్పె.

మెఱుగుడు పురుగు

1. పంటకాలువ గట్టు బోయి
యొంటిగంట రాత్రివేళ
నొంటిగా నిలుచుంటిని ము
క్కంటినీ గనుగొంటినీ

2. కాపు లందరు పార లెత్తి
ఆపుచుండిరి యేటినీరు
ఆ ప్రవాహములోపల నా
చూపు నిలిచిన తావులో ॥నా॥

3. మెఱపుకంటె తేటు గలది
కరకు వజ్రము మీరియున్నది
మెఱుంగుడుం బుర్వందులో పడి
యరుగుచుండెను నీటిలో.

4. దానిరూపు నాదుచూపు
దానినడక నాదురాక
ఆ నిముషమునందున నా
మేను పులకరించెను

5. నేను దానితో మాటలాడి
నాను నా కతి జాలివచ్చెను
దానివైఖరి చెప్పగా వి
న్నాను అశ్రులు రాల్చంగా ॥వి॥

6. దాని తేటు నదీజలంబున
దానికాంతి నదీతటంబున

అనుమానాలై యున్నది నా
యానసము కెదురైనది ॥నా॥

7. జంటబాసి వచ్చునపుడు
తుంటవిల్తునిబారి దగిలి
మంటబడుటకు మారుగా నుడి
గుంట బడితివో నేరుగా॥ నుడి॥

8. నీ విలాపము నెవరు విందురు
నీ విలాసము నెవరు గందురు
నీవు యేలాగైనను నీ
భావిదశ చెడిపోయెను ॥నీ॥

9. కావరమున పోవలేదని
కానికార్యము సేయలేదని
దేవులాడుచు నుంటివి నా
దేవుతో డనుచుంటివి ॥నా॥

10. నీ వియోగము సైపలేక
నీ విభుం డట నున్నవాఁడు
నీవు వానిని గలియఁగా బో
లేవు నీ గతి చూడగా ॥బో॥

11. ఏటి కడ్డము వైచిరి నీ
చోటి కిప్పుడు పోవలే వా
బాట పూడి పోయెను ము
న్నీటికాపుర మాయెను ॥ము॥

12. కేలు నీవు నడవివీధుల
గ్రాలు యామినిబెట్టుకొను దీ

పాలపోలిక దనరుచు నీ
లీలచెడితివి వనరుచు ||నీ||

13. పైడిపిచ్చుక నిన్నువిడచెను
గూడు గుంటలు లాగివైచిరి
తోడునీడ పోయెను నిన్
గూడువా రెవ రింకను ||నిన్||

14. ఎంతసేపు వంతబడెదవు
కొంతసేపులో తెల్లవారును
వింతయగు నీతేజము ఆ
పాంతముగ నగపర్చును ||ఆ||

15. అనిన నాఖద్యోతి మెఱసెను
అప్పుపై తేజంబు నిలిచెను
అనుకొంటి నదె యీశ్వరునిగా
మనసునకు వినిపింపగా ||నా||

16. చుక్కలై నను చూచివచ్చు
రెక్క లున్నవి గాని నీటవి
ముక్కలైనవి మెగురలేవు; ఇం
కెక్కడ నీఖేచరత్వము.

17. ఒక్కమారే మారిపోయెను
ఒక్కమారే తిరిగిపోయెను
ఎక్కడిది నీపూర్వసదనము ఇం
కెక్కడిది నీఖేచరత్వము.

18. లీల ఉం రాలీష కవి కా
శైలలీగురు డెరుక చెప్పిన
నీలతోయద జ్యోతిని యీ
వేళ నే గనుగొంటినీ.

కావ్యకాంత

ఏది కావ్యశ్రేయా బాధ్య ♦ మేది ఫలము
గాక పరిపూర్ణతత్త్వసం ♦ కాశ మగుచు
వెలయునో, యేది యిహపర ♦ ములకు సాధ
కంబో, దానిని గాంచి లో ♦ కమును గాంచి
పలుకు కవికి సదా వాని ♦ కలమునకును
కావ్యకాంతకు నా నమ ♦ స్కారశతము.

మేఘమాలికలోఁ దోఁచు ♦ మెఱపు చూచి
చుక్కకను విచ్చి చూచెడు ♦ సొబఁగు చూచి
ప్రసవసౌరభములు జల్లు ♦ వనముఁ జూచి
దరులఁ బ్రవహించు నేటిసం ♦ దడిని జూచి
పూలపైని సీతాకోక ♦ పురుగుఁ జూచి
కులుకు బంగారుపిచ్చుక ♦ గూడుఁ జూచి
నెమలి పురి విప్పి యాడెడు ♦ కొమరు చూచి
రాత్రి గాచెడు వెన్నెల ♦ హాయిఁ గాంచి
రాలఁ దృణములఁ గల హిమ ♦ రాజిఁ గాంచి
భవ్యశారదరాత్రివై ♦ భవముఁ గాంచి
భీతహరిణాక్షికన్నుల ♦ బెళుకుఁ గాంచి
పాడెడువసంతకోకిల ♦ స్వరముఁ గాంచి
వెలఁది నిజనాథుపై నుంచు ♦ ప్రేమఁ జూచి
పలుకు కవికి సదా వాని ♦ కలమునకును
కావ్యకాంతకు నా నమ ♦ స్కారశతము.

వనమహాలక్ష్మి తామర ♦ పళ్ళెరమున
గొజ్జఁగులఁ బెట్టి హారతి ♦ గొలుపుచుండ
తేరిపారఁగ తుమ్మెద ♦ ద్రిమ్మరీఁడు
చూచి విటనారికచముల ♦ సొబఁగుమీఱు
మల్లికలఁ జేరి మధుపాన ♦ మత్తచిత్తుఁ
డగుచు నవరసభరితమై ♦ యలరునట్టి
పాటలను బాడి వలపింప ♦ వచ్చుచుండ
మదనుకొలువున జీతంబు ♦ కుదిరి శుకము
వనశకుంతకుహూకల ♦ స్వనము లట్టె
చేయకుండ బరాబరుల్ ♦ చేయుచుండ
చిమ్మచీకటి వేసలను ♦ గ్రమ్మి పువ్వు
పొదల ఖద్యోతములు రాత్రి ♦ పొలఁతికురుల
మెఱయు మొల్లలవలెఁ గాంతిఁ ♦ బరపుచుండ
కేచురాయను తిత్తూడు ♦ బాచకాఁడు
బండిపులుఁగను రంఢోలు ♦ వాద్యగాఁడు
తీతువను బాకనూదు దూ ♦ దేకువాఁడు
గుడ్లగూబను శుభపాత్ర ♦ కుఁడు గడంగి
నడువ గోలాహలంబులు ♦ నభము ముట్ట
మదనుఁ డత్యంతవైభవ ♦ సదనుఁ డగుచు
చెఱకు విల్ వంచి కాముకుల్ ♦ చెదరి పరువ
కుసుమమార్గణములు వేసి ♦ కొనుచు నూత్న
యౌవనుల మనోవీధుల ♦ కరిగి వారి

5

సీమలను జేరి రాజ్యంబు ♦ సేయుచుండఁ
గాంచి పలుకు కవికి వాసి ♦ కలమునకును
కావ్యకాంతకు నా నమ ♦ స్కారశతము.

ధనమదాంధులకనుల కం ♦ జనము లుంచి
భూధవుల వంటినుండెడు ♦ పులును విఱిచి
పండితులకుండుశృంగముల్ ♦ భంగపఱిచి
అగపడినకావ్యకాంతల ♦ సొగసు దిద్ది
పారుసెలయేటిజలముల ♦ పాటపాడి
హరిణశాబకములతోడ ♦ నాటలాడి
శాద్వలంబుల సైకత ♦ స్థలములందు
సాంధ్యరాగంబు లీనెడు ♦ సమయములను
చాతకము నింట వానకై ♦ చంచుపుటము
విప్పి యెలుఁగెత్తి యేమేమొ ♦ ముప్పొ గడచు
మాటలాడెడు ద్యోధునీ ♦ మార్గమందు
జూపు మలపుచు జగమెల్లఁ ♦ జూచి చూచి
ప్రకృతి యొకనల్లపూసగాఁ ♦ బరిగణించి
పరగ బ్రహ్మాండభాండంబు ♦ పట్టరాని
భావములతోడ హావభా ♦ వములతోడ
కవితలను పువ్వుదండలు ♦ గా రచించి
తన స్వజాతివధూవరు ♦ లను సలంక
రింపఁజేయుచు జగముఁ ద ♦ రింపఁజేయు
కవికి, రత్నాలఁ దూఁగు నా ♦ కలమునకును
కావ్యకాంతకు నా నమ ♦ స్కారశతము.
ప్రాఁత శృంగారపాఠముల్ ♦ పలికి పలికి
పంచబాణుని ముసుబాధ ♦ వ్రాసి వ్రాసి

వెన్నెలను మందునగ్నిగా ♦ బిలిచి పిలిచి
తెమ్మెరను వేడిగాడ్పని ♦ తిట్టితిట్టి
మోముపద్మంబు, కన్నులం ♦ భోజదళము
కరము తామరతూడు, వ ♦ క్షస్థలంబ
పర్వతయుగంబు, నడుము న ♦ భంబు, భంబు
గోరటంచును జెప్పిన ♦ గోడె తిరిగి
చెప్పి తలనొప్పి యెత్తించు ♦ చెనఁటిత్రోవ
మాని మహనీయమైన వి ♦ జ్ఞానగరిమ
లోకసామ్రాజ్యపట్టాభి ♦ షేకమునకు
మార్గదర్శకులై పుణ్య ♦ మహితమైన
జాతిగీతంబులను వ్రాసి, ♦ చచ్చియున్న
సంఘమును లేవనెత్తెను స ♦ త్కవీంద్రుఁ
డందఱికిఁ బూజ్యుఁ డతనివా ♦ క్యామృతంబు
ప్రాణ మందఱి కతనికా ♦ వ్య స్వరూప
మందఱికి భుక్తిముక్తి శు ♦ భావహంబు
కాన నట్టికవిత్వమా ♦ ర్గమును దెలిసి
పలుకుకవికి సదావాని ♦ కలమునకును
కావ్యకాంతకు నా నమ ♦ స్కారశతము.

జల్యానువాలాబాగు

ఉ. పౌరుల శస్త్రశాస్త్రములు ♦ పద్ధతినేరనివారి సాధుసం
సారులఁ బట్టి డయ్యరు పి ♦ శాచము జల్యనువాలబాగులో
దూరి వధించెఁ దద్రుధిర ♦ దుఃఖసముద్రము భారతీయ హృ
ద్ద్వారము సొచ్చి యగ్నివలె ♦ జ్వాలలు వీచుచునున్న దెంతయున్.

ఉ. యూరపుదేశ మెక్కడల ♦ హూణకిరాటపుళిందు లేడ? యా
ఘోరరణంబునం దరులఁ ♦ గూల్చి జయధ్వజ మెత్తినట్టి మా
భారతవీరయోధు లొకొ ♦ పాటె? నిరంకుశశాసనాగ్ని సం
స్కారముచేసినారు; సిత ♦ జాతికి నీతియటంచు నున్నదే.

ఉ. రౌలటుశాసనంబు సమ ♦ రంబునగెల్చినదాని కంకుగా
గాలము మీనజాలమున ♦ గ్రైయొనరించినరీతి హూణభూ
పాలు రొసంగినారు పరి ♦ పంథినృపాలురు నవ్వునట్టు ల
య్యో! లవమైన ప్రేమమగు ♦ నోయి! కృతఘ్నత వేఱయున్నదే.

ఉ. యూరపుదేశ మట్టిటుల ♦ నూగగ శౌర్యపరాక్రమంబులన్
భారతవీరకోటి రణ ♦ పాండితి వైరులఁ జీల్చి రక్తసి
క్తారుణమూర్తులై నిజజ ♦ యధ్వజముల్ నెలకొల్పినప్పు డీ
దారుణ మెచ్చెఁ దద్రుధిర ♦ ధారలు ఘోరునఁ బొర్లిపారఁగన్.

చం. ప్రళయపయోదముల్ గురియు ♦ భంగి ఫరంగి పిరంగిగుండ్లు గుం
డెలదర దేహపంజరము ♦ డిల్లఁగ జల్లెడరీతి మార్చినన్
సొలసియు నిస్సురుస్సురని ♦ స్రుక్కఁడు చిక్కఁడు వైరిచేతికిన్
బలపదరిప్రభంజనుఁడు ♦ భారతవీరుఁడు మాటలేటికిన్.

శా. ఆహారంబున కంగలార్చెడు, రణవ్యాపారపారాయణుం
డై హర్యక్షమురీతి వైరిగజకుం ♦ భానీకముల్ చీల్చి సం
దేహం బందక యాత్మరక్త మొలికిం ♦ చెన్ భారతీసైనికుం
డాహా! ఆంగ్లకిరీటరక్షణసము ♦ ద్యద్భక్తిసంయుక్తుఁడై.

సీ. ఒకచోట నీహార ♦ నికరంపురాలపైఁ
బవళించు రణము ♦ రే బవలు సలిపి
ఉన్నచోఁ దిని యున్న ♦ యుదకముల్ ద్రావి జీ
వించుఁ బోరును విని ♦ ర్జించుచుండు
ఆసవపాన దు ♦ ర్వ్యసనసంసక్తుఁడై
గతి మాలి వైరివం ♦ కలకుఁ జనఁడు
అగ్నిగోళములకు ♦ నాహుతియగుఁ గాని,
వెన్నిచ్చి పాఱఁడే ♦ వేళఁ గాని
అట్టిశౌర్యంబు వెచ్చించి ♦ ఆవహమున
విజయ మార్జించి వచ్చిన ♦ వీరవరులు
భారతీయులు వట్టిసే ♦ వకు లటంచుఁ
జెప్ప నోరాడనే విదే ♦ శీయులార!

ఉ. ఈ యఘ మూరకే విడువ ♦ దీ విపరీతము దారుణంబు; యే
దో యొకనాఁడు చండి యిలు ♦ దూరి మహాప్రళయంబులీల రా
జేయును భారతీయునెడ ♦ జేసిన పాపఫలంబుమీకు; కా
జేయుధనంబు వడ్డిగ్రసి ♦ యించినరీతి; గ్రహింపుడెంతయున్.

సీ. సేవకవృత్తియే ♦ జీవికాదర్శంబు
దొరబాబులని వెంటఁ ♦ దిరుగువారు
మీదాస్యమే మాకు ♦ లేదు పొమ్మనుచున్న
మోక్షమార్గం బని ♦ మ్రొక్కువారు

పిల్లికి భిక్షంబు ♦ పెట్టనివారైన
యుద్ధఋణా లిచ్చి ♦ యులుకువారు
భ్రాతృనినైనఁ గా ♦ పాడనివారైన
యూరపులో బావఁ ♦ గోరువారు

తే. దైవమును మాని దయ్యాలఁ ♦ దలఁచువారు
పుణ్యమును వీడి, పాపానఁ ♦ బోవువారు
ఎవరు పోయినఁ దనబాగు ♦ నెంచువారు
నగుచుఁ బ్రజ లుండ దొరల నో ♦ నాడనేల ?

సీ. బానిసత్వము నుగ్గు ♦ పాలఁ బోసిన దోషి
అన్నవస్త్రము లాచి ♦ కొన్న ఖలుఁడు
కాటకం బనెడు ర ♦ క్కసిని దెచ్చినపంద
కక్షలఁ బెంచిన ♦ రాక్షసుండు
నిర్బంధశాసన ♦ నిచయమార్చినజాణ
పన్ను వేసిన మహా ♦ పాతకుండు
మత్తువస్తువు లమ్మి ♦ విత్తముఁ గొనుద్రోహి
కయ్యాలఁ బెంచిన ♦ కఠినతముఁడు.

తే. కలికిఁజెలికాఁడు యమునకు ♦ వలపుకాఁడు
మోసములకు తావు, విరోధ ♦ ములకు ప్రోవు
దుర్గుణంబులకాణాచి ♦ తులువ, బూచి
ఈ చికాకుల నించె మా ♦ యించెప్టేఁడు.

సీ. కవటాకులను బోలఁ ♦ గల పసిబాలుర
నెండలో నడిపి హిం ♦ సించినారు
నడచిపోయెడు వారిఁ ♦ బడఁద్రోసి, ప్రజలను
బొట్టపైఁ బ్రొఁకించి ♦ పొడిచినారు

నిరపరాధుల నెల్ల ♦ నిలఁబెట్టి పిట్టలు
　　　　చితుకునట్టులఁ గొట్టి ♦ చెనకినారు
శుద్ధాంతకాంతలఁ ♦ జొచ్చి, కొప్పులఁ బట్టి
　　　　మానభంగము జేసి ♦ మరలినారు

వేల ప్రజల తుపాకుల ♦ పాలు జేసి
కోసి, ప్రాణార్థములు లాగి ♦ వేసినారు
తెలిసి పంజాబు పరువును ♦ దీసినారు
కలుషమని జంకఁబోక రా ♦ కాసిమూక.

వ. జలియనుబాగులో జనులఁ ♦ జంపిన రక్తము వర్షపాతముం
బలెఁ బ్రవహించె; మొండెములఁ ♦ బ్రాణము లుండినవారి యార్తిసం
కలితరవంబు గర్జనము ♦ కైవడి మ్రోసె దిగంతభూములన్ ;
ప్రళయము వచ్చెనో యనుచు ♦ పౌరులు పారిరి ప్రాణభీతులై.

ఐకమత్యము

ఆ. చంద్ర చంద్రికవలె నాంధ్ర ♦ జగతి నిండి
యంతటను సాంద్రతమ తేజ ♦ మావరింప
విద్యయు వివేకమును గూర్చి ♦ వెలయు మీదు
ఆంధ్రచంద్రిక ధరణీ చం ♦ ద్రార్క మగుచు.

తే. తెలుఁగు వా రొక్కరు, మహమ్మ ♦ దీయు లొకరుఁ
గలసి యన్యోన్య మైత్రిచేఁ ♦ దెలుఁగుబాస
నాంధ్రచంద్రిక యనుపేర ♦ నలరు పత్రి
కా ప్రకటనంబు నేఁత భా ♦ గ్యంబు గాదె!

సీ. తిలల చందమున గో ♦ వులచేత నలరారు
తెలుఁగుదేశము మీరి ♦ నెలవుగాదొ
ఆంధ్ర మహావిష్ణుఁ ♦ డాదరించిన మహా
మహిత భూస్థలి మీరి ♦ మాతగాదొ
శైలాకృతుఁ డనంత ♦ సార్వభౌముఁడు నేలు
నాంధ్రంబు మీరి కా ♦ ణాచిగాదొ
త్రైలింగదేశ మ ♦ ధ్యంబునఁ బొడమిన
తెలుఁగుబాసయె మీరి ♦ దిక్కుగాదొ

గీ. ఆర్యరక్తంబె మీరి దే ♦ హములయందు
స్వచ్ఛమై నేటిదాఁక యే ♦ పారుచుండె
మతము వేరైన జాతి న ♦ మ్మతము గాదె
భ్రాతృవరులార! సుగుణ సం ♦ పన్నులార!

సీ. అన్యోన్యమైత్రిచే ♦ నలరారలేదె యా
ర్యుల వేదమతము పెం ♦ పలరునపుడు
సంక్షోభమించి వా ♦ సము సేయలేదె బౌ
ద్ధులు, నాస్తికులు వచ్చి ♦ సిలిచినపుడు
కలసికట్టు తనాన ♦ మెలఁగి లేదె మహమ్మ
దీయు లిస్లామును ♦ దింపినపుడు
ఐకమత్యముతోడ ♦ నాలింపలేదె క్రై
స్తవసోదరులు బోధ ♦ సలుపునపుడు

ఆ. ముక్తికొఱకు మతము; ♦ భుక్తికిఁ గాదు; దే
శంబుకొఱకుఁ గాద ♦ సంశయంబు
బాస యొకటి, దేశ ♦ వాసంబు నొక్కటి
మనకుఁ గల్గు మైత్రి ♦ మానఁదగునె.

సీ. జాతు లన్నియు నేనె ♦ రీతు లన్నియు నేనె
యనలేదె శ్రీకృష్ణుఁ ♦ డనఘమూర్తి
మతము లన్నియు నావె ♦ మతవేదములు నావె
యనలేదె యల మహ ♦ మ్మదు రసూలు
జగ మంతయును వాఁడె ♦ నిగమంబులును వాఁడె
యనలేదె శంకర ♦ మునివరుండు
దృశ్యమంతయు నశ్య ♦ మిది యనశ్యంబని
యనలేదె చైతన్యుఁ ♦ డాది మునులు

తే. ఇట్లు మతమతాంతరులైన ♦ యెల్ల విబుధు
లాడుచుండఁగ భేద మే ♦ నాఁడు గలదు?
బాసకును, దేశమునకుఁ దో ♦ డ్పడఁగ వలయు
భేదభావంబు వీడి వి ♦ వేకులార.

ఆ. ఆంధ్రదేశ మనెడు ♦ నట్టి యీ యొడలెప్పి
భిన్నమతములు గాఁగ ♦ నున్నవాడు;
ఒకరి కొగ్గు గదుర ♦ నొకరు రంధ్రముసేయ
సహముగానె హాని ♦ సంభవించు.

సీ. వికచారవింద సం ♦ ధ్యకముల నలరారు
నళికులంబులయందుఁ ♦ గలుగు మైత్రి
కేకి కేకారవ ♦ కోకిలాలాపంబు
లోలయు గీతికలందుఁ ♦ గలుగు మైత్రి
నెలరాల రాలు పు ♦ ష్పాల సుధల్ చిలికెడు
కలికి పల్కులయందుఁ ♦ గలుగు మైత్రి
గైరికధాతు రా ♦ గంబుల సాంధ్యరా
గముల మైక్యమునందుఁ ♦ గలుగు మైత్రి

తే. భారతీయులయం దల ♦ రారుఁగాత
జాతికిని, నీతికి నిధాన ♦ మై తనర్చు
దేశభాషలు సతము వ ♦ ర్ధిల్లుఁ గాత!
గ్రామ్యము లడంగ గ్రంథముల్ ♦ గ్రాలుఁగాత.

తే. ఇట్టు లభ్యుదయము నెల ♦ యించుకొఱకు
నాంధ్రచంద్రిక చిరకాల ♦ మవనియందుఁ
దనర నీ పద్య సప్తక ♦ మును రచించెఁ
దవిలి పుంరాలిషా యను ♦ కవి యొకండు.

సీ. ఆంధ్రమండలిఁ బుట్టి ♦ యాంధ్రులై వర్తించి
యాంధ్రవిద్యను విడ ♦ నాడఁ దగునె
ద్రవిణంబు లైనను ♦ ద్రవ్యంబు లైనను
భాషతోఁ దల్లితోఁ ♦ బాటి యగునె

చంద్రచంద్రికలట్లు ♦ సమరసైక్యంబందు
జాతియు నీతియు ♦ జార్వదగునె
ద్రిండు నాఁదగు నాంధ్ర ♦ దేశాన మన దత్త
మండలంబుల కీర్తి ♦ మాపఁదగునె
కనకవర్షము గురి ♦ సిన రాజ్య మిది దండ
కారణ్య మిపుడు సే ♦ యంగ నగునె

తే. ప్రోది తెగఁ ద్రెంచి సంస్కారం ♦ ములను డించి
దురభిమానంబుఁ గొలిచి యీ ♦ శ్వరుని మఱచి
టూకి యగు తెల్విఁగూడి, తా ♦ టోటు లాడి
రూఢి చెడరాదు జనులార ♦ మూఢమతిని.

నెలవంక

తే. దర్పకుఁడు వచ్చి వంచిన ♦ ధనువువలెను
పాలకడలిలోపలి వెండి ♦ పడవవలెను
ప్రకృతి కన్య త్రావెడు పాన ♦ పాత్రవలెను
నభముపైఁ దోఁచె రెండవ ♦ నాఁటివిధుఁడు.

తే. ఎవతెయో దీపమునుఁ బెట్టి ♦ యేగె నింట;
దాని గని పతంగంబు సం ♦ తసముతోడ
వలచి ప్రాణంబు లర్పించి ♦ వైచెఁ; నేను
నామనోహారి కేల యీ ♦ నోమనైతి!

తే. మిడుతపై దీపమున కెట్టి ♦ విడువరాని
ప్రేమయో గాని యొక్క రా ♦ త్రియును గూడ
బ్రతుకనియ్యదు; మిడుత దా ♦ వలచి పడిన
దాను బడి యారిపోవు సం ♦ తసముతోడ.

శ్రీరాముఁడు

రామచంద్రుండు దశరథ ♦ రాజ తనయుఁ
డై యయోధ్యాపురంబున ♦ నవతరించెఁ;
గడపె పితరులతోఁ దన బాల్య ♦ కాల మెల్ల
కాల మంతయు గడియలై ♦ గడచిపోయె
కాని, కాలంబు రాముని ♦ గాని, వాని
సుగుణచారిత్రములఁ గాని ♦ సుంతయేని
మఱవలేదు; మఱెన్నఁడు ♦ మఱవఁబోదు.
ఇదియె పరమార్థ మందఱి ♦ కిహమునందు
దేవుఁడే దేహధారియై ♦ దివిని విడిచి
భువికి దిగి రా నవసరంబు ♦ పుట్ట దెపుడు
ఎవరు బాల్యంబునుండి జి ♦ తేంద్రియు లయి
దేశసేవ యొనర్తురో ♦. దేవుఁ డట్టి
వారి హృద్వీధిలో నుండి ♦ పలుకుచుండు
మాట లేల తక్కిన వన్ని ♦ బూటకములు.
రాముఁ డాదర్శమూర్తి బా ♦ ల్యంబునుండి
తప్పు నాడఁ డెవ్వరి బెట్టి ♦ దములు పలుకఁ
డాడి తప్పఁడు కలనైన ♦ నన్నృత మన్న
మాట యెఱుఁగఁడు కాంతల ♦ మాట లెపుడు
ఉబుసునకునైన నెత్తఁడే ♦ మున్నఁగాని
మిగుల మొగమాటి, లజ్జావి ♦ మిశ్రితుండు
సఖులు సోదరు లని లేక ♦ సంచరించు
నముల ప్రేమాబ్ధి పొంగి పొ ♦ ర్లాడుచుండ
నిండు సంతోషమునఁ దూఁగు ♦ చుండు నెపుడు

నియమముల మీఱి చెడుగు రా ♦ నీయఁ డెదను
మదము, మాత్సర్య మనునవి ♦ మొదలె లేవు
సదయహృదయుండు బహు సాధు ♦ సజ్జనుండు
అతని సారూప్య మందటే ♦ కబ్బవలయు
అతని విజ్ఞాన మందటే ♦ కందవలయు
నతని నర్థించి యట్టి యో ♦ గ్యత గడించి
మాతృదేశంబు పూజించి ♦ మనుట లెస్స.
ఒక్కనాఁడు ప్రాతఃకాల ♦ ముదయశైల
శిఖర మరుణాకృతిని దాల్చి ♦ చెన్నుమీఱ
పక్షు లుదయగీతంబులు ♦ పాడుచుండ
కుసుమ పరిమళముల మోచి ♦ కొనుచు మంద
మందగతిఁ బిల్లవాయువు ♦ మాటి మాటి
కొడలు పులకితముగఁ జేసి ♦ వెడలుచుండ
అట్టి బ్రహ్మముహూర్తాన ♦ ఆ ప్రశాంత
సమయమందు విశ్వామిత్ర ♦ సంయమీంద్రుఁ
డరుగుదెంచె; కషాయ చే ♦ లాంచలములు
నలుదెసల ధగద్ధగితమై ♦ యలరుచుండ
కక్షపాలయు దండంబు ♦ నక్షమాల
కాంతు లీనఁగఁ దన తపో ♦ గర్వనిరతి
తెలిపె బ్రహ్మచర్యమునందు ♦ తేజ మపుడు.

... ...

అతని కెదురుగ దశరథుఁ ♦ డరుగుదెంచి
ఓదలను మ్రొక్కి పూజించి ♦ యతని రాక
కేమి కారణ మన మౌని ♦ యిట్టు లనియె
రామభద్రుని నా యజ్ఞ ♦ రక్షణార్థ

మడుగుచున్నా నొసంగు మ ♦ భ్యంతరంబు
లాడ కని యర్థియై వచ్చి ♦ యడిగి వాని
నెంటఁ గొనిపోయె దండక ♦ విపినమునకు
రామునకుఁ బదాఱేఁడుల ♦ ప్రాయమైనఁ
గౌశికునివంటి మౌనిశే ♦ ఖరుఁడుఁ గూడ
శిరము వంచి నమస్కృతి ♦ చేసినాఁడు
చేతులారంగ నతని బూ ♦ జించినాఁడు
తల్లిదండ్రుల మాటలు ♦ దప్పకుండ
సత్యము వచించువారిని ♦ సద్గుణాఢ్యు
లైన వారిని బ్రహ్మొదు ♦ లైనఁ గాని
గౌరవింపక పోవ రే ♦ కాలమైన
మొగలి రేకులు కురుచగా ♦ ముళ్లనున్న
సౌరభం బెల్లవారును ♦ సన్నుతింతు
రటులె జ్ఞానముచే వృద్ధు ♦ లైన వారి
నెల్లవారును బూజింతు ♦ రిందు నందు

... ...

కౌశికుండును, రాముండుఁ ♦ గానకేగు
దారిలో నడ్డుదూరి దు ♦ ర్వార ఘోర
రాక్షసాలయ సంచార ♦ దక్షఘోంటి
తాటకాసుర తీండ్రించి ♦ మాట లాడ
నొక్క వ్రేటునఁ దల రెండు ♦ ముక్కలగుచు
బ్రయ్యఁ జేసెను; గుణమును ♦ బట్టి రాముఁ
డరికులభయంకరుండు వీ ♦ రాధివీరుఁ;
డంతఁ గౌశికుఁ డెంతయో ♦ సంతసమునఁ
దోఁగి రామునిఁ గీర్తించి ♦ కౌఁగిలించి

క్రమ్మఱ ముని వసిష్ఠాశ్ర ♦ మమ్మునకును
నడచె నటఁ బర్వదిన మొండు ♦ గడపుటకును
నాఁడు తత్ప్రాంత తపసి జ ♦ నంబుగూడ
జూడవచ్చిరి; ఆ వసి ♦ ష్ఠుని కుటీర
మాదినము నిత్యకల్యాణ ♦ మై దనర్చె;
అందులో బ్రహ్మఋషులు మ ♦ హాత్ములైన
దేవఋషులు రాజఋషు లు ♦ దీర్ణ తేజు
లగుచుఁ గోలాహలంబున ♦ నలరుచుండి
రంతట వసిష్ఠ తాపసి ♦ యట్టె లేచి
వార లొసఁగెడు ఫలపుష్ప ♦ పత్రములను
రోసి శూన్యహస్తుఁ డయి జి ♦ జ్ఞాస నొక్క-
మూల నిలుచున్న శ్రీరామ ♦ మూర్తిఁ జేరి
అర్థిఁ బూజించి తెచ్చి య ♦ ర్ఘ్యాసనంబు
నొసఁగ నెల్ల రాశ్చర్యంబు ♦ నొంది దాని
హేతు వేమని యడిగి రా ♦ ఋషిని ఋషులు
శిష్టగుణగరిష్ఠుండు వ ♦ సిష్ఠుఁ డిట్టు
లనియె వినయము రేకెత్తు ♦ నట్టు లపుడు :
"ఓ మహామునులార! యీ ♦ రామచంద్రుఁ
డతి సుగుణసాంద్రుఁ డితఁడు బా ♦ ల్యంబునుండి
దుర్గుణంబుల నెదనుండి ♦ త్రోలినాఁడు
సొంతసొమ్మౌనె తృణముగాఁ ♦ జూచినాఁడు
ఒరుల కాత్మార్థములు ధార ♦ వోసినాఁడు
లోకకంటకయును, దైత్య ♦ లోకమునకుఁ
బంటయును నగు తాటకఁ ♦ బట్టి దాని
జీల్చి చెండాడి జగతికి ♦ క్షేమ మొసఁగి

శాశ్వతఫలంబు మనకును ♦ సకలజనుల
కొక్కసారి ప్రసాదించి ♦ యున్న యితని
దర్శనఫలంబుకన్న న్వ ♦ ధాఫలంబు
లెన్ని మీరిచ్చినను వేడ్క ♦ లెసఁగఁబోవు
ఇట్టి ఫలములె మన మపే ♦ క్షింపవలయుఁ
జెడ్డఫలములు మనము వ ♦ ర్జింపవలయు.
ఇతనికన్న మహాత్ముఁ డీ ♦ యిల నెవండు?
ఎన్నితపములఁ జేసిన ♦ నెన్ని జన్మ
ముల నొనర్చిన దన స్వార్థ ♦ మునకె గాని
అధిక మేమున్న దిఁక నీ మ ♦ హాయశుండు
స్వార్థము పరిత్యజించి లో ♦ కార్థ మాత్మ
దేహము సమర్పణముఁజేసి ♦ దేశ సేవ
సంఘసేవయు నీరీతి ♦ సలిపినాఁడు.
ఇతఁడు పూజ్యుండు గాక మ ♦ రేమి యగును!
ఎవ్వరు జితేంద్రియులు నయి ♦ యీశ్వరార్ప
ణంబుగాఁగఁ బరోపకా ♦ రం బొనర్తు
రట్టివారు బ్రాహ్మణులైన ♦ నెట్టి యన్య
జాతివారైనఁ గాని య ♦ శంబుఁ గాంచి
వసుధఁ బూజింపఁబడు టిది ♦ వాస్తవంబు."

పల్లెటూరి కాపు

౧

ఎవ్వరో యీ దారి
ఈ కొండ ఈ లోయ
ఈ మారు మూలల్లో
ఈ పూరి కొంపల్లో
ఏగుచున్నారు. మ
మ్మడుగుచున్నారు.

౨

మా వూరు మా పేరు
మా దారి మా కోన
మా రైతు పల్లెల్లో
మా పేద పాపుల్లో
మార్పు లున్నాయ?
నిట్టూర్పు లుడిగాయ?

౩

మా చేలు మా గొడ్లు
మా చెర్వు కన్నాలు
మా చోట్లు మా పాట్లు
మా చిత్ర చిత్రాలు
చూచిపోతారా? మ
మ్మాంచి కొంటారా?

౪

ఈ కొర్వి కుంచెల్లు
ఈ మెఱుఁగు బుర్వల్లు

తొల్ కారు మెరుపుల్లు
తాటాకు మంటల్లు
మాకు దీపాలు. మా
నెలవంక రూపాలు.

౫

ఈ కొండ దేవతలు
ఈ కోయ కొంపలు
ఈ కటిక చీకట్లు
ఈ కట్ల మంచాలు
మాకు వ్రాసెనో? ఇవి
మాకు నచ్చెనో?

౬

వానల్ల తడిసేటి
కానల్లో మెలిగేటి
మా నల్ల రూపుల్లో
మా తెల్ల చూపుల్లో
మీకు చోటుందా?
చీకాకు పోయిందా?

౭

చేలంట తిరిగేటి
ఆలంట మసిలేటి
పాలికాపుల్లోను
కోలాన్ని మార్చేటి
కాలు చూచారా?
మా కోల గన్నారా?

౮

వెదురుగూసలను వంచి
పొదరిండ్లలో పొంచి
కదలేసి రాకాసి
కదుముల్లో కడ తేర్చి
నది మరచినారా?
మీ రడి గడచినారా?

౯

ఆ గాలి అటు వీచి
ఈ గాలి ఇటు వీచి
మా గొంగళ్ళుల మూతో
శ్రేగొట్టితే, మేము
సాగి పోలేమా? మే
మాగి పోతామా?

౧౦

ఆ పిడుగు లటురాలి
మా పిడుగు లటు దూలి
ఆ పాప కూపాలు
మా పట్టుపగ్గాలు
ఆపలే మంటారా? మే
మోపలే మంటారా?

౧౧

మా జోగి మాకలే
మాజాతి కాదులే

ఆ జారు కేజర్ల
లో జొచ్చి జయభేరి
గో జవంటారా ?
ఆ రోజు గంటారా ?

౧౨

కాలంబు మారితే
మూలంబు తెలిసితే
కోల కాలాహియూ
నేల పాతాళమూ
చాల నన్నవారె
పాలు కొంటారు. యీ

౧౩

చేలల్లో భాగాలు
పాలల్లో రాగాలు
నేలల్లో సౌధాలు
ఈలాగు మారితే ?
ఏ లేదంటారా ? మాతో
ఆల మంటారా ?

౧౪

పువ్వుల్లో ముళ్లుంటె,
నవ్వుల్లో విషముంటె,
తివ్వల్లో తేళ్లుంటె,

ఎవ్వాళ్లో తెలిసితే,
నెవ్వారంటారు ? ఇది
అట నెవ్వ రుంటారు ?

౧౫

సాగినన్నాళ్లు మీ
వేగు సాగిందన్న
సాగునా కలికాల
మీగిపోకుండ మా
బాగు రా దంటార ?
ఆలాగు కా దంటారా ?

౧౬

ఏలాగు చెప్పితే
ఆలాగు నడిచితే
ఆలీపా తలచితే
ఆ లేఖనే విష
జ్వాల చల్లార్చదా ?
కాలంబు మార్చదా ?

కాఫీ

తే. ఆకటికి శంకరుండు నంగ ♦ లార్చి విషము
ద్రావనే గాని కాఫీని ♦ ద్రావలేదు
సింధు దాహార్తుఁడై యుగ ♦ స్త్యుఁడును జలధి
ద్రావనే గాని కాఫీని ♦ ద్రావలేదు.

తే. అమరు లమృతంబు ద్రావినా ♦ రప్పుడు; ఇప్పుడు
ద్రావుచున్నాము కాఫీని ♦ తేరుచు మనము
అది జరామరణంబుల ♦ నాపుచుండు
నిది జరామరణంబుల ♦ నిచ్చుచుండు.

తే. సురల కమృతంబుఁ బోసి యు ♦ సురల కెల్ల
కాఫి పోసెను మోహినీ ♦ కాంత యప్పుడు
అవని ఆ కాఫియే యిప్పు ♦ డవతరించి
మనలఁ బీడించుచున్నది ♦ దినదినంబు.

తే. మధువుకన్నను దియ్యనై ♦ మతిని దనుపు
సుధను మీరినదై చాల ♦ సొగసు గూర్చు
చక్కెరకు మించి యమృతంబు ♦ ధిక్కరించు
కాఫి కన్నను వేఱె భ ♦ క్ష్యంబు గలదె.

సీ. గురువు చెప్పినఁ గాని ♦ గుడికిఁ బోవనివాఁడు
కాఫీ దుకాణంబు ♦ కడకుఁ బోవు
పరదేశ విద్యని ♦ బడికిఁ బోవనివాఁడు
పెసరట్లకై పోయి ♦ పీకులాఁడు

కోటి పోయినఁ గాని ♦ కోర్టు కెక్కనివాఁడు
పోటీకి టీ త్రాగఁ ♦ బోవుచుండు
మాతను తాచారముల్ ♦ మఱచి పోయినవాఁడు
మధురమౌ కోకోను ♦ మఱచిపోఁడు

తే. అఖిల సంగపరిత్యాగి ♦ యైన కాఫి
మాట చెప్పఁగ ద్రాగక ♦ మానలేఁడు
సూర్యు నెఱుఁగనివారలఁ ♦ జూడవచ్చు
కాఫి యెఱుఁగనివారలఁ ♦ గాంచలేము.

సీ. శిష్యుని లెక్కింపని ♦ సిద్ధాంతి సీజరు
సిగరెట్టుకై ప్రొక్కి ♦ సేవసేయు
దివిజుల నోడించు ♦ కవి దిగ్గజముఁ గూడ
కాఫి యన్నను నమ ♦ స్కార మిడును
కుండలీంద్రుని గెల్చు ♦ దండి పండితుఁడైన
అయినను, సోడాకు జో ♦ హారు సేయు
ఆలుబిడ్డలు తన ♦ కేల యం చను యోగి
ఉప్మా యటన్నఁ గే ♦ లొగ్గి వేడు

తే. హిండ్డై నన్న విద్యార్థి దే ♦ హీ యటంచు
వడలటన్నను గురువు వ ♦ హ్వా యటంచు
తిరుగుచుండ్రు త్రికాలముల్ ♦ మఱవ కింక
కాఫి హోటలన్న నిజము స్వ ♦ ర్గంబు గాదె.

తే. వేడి వేడి కాఫిని నిచ్చు ♦ వేళ దాని
జూచినంతనె ప్రాణాలు ♦ లేచివచ్చు
కాంత లేకున్న మాననే ♦ కాలమందు
కాఫి యుండినఁ జాలు దుః ♦ ఖంబు లేదు.

ఉ. కాంతయుఁ గాఫి యొక్కటను ♦ గాఁ దగునా యని మిత్రుఁ డొందు రా
ద్ధాంతము సేయఁ జొచ్చె నది ♦ తథ్యము గాదు నిజంబు కాఫియున్
గాంతయుఁ జిత్తరంజన మొ ♦ నర్చుచు రందును కాఫి గర్భమం
దెంతయుఁబోయి హాయియిడి♦యీప్సితముల్ ఘటియించు; పైపయిన్
గాంత సుఖంబు గూర్చు నది ♦ గావునఁ గాఫికిఁ జాల వేవియున్.

తే. కాఫి యన్న సురాగంబు ♦ గాదు మాకు
కాఫి యన్నను రాగంబు ♦ గలదు మాకు
కాఫి రాగంబు కంటెను ♦ కాఫి యందె
మనసు లగ్నంబు జెందు నే ♦ మనినఁ గాని

తే. కాఫితో సంధ్యవార్చెదు ♦ ఘనులు గలరు
కాఫి కాదంబరీదేవి ♦ గాదె జగతి

... ...

... ...

ఆ. కల్లుపయిని నురుగు ♦ కాఫిలో వేడిని
నూదుకొనుచుఁ ద్రాగు ♦ చుండవలయు
కాని, కాఫి కున్న ♦ గౌరవ మల కల్లు
కాచ నందువలనఁ ♦ గలుగ లేదు.

మత్స్నలు.

కలకలని నవ్వుచున్న వె ♦ న్నెల వెలుంగు
అమృతనిభమైన యీ ధవ ♦ ళాంశుకాంతి
నేల యీ మబ్బుతునుక మా ♦ యింపఁ జూచుఁ
ఈ నిశాకన్య యేల నీ ♦ లాలకములఁ
గప్పుచున్నదో యీ వరా ♦ గంబు దోఁగి
ఈ హిమాంబుధూమంబున ♦ నేకశత న
హస్ర కరములఁ గబళింప ♦ నరుగుచున్న
దీ మహాప్రేమ ప్రళయమం ♦ దేమి గలదో
ఈ మహారాగరసమునం ♦ దేమి గలదో ॥కల॥

జీవితం బను సీవహ్ని ♦ శిఖలనడుమ
హృదయనిర్భేదకంబైన ♦ యీ విషాద
గహనములమధ్య చిమ్మచీఁ ♦ కటులయందు
దేనిదో వెల్గు వెల్గదే ♦ గానవచ్చె
నింగి నెల లేదు ప్రణయ ల ♦ తాంగి నీల
నీరదాభ్యంతర పట కు ♦ టీరములను
తెఱచి మెఱపుతీఁగలు పన్ని ♦ యిరుల తెరలు
జారవిడువగ గాఢాంధ ♦ కారమైన
విశ్వనాటకరంగంబు ♦ వెడలిపోయె
ఘూకములు కూయుచున్న యీ ♦ చీఁకటులను
ఉల్కలును రాలుచున్న యీ ♦ యుగ్రములను

ఈ శిలావేదికలను మా ♦ హృదయఫలక
మందు గల వహ్నిదగ్ధ ప్రే ♦ మాక్షరములు
కాలి డాగైన నాయంత ♦ రాళ మిట్టు
లెవరు వ్రాసిరో యీ లోతు ♦ నీ రహస్య
మెవరు దీసిరో? యిది వార ♦ లె ట్లెఱుంగఁ
జాలిరో? ప్రేమపాతాలఁ ♦ జదువుకొనుచు
మేఘములఁ బోయి గర్జించి ♦ మింటి కెగసి
ఉడులఁ దిరుగుచు నేలకుఁ ♦ బడెడు జడుఁడు
వ్రాసియుండును; అది మహా ♦ జ్వాలలీలఁ
మండుచున్నది; ఆ వెల్గు ♦ నింపుచున్న
దింక దీనిని జల్లార్ప ♦ నెవరితరము?
ఇంక దీనిని వారింప ♦ నెవరితరము?

ఏది నా పాట

ఈ ప్రణయగీత మెందుండి ♦ యేతెంచు
ఈ యపూర్వాత్మికాంత మే వ్యక్తి ♦ నెనసి వచ్చు
ఆ రసాత్మకాక్షర సమా ♦ ధ్యాయ మెందు
నణఁగియున్నది యెవరి దా ♦ స్యమునఁ గలదు.
దాస్యశృంఖలాబద్ధ హృ ♦ ద్వ్యవధూటి
కేది యీ రీతి స్వాతంత్ర్య ♦ మేది సొగసు
ఏది నా పాట నా గీత ♦ మేది కవిత.

విహ్వల నిషిద్ధ దైన్య జీ ♦ వితమునందు
విషసమారూఢ దగ్ధ ♦ జీవితమునందు
ఏది యీ రీతి స్వాతంత్ర్య ♦ మేది సొగసు;
ఇది యవాఙ్మానసంబు న ♦ తీంద్రియంబు
ఇది మహాశూన్యగళదణు ♦ పదరవంబు
నేను వాకొనుగీతంబు ♦ నేఁ దలంచు
భావ మీ జరదశరీర ♦ వాణి పాడి
పాడి ప్రకటించు ప్రకృతి ని ♦ వాళి యొసఁగ
ఇంక నాకు స్వాతంత్ర మిం ♦ తేని కలదె?
ఇంక నాకుఁ గర్తవ్య మే ♦ దేని గలదె?
మెఱపుతీవలు, రత్నాలు ♦ మేళవించి
మిణుఁగురులు వెన్నెలల వన్నె ♦ లనువుపరచి
ప్రేమరసవాహినులఁ దేలు ♦ వీచికలను
అల ప్రభాత నిశాంత నా ♦ ట్యానుబద్ధ
శర్వరీ కాంత మోహన ♦ స్వరవిలాస
మాధురీ మార్గణంబుల ♦ మాటునందు

మసలు జీవిత పాషాణ ♦ మండలంబు
మండి యెగయు బూడిదపయి ♦ నుండి రాలి
వ్రాయుచున్నది యీపాట ♦ పాంథకోటి
చదువుకొనునట్లు, కోవిదుల్ ♦ చదువునట్లు
ఇంక నీ పాట నా దని ♦ పించు టెట్లు?
ఇంక నీగీతి నా దని ♦ బొంకు టెట్లు?
ప్రణయ నిస్సాణ మదె మ్రోయఁ ♦ బయనమైన
యువక పథికుల వా గమ్రు ♦ తోపవృష్టి
అదె ప్రవాహవిధంబున ♦ నరుగుదెంచి
వీచికలచేత ఈ గీతి ♦ వెల్లివిరియ.
ప్రతిలతాగుల్మములయందు ♦ ప్రతిఫలించి
ప్రతిజలాశయమం దభి ♦ వ్యక్తి నొంది
ప్రతినదీగర్భమందుండి ♦ బయలుదేఱి
మ్రోయుచున్నది దిశలు మా ♦ ర్మ్రోయునట్లు.
పాడుచున్నది జగము సొం ♦ పారునట్లు
ఇంక నీ పాట నా దని ♦ పించు టెట్లు?
ఇంక నీ గీతి నాదని ♦ పించు టెట్లు?
ప్రాఁతపాటాలు వల్లించి ♦ ప్రాఁతకథలఁ
జాటి యీ నాటి కవితాన ♦ ఘాటి గట్టి
ప్రాఁత తొడవుల ముస్తాబు ♦ పరిథవిల్ల
వెదకి పాశ్చాత్య ఫేసు బూ ♦ డిదను పూసి,
పులిమి తలదువ్వి బిచ్చపు ♦ వెలఁది చేతి
బొమ్మ నాడించి నవ్వించి ♦ బుగ్గిచేసి,
ఏడ్చి కన్నీళ్లు దుడిచి మీ ♦ కింద మనుచు
నేను మీ ముందు పెట్టి మె ♦ ప్పించలేను;

నేను కవిని నా కల మీఁ జ ♦ గాన నొక్క
మాఱు ఖడ్గంబు కై పడి ♦ మాఱుఁగలను
ఒక్కమాఱు సంస్కర్త గా ♦ నోపఁ గలదు;
గాన కవితను నూత్నమా ♦ ర్గములఁ ద్రిప్పి,
క్రొత్త వన్నెల జగము రే ♦ కెత్తునట్లు
చేసి, చక్కెరతో సంపి ♦ వేసి నా స్వ
శక్తి యీశ్వరశక్తిగాఁ ♦ జాటలేనె?
దివిసి దివిజుల నేలకు ♦ దింపలేనె?

మొగ్గగా లేచి పూచి యే ♦ మో విలాస
పూర పూరితశాంతులు ♦ పొంగి పొరలు
నట్టి నానా విశీర్ణ పు ♦ ష్పాసవములఁ
ద్రావి మైకొన విరహ ని ♦ ద్రాణమైన
రమణి పద రాగముల నైక్య ♦ రమ గడించి
ఆమెపారాణి మైనిండ ♦ నలము కొనఁగ
ఆమె ప్రేమసామ్రాజ్యంబు ♦ నాచికొనఁగ
ఆమె దృక్పథ సర్వస్వ ♦ మందుకొనఁగ
వెడలి గేదంగి పూల పు ♦ ప్పొడుల ముగ్గి,
మాసి, రిమ్మెత్తిపోయి హ ♦ తాశమైన
భ్రమర మీ గీతి యెలుఁగెత్తి ♦ పాడుచుండ
తేటి యీ పాట నా దని ♦ చాటుచుండ
ఇంక నీ కైత నాదని ♦ బొంకు టెటుల?

పంచమస్వరాళికిని వి ♦ పంచికలకు
విరహములకు రాగరస సము ♦ ద్వేలమైన
పాతశాలను పెట్టి సొం ♦ పారునట్టి

కోకిలము చంచుపుటమున ♦ లోకమునకు
పాడి, వినిపించు నిది తొలి ♦ పాఠ మనుచు
చదివి వినిపించు నిది తొలి ♦ చదువుగాఁగ
ఇంక నీ పాట నా దని ♦ పించు టెట్లు?
ఇంక నీ గీతి నా దని ♦ బొంకు టెట్లు?

మనసు మనసును గలిపి యే ♦ మాటకైన
మరపు రాకుండుటకుఁ దన ♦ వరుని మనసు
కొంగులోపల ముడి వేను ♦ కొన్నయట్టి
ప్రేమకామిని హృదయార ♦ విందమందు
రేక రేక నీ పాట చి ♦ త్రించియుండ
స్వరము స్వరమున నీ పాట ♦ మెఱయుచుండ
పలుకు పలుకున నీ పాట ♦ కులుకుచుండ
ఇంక నీ పాట నా దని ♦ పించు టెట్లు?
ఇంక నీ గీతి నా దని ♦ బొంకు టెట్లు?

కవుల భాండార మిట్లు లో ♦ కము గ్రహింప
కవుల సర్వస్వ మిట్లు వ్ర ♦ క్కలయిపోవ
ఇంక శూన్యభాండముల లె ♦ క్కేమి గలదు?
ఇంక ముక్తకంఠముల జో ♦ లేమి గలదు?
గాన కవి విశ్వరూపంబు ♦ గాంచవలయు
ఇంక కవి విశ్వమై విని ♦ పింపవలయు.

మేలుకొలుపు

మేలుకొనరే - జనులు - మేలుకొనరే॥

మేలుకొనరే నిద్రపోయెదరు
వేళ కాదిది తెల్లవారెను
కాలవాహిని పొంగి పొరలి వి
శాల విశ్వము ముంచుచున్నది ॥మేలు॥

క్షితిం జర స్థిర సంతతులు తమ
బ్రతుకు లను నాటకములో పలి
వెతలు ముగిసెను. నెదుటి తెరగతి
మతులు గప్పె సుషుప్తి యహహా
గతులు మార్చెను కాలనాథుండు
ధృతి ప్రభాత నిశాత సాయక
వితతి యడె వినువీధి పరపంగ
అతిప్రశాంత నిశా కవాటము
కుతుక మొప్పంగం దెఱచివచ్చెను
అతివపోలిక వేగుజుక్కం. ॥మేలు॥

కడలి సిరితోం బుట్టు కలువల
పడవ లెక్కి నదీనదంబులం
బడి వనాళి వసంతుతో జత
పడసి మలయ ధరాధరంబుల
వెడలి భిల్ల సరోజనేత్రల
జడల ముడిచెడు మల్లియల పు
ప్పొడుల దాంగుడుమూంత లాడుచు
నడచి మలయజశీతజలముల

కడిగి శుచిన్నై సౌరభంబుల
నొడిని నిడుకొని వచ్చె పవనుఁడు. ॥మేలు॥

కలయజాండము లదర నల్లని
వలువచే మేల్మునుఁగు గప్పియు
చెలఁగుచును బరతెంచి చీఁకటి
కలికి కన్నులకాటుకను తన
వెలుఁగుతోఁ గడు దిద్ది కుంకుమ
తిలక ముంచినరీతిఁ దనరుచు
శలభములు ఫలకాంక్ష సేయుట
వలనఁ గలిగెడు ముప్పు లెట్టివో
తెలుపుచును సంన్యస్తపోలిక
నిలిచి వెలవెలఁ బాఱె దీపము. ॥మేలు॥

విరుచుపరచి వనాంతమను ప
ళ్లెరములో కప్పురపుహారతి
వరలఁగా వసరమ యొసఁగిన
కెరఁగి స్వాగతముల నొసంగఁగ
పరభృతాది శుకాంగనలు తమ
స్వరసుధారసధార లొలుకఁగ
గిరులు దరులు ప్రతిధ్వనింపఁగ
తరుల నెక్కి వసంతగీతము
లరసి పాడుచు నందులో నీ
శ్వరుని తేజము గాంచు సమయము. ॥మేలు॥

చెఱకువిల్లును వంచి విరహుల
విరుల శరముల ముంచి యెత్తిన
మరుఁడు క్రూరనిశాచరుఁడు తన

చరిత్రముల కతిలజ్జఁ జెందుచు
పరలె దిక్కు-మొగంబుతో నా
సాఁగునని విహరించి వెన్నెల
బుసలలోన వియోగులను కను
మరలఁజేసి విషాదపెట్టిన
భరమునను సంబరము విడిచియు
చరమగిరి కేతెంచె చంద్రుఁడు. ॥మేలు॥
తోయజంబులు నిద్ర లేచెను
తోయజాక్షులు లేచి గంగా
తోయములకై పోవుచుండిరి
తోయజుఁడు రేయెల్ల వెన్నెలఁ
గాయుచును చరమాద్రి నిలిచెను
ఆయు వల్పము తెలియ రేమని
తోయదంబులఁ బ్రకృతి గంటలు
వేయుచున్నది కోళ్లు కొక్కొరొ
కో యటంచును దిసలు బీఁటలు
వాయగా నదె యఱచుచున్నవి. ॥మేలు॥
పవనములు కామములు నింద్రియ
వివశమైన మలీమసస్థితి
దవులకుండఁగ జ్ఞానజాహ్నవి
నెవఁడు హృదయము కడిగివేయునో
అవల వారల బ్రహ్మజిజ్ఞా
సాంతరంబు తమంబు బాసియు

ప్రవిమలంబగు తెలివిలో నీ
శ్వరుని తేజము దోంచుకై నడి
దివిని జలధిని నిసిని విడిచియు
రవి యదే యుదయించె నభమున. ॥మేలు॥

పవనములు కామములు నరిష
డ్వర్గములు బిగు వణఁగిపోఁగన
నవల గంగాజలము పోలికి
నాత్మ మిగుల పవిత్రమై తొలి
పరిచయంబులు విడిచి విలసిత
బ్రహ్మజిజ్ఞాసాంతరము మది
దవిలి తమస్సును బాసి యీశ్వర
తత్త్వమున తేజంబు గాంచెను
ప్రవిమలాత్మని తెలివికై నడి
రవి యదే యుదయించె నభమున. ॥మేలు॥

నిద్రపోయె నదే చతుష్క న
ముద్ర ముద్రిత లోకజాలము
నిద్రపోయెను భూతకోటి యు
పద్రవంబులఁ దగిలి మాయా
నిద్ర తొలఁగిన బ్రహ్మవేత్త ల
నిద్రదీప్తి స్వారాజ్యదుర్గము
భద్రముగ కాపాడి దేశ·ద
రిద్రమును తెగటార్చుఁడో యన

నిద్రపోదురె భారతీయులు
నిద్రపోదురె వీరవనితలు. ॥మేలు॥

కాల మనయము లోకమును నీ
ఏల కేలఁ బవళ్ల కథములఁ
దోలి తోలి రజంబుకై వడిఁ
దూర్చి పూచిన పువ్వులో యన
నేల రాల్చి విషాభ మగు నీ
వ్యాళపుము తెగఁగార్చు మంత్రము
లాలకింపఁగ నదిగో శ్రీ మహా
ఖై లలీగుఘఁ డిచటనే ఉం
చాలిపాకవి కెఱుకఁ బలికెను
వేళ బ్రహ్మముహూర్త మియ్యది. ॥మేలు॥

జీవిత నాట్యము

గడచిపోయిన జీవిత ♦ కాల నాట్య
రంగమున చేసినట్టి వ ♦ ర్తనము సందు
ప్రతిపదము క్రింద ముండ్లె గ ♦ న్పడుచు నుండె
ప్రతి నిషిద్ధ వాతావర ♦ ణ తతియందు
చీమలే పట్టుకొనుచుండె ♦ నేమొ గాని
శాంతి యెక్కడి దింక ది ♦ గంత దృశ్య
మైన సౌందర్యమున లీన ♦ మైన తెరల
చాటుమాటున బ్రతుకను ♦ నాట కాంత
రాగమెత్తి పాడుచు నను ♦ రాగరసవి
శేషవాహిని హృదయ సం ♦ క్షిప్త భూము
లందు పారించి ప్రేమ రా ♦ జ్యముల నేల
ఏది యవధాన మీా దగ్ధ ♦ పాదపముల
మోల సుడిగాలి ముంగల ♦ బోర్ల వడ్డ
శూన్యఘటము దీనిని నేరు ♦ చూడఁ గలరు!
నెచ్చెలులపొంత ప్రాంత వ ♦ నీ విలాస
లాలన పథాల వెన్నాడి ♦ లాస్యహాస
భాసితశ్రీల ప్రొద్దులు ♦ మోసులెత్తఁ
బుచ్చుటకు నీ ప్రకృతి తోడు ♦ వచ్చుమాట
లేకపోయెను; రంగ వ ♦ ల్లికలయందు
మురువుసూపు నిగారంపు ♦ ముత్తెసరుల
క్రేవలందు పూఁదీవ వా ♦ కిళ్ళయందు

పచ్చతోరణములఁ గట్టి ♦ పళ్ళెరముల
హారతి యుషస్సునకు నిచ్చి ♦ అంజలిని ఘ
టించి స్వాగతమిచ్చి య ♦ ర్థించి కురుల
యిరుకులను గ్రాలు తలఁబ్రాలు ♦ విరులు గురియ
వాసనలఁ దోఁగి, వలపుల ♦ వ్వాలు విరియ
నవ్వులను దేలి జీవిత ♦ నాటకాంక
మును చతుర్థాంకముగఁ జేయు ♦ టనునది గన
లేదు; ముంగిళ్లు ముసుగులు ♦ లేవనెత్తి,
యిరుగు కాటుకపట్టి క ♦ న్దెరల నిరికి,
పసుపు లెత్తి రసస్వయా ♦ సముల దాసి,
వాసిమోయి పొలయల్కలం ♦ దోసిళులను
బోసి, బతిమాలి, మోము మో ♦ ములను జేర్చి,
ఏడ్చి, కన్నీళ్లు దుడిచి, యే ♦ మేమొ బాస
లాడి, వగలాడి వేడుక ♦ యాగడముల
కేసి కన్నెత్తి చూడలే ♦ దాసమాత్ర
ముండిపోయెను పగిలిన ♦ గుండెలందు.

చాతకము

ఉ. ఛాతకపక్షి ! నీవిల ని ♦ జంబుగ సద్గుణ రాశివంచు నీ
నీతికి నీ మనోహర వి ♦ నిర్మల బుద్ధికి సంతసించి వి
ఖ్యాతిగఁ జెప్పుకొందురు గ ♦ డా నిసు నీ దగు భాగ్యమే మను నీ
జాతి ఖగంబు నింక పినఁ ♦ జాలము చూడము ముజ్జగంబులన్.

చ. పరభృత మున్నదన్న నది ♦ పక్షులలోఁ గను ప్రౌఢయైనఁ దా
పరవాలలపాలి శత్రువు న ♦ పీన సుమాస్త్రుని పెద్దబంటు సుం
దర శుకచక్ర శారికలు ♦ దర్పకు సైన్యము రాజహంస మా
సరసిజనాళ భక్షకము ♦ చాతకమా యివి నిన్నుఁ బోలునే.

శా. గూడా లేదు; లతావనీరుహములన్ ♦ గూర్చుండ ; పీ కుక్షికిన్
గూడా యొల్లవు; నీరుద్రావవు బలే! ♦ గ్రుడ్డెట్లుగాఁ బెట్టెదో
జోడేరీతిని గట్టెదో నిదుర యె ♦ చ్చోఁ బోదువో నింగిపై
నాడన్ రెక్కలు నొవ్వవో శ్రమముగా ♦ దా వేద సారంగమా

ఉ. చంచున గింజ లేరికొనఁ ♦ జాలవా ? కూపనదీజలంబు భ
క్షించుటలేదా ? యాకలి న ♦ శించెడి మందులు త్రాగినావా ? ప
క్షించితో కూడు యోగివయి ? ♦ జీవము లేగతి సల్పె ? నెట్లు స
ద్ధించెను నీకు నిర్మలిన ♦ దివ్యశరీరము వానకోయిలా ?

ఉ. సొంపగు నీచరిత్ర మతి ♦ చోద్యము వర్షజలంబు ద్రావ వ
ఛింపుదు వంట నిత్యమది ♦ చేకురునే ? యిటు లెన్నినాళ్లు జ
వింపుచు నింగినాడెదవు ♦ విప్పిన రెక్కలు మూయకుండ ? నూ
హింపగరాదు నీకుఁ బర ♦ మేశ్వరుఁ డేమి యనుగ్రహించెనో.

ఉ. పక్షులలోన నీవు కడు ♦ పండితురాలవు గాఁగ నేదియున్
భక్షణ సేయకుండ నుప ♦ వాసవ్రు దీక్ష వహించితంచు నా
రక్షకుఁ జందరన్ గనుచు ♦ రాజగుటన్ నినుఁగూడఁ బెంపగా
శిక్షణ జేసి వాన గురి ♦ పించునొ నేమొ యెఱుంగ శక్యమే.

ఉ. ఆకలినేనిచా రవని ♦ యందు గనంబడ రేదొ వేళ కే
యూహలొ నీరక్షీరములో ♦ యూనఁగఁ బోయెడువారె గా, యిసీ
నీకరణిం గనంబడరు ♦ నిగ్గుకు లొక్కరె తప్ప నానుగా
నాకనినాస మిరగ్రకు ♦ నైజమె వేఱుగఁ జెప్ప నేటికిన్.

ఉ. భూమి వసించువారు పౌర ♦ పౌచ్చెముఁలం బడి యాలుబిడ్డలం
దే మమకార ముంచి పర ♦ మేశ్వరుఁ గొల్వరటన్న బుద్ధిచే
నేమివ్రతంబు సల్పినను ♦ నెచ్చటి కేగిన వానకారునం
దేమగ కొక్కమాట స్మరి ♦ యింపుము సత్కవి వీవు గావునన్.

చ. నెల.లిరునాల్గు సిఁగిపయి ♦ నిల్వన నీరయి నిల్చియుంటి నా
కలరస మూరె నేటి దిస ♦ గండము దాటె నటంచు ద్యోదిశన్
జలదము దోప వేచుకను ♦ నాగకు నీటికణంబొ లేక లో
పల వడగల్లొ చూచి మరి ♦ భక్షణసేయుము హంసకోయిలా.

చ. దగఁ గొని యాకటల్ దడసి, ♦ దప్పాత నొందెడువేళ నోటిలో
దిగుటకు నీళ్ళొ పాలొ మఱి ♦ తియ్యని పండులొ లభ్యమైనచోఁ
దగు; నది ప్రాణముల్ నిలుపుఁ ♦ దద్దయు స్వర్ణము నాణెముత్తెపుం
నగలు లభించినన్ వృథ ధ ♦ నంబునకున్ విలువన్న దున్నదే.

ఆ. ఇట్టి ఘోరమైన ♦ యీ కానలోన దా
హాగ్ని కింధనంబు ♦ నైనవేళ
నోట ముత్యమున్న ♦ పాటి మన్నుండిన
ఫలము లేదు స్వాదు ♦ జలము వలయు.

ఉ. ఆకటిచేత నేలఁబడి ♦ యాశలు రాలఁగ నంగలార్చు నీ
వ్యాకుల శోకతప్తునకు ♦ స్వర్ణ కిరీటము నెత్తి నుంచినన్
శోక తట్ట పెట్టినను ♦ లేదు సుఖంబును నేగి త్యాగ భో
గాకరమైన యీ తనువు ♦ నన్నమయం బని యెంచఁగాఁ దగున్.

ఆ. కాన దీని నెల్ల ♦ గను గొని విబుధుండు
ఉన్నమట్టుకు దిని ♦ యుండు నింట
గాని యర్థవాంఛ ♦ కడగండ్లపాలయి
ఛావఁబోడు లోభి ♦ చచ్చినటులు.

అహింసాగీతము

జగము సృజియించినట్టి యీ ♦ శ్వరునిఁ జూడు
పంచభూతాలు వాని యే ♦ ర్పాటుఁ జూడు
సూర్యచంద్రుల చక్కని ♦ శోభఁ జూడు
కాల పరిణామ వైచిత్ర్య ♦ గతిని జూడు
ఎంత వింతఁగఁ దోఁచు నీ ♦ యంత రాత్మ
నిన్న పూయని లతలు నేఁ ♦ డెన్ని పూలు
పూయుచున్నవి సొగసు పు ♦ ష్పముల జల్లి;
నిన్న పారని యేళ్లు నేఁ ♦ డెన్ని నీళ్ల
నొసఁగుచున్నవి తల్లి పా ♦ లో యనంగ;
ఫలరసాదులు వృక్షముల్ ♦ పగలు రేలు
గురియుచున్నవి జీవముల్ ♦ సుఖియునట్లు;
గడ్డిగసరుల మేయు గో ♦ గణము పాల
నిచ్చుచున్నది కరుణ రే ♦ కెత్తునట్లు;
వానికై మనఃపూర్వక ♦ స్వాగతంబు
పంపి మనయాత్మ వాని క ♦ ర్పింపవలయు
అదియె పుణ్యంబు మోక్షాన ♦ కదియె దారి.
అదియె యోగంబు భాగ్యాన ♦ కదియె తెఱవు
దీని కన్యంబు వృథ యని ♦ తెలియవలయు
గోవులను బఱ్ఱెలను పాలు ♦ గ్రోలి వాని
గోయువాఁ డెంత క్రూరుఁడో ♦ వ్రాయఁ దరమె?
రాతికంటెను కఠినుఁ డా ♦ రాక్షసుండు
రాక్షసునికంటె ద్రోహి యా ♦ రాజసుండు
నోరెఱుంగవు, కొట్టిన ♦ నూరకుండు

అరచి తమ మొఱ్ఱ నెవ్వఁ డీ ♦ శ్వరునితోడ
చెప్పుకొన్కు గాని మనతోడ ♦ చెప్పుకొనవు
మనబరువు మోచి యెంతో బా ♦ ధను సహించు
మనకొఱకు పాల నిచ్చి వే ♦ దన సహించు
వాని గోయుటకంటె పా ♦ పంబు గలదె
వాని దినుటకంటె వేఱు పా ♦ పంబు గలదె
పాలు ద్రావి రొమ్మును గ్రుద్దు ♦ వారికంటె
యేరు దాటి తెప్పను గాల్చు ♦ వారికంటె
కఠినపాషాణ మని వాని ♦ గాంచవలయు
పిట్టపిడుగని వాని భా ♦ వింపవలయు
జీవహింసను మాన్పిన బుద్ధ ♦ దేవుఁ దలఁచి
యజ్ఞధేనుల కాపాడి ♦ నట్టి వైష్ణవ
మతగురుండు మధ్వాచారి ♦ మార్గ మెంచి
వేదమున యజ్ఞమున బలి ♦ లేదటంచు
దెల్పు నలదయానందు నం ♦ దేశ మరసి
లేడిపిల్లను వదలి పా ♦ లిచ్చు తల్లి
నూఱడించు సిబక్తజీన్ ♦ తీరు గాంచి
పరమదయ కాకరంబైన ♦ వారి మన క
బీరు నలగాంధి మున్నగు ♦ ధీరమతుల
నెంచి జీవహింసను విస ♦ ర్జింపవలయు
పుణ్యధనులార! భారత ♦ పుత్రులార!

విద్య

ఉ. విద్య మహాపదార్థము వి ♦ వేక కళాలసితంబు నైన దీ
విద్య చరాచరంబయిన ♦ విశ్వ మెఱింగెడు చూడ్కి వంటి దీ
విద్య బలంబు, తేజము, ప్ర ♦ వీణత నిచ్చును సర్వధర్మ సం
వేద్యమునైన నీ పరమ ♦ విద్యకు మించిన భాగ్య మున్న దే.

చ. యవను లరబ్బు లార్యులు మ ♦ హా విభవంబున శౌర్యధుర్యులై
యవని జయధ్వజంబులు ది ♦ శాంతములన్ నెలకొల్పిరంచుఁ ద
ద్భువి జనాల కీర్తిగీతములు ♦ పాడెద రా విభవంబు విద్యచే
గవిసెనుగాని కోట్బలత ♦ ఖడ్గబలంబునఁ గా దొకప్పుడున్.

సీ. మధుమాసముల ♦ మేయు మావిచిగుళ్లకై
పంచమస్వర మభ్య ♦ సించుఁ బికము
కుసుమాసవము ప్రేమ ♦ మెసవి వినోదింప
వనచరత్వము నేర్చు ♦ కొనును తేటి
మేఘమాలికతోడ ♦ మిత్రానురాగంబు
ప్రకటింపఁ గఱచు న ♦ ర్తనము నెమిలి
పూఁదీవ తీవకుఁ ♦ బోయి తేనె గడించు
పాండితి నలవాటు ♦ పడును సరఘ

తే. ఇట్లు జడములు సహజ సా ♦ హిత్యగరిమ
ప్రకృతిని నలంకరింపుచుఁ ♦ బరఁగుచుండ
మనుజుఁడై పుట్టి విద్య నా ♦ ర్జనవిధంబు
వదలినాఁ డన్న జీవచ్ఛ ♦ వం బతండు.

సీ. కాటుకలట్లు చీఁ ♦ కటు లజాండము నిండఁ
దూలించి మెఱయు ఖ ♦ ద్యోతమందు
రోదసీకుహరంబు ♦ మ్రోయు నుషస్సుల
నెలుఁగెత్తి పాడు ♦ కోకిలమునందు
కంటకంబులు చుట్టు ♦ కఱకొని యుండిన
నవ్వుచుండు గులాబి ♦ పువ్వునందు
మాంసమిశ్రిత మలీ ♦ మసమైన శుక్తిని
దీపించు నాణెము ♦ త్తెమ్మునందు

తే. ప్రణయవతి సాధ్వి ప్రేమ హృ ♦ త్సరసిజమందు
కట్టియును లోహ మగు కవి ♦ కలమునందు
గోపబాలుని పిల్లన ♦ గ్రోవియందు
విద్య రసముతో నైక్యమై ♦ వెలయుచుండు.

తే. విద్య చదువుటచేతనే ♦ వెలయఁబోదు
విద్య యాచరణంబున ♦ వెలయఁగలదు
విద్య లోకార్థమేగాక ♦ విద్య తనను
తానెఱుంగుటకై యుండు ♦ తథ్యముగను.

తే. విద్య కుక్షికినై వెచ్చ ♦ పెట్టరాదు
కోటివిద్యలు కూటికై ♦ కూర్చువారు
రేగుపళ్లకు మణుల న ♦ ర్పించునారి
వంటివారని తెలియఁగా ♦ వలయు నెపుడు.

తే. విద్య పొట్టకూటికి లేక ♦ విక్రయించు
వాఁడు పండ్లచెట్టును గొట్టి ♦ వంటకట్టెఁ
జేసినట్టుల యగును; న ♦ న్యాస్తికైన
విద్య భాగ్యంబు గూర్చు నే ♦ వేళకైన.

తే. రాజు నాశ్రయించెడువాఁడు ♦ భోజనమున
కిన్ని యటుకులు దొరకక ♦ ఖిన్నుఁ డగుట
సంభవించును; సూ సర ♦ స్వతిని నాశ్ర
యించువాని కాబాధ రా ♦ దించుకైన.

తే. ఎందఱో విద్య నేర్చి యుం ♦ దండు భైక్ష్య
పాత్రహస్తులై యాచించి ♦ బాధపడుట
పరయుచుంటిమి, నిజ మట్టి ♦ పురుషులందు
గల దురభ్యాసములె దాని ♦ కారణంబు.

ఉ. అంచితవిద్య నేర్చి యది ♦ యాచరణంబునఁ బెట్టి దాని జూ
పించనివాఁడు వ్యర్థుఁ డవి ♦ వేకి నిజంబుగ గ్రుడ్డివాని చే
నుంచిన దీపమట్లు అతఁ ♦ డుర్వ్యజనావళికెల్ల మేలు గా
వించును గాని వాని కొక ♦ వీసము లాభములేదు జూడఁగన్.

ఆ. అట్టివాని వయసు ♦ వ్యర్థంబు నర్థంబు
బెట్టినాఁడు గాని ♦ యొట్టి పస్తు
వైన గొననివాని ♦ యటు పోవు నను జ్ఞాన
మెఱిఁగి పండితుఁడు చ ♦ రింపవలయు.

నవ్వు

రూఢమై శాంత తేజస్స్వ ♦ రూప మగుచు
సదయమై ప్రపుణ్యమయి ని ♦ ష్కపట మైన
నవ్వుమోమును మేము నా ♦ నంద దేవ
తగ నుపాసింతు మరసి సం ♦ తతము దెలిసి.

ద్యోదిశను మేఘమాలలోఁ ♦ దోఁచునట్టి
మెఱుపుకై వడి రత్నాల ♦ సరములందు
తళుకువలె చంద్రచంద్రికా ♦ ధవళపరిమ
ళంబులై యొప్పు పుష్ప చ ♦ యంబుపగిది
నవ్వుమోమును మేము నా ♦ నంద దేవ
తగ నుపాసింతు మరసి సం ♦ తతము దెలిసి.

ఇద్ధ జీవితవార్ధి దా ♦ టించు నావ
ఆయు వను గాలిపడగను ♦ నాపు త్రాడు
కాలకన్యాలలామ ర ♦ త్నాలమాల
సతి ప్రణయకోప మేఘజం ♦ ఝానిలంబు
వైరి వీరవచస్సర్ప ♦ గారుడంబు
విమల శాంతరసంబుపై ♦ వీచుగాలి
ప్రేమలత మనోవని పెట్టి ♦ పెంచుమాలి
వాంఛ యను చారుశుక్తికి ♦ స్వాతివాన
రాగ రోగాగ్ని నార్పు వ ♦ ర్షాగమంబు
సకల విభవార్థ కుసుమ వ ♦ సంత ఋతువు
మోక్షలక్ష్మికి పరునకు ♦ మోహలేఖ
ఉదిత విజ్ఞానశరధి కిం ♦ దూదయంబు

ప్రేమ నిండార నవ్వి న ♦ వ్వించు నవ్వు
నవ్వు మోహమును వేయు నా ♦ నంద దేవ
తగ నుపాసింతు మరసి సం ♦ తతము దెలిసి.

నవ్వులేని మొగంబును, ♦ పువ్వులేని
వనము, నవయౌవనంబున ♦ వలపులేని
తరుణి, జ్ఞానంబులేని వి ♦ ద్యా విధాన
మట్లు శోభావిహీనమై ♦ యుడుగుచుండు
దాచి తీయనిబుల్లునా ♦ తోఁచుచుండు
నవ్వు మోహమును వేయు నా ♦ నంద దేవ
తగ నుపాసింతు మరసి సం ♦ తతము దెలిసి.

నవ్వు నాల్గువిధంబుల ♦ నప్పు ననుచు
నవ్వు మాయాప్రధాన ♦ ము ♦ న్మాద మనుచు
నవ్వు నీచసూచక జనా ♦ నంద మనుచు
నుడివినను మాకు వానితో ♦ సబుసు లేదు
తెగడినను మాకు వానితో ♦ తగవు లేదు
మాకు నిర్మల మగు నవ్వు ♦ మహితమైన
ప్రేమ మానందజనక జీ ♦ వితము వలయు
విషపునవ్వును మొగలంట ♦ పీడవలయు.

మనుజుఁ డేగినఁ, వాని న ♦ వ్వును విలాస
భాసురంబగు ప్రేమ మీ ♦ ప్రకృతియందు
మెలసి చిత్రింపఁబడు; వాని ♦ దలఁచువారి
కతని నవ్వుమొగంబు ప్ర ♦ త్యక్ష మగును
నతని నిష్కపటాకృతి ♦ యర్థ మగును.

నవ్వుమోమున ప్రేమను ♦ నివ్వటిల్లు
జవ్వని మనోహరాంగి నీ ♦ చాన నెపుడు
మఱవఁగాఁ గలవాఁకొక్కొ? యే ♦ మాయనూరి
మందు దిన్న విరోగార్తిఁ ♦ గుందుచున్న
సతులతో వేడ్క నుదయించి ♦ శాంతశీత
కాంతి నల్దెస లలమ ని ♦ శ్చింతలీల
నవ్వువెన్నెల లలర శూ ♦ న్యమునఁ దోఁచు
చంద్రు నెన్నఁడు మఱవఁగా ♦ సాధ్య మగునె
తామరస మిత్రనేత్ర సం ♦ దర్శనాప్తి
నిండి నిండారు మోదంబు ♦ నెగడుచుండి
నవ్వునట్టుల వికసించి ♦ నైజకాంతి
వెలసినప్పుడు వీక్షించి ♦ కలలనైన
మఱవనేర్తువె నీవు నీ ♦ సరసిజమును?
ఇట్టులే నవ్వుగూర్చి యూ ♦ హించుకొనుము
ఇట్టులే నవ్వుకై యుపా ♦ సించుకొనుము
నవ్వుమోమును మేము నా ♦ నందదేవ
తగ నుపాసింతు మరసి సం ♦ తతము దెలిసి.

భారతీసమితి

తే. ప్రకృతి తెరలోన దాఁగి తాఁ ♦ బాటపాడి
రంగమున వచ్చి తానె పా ♦ త్రగ నటించి
ప్రేక్షకుండయి చూచు తా ♦ విశ్వమూర్తి
భారతీసమితికి నాట ♦ పట్టు నగుత.

ఉ. భారతికిన్ నిరంతర ము ♦ పాస్యము లైన తెలుంగుబాస శో
భారతి తేనెతేట లగు ♦ పల్కుల నామె నుతించుచో నలం
కారములై యొసంగు రస ♦ గౌరవభక్తి సువర్ణదీప్త నా
నారవణాలమాలగ త ♦ నర్చు నిజం బిటఁ జెప్పవచ్చినన్.

ఉ. ఏ వసుధన్ జనించితివొ ♦ యెవ్వరికోసలవో గదమ్మ వి
ద్యావతి! యాంధ్రభారతి! య ♦ థార్థముగా మొనమొన్న నీవు గో
దావరి తీరమందున గ ♦ గా నభిఖ్యుంచితి వాంధ్రజాతి గీ
తావళి పాడుచున్ లయకు ♦ నందెలు మ్రోయఁగ నాట్యమాడుచున్.

ఉ. ప్రాక్తను వెట్టిదో తెలియ ♦ రాదు భవత్సహజస్వరూప సం
సక్తినిబట్టు కాంచినను ♦ సంస్కరణంబులఁ బొందియున్న నో
వ్యక్తిగఁ దోఁచు భారత మ ♦ హా మహితంబగు సత్ప్రబంధ మాం
ధ్రోక్తినిఁ బాడుచుండ విను ♦ చున్నది లోకము నేఁడు భారతీ.

మ. సహజంబైనది కొంత కృత్రిమమ్మునై ♦ సంస్కారలభ్యంబునై
మహితంబైనది కొంత తెల్గుకవితా ♦ మార్గంబుఁ జర్చించి త
న్మహనీయస్థితి భారతీసమితి సం ♦ భావించి భాషించు లో
క హితార్థంబుగ దీని నీశ్వరుఁడు ని ♦ క్కం బద్ధి కాపాడుతన్.

అక్షరపథం

1. ఎంతకాలంబు కన్నీళ్ళ ♦ నీ విధాన
కార్చి యెలుఁగెత్తి యేడ్చి నిన్ ♦ గాంచలేక
జీవములుపుత్తునో స్వామి ♦ చెప్పవేమి?
ప్రాణములు నిల్పుదునో స్వామి ♦ పలుకవేమి? ॥ఎం॥

2. అహములు ప్రభాతములు సంధ్య ♦ లణఁగుచుండె
యుగములు యుగాంతరము లిట్లు ♦ తెగిపోయె
కరకురాతిని బోలు నా ♦ కఠినమనసు
కరగకున్నది నీప్రేమ ♦ శరథిలోన
సమయకున్నది నీ కళా ♦ జ్వాలలందు
యేవిధంబున నినుఁ జూతు ♦ నేవిధాన
నిన్నుఁ జేరుదు? నాకింక ♦ తెన్ను గలదె? ॥ఎం॥

3. విశ్వమానవలోకంబు ♦ వెదకినాఁడ
వెడలి రోదసీకుహారాలు ♦ వెదకినాఁడ
గగనవీధులు, ఘోరరాస ♦ కాననములు
గిరిదరీద్వార ఘోర దు ♦ ర్భరవిషణ్ణ
నిమ్నసోపానములఁ బడి ♦ నేలరాలి
లేచి యొగఁబ్రాకి ప్రాకి నిన్ ♦ జూచుకొఱకు
జతన మొనరించినాఁడ నా ♦ శక్తికొలఁది
గాని నీజాడ సుంతయుఁ ♦ గానఁబడదు
నీస్వరూపం బాకింతయు ♦ నెఱుకఁ బడదు
పలుక రెవ్వరు తెలిసిన ♦ వారు లేరు! ॥ఎం॥

4. స్నిగ్ధ ధూళిధూసరతమో ♦ చ్ఛిన్నశప్త
పులినసీమలలో సెలయేటి ♦ పొంతలందు

విరులు గురిసెడుచోట్లో ? సుం ♦ దర శకుంత
ముల రుతంబులు మిన్నులు ♦ ముట్టుచోట్లో ?
యెందు నున్నావో నీనెల ♦ వెందు గలదో ?
పలుకరెవ్వరు తెలిసిన ♦ వారు లేరు ! ||ఎం||

5. తుద మొదలు లేని నీరూపు ♦ దోచ కెన్నొ
పాట్లు పడి గొంతుకెత్తి నిన్ ♦ బాడి, పాడి
యలచినాడను కంఠంబు ♦ చిరిగిపోయె
వెన్నుపూసలు సడలె సి ♦ ర్లిణ్ణమైన
వీణతంత్రులు తెగిపోయె ♦ వ్రేళ్లనుండి
కటికిరక్తంబు బొటబొటఁ ♦ గారఁజొచ్చె
ప్రాణములు సొమ్మసిల్లెనో ♦ స్వామి నీవు
గానగారావు నేను నిన్ ♦ గాంచకుండ
బ్రతుకఁజాలను నీప్రేమ ♦ పట్టలేను. ||ఎం||

6. ఏమి సేయుదు సుసుర్లైన ♦ నెగిరిపోదు
అకట అప్పుడైన నాకట్టె ♦ నరయుకొఱకు
వత్తువో లేదో వచ్చిన ♦ వత్తు వేము
నీ పదరజంబు సోకి నే ♦ నెప్పటివలె
లేచివచ్చెద సుమ్ము నిన్ ♦ జూచుకొఱకు. ||ఎం||

7. ఒక్క కన్నీటిచుక్క కొ ♦ కొక్కచుక్క
వ్రాసినాఁడను నీప్రేమ ♦ పట్టలేక
హృదయకుహరంబు చింపి నీ ♦ క్షిండినాఁడ
నీవు నవ్వుచు కన్పించు ♦ నావు దేవ
ఇట్టు లుంరాలిపాకవి ♦ యెఱుక చెప్పె.

సంందె

౧

తీగ తెగిపోయింది
అయ్యయ్యొ
తీగ తెగిపోయింది
తంబురా
తీగ తెగిపోయింది
ఆలాగె
రాగ మాగిపోయి
జోగిపోతుంది
రసములో
సాగిపోతుంది.

౨

సందె పడిపోయింది
అంతట
అంద మేదో వచ్చింది
ఇందులో
చందమామ మున్నాడ
ఈ రేయి
చందురుని తెగనాడు
పువ్వొక్క టుంది
ఆ నవ్వె
అంద మిస్తుంది.

3

పడవ పోతూ ఉంది
ఆ యొడ్డు
గడచి పోతూ ఉంది
ఆ యేరు
పొడిచి వడి యెక్కింది
అందులో
నడుపువా రెవ్వారో
పాడుచున్నారు.
పాటలో
ఒడలు మరచారు.

४

ఆ మధువు గొని వచ్చి
ఆ లేమ
సామగానము చేసి
నవ్వుచు
ప్రేమపాఠము చెప్పి
పోవుచు
తిరిగి చూచింది
గుండెల్లో
రాయి విసిరింది.

౫

ఆ ప్రొద్దు వ్రాలింది
ఇంతలో
ఈ ప్రొద్దు పొడిచింది
పాటలో
ఆ ప్రభాతవధూటి
ఎలు గెత్తి
ఆ పొలతి పాడిన
ప్రేమ ప్రళయంబు
రుధిరంబు
కురిసె హృదయంబు.

౬

మచ్చు పడిపోయింది
నా గుండె
ఉత్సవము పోయింది
ఈ జన్మ
వచ్చి పోయిం దిట్లు
వలపులో
చచ్చిపోయెనా
అప్పుడైన
స్వేచ్ఛ కలిగెనా !

నా కింక మరణ మేది?

నా విషాద కథావిధా ♦ నంబుఁ జెప్ప
లేను, వ్రాయగా లేను, నా ♦ లోనె యీ హు
హాగ్ని చల్లారవలయు; కా ♦ ష్ఠానుషంగ
మైన ధూమంబు శిఖి లీన ♦ మైన పగిది
మెఱసి మేఘాలతోఁ బోవు ♦ మెఱపులాగు   నా॥

మరణవేదనా దోదూయ ♦ మాన మాని
తంబు నగు దీని నెవ్వారు ♦ తలఁపఁగలరు
ఘోరమగు దీని నెవ్వారు ♦ కోరఁగలరు   నా॥

కాదు తెలిసికొనెడు కోర్కె ♦ గలదయేని
నా విషాద కథావిధానంబు ♦ నా కవోష్ణ
బాష్పావృతాక్షు లీ ♦ యుర్వి రాలి
వ్రాయుచున్నవి నా రుధి ♦ రంబుచేత
అరయుచున్నవి నా హృద♦యంబుచేత
చెప్పుచున్నప వినుఁడు నా ♦ జిహ్వాచేత
సాంధ్యరాగాలవలె మీరు ♦ చదువుకొనుఁడు
ఆ ప్రభాతాలవలె మీర ♦ లాచికొనుఁడు
ఎఱ్ఱకలునలవలె నెత్తి ♦ నెత్తుకొనుఁడు
దీపకళికలవలె నెదఁ ♦ దీసికొనుఁడు   నా॥

పద్దుచే బ్రద్దలైన నా ♦ హృదయసీమ
క్రక్కుచున్నది నెత్తు రా ♦ కంఠలుంఠ
నోగ్రయగు యజ్ఞపశువన ♦ నొప్పి యహాహా
ప్రేతభూతంబు లవి ద్రావి ♦ భీతిరహిత
ప్రేమగీతాలు స్వేచ్ఛగా ♦ పేరుఁ బెట్టి
పాడుచున్నవి యారతా ♦ భ్రములు సుధను
గురియుచున్నవి నాకింక ♦ మరణ మేది—

అల్లాప్రభు

శా. శ్రీలీజాలిన మేటి వంచెఱిగి నే ♦ సేవింపగాబోను, నా
శ్రీలన్ గైకొననెంచి కుంటినయి న ♦ ర్థింపంగ రాలేను నీ
శ్రీలావణ్య ప్రపూర్ణ మార్గమున నా ♦ చిత్తంబు సంధిల్ల నే
వేళన్ గొల్చెద భక్తి పూర్ణమతినై ♦ విశ్వజ్ఞ అల్లాప్రభూ! 1

మ. నిను జింతించి భజించి మ్రొక్కి మదిలో ♦ నిత్యంబు సేవించి నీ
వినుతిం జేసియు దానికిన్ ఫలముగా ♦ విశ్వజ్ఞ మోక్షంబు దే
మ్మని నే బేరము పెట్టలేను భవ ♦ దీయంబైన ధ్యానంబు నా
పనిగా జేసెద నూపిరింబలె స్వభా ♦ వం బొప్ప నల్లాప్రభూ! 2

మ. జలరాశిన్ విలసిల్లు వీచికలతో ♦ సఖ్యంబు గావించి పు
వ్వులతో నెయ్యము సల్పి తత్సుధలతో ♦ బొత్తై నభోవీథి జు
క్కలతో వియ్యములంది నీ ఘనఘనా ♦ కారంబు జింతింతు ని
ర్మల సౌభాగ్యసుధా ప్రవృష్టి గురియన్ ♦ రావయ్య అల్లాప్రభూ! 3

మ. జల మధ్యంబున లేచు బుద్బుదము లో ♦ జన్ బెద్దలై కొన్ని కొ
న్నిలవాకారములై తనర్చు పగిదిన్ ♦ నీ యందు రూపించు మ
ర్త్యులు నీచాధిక తారతమ్య భవసం ♦ దోహంబులన్ భ్రాంతులై
కలహింపన్ జనుచుందు రీ వని యెఱుం ♦ గన్ లేక అల్లాప్రభూ! 4

మ. కలుముల్ లేములు వచ్చి పోవునవి మే ♦ ఘవ్రాతముల్ మింటిపై
కలయం బ్రాకుచు నేగునట్లు సుఖదుః ♦ ఖ ప్రాప్త మప్రాప్తముల్
కలలంబోలెఁ దనర్చు గోరికలు వృ ♦ క్షచ్ఛాయలన్ బోలె మ
ర్త్యుల వెన్నాడు మహేంద్రజాలము జగం ♦ బూహింప నల్లాప్రభూ! 5

మ. కలఁడో లేఁడొ పరాత్పరుం డనెడు శం ♦ కన్ గొంద ఱధ్యాత్మవా
దులు తామే పరమాత్ము లంచు నదు ♦ ద్యోగంబునన్ గొంద రా
శల దేయంబగ లౌక్యరీతి మతి ని ♦ ష్ఠన్ గొల్చుచున్ గొందఱా
వలనిన్ గాంతురొ లేదొ నీదు నిజరూ ♦ పం బర్థి నల్లాప్రభూ! 6

శా. పాపం బెన్నఁడు సేయుతే దెఱుఁగ కే ♦ పాపంబు గావించినన్
నాపైఁ గోపము జూపబోక కరుణన్ ♦ రక్షింపవే కావవే
యాపద్బాంధవ దేవదేవ సదయా ♦ యవ్యాజ తేజోమయా
నీపై భారము మోపినాఁడ గృప బో ♦ నీకయ్య, అల్లాప్రభూ! 7

మ. ధనహీనుండయి పుత్రదార గృహయు ♦ క్తంబైన సంసార దుః
ఖ నిధిన్ మున్గుచు తేలుచున్ నిను మదిన్ ♦ గానంత నూహింప లే
క నయంబున్ మృగతృష్ణకై జనెడు దా ♦ హార్తున్ బోలె బో
వును మోహావిలచిత్తుఁడై చపలుఁడై ♦ మూర్ఖుండు నల్లాప్రభూ! 8

మ. ధనముల్ ప్రాప్తములోన లేనియెడ సం ♦ తాపంబునన్ గుందినన్
ధనికున్ జేరి విధేయుఁడైనను బ్రియ ♦ త్నప్రక్రియా కౌశలం
బున నెన్నేని యొనర్చినన్ దుదకు రా ♦ బోదొక్క పీసంబు నీన్
ననయంబున్ మదిగొల్చు వారికగు స ♦ ర్వార్థంబు లల్లాప్రభూ! 9

మ. నిను తేజోలసితాంతరాత్మ వనుచున్ ♦ వీక్షింతునో లేక లో
క నికాయ ప్రణుతాఖిల ప్రజను గా ♦ గాంక్షింతునో పుణ్య స
జ్జన దృగ్గోచరతత్త్వమూర్తి వని నే ♦ సాధింతునో భక్తి నే
మని పూజింతుఁ బరాపరాత్మవు మహా ♦ త్మా, దేవ, అల్లాప్రభూ!

మ. నినుఁ జింతింపఁగ లేక పెక్కు సదసత్ ♦ నీ నా వివాదంబులన్
జను లంధఃపతితాత్ములై చెడుదు రా ♦ శా పాశముల్ జిక్కి దే
నిని వర్జించిన నీ వెఱుంగబడుదో ♦ నిత్యంబు నాయాస బా
సిన నీ తేజము చూడవచ్చు నెమటన్ ♦ సిద్ధంబు నల్లాప్రభూ! 11

మ. కడియన్నంబున కాసజేసి ధనికా ♦ గారంబులన్ జేరి క
ట్టడి నిట్టూర్పుల బుచ్చి యాచకులు క ♦ ట్టా వేడినన్ వాగ లె
క్కడి భూతంబిది యంచు రోయుదురు జ ♦ క్కన్ నిన్ను నర్థించి తే
యిడవా యన్నము లోకరక్షకుడ వీ ♦ వేగావ అల్లాప్రభూ! 12

శా. రాజుల్ ధూర్తులు దుష్టచిత్తులు మృషా ♦ ప్రాగల్భ్యమూర్తుల్ వృథా
వ్యాజస్తోత్ర పరాయణుల్ కుమతులా ♦ పాపాత్ములన్ జేర నే
యోజన్ జెల్లదు కోవిదప్రతతి యు ♦ ద్యోగించి నీ కర్థులై
యోజింపన్ నిఖిలార్థముల్ బడయ లే ♦ రో రాదో అల్లాప్రభూ!

మ. శునకాకారులు దూషకుల్ విటనటుల్ ♦ శుద్ధాంత కాంతాళిపై
కనువేయన్ వెనుదీయనట్టి కుకవుల్ ♦ కాసంత సందున్న స
జ్జనులన్ మాడిచి పొట్ట నింపుకొను ల ♦ జ్జా హీనులన్ రాజు లో
జను బూజింతురు వారి కేర్పవల దీ ♦ జన్మాన నల్లాప్రభూ! 14

మ. ఘనకర్పూర పరాగరాశులను వే ♦ ట్కన్ దెచ్చి వారాశి బో
సిన రీతిన్ నవరత్న భాండమున గా ♦ సిన్ జొన్న గుగ్గిళ్లు వం
డిన లీలన్ జనులెల్ల ప్రేమనొక దం ♦ డీ పాటిగాఁ జేసి భూ
వనితార్థంబుల వెచ్చ పెట్టెదరు నీ ♦ పై బెట్ట కల్లాప్రభూ! 15

మ. తపనోష్టంబున నీళ్ళు కాగి యవి సం ♦ ధ్యన్ జల్లనైనట్టు లా
తపముల్ జేసి గడించు మోక్షమునని ♦ త్యం బౌట తథ్యంబు నీ
కృపచే గల్గిన మోక్షమే నిరుకు భ ♦ క్తిన్ నిన్ను సాధించి నీ
యపవర్గంబును బొందువారి కగు ని ♦ త్యానంద మల్లాప్రభూ! 16

మ. సిరి పుణ్యంబున రాదు పాపమునకే ♦ సిద్ధించు డబ్బున్న వా
రరయన్ బంధులచే సతీసుతులచే ♦ నజ్ఞానిచే జ్ఞానిచే
కరమున్ నిందలపాలు జెందుచును దుః ♦ ఖప్రాయులై యుందు రీ
కొఱ తేలా భవదర్థసేవసుధ మా ♦ కున్ గూర్చు మల్లాప్రభూ! 17

మ. మృగముల్ పక్షులు కీటకంబులు దినం ♦ బెచ్చోటనో క్షుత్తు పో
వ గడింపన్ నియమించి తీ విడవు ద్ర ♦ వ్యం బేరికిన్ దాఁచ నీ
విగ మర్త్యాళికె యేలపెట్టితివి జీ ♦ వభ్రాంతి గర్వించి నీ
సుగుణారాధన సేయ నోపదుగదా ♦ సర్వేశ అల్లాప్రభూ! 18

మ. ఎలుకల్ చీమలు తేనెటీగ అట నా ♦ ర్జించున్ ధనంబట్టి వా
రలకున్ గౌరవమేల నిత్తురో, తృణ ♦ ప్రాయముల్ గదా భాగ్యవం
తులు వారిన్ గొనియాడుచున్ బ్రతుకు నం ♦ ధుల్ నిన్ను వీక్షింప లే
రలఘు ప్రాభవు నిన్ను వేడనిడ వే ♦ శ్వైశ్వర్య మల్లాప్రభూ! 19

శా. నీవే విశ్వమయుండవైన దివిపై ♦ నీ రేజజాండంబుపై
ఆ వైకుంఠముపై వసింతు వన మి ♦ థ్యావాదమే గాద కొం
కే వృక్షాకృతినైన వేళ్ళ నది పి ♦ క్షింపంగ రానేర న
ట్లీ వెందున్ గనరావు సర్వము భవత్ ♦ దృశ్యంబు అల్లాప్రభూ! 20

శ్రీ మహమ్మద్ రసూల్. ౧

అతఁడె శ్రీ మహమ్మదు ముస్త ♦ ఫా - రసూలు
అతఁడె మానవోద్ధారకుఁ ♦ డతఁడె ప్రభువు
అతఁడె మార్గదర్శకుఁడు మ ♦ హా ప్రవక్త.
ఎవనికై లోకములు సృజి ♦ యింపఁ బడెనో
యెవనికై జీవజాలమ ♦ ర్థించునో క్కొ-
యెవనిలో విశ్వ ముకపూస ♦ యేని కాదో
యెవనిలో గతాగతకాల ♦ మెఱుకఁ బడెనో అతఁడె॥

అదియె యోంకారుఁ డక్షరుఁ ♦ డవ్యయుండు
భవ్య దివ్యావతార ప్ర ♦ భా ప్రపూర్ణుఁ
డఖిల కల్యాణగుణమూర్తి ♦ యనుపమాన
శమదయా స్ఫూర్తి లోకైక ♦ చక్రవర్తి అతఁడె॥

ప్రకృతిమేఘాల గర్జించి ♦ వార్ధివీచి
కల శిరంబును వంచి వె ♦ న్నెల బయళ్ళ
తేట తెల్లంబుగా వేని ♦ దెలిసికొనెనొ
చేరఁజాలని పాతాళ ♦ సీమలందు
వెడలఁజాలని నక్షత్ర ♦ వీధులందు
తేట తెల్లంబుగా వేని ♦ తెలిసికొనెనొ అతఁడె॥

కుసుమసౌరభములఁ దోఁగి, ♦ కువలయముల
దాఁగి, రోదసీకుహూరాల ♦ కేఁగి యేఁగి
అణువు మొదలు మహానుహా ♦ దంతరముల
నిండి దీపించు నెవని బ్ర ♦ హ్మాండ కాంతి అతఁడె॥

అరబుసైకతసీమల ♦ కరకురాల
బోలు కరుణావిహీనులఁ ♦ బొడమె నే ప్ర
భాకరుఁడు, దోషదూషిత ♦ భావకలిత
తమసు నశియింపఁజేసి వి ♦ స్తారకాంతి
జీవములఁ బోసె భక్త రా ♦ జీవములకు సతఁడె॥

దారుణదురంతదుఃఖ వ ♦ ధావిధాన
సంక్షుభితరక్తసిక్త వి ♦ శ్వంభరాల
ప్రేమరసనుధాసిర్ఘరీ ♦ స్తోమ మచట
వెల్లువలుగాఁ బొంగించి ♦ విమలభాత్ర్య
భావకేదారములు తృప్తిఁ ♦ బండి పౌరల
సిరుల కాణాచిజేసి ర ♦ క్షించె నెవరు
నిత్యకల్యాణ దాయియై ♦ నిలిచె నెవరు అతఁడె॥

చదువులోపల తత్వంబు ♦ చదివె నెవరు
సత్యకాంతాలలో తేటు ♦ చాటె నెవరు
విమలశీలంబు ప్రజకు నే ♦ ర్పించె నెవరు
విగ్రహారాధనలు విడి ♦ పించె నెవరు అతఁడె॥

ఆసవము వ్యభిచారంబు ♦ నణఁచె నెవరు
మహి దురాచారములు బరి ♦ మార్చె నెవరు
బానిసతనంబు మొదలంట ♦ బాపె నెవరు
సతులకెల్ల స్వాతంత్ర్య మొ ♦ సంగె నెవరు
ఈశ్వరుని యేకతను ప్రబో ♦ ధించె నెవరు
అతఁడె శ్రీ మహమ్మదు ముస్త ♦ ఫా రసూలు
అతఁడె మానవోద్ధారకుఁ ♦ డతఁడె ప్రభువు
అతఁడె మార్గదర్శకుఁడు ను ♦ హాప్రవక్త.

ముసద్దసె హాలీ

క. చాలునిరాశా! నీ కర
వాలంబున మా మనోజ్ఞ ♦ వాంఛాలతికా
జాలంబుఁ ద్రుంపఁబోకు మ
దాలసవృత్తులు సదా ము ♦ దంబిడవు సుమీ. 1

శా. ఓ వాంఛాలలనా! భవన్మహిమచే ♦ నుద్యత్ప్రభాకీర్తి మా
కీ వీయంగదె మా మనోరథ చయం ♦ బిష్టార్థముం గూర్చి సా
భావంబందు నిరాశఁ బోఁదుడిచి సౌ ♦ భాగ్యంబులన్ బొందు వి
ద్యావిఖ్యాత వివేక తేజముల ని ♦ య్యంగావలె న్నిచ్చలున్. 2

ఉ. తెరవుల గాసిఁజెంది కడు ♦ దీనత హైన్యముచేతఁ జిక్కి దు
ష్కరవిపదబ్ధులన్ బడి ♦ విషాదముఁ జెంది పథశ్రమంబునన్
బిరబిరఁబోవు పాంథుఁడును ♦ భీతిని జెందక వాంఛ నిన్ను సం
స్మరణముఁ జేసి ధైర్యమున ♦ సంమదవృత్తిఁ జరించు నిమ్మహిన్. 3

చ. పొలమును దున్నువాఁడయిన ♦ బ్రొద్దును గాలముఁ గాలరీతులన్
జలముల వర్షధారలను ♦ జారు నదీనదనిర్ఝరావళిన్
దలఁపక నిన్ను నమ్ముకొని ♦ దైవముపై బరువుంచి కర్షవృ
త్తుల నొనరించు, లేనియెడ ♦ దుర్ఘట మన్నము; ధాన్యమబ్బునే.

ఉ. జోగుల భోగవంతులను ♦ శుద్ధదరిద్రుల భాగ్యవంతులన్
సాగరగాములన్ ధరణి ♦ జాములఁ జేసి సికందరప్రభున్
బాగుగ రాజరాజుగ నొ ♦ నర్చి కొలంబసుపుణ్యమూర్తి కెం
తేగతియై వినూత్న జగ ♦ మిచ్చుట నీ మహిమంబుఁ గాదొకో. 5

---

* హాలీకవి ఉర్దూభాషలో వ్రాసిన కావ్యమున కనువాద సంగ్రహము.

చ. వాడితిమి మేము నూహింతుల ♦ చేష్టలు విభ్రమపున్న చీకటిన్
గడుకొనియుండె, నా కొలఁది ♦ గాక నమూనావనాటి సంఘమం
దిడుముల రక్తపాతముల ♦ నెన్నిటిఁజేయఁగ నోచియున్నదో
కడువడి నీ మహామహిమ ♦ గాంచి నటింపఁగఁ గంటిమింతకున్. 6

ఉ. ప్రస్తుతసంఘ మెంతయును ♦ ప్రాణవిహీన మహీజమై సదా
నిస్తుల సత్ప్రభాపటల ♦ నిర్మలకీర్తి వివర్ణమై యినుం
డస్తమయంబు నొందుగతి ♦ నంధతమోవృతమౌచునున్నఁ బ్రా
శస్త మతాభిమాన భవ ♦ శస్త్రవివాదము మాన దింతకున్. 7

సీ. ధనమార్జనముఁ జేసి ♦ తగుల మొందుటకంటె
డంబుమీఱెడు గౌర ♦ వంబు మేలు
పరుహాకింతయులేని ♦ బ్రతుకు గాంచుటకంటె
సన్యాసి యైపోవఁ ♦ జాలమేలు
మోహపాశంబుల ♦ మునిఁగి వీఁగుటకంటెఁ
బ్రాప్తులాభార్థ సం ♦ తృప్తి మేలు
ఒరుల మేఁటను దన ♦ శిరముపై నిడుకంటె
మరణించి దివిపైకి ♦ నరుగ మేలు
ఇట్టివారలు భువిలోన ♦ నెట్టులున్న
నొక్కచోట విధేయులై ♦ యుండఁబోరు
వారు పడియున్నవారల ♦ భావరవి క
రాళిపైనుండు, మృతజీవు ♦ లగుటఁ దన. 8

సీ. మతసంఘమునఁ గొంద ♦ అతి విషాదాత్ములు
కొందఱు సంతోష ♦ కోపిదులును
దౌర్జన్యమునఁ బాప ♦ మార్జింత్రు కొందఱు
సాధులై కొందఱు ♦ సాగుచుండ్రు

అతి మహోన్నిద్రాంతు ♦ లౌదురు కొందఱు
కొందఱు విజ్ఞాన ♦ సంపన్నులుంద్రు
ఈ ప్రమత్తులలోన ♦ నెసఁగు కొందఱు, చారు
సౌలభ్యవిజ్ఞాన ♦ సదయ మతులు
ఇట్టు లన్యోన్య భేదము ♦ లీసడించి
యొంక తీ సంఘమును తృణీ ♦ కృతి యొనర్చి
యలరుచున్నారు నిర్భాగ్యు ♦ లైన వారి
యందు సౌభాగ్యవంతులు ♦ కొందఱుంద్రు. 9

ఉ. ఒక్కొకవేళ మర్త్యహృద ♦ యోద్యమముల్ దెరలించి సూర్చి పెం
పెక్కు విదేశసంఘముల ♦ నన్నిటి రూపఱజేసి తేరి యొ
క్కొక్కెడ వాహినీశతము ♦ నూగఁగఁ జైకొని కాని నాఁటలం
దెక్కి ప్రపంచరాజ్యముల ♦ నేక్యముఁ జేయుదు వైభవంబుగన్. 10

తే. కష్టములు కొంత తలఁచూపి ♦ నిష్ఠురములు
వెత లధోగతి పట్టించె ♦ నీశ్వరవాంఛ
లేవ నల్దిశల్ దిలకించి ♦ లీలతో నా
కింత యభివృద్ధిఁ గాంచెదు ♦ చింతసేయ. 11

చ. కటకటయంచు మా స్థితికిఁ ♦ గంటను నీరును బొట్టుగుండ హృ
త్పుటములు ప్రయ్యలౌనటులఁ ♦ బొక్కఁగ నేటికి సంఘముందు చీఁ
కటులు విలాస భాస్కరని ♦ కాన నిభంబు తేజమున్మ్రోడఁ
బటుతరకీర్తితో జగతిఁ ♦ బర్వఁగ నస్మదటంచుఁ గోరెదన్. 12

మ. మన యిస్లామున ప్రేమలేమి మతిన ♦ మ్యగ్రాంతధైర్యంబు ను
మన నుద్దేశములేదు కేఁకలను నీ ♦ దో శోచనీయంబు గా
ని సిరాలంబులు గాక పేరు జూడ ని ♦ చ్చ ప్రభ ప్రభావంబుతో
ఘన సంతాపము తాఁసిల్ల నొక్కట్టు ♦ కాంచుచు నుత్సుకముల్. 13

మ. ఘనమన్యోన్య వివాదసంకుల మహా ♦ గర్వాంధకారాంత భా
వనలన్ బొల్పెడివారలై చెడిన, నా ♦ బాలంబు నూహింపనో
ఘను నైరాబ్ధి తరంగభంగనిజనై ♦ పూర్వప్రభాజాల చే
తనులై నారమటంచుఁ గాననిదియున్ ♦ ద్వద్భాగ్య మూలంబగున్.

తే. నిజపరిజ్ఞానశూన్యులై ♦ నిందనీయ
విషయ విజ్ఞానబాహ్యులై ♦ వెలుఁగు కొంద
ఱున్న మన కధోగతిగల్గె ♦ నన్నమాట
యంద తెలుఁగుదు రాపద ♦ లొందుకతనఁ. 15

చ. మహమునసేయు నిర్మలము ♦ సన్మార్గమునుబలంబు వర్ధిలంపఁబడ్డ స
న్మతసహిత శోధనాక్రమము ♦ నోపికభావితంబు లేమి యే
గతిని జరింపఁగావలెనో ♦ కానకపోయినఁ బూర్వులేగు స
ద్గతులను బూజసేయుచును ♦ దాటులమీరక యాశ్రయించెడిన్. 16

తే. ఆత్మగౌరవాధిక్యంబు ♦ హానివడిన
బుధసమారాధనము మాపఁ ♦ బూనలేదు
వారి నడవడి వీడిన ♦ వారి నొప్ప
వించి కలనాడు జ్ఞప్తియం ♦ దుంచి రిపుడు. 17

చ. తమ చరితంబు వంశము మ ♦ తంబు యశంబు జవంబు సాహస
ప్రమద విలాసలాలన ♦ భాసిభవంబులుఁ గాంచి యొక్కచో
విమల మనోహరాకృతిని ♦ వేషము సంతన మొందు నందు నే
మమున విచారసాగర ని ♦ మగ్నతఁ జెందుదు బ్రస్తుతస్థితిన్. 18

తే. ఇట్టి లజ్జయు సంతోష ♦ మే తలంచి
చూడ గౌరవ సౌభాగ్య ♦ సూచకంబు
వెలనన్నను మనపూర్వు ♦ లీ విధానఁ
జేసిరని తాము నా రీతిఁ ♦ జేయఁగలరు. 19

చం. గడచినదానికిన్ వగవ ♦ గాఁ బనిలేదని తృప్తచిత్తులై
చెడుగునడంచి సంఘమున ♦ సిద్ధవచో విహితానులాపులై
వడివడి వృద్ధిచేకుఱఁగ ♦ వచ్చెదురీతు లుపన్యసించి యే
గెడువర కేగి పూర్వ నిజ ♦ కీర్తిగడింపఁగఁ జూడఁగావలెన్. 20

సీ. జనులార ఘనులార ♦ మన కెట్టికష్టంబు
లలవడెనో చూడ ♦ వలయు మీరు
మన వెంటవచ్చిన ♦ మన తోడివారు స
వారులైఁజనిరి యె ♦ వ్వారు లేరు
సార్థవాహులు నిజ ♦ స్థానంబు జేరిరి
మనము త్రోవ మొదటఁ ♦ గునికినాము
ఇప్పుడేగఁజూచిన ♦ నెన్నాళ్ళకో నిర్గ
మస్థానమును జేర ♦ మనకుఁ గలదు
కాని గూర్చుండుకంటెను ♦ గడవ మేలు
ధైర్యమతులకుఁ దోడ్పడు ♦ దైవమెప్పుడు
నీడఁబోయిన నెండకు ♦ నోడరాదు
కలదు కాలంబు నభివృద్ధి ♦ గాంచుకొఱకు. 21

ఉ. మొక్కను వేయువాఁడె ఫల ♦ ముల్ భుజియించెడు రీతి కార్యముల్
గ్రక్కున సేయువాఁడె తన ♦ కోర నభీష్టఫలంబులందు గే
కొక్కెడ మందభావమునఁ ♦ గూరుచునున్నఁ జెడున్ శశంబు పెం
పెక్కిన కూర్మరాజునకు ♦ జేలతనంబున నోడు కైవడిన్. 22

కం. శ్రమయే ఫలదాయకమగు
శ్రమయే భగవద్దయా ప్ర ♦ సారంబొసఁగున్
శ్రమగౌరవ మిడు గౌరవ
మమరఁ గులంబునకు మనకు ♦ నతిశయ మదియే. 23

తే. పాటుపడకున్న మన పూర్వ ♦ ప్రజలు నేడు
కలిత విద్యాప్రసూన సు ♦ గంధగరిమ
వెలువడదు శేముషీకళల ♦ విలువ లరయ
నింతయేటికి భగవంతుఁ ♦ డెఱుఁగలేఁడు. 24

తే. ఐహికాముష్మికంబుల ♦ కరయగా బ్ర
యత్నమే ముఖ్యకారణ ♦ మగునుగాన
నిహము పీడినఁ బరమైన ♦ నెఱుగుకొఱకు
యత్నములు సేయఁదగు మర్త్యుఁ ♦ డైనవాఁడు. 25

చం. నిముషము కష్టమున్ బడరు ♦ నిర్భయులై భయముండుచోటికిన్
బ్రమదముతోడఁ బోఁజనరు ♦ వచ్చిన దుర్యశమార్పివేయనే
శ్రమపడలేరు లజ్జను శి ♦ రంబునఁ దాల్చి చరిత్రుగాని సా
జములగు మంచిమార్గముల ♦ చర్చలొకింతయుఁ జేయలేరొగిన్. 26

ఉ. పూర్వులు దేశభక్తులును ♦ బుణ్య యశోవిభవాభిలాషులై
సర్వము జేసిపెట్ట మన ♦ సంఘమునందు విలాసదీధితుల్
పర్వఁ బ్రపంచవన్యమున ♦ బంధురకీర్తి సుమాళి పూయఁగా
నిర్వహణంబొనర్ప మన ♦ నేర్పులు చాలమిరాలఁజూచెడిన్. 27

కం. ఇంతయు సుఖమును మది వి
శ్రాంతియుఁ గోర కనుదినము ♦ శ్రమపడి సంఘం
బెంతయు వృద్ధికిఁ దెచ్చి ది
గంత మహాకీర్తి గాంచి ♦ గడచిరి యార్యుల్. 28

సీ. సరిలేని సంఘ సం ♦ స్కార పద్ధతులందు
సాహసౌదార్యంబు ♦ సలిపి సలిపి
మతసదాచార ప ♦ ద్ధతులందుఁ దన మనః
ప్రాణముల్ వెచ్చింప ♦ వలసి వలసి

హితవచఃప్రకట సం ♦ గతులందుఁ దమ మేను
ప్రజలకై యర్పించి ♦ ప్రబలి ప్రబలి
దేశోపకార సం ♦ దేశంబు లలరించు
బుద్ధులు జనులకుఁ ♦ బోసిపోసి
తాము చచ్చినఁ బ్రజలను ♦ నోముకొఱకుఁ
బాటుపడినారు రేబవల్ ♦ పరమదయను
ఇట్లు జీవింప వారి స ♦ మిద్ధవరము
ఇట్లు మరణింప వారి ♦ సమిద్ధదివము. 29

చం. ఎవరు విపత్తులన్ శ్రమ వ ♦ హింతురొ, వారికి శ్రేయంబుఁ గాంచు రీ
యువనిని కష్టముల్ పడక ♦ యాత్మహితంబుగఁ గొందఱు సు
భవము ధరాధిపత్యము ప్ర ♦ పంచసుఖంబులు గావు; [illegible]
నవనవలాడి చిన్నవయి ♦ సన్నగద పెద్దవియై ఫలించెమున్. 30

మ. ధర నేస్థానమునందుఁ గీర్తి గలదో ♦ దైన్యంబు బోనాడి సు
స్థిర సంఘం బభివృద్ధిచేయఁగల యా ♦ ధిక్యంబు లెందున్నవో
భరమై క్షీణతఁగాంచు సంఘమును లే ♦ వంజేయు దోశ్శక్తి యే
పరశక్తిం గలదో వృథావిడిచి సం ♦ భావించుచున్నా మొగిన్. 31

తే. చదువు చాలదు జనులార ♦ ముదముగనుట
కింక రోదసీ కుహరమం ♦ దంకురించు
వివిధవిద్యా ప్రపంచంబు ♦ లవని నెఱుఁగు
కొఱకు యత్నింపవలె మేలు ♦ కొఱకు మనకు. 32

సీ. మనయందు యోజింప ♦ మహిత సౌలభ్యకా
కొన్ని విశేషంబు ♦ లున్నవింక
మన మెఱుంగము గాని ♦ మరణించు లోపలఁ
గాంచకుండిన మట్టిఁ ♦ గలియు నవియు

నీ మహాకారుణ్య ♦ మీశ్వరేచ్ఛాప్రదత్త
మై ప్రకాశించుఁ ♦ బ్రత్యక్షలీల
భ్రాంత చిత్తంబుఁ ♦ బ్రాల్మాలి దానిని
బోఁగొట్టవలవదు ♦ పోగలవలదు

ఎచట మాంద్యంబు సజ్ఞాన ♦ మెచటఁ గలదొ
యెవరు దౌర్జన్యమున భాగ ♦ మొందనివారొ
యట్టి హీనులు మనయందుఁ ♦ బుట్టిరిప్పుడు
గాన వారింపవాక్కడ్డ ♦ మూనవలయు. 33

తే. ఎవరు విద్యాధికారసం ♦ దిద్ధశక్తి
పూని యాచంద్రతారక ♦ మైనకీర్తి
తో విజయలక్ష్మితోఁ దులఁ ♦ దూఁగినారొ
వారి పుత్త్రకు లిపుడు ఫ ♦ కీరులైరి. 34

తే. జగతి విపరీత కార్యముల్ ♦ జరిపి మఱియు
భువిని దివిఁ జేసి దివిని నీ ♦ భువిని జేయఁ
జాలిన మహానుభావుల ♦ సహజ రక్త
ధార నేటికి మనయందుఁ ♦ బారుచుండె. 35

మ. అధికారంబది యస్తమించెఁ గల భా ♦ గ్యంబెల్ల సున్నాయె నీ
పృథివీ రాజ్యము పూజ్యమాయె నిక సం ♦ ప్రీతిన్ మదోద్రిక్త దో
ర్విధి వర్ధానముల్ నశించె మఱియున్ ♦ విద్యాప్రగల్భత్వ మా
బుధసంఘంబు లోకంబు నిబ్బరకునై ♦ బోస్సై ప్రదీపించెసిన్. 36

మ. యవనారబ్ధిక కాజిరోమక నులా ♦ ద్యావర్తదేశంబు లీ
యవనీ భాగమునన్ వివేకజను లత్యం ♦ తంబు విద్యావధూ
నవలావణ్యకలాకలాపములఁ స ♦ న్మానించుటన్ గాదె యా
జనసత్త్వంబులు శేముషీకలితమై ♦ చర్చింపఁగానయ్యెడిన్. 37

శా. ఈ విద్యారమణీయరత్నము సదా ♦ యింపారుసొంపారు సం
భావింపంబడుఁగాని మూల్యమును దే ♦ ల్పం దాని దర్శింపగా
నేవారున్ మదిఁబూన రింతకు మను ♦ ష్యేచ్ఛామహాశక్తియై
యావిర్భావమునొందె దైవమువలెన్ ♦ నైకస్వరూపంబులన్. 38

చ. కులగిరులన్ బగిల్చి ఖగ ♦ కుంజరపంక్తిని బట్టియిచ్చి యీ
జలధి నిగిర్చి యంధతమ ♦ సంబును మాపి ధరిత్రిఁ ద్రిప్పి రి
క్కులగతులన్ వృథాగతుల ♦ గా నొనరించి ప్రపంచవాహినుల్
వలనునొనర్చు కార్యములు ♦ వారక యీవిరిచేతఁ జేసి బొ
మ్మల రచియించిమానవుల ♦ మాట్కినటింపఁగఁ జేసెదీవశా. 39

చ. చెకుముకి లింధనంబులుగఁ ♦ జేయుచు నావలఁ నేల్పైని పో
నడుపుచు మూసలందుం ని ♦ నాదములన్ రచియించిభూమిలోఁ
గడుకొనులోహముల్ వెలికిఁ ♦ గ్రక్కఁగఁ జేసితటిల్లతాళిచేఁ
గడుపుచు తంతివార్త త్రుటి ♦ కాలమునన్ గగనాంతరాళముల్
వడి జను పక్షినిర్దళిత ♦ వాహనముల్ రచియించె దెంతయున్. 40

సీ. నాగరికత్వంబు ♦ నాటి సింగారించి
వెలయించుచున్నదీ ♦ విద్యసుమ్ము
అభివృద్ధి యను సేన ♦ కధికారియై చాల
వెలయించుచున్నదీ ♦ విద్యసుమ్ము
కర్మకారుల కుప ♦ కరణంబు లందించి
వెలయించుచున్నదీ ♦ విద్యసుమ్ము
మోఘవీరులకు నా ♦ యుధమై ప్రపంచాన
వెలయించుచున్నదీ ♦ విద్యసుమ్ము
ధైర్యసాహసవంతుల ♦ ధరణి మాపి
వెలయఁజేయించుచున్నదీ ♦ విద్యసుమ్ము

సింహములనైనఁ గుందేళ్ళఁ ♦ జేసివిడిచి
వెలయఁజేయు నసామాన్యదీ ♦ విద్యసుమ్ము. 41

చ. యవనుల నాంధ్రరాజుల ల ♦ యంబొనరించెను రాక్షసాలి పె
ద్దనము నడంచి యుగ్రభయ ♦ సత్వమహామహానవీరసంక్తి నీ
భువి బలిపెట్టెఁ బౌరుషము ♦ బూడిదపాల్పొనరించె నందితో
ప్రవిమలసత్వ లోకనిత ♦ భావములన్ దెలుపుం గదా విద్యతాన్. 42

తే. కుంజరంబును దోమచేఁ ♦ గూల్పఁగల్గు
బండ్ల నోడల నోడలు ♦ బండ్ల జేయుఁ
గోటగోడలు గోటితో ♦ మీటఁజేయుఁ
గనచములనైన మచ్చులు ♦ గాఁగఁజేయు. 43

తే. విలసితంబగు విద్యావి ♦ వేకమొకటి
ధరణి సహకారిమార్గప్ర ♦ దర్శకంబు
నెపుడు చేతురొ యారు మా ♦ నవులకంటె
శ్రేష్ఠతములగువారు ను ♦ త్కృష్టులగుట. 44

ఆ. ధరణి దాగియున్న ♦ ధననిధుల్ తెరపించి
విజయలక్ష్మి నిచ్చి ♦ వెలయఁజేసి
గాలి యగ్ని జలము ♦ గాలంబు స్వాధీన
పఱచుఁజూవె విద్య ♦ పరమకృపను. 45

చ. ఇతులనైన ధైర్యము నొ ♦ సంగెయు వీడకు ప్రేమమైన నీ
పుడమి యశంబులో నుదర ♦ పోషణ సేతురు విద్యకున్న నో
వెడలెద రెంతపన్నయిన ♦ వేఁకరుపాటును లేక యిట్టులే
పొడముగ విన్నఁజూచినను ♦ బూన్పులజీవితముల్ నేలంగన్. 46

ఉ. అంచితమైనవిద్య గల ♦ దంచు వచించినమాత్రనే ప్రపం
చించి ప్రయాణమైజను వి ♦ చిత్రగుహాంతర మార్గగాములై
రెంచగనెల్లచోట్ల నిటు ♦ లేగెదు బాలురె గానవత్తు హూ
• హించ మహమ్మదీయ నృపు ♦ లేలెడుకాలమునందు వింశగాన్. 47

తే. ధర నజామియ్యనూరియ్య ♦ దనరిరొౌకట
నాసబియ్యానఫీసియ్య ♦ షాహెబియ్య
షా రెరియ్య యజీజియ్య ♦ వాసిగాంచె
నెరపేముస్తాన్సరీయ్యజీ ♦ నియ్యయనెడు
ఘనరవాహియ్య యిజ్జియ్య ♦ యనెడు సర్వ
విధకళాశాల లమరును ♦ విద్యకొఱకు
నట హిజాజీఒఖున్ద్ఖి ♦ ప్వాఖిను నెడు
సంఘములవార లానాడు ♦ చదువుచంద్రు. 48

ఉ. ధైర్యముపీడబోక యల ♦ దైవముపై భరముంచి నాత్మవుం
గార్య మొనర్చుచేయెరువు ♦ గా గొనుశక్తిని వీడి పుణ్య చా
తుర్యముతో మనోరథము ♦ దోలుచు నిట్టటు లూఁగనీక గాం
భీర్యముపూని సుస్థిర వి ♦ వేకముతోఁ జనఁగావలెన్ జుఁడీ. 49

తే. గడవఁదలచినఁ గష్టముల్ ♦ గడవఁగలరు
చేయఁగలిగిన కార్యముల్ ♦ చేయఁగలరు
ధైర్యకరములఁ బ్రాప్తంబు ♦ దాగియుండు
ధైర్యమతులకుఁ దోడ్పడు ♦ దైవమెపుడు. 50

తే. దాసులకు దాస్యవృత్తియు ♦ ధరణిపతుల
కరయ బరిపాలనా విధుల్ ♦ గలుపుచుండు
హృదయ వైరాక్షరంబుల ♦ నెల్లఁజెలుపుఁ
బిన్న పెద్దల నమదృష్టి ♦ నెన్నఁజేయు. 51

క. నిరుపేదల మొరవినుచును
శరణార్థులఁ గాచునదియు ♦ స్వాతంత్ర్యములన్
బరపునిజేచ్చను నెసగును
జెరనిడు విడిపించునదియె ♦ చిత్రాకృతితోన్. 52

తే. వర్తకము వ్యవసాయంబు ♦ ప్రాభవంబు
దినదినాభివృద్ధినిగాంచె ♦ దీనిచేత
గర్మవిద్య లతివ్యాప్తి ♦ కరముగాఁగ
ధరణివెలయించె సంఘ సం ♦ స్కారణములను. 53

చ. మతసులయందు సంతత స ♦ మంజసమంజుల సాభిలాషమున్
హిత మభిమాన మాదర ము ♦ హీనకళావిభవంబు లిచ్చి సం
తతముప్రజానురాగమును ♦ దారముగ్రుచ్చిన పూసలోయనఁ
హితమునుజూపు సందతి క ♦ హీనవిలాసము లీయఁజాలెడిన్. 54

ఉ. ఎచ్చటవిద్య లేదో యట ♦ హీనతయున్ విపరీత చేష్టలున్
ముచ్చటలాఱుమూర్ఖతలు ♦ ముద్దులుగుల్కని గట్టిమాటలుఁ
హెచ్చగు నప్రతిష్ఠలు న ♦ నేకములైన పశుత్వబుద్ధులున్
బెచ్చుగఁబుట్టుఁగాన నది ♦ వీడ్కొలుపందగు మర్త్యకోటికిన్. 55

ఆ. ఎచట విద్య లేదో ♦ యచ టరాజకమగుఁ
గీర్తులుడుగు దుష్ట ♦ వర్తనంబు
పెరుగు సంప్రదాయ ♦ విభవముల్ బోకార్చు
చెడుగు వచ్చు బస్మ ♦ చెవుకుపగిడి. 56

తే. పనులు సాగవు వ్యాపార ♦ మును సయించు
ధనము నశియించు కొంపల ♦ తగులు బడును
దినదిన క్షీణతలుపట్టు ♦ దీనదశలు
వచ్చు రోగంబు లలమును ♦ ప్రజలకంత. 57

తే. శాస్త్రచర్చ చికిత్సా ప్ర ♦ శస్తరీతు
లస్తమించును నాఁగ ♦ కావ పద్ధ
తులు నశించె నౌన్నత్యంబు ♦ తొలఁగిపోవు
కలిత జయలక్ష్మి గతి లేక ♦ కానఁబట్టు. 58

ఉ. బట్టలు పచ్చడంబులును ♦ బంధురదీపిక బొటవస్తువుల్
బుట్టలు పెట్టెలన్ వివిధ ♦ భూషణముల్ నిరతంబు వాడుచున్
గట్టుచు నుండు వస్తువులు ♦ కాగితముల్ కలముల్ సమస్తమి
ప్పట్టునఁ జూడ స్వాంతమగు ♦ వస్తువుగానఁగ రాదు గీములన్. 59

ఉ. ఆపదలయ్యె, విద్యలు మ ♦ హాంబుధి మునుంచుటచేతఁగాదె యీ
రూపమువచ్చె దేశమున ♦ రోత జనించెను దీనికింక నే
కాపును గానరాదు మన ♦ కాపురమందు జనించెనుష్ణ హా
దీపము గాలిలోఁ బడియెఁ ♦ దీరని చెట్ట మతేమి ఫుట్టునో. 60

తే. కాలపురుషుఁడు మతము సం ♦ ఘంబులరసి
యోగ్యతా యోగ్యతలఁ బట్టి ♦ యొసఁగుచుండె
భూరి రణభేరి కేతువు ♦ క్రూర సాధ
నాధికారంబు గౌరవ ♦ స్వాభిగమము. 61

దండకము - ఓ దేవ మావంశపాలా షాహీ యిలాహీ రసూలిల్ల మా
దైన్యముల్ బాపి రక్షింపుమా యార్తరక్షా కటాక్షించి మా క్షేమముల్
గూర్చి నిక్షేపముల్ చేర్చి సాక్షా స్వధామాత్మలక్ష్మిన్ బ్రసాదించి
కాపాడుమో దేవదేవా నమస్తే నమస్తే నమః.

పారాణి

౧. ముసుఁగు దీయవు రావు నా ♦ ముందు కబల
ఏల యడిఁగూసపెట్టె దీ ♦ లీల బాల
నే నొనర్చిన యపరాధ ♦ మేమొ చెప్పుమ
హృదయమును జింపిపెట్టెద ♦ నిదిగొ గొనుము
వేడి క్రొన్నెత్తు రదిగొ నీ ♦ ప్రేమగీత
మును బఠించుచు బుసబుస ♦ పొంగి పొరలి
పోవుచున్నది నీ పాద ♦ ములను దాఁక
వేరె పారాణి నీవిఁక ♦ బెట్టుకొనకు.

శ్రీ రాజా రామమోహనరాయ్*

ఉ. భారతభూమియే పరమ ♦ పావనమూర్తి మహానుభావుఁ డిం
పార సముద్ధరించెఁ దన ♦ బ్రహ్మసమాజముపేర న మ్మహా
వీరుని రామమోహనుని ♦ వేడెదు నీ శత వార్షికోత్సవ
శ్రీ రమణీయ వైభవ మ ♦ శేషశుభంబుల గూర్చుగావుతన్.

ఉ. భాసుర బ్రహ్మగాన మొగి ♦ భారతభూమి బ్రతిధ్వనించి వి
న్యాస మొనర్చినప్పుడె య ♦ ఘాఘభయంబులు బాసె నీశ్వరో
పాసనతోడి మానవులు ♦ భ్రాతలు ప్రేమయె యాత్మయన్న వి
శ్వాసముగల్గె నెంతయు న ♦ వస్సమయం బది దేశలక్ష్మికిన్.

ఉ. ఈశ్వరు డొక్కడీ ప్రతిమ ♦ లేటికి గొల్చెదరంచు ధీరుడై
శాశ్వతబోధ యా యుపని ♦ షత్తులనుండియుఁ దీసి వక్తయై
విశ్వమునందు జాటె దన ♦ ప్రేమయు సోదరభావమున్ మహా
శశ్వదుదార బ్రహ్మమత ♦ సారముగా శిరసావహింపగన్.

ఉ. క్రూరపు సాగుమానమును ♦ గూల్చుటకై కులిశంబు గొన్న జం
భారివిధంబునన్ వెడలె ♦ నాంగ్లము తత్ప్రభుకోటిబట్టి సం
స్కార మొనర్చె సంఘమును ♦ సాంతముగా మన రామమోహనుం
డారయ భారతావని మ ♦ హాత్ముని నేమనుకోవ దెన్నదున్.

సీ. సహగమనమె యింక ♦ సాగుచుండిన నేడు
తరుణులు సగపాలు ♦ తరిగి యుంద్రు
భ్రాతృభావమె ప్రజల్ ♦ పడయకుండిన నేడు
మత కలహంబుల ♦ మడిసి యుంద్రు

---

* శతవార్షికోత్సవ సందర్భమున వ్రాసినపద్యములు.

విధవావివాహముల్ ♦ వెలయకుండిన నేడు
భ్రూణహత్యల సతుల్ ♦ పొలిసి యుంద్రు
సంఘసంస్కారంబె ♦ సలుపకుండిన నేడు
మాలజాతులు రూపు ♦ మాసి యుంద్రు

ఇట్టి వెన్నిటి నెలకొల్పి ♦ యొసక మెసగె
మహిత బ్రహ్మసమాజ స ♦ న్మతము ధాత్రి
నీ శతాబ్దోత్సవమున ని ♦ న్నెంచవలదె
రాజరామమోహనరాయ ♦ ప్రణుతిగేయ !

ఉ. ధర్మము చెప్పనున్న తలి ♦ దండ్రుల నైనను లెక్కసేయ డే
కర్మలనైన శాంతమును ♦ గౌరవమున్ విడనాడబోవ డా
నిర్మలచిత్తు నీశ్వరు న ♦ నింద్య చరిత్రునిగా దలంచు నే
మర్మములేని రాజు జన ♦ మిత్రుడె మోహను డీజగంబునన్.

మ. అవతారాలు పదే పురాణముల ద్రా ♦ యంబోలు లెక్కింపగా
అవతారాలు పదొండుచూడ మన రా ♦ యారాజరాంమోహనుం
డవతారంబె నిజంబు బ్రహ్మమత వి ♦ న్యాసంబునన్ లోకసం
స్తవ సౌందర్య సుధర్మ శాంతములు సం ♦ స్థాపించె దేశంబునన్.

చ. క్రమముగ వచ్చి రాయుగ యు ♦ గంబున రాములు ధర్మ రక్షణా
ర్థము ; కృతమందు నా పరశు ♦ రాముడు త్రేతను రామచంద్రు డ
క్రమగతి ద్వాపరాన బల ♦ రాముడు ; నీ కలియందు బుట్టె ని
క్కముగను రామమోహను డ ♦ ఘప్రకరంబుల రూపుమాపగన్.

ఉ. దేశము నుద్ధరింప నిజ ♦ దేశము వాసి విదేశ మేగి సం
దేశము లచ్చటం దెలిపి ♦ దీనత ప్రాణము వాసినట్టి నీ
తో శిబి యేను హాతిమును ♦ తొంటి బలిప్రభు లీడువత్తురే
కాశికి కాకినాడకును ♦ గల్గెడు నంతరమున్న దారయన్.

చ. సకలము నీదు సంస్కరణ ♦ సారము గావున రాసమోహనా!
శకమున కీవు నాథుడవు ♦ సత్యము నీయదె భిక్ష, భారత
ప్రకట మహామహీతలము ♦ భాసురమై యలరార విద్యచే
సుకర వివేకసంపదల ♦ సూడిన గా నిడినాడ వన్నిటన్.

గీ. మరల నూతేండ్లు బ్రహ్మస ♦ మాజలతిక
గాలవాహిని పడిపోక ♦ క్రమము విడక
క్రొత్త పూవులు పూసి ది ♦ క్కులకుఁ బ్రాకి
వెలయుచున్నది దేవతా ♦ విభవ మొంది.

ఉ. ఒక్కొక సన్మతంబు ధర ♦ నొక్కొక సంస్కరణంబు జేసి పెం
పెక్కను గాని బ్రహ్మమత ♦ మెంతయు సారముగాగ నొప్పె, నీ
షక్కి, మతంబె మన్ భరత ♦ వర్షమునన్ జనియించియున్న నీ
చిక్కులు భ్రాతృ వైరములు ♦ చేకురునే మన రాజ్యమాడునే.

కథకుఁడు

క. దేవుఁడు నెల్లెడఁగలఁడది
భావలయంబునందు జీవ ♦ బుద్ధి దిరుగు నీ
కేవలము తెలిసికొనిన చో
నావల నద్వైతసిద్ధి ♦ కని యేకముగన్. 1

సీ. ఈకక్షపాలలో ♦ నీకావి వలువలో
దేవుని వెదకినఁ ♦ దెలియలేదు
ఈజపమాలలో ♦ నీజడా దేశాల
శోధించి యాత్మను ♦ చూడలేదు
ఈగిరిదుర్గాల ♦ నీచిమ్మచీఁకట్ల
నీశ్వరరూపు ద ♦ ర్శించలేదు
ఈయుపవాసాల ♦ నీ యుపన్యాసాల
మోక్షసామ్రాజ్యంబు ♦ పొందలేదు

గీ. ఆఱుమూఁడైన మూఁడాఱు ♦ లైన దాని
నేకముగఁజేసి మదిని ని ♦ ర్జించలేదు
శూన్యములవంక నెలుగెత్తి ♦ చూచి యేడ్చి
మ్రొక్కి ఫలసిద్ధిలేక వా ♦ పోయినాము. 2

సీ. ఈ స్వర్ణశృంగార ♦ మీ శాటి వలెవాటు
వేసినవాఁడె నా ♦ భిక్షుకుండు
కక్షపాలను కస ♦ కంబో దినారాల
తండులంబులో తిని ♦ యుండు నిత్యుఁడు

జ్ఞాతని పేరాసకు ♦ నే మేలుకొనుట లేదు
నే నీశునికిఁ బ్రియు ♦ డైనవాఁడ
నా భక్తి పెద్దది ♦ నా తేఁడు కొద్దివాఁ
డైనను నా ముక్తి ♦ యలతి కాదు

తే. ప్రేమ మూర్తి భజించిన ♦ విపణివీధు
లందు రాగరసంబు చె ♦ న్నారుదాని
పలుకు నెవరేని కొనెడువా ♦ రలునుఁ గలరె
ప్రేమ బాహ్యంబటంచు భా ♦ వింప వలదు. 3

శా. నీవే బ్రహ్మవు గాఁదలంచినను నీ ♦ నిర్నిద్ర తేజంబులో
దేవుం డుండెనటంచుఁ జూడనిదె నీ ♦ దివ్యత్వ మేమౌను రాఁ
బోవం బోదు రహస్యముల్ తెలియుటకే ♦ వ్వన్ వామమార్గంబులో
నేవో కల్లలు బొల్లు లల్లవలదో ♦ యీకూటి కాఁపూటికిన్. 4

ఉ. జీవము భారమయ్యె మఱి ♦ సీధువుఁ ద్రావిన వానిభంగి ని
ర్జీవ సమాధిలో మతిని ♦ జీర్ణముఁ జేసి నిజానురాగ సం
భావిత వృత్తి కాలమునుఁ ♦ బాడొనరించుట యేమి లాభమా
దేవుఁడు రాఁడు మేమచటి ♦ దివ్యులఁ జూడము నుత్తదంతయున్.

ఉ. పూతలువెట్టి మట్టి నొక ♦ బొమ్మను జేసి నిపాత వస్తు సం
జాత మలంకరించి తెర ♦ చాటున దాఁగుడుమూఁతలాడు స
త్యేతరమైన వస్తు వొక ♦ యింతయు దాఁచఁగలేవు నీ మహా
ఖ్యాతికి నగ్గు కాదొ భవ ♦ దాత్మ కిదో గుడి కట్టరాదొకో. 6

ఉ. ఆ నెలలేని నింగి కన ♦ కాదుల కాటి నిశావధూటికిన్
గానుకఁ బెట్టి రిక్కలను ♦ కాంచన తారకహార పంక్తు లా
జాను విలంబకేశముల జా ♦ రఁగఁ గుంకుమబొట్టు పెట్టిన
ట్లానఁగ వేగుచుక్క నుద ♦ యాద్రిని బంపెఁ దపస్సు సేయుగన్. 7

ఉ. నటులు కోటలెక్కి తన ♦ నమ్రతగీతము పాడిపాడి క
ణ్ణాటకుహూహూనవ్వుల ప ♦ రంపరబొబ్బలు నిబిడంబు యా
బాటసాలహాస్యమును ♦ బాయక కారణమేము కుక్షి యా
రాటము పెట్టెనో మతి మ ♦ రల్చి తపస్సు తరింపజూచెనో. 8

చ. చితి నొక కట్టె కాలుచును ♦ చేర్పుచుచుండుటఁజూచి నీవు నీ
మతి దలపోయుము భావముల ♦ మాటున నీ నిజమున్న దన్న నా
కుతుకము భావదాస్యముల ♦ కున్ దెగి స్వస్తిని చెప్పుచున్న దీ
ప్రతిమలు మృత్తికాభ నము ♦ హాస్యములేగద తత్త్వవేత్తకున్. 9

ఉ. మోసము సేయుబుద్ధి వల ♦ పోయను జీవితమంచు పెద్ద ని
శ్వాసలుబుచ్చు యీగతి స్మ ♦ శానముజేరెనఁ గాని పూర్వ వి
శ్వాసము మారలేదు జడ ♦ భావము మున్నగు దాఁకనుంచు రా
కాసి తమస్సు ప్రాన్పడినఁ ♦ గాని ముముక్షున కర్థమున్న దే. 10

క. ప్రతిబంధకంబులన్నియు
బ్రతుకునకే దీనియందు ♦ ప్రత్యూహమును నీ
మతియేర్చు విచారంబులు
సతతముఁ గన్నీళ్ళఁ గార్చు ♦ సంగతి ననఁగున్. 11

గీ. ఈశ్వరుని జూచు కోర్కెతో ♦ నేగుచుయను
పయను రాలేదు దేవుని ♦ బడయలేము
ఆశ చిగురెత్త క్రమము ♦ ధ్యానవంబు
పిలుచుచున్నది యానంద ♦ వీథులందు
లాగుచున్నది యానంద ♦ వాగురులకు. 12

ఉ. సోదెలు చెప్పవచ్చు నొక ♦ క్షుద్రునిపై గలభక్తి యోగమ
ర్యాదలెఱుంగు తాత్త్వికుని ♦ యం దెసలారదు మాయలోక మిం
దేది నిజంబొ యేది జడ ♦ మించుకఁ జూడదు, నాస్తికుండు దు
ర్వాదియె భక్తరూపమున ♦ వచ్చును వానిని నమ్మజెల్లునే! 13

చ. నిజములుఁ జెప్పవేని యవి ♦ నింద్యములంచు దలంతు రీ మహా
ప్రజల కబద్ధ నాటకము ♦ ప్రాయికమైనది దానియందు త
ద్విజిత విలాససంపదల ♦ విహ్వలముల్ నడిపించు భక్తిలో
గజిబిజిలేని దారిని నొ ♦ కండుచుఁ బోఁడు యథార్థమూఁడగన్ 14

సీ. ఎవ్వరేమన్నారొ ♦ యెవ్వ రెఱుంగునో
మఱుఁగులో మాట ♦ లెవ్వరికిఁ దెలుసు
ఏ యూరొ యేపల్లొ ♦ యొందు దాఁ గున్నాఁడొ
జాడఁ జెప్పెడి నెర ♦ జాణ యెవరు
చూపేది యొకటి యా ♦ రూపున్న దొకటి యీ
మాపులో గుర్తించు ♦ మార్గమేది
అందరఁ జూచుచో ♦ నందర దాచుచో
కొందర కైనను ♦ నందదేమొ

తే. అది యవాఙ్మనసం బది ♦ యర్థహీన
మది మహత్తర మది దారు ♦ ణావగాహ
మది ప్రళయకాల మాది మ ♦ ధ్యాంత రహిత
మది సుధాకలశంబు న ♦ వ్యము నిజంబు. 15

ఉ. దారులు కట్టిపోయినవి ♦ దాఁగొనుచోటులులేవు వైరి సం
హారము సేయు నేర్పుఁ బడ ♦ యం దలపోయఁగ లేదు నేఁడు కాం
తార నివాసమున్ సలుపు ♦ దా మనితోఁచె జితేంద్రియత్వ మీ
తీరునఁగాదు సీదొసఁగు ♦ తెచ్చిన దెవ్వరొ చెప్ప రెవ్వరున్. 16

ఉ. మా హృదయంబు మచ్చపడి ♦ మాసి యదే పసినాడియున్న దా
శాసిహతంబు నేదో విష ♦ మాశయముల్ హసించు కాని వ్యా
మోహము బాయలేదు మతి ♦ మోద మొకాహొ యొసంగునట్టి యీ
మూహక మెన్నినాళ్ళు కథ ♦ కుండది చెప్పను వేయి మ్రొక్కిసన్. 17

ఉ. ఏమిటిదృశ్య మిందొకటి ♦ యేని నిజంబుగ లేమ శూన్యమం
దే మఱుగైన యీసొగసు ♦ లేటికి వ్రాయును చిత్రలేఖకుం
డీనుతిమాలిపాటకుఁ డ ♦ దేపనిగా పఠియించు నేల న
య్యో మహనీయమార్గములు ♦ మూసు లెఱుంగని వారిచర్యముల్. 18

ఉ. మీకట గోచరంబయిన ♦ మేదిని మాకును గోచరించు మీ
నాకము మాకవాటముల ♦ నారయవచ్చెను మీమనస్సులో
ఆ కలఘౌతసౌధముల ♦ యందు పథశ్రమఁబడ్డ పెద్ద యా
శా కనకాంగిముందర త్వ ♦ దాకృతిచిత్రమునుండు జూడఁగన్. 19

సీ. ఈపాటిదానికై ♦ యీపాటపాడితే
చేటలముత్యాలు ♦ జెరఁగఁగలమె
ఈలాటి సొగసుకై ♦ యీసీధుఁద్రావితే
గంగపొంగేధార ♦ గాంచఁగలమె
ఈగతి రాగాల ♦ నాగళ్లదున్ని తే
పైడికంచాలు రాఁ ♦ బాడఁగలమె
ఈప్రేమప్రళయాల ♦ నీళ్లెండిపోయితే
నాకాశవీధుల ♦ నరయఁగలమె

తే. జీవితంబను నీవహ్ని ♦ శిఖలమధ్య
నేది దిగఁబెట్టి యేది మా ♦ యించెఁ జెప్పు
మేదియమృతంబు నింక మా ♦ కేది స్వర్గ
మేది దేనికి నదినరి ♦ పోదు గంటె! 20

ఉ. మీ మసకీ క్షేత్రపాలయి వి ♦ మోహితలోచనముల్ ఘటించి యీ
భూమిని చాలకాలమును ♦ బోయెను మూది నిషిద్ధజీవితం
బేమిటికెక్కు? మూడు రచి ♦ యించెను శ్రీ పేటిమూను కిట్ట వి
సోమరసంబు పాకమును ♦ జూపెను కావనలేరు తాత్త్వికుల్. 21

ఉ. చూడుము ఫకీరువీడు తన ♦ చూట్కుల లోకము జూచుచున్న నా
నాఁడె జగత్తునే మఱచి ♦ నాఁడు యుషస్సును మేళవించుచున్
బాడెడు గీతముల్ రజని ♦ పాడిన వేయిని నాట్యమాడు వె
న్నాఁడు తదర్థ మీకపట ♦ నాటకు లేమి గ్రహింత్రు నెచ్చెలీ! 22

ఉ. మాటలు చెప్పినట్లు కొఱ ♦ మాలిన భైక్షుకజీవితాంకమున్
నాటకమాడెదేల? పద ♦ నంబున బూతిలు గోచరించు నీ
లాటి కళాపమం డపిస ♦ లాజలహారతులిచ్చి తేని వా
చాటులు నవ్విపోదు రర ♦ చాటున దాఁగుడుమూఁతలోయనన్. 23

చ. ఎచటకుఁబోదువోయి విష ♦ యేచ్ఛలు నీమది బాసియున్నవా
యచట పిపాసకై యొక జ ♦ లాశయముండఁగనోపదా! పదాం
శచయము బాటనారులకుఁ ♦ గాదనలేము నివాళితో జగత్
ప్రచలితమంత్రమాన్పడు నె ♦ భైక్షుకమే పనికాదు చూడుమీ. 24

శా. అపుడే కాలము మాఱిపోయినది నీ ♦ వారంభశూరత్వ మీ
యపవాదంబులఁబడ్డదోయి యిఁకనీ ♦ యధ్యాత్మతత్త్వంబు నే
రుపుమార్గంబులు కట్టిపోయినవి నీ ♦ రున్ నిప్పులున్ గ్రాలు నీ
జపహోమంబులు పేరుకై కలవు వి ♦ జ్ఞానంబు మాయింపఁగన్. 25

ఉ. ఆడిన దాడకుండఁ దెగ ♦ నాఁడితి వెంతయుగాని నిన్న వె
న్నాడుట మానలేదు మరి ♦ యాదలరూపును మాపివేసి యీ
నాఁడు నిజంబు చెప్పవు త ♦ నంత నిశాకలశంబుబట్టి యీ
బూడిద నెత్తి బోసితివి ♦ బొక్కిన మాకిఁక మోక్షమున్న దే. 26

ఉ. లోపము లేని నీ నడత ♦ లో మలినంబులం బెట్టువారిచే
లోపము ఘాతికంబయిన ♦ లోకము చీఁకటి వెల్గుఁ జూడఁగా
నోపక ధిక్కరించు గను ♦ నోన్ముఖమై నిశిఁబడ్డ నీ మహో
దీపము కేమి లోపము ప్ర ♦ తీతికిఁ దాఁగుడుమూఁతలున్న వే! 27

చ. గుణములు కట్టివేసినగ ♦ కోర్కులు లేవు విధూతదగ్ధ మీ
తనువు మలీమసంబయిన ♦ ధారుణి కేవలనామమాత్రమీ
ఘనతర రాగదోషములు ♦ గావు మహాత్ముఁడనంచు నెంచు నీ
వెనుక వచించు నిందలను ♦ వింటివె? లోకము మూయ నేర్తువే. 28

ఉ. మాకు నిహంబు మోక్షములు ♦ మార్గములన్నియుఁ జూడవచ్చు నీ
వేకరువెట్టు తత్త్వచయ ♦ మేమియు నంగగుపించ దోవ ఓ
చీఁకటి కాంతి వాకిటను ♦ చెంగట నాట్యము సేయునెంచు నీ
వేకరణిన్ వచించెదవి ♦ సీ! సెలయేళ్లను రాళ్లు మొల్చునే! 29

ఉ. మానవలె నేరికిన్ నగము ♦ మార్గము లేదు నివాళిబట్టి మీ
దేవుని గొల్చుకొం డతని ♦ దీవన మీకు ప్రదిలోకసాధకం
బై విలసిల్లునంచు మది ♦ నందిన నొందుఁడు గాని లోకమున్
మీవలెఁ జీఁకటిన్ బడి వి ♦ మీలితవృత్తిని ద్రిప్పబోకుఁడీ. 30

గీ. మీరు చెప్పెడు వేదాంత ♦ మూఁగుగాలి
గాను గెద్దులవలె నాగి ♦ కదలఁబోము
మాముముక్షుత్వ గ్రథమున్నె ♦ మార్గముల వి
శాల శాద్వలములఁ బోవు ♦ శకనివృత్తి. 31

సీ. ఈచిన్న చీఁకట్లు ♦ నీ చెట్లవారులు
చేరిన తేటచే ♦ సేన లేదు
ఈ నదీతీరాల ♦ నీ గుహాంతరాలఁ
గూర్చుండి పడక ప్రేమ ♦ కున్న లక్షణాలు

ఈ తపోవనముల ♦ నీతరుచ్ఛాయల
వసియించలేదు కై ♦ వసముకాదు
ఈమంత్రతంత్రాల ♦ నీహోమజపముల
సాధింపజనదు క ♦ శ్మలముపోదు

తే. తెగి జితేంద్రియపదము సా ♦ ధించి యీర
హస్యము సిధూతనులినాంక ♦ మైన తెరవు
మబ్బుతెరలనుచించి ప్ర ♦ మాదశర ప
రంపరలలోన నిన్ను ద ♦ ర్శింపఁగలవు. 32

చ. జడలుధరించి దండకము ♦ జార కమండలవల్కలాజినం
బడరెదు భైక్షుకుండు నశ ♦ నాశను తండులకక్షపాలతో
కడుపును నింపుకోఁదలఁచి ♦ గానముచేయుచు పోవు చూచితే
చెడి యతినై తపోమహిత ♦ సిద్ధిని జెందుట కేఁయత్నముల్. 33

సీ. తపసుజేసితినంచుఁ ♦ దలఁచెద వేకాని
తపసులో మర్మంబు ♦ తరచినావె
తపసు నాపోజ్యోతి ♦ తరఁగల వెన్నాడి
వెలుఁగులో వెలుఁగయి ♦ వెలయవలయు
అవలనాదబ్రహ్మ ♦ మై సోహమైశాంతి
రేకెత్తి మనసును ♦ లేపవలయు
మనసులేచినమీఁద ♦ మాయమాయైపోవు
మాయలో మహిమల ♦ మరుగుకలదు

తే. అదేసమాధి యున్మనియంబు ♦ నదియె జీవ
దేహముల రెంటి విడఁదీయు ♦ తెరవు కలవు
దీర నానందవార్ధిని ♦ దేలిపోవు
నావ! నాయన్న, తపసు క ♦ న్నావ నీవు 34

శా. రేలన్ జెట్లవిహంగపంక్తులు నిశా ♦ శృంగార మీక్షించి యా
వ్యాళంబేటికి సంగిబట్టెను జనా ♦ వాసంబు కంపింప క
ల్లోలంబయ్యె జగంబు పూర్వరజ నీ ♦ లోలత్వమేపార నీ
వేళన్ బాడును క్రొత్త ప్రాఁతలు మహా ♦ వేదాంతముల్ వింటివే. 36

ఉ. జానపదంబు నీతరుల ♦ చాటున సైకత సీమలందు పం
తానకు నాడుపిల్లలు రు ♦ తంబున కొంగలు త్రొక్కు చెర్వు చం
దాన జగంబు మట్టి ప్రమ ♦ దంబులఁ బుచ్చును దుఃఖమన్న మా
ర్గానకుఁబోకు మీతపను ♦ కాదనువారు నెఱుంగ రేమియున్. 37

సీ. తెల్ల తెల్ల వారనీ ♦ తెలివిలోఁ గోళ్లను
కాకులు కూసెనే ♦ వేఁకుజాము
స్ఫురియించె నే పిల్ల ♦ తెమ్మెరల్ వీయుచు
పూల సుగంధాల ♦ మోసి తెచ్చి
అయంతరిక్షాన ♦ ఆవేఁగు చుక్కలో
ఆవెల్లఁదనము నీ ♦ కర్థమైన
దా! పదా! యిది నీ ప ♦ దార్థంబుగా నర్థ
మైనదా! యెన్నాళ్ళ ♦ కైన గాని

తే. నీవు పడికట్టుమాటల ♦ నేకరవిడి
పాడుచున్నావు నీశ్వర ♦ భక్తి పాఠ
ములు మహాయోగివలె నవి ♦ మోక్షమిడవు
నీ నిజంబంత నీలోనె ♦ నెగడుఁగంటె. 38

గీ. ఏడ్పులోనవ్వు నవ్వులో ♦ నేడ్పు తొంగి
చూచు చున్నది మా కంట ♦ చూచువారి
కీ రహస్యాలు తెలియును ♦ నితరు లేమి
చూడనేర్తురు ప్రకృతిలో ♦ సొగసులరసి. 39

16

మ. బహుదూరాన నిపాతనాశములలోఁ ♦ జాటేదో విన్పించు నీ
యిహ సంబంధము లేని దాని కనుర ♦ త్నేచ్ఛా విభాసంబు దోఁ
చు హిమాంశుండును దోఁచు జ్యోత్స్నఁ దలపించుచున్ ప్రేమరూపంబు లే
కుహనా సంస్కృతి లేదు వింటివె సుధీ ♦ క్రోంకారదు మేఘంబులన్.

శా. ఏదో కిన్నరపాటఁబాడు నదిసై ♦ క్లిష్టంబుగాకున్న నీ
వా దారిన్ బడిపోకు నీమనసులో ♦ నారాగరూపాప్తియే
లేదో మోదము బాహ్యరూపము నీ ♦ బుద్ధిన్ వితర్కించితో
కాదో! కాదనలేము గాని సొగసున్ ♦ గాంచింపఁగాఁ గర్జమే. 41

సీ. ఆలకించే దేమి ♦ యాలాటి దృశ్యాలు
శూన్యాల చూపులు ♦ చూడనచ్చు
ఆలపించే దేమి ♦ యాకాశ వీధుల
మబ్బు రథాలు శ ♦ బ్దములు సేయు
నడచిపోయే దేమి ♦ కడల పగ్గాలు ము
క్కలుజేసి నూర్ధ్వలో ♦ కముల కెగయు
మాటలాడే దేమి ♦ మాయలో మహిమలు
పాలవెల్లి నుతించి ♦ పడయునపుడు

గీ. వేణువునుబట్టి పూరించు ♦ వేళలందు
నొకరి కానందమును మరి ♦ యొకరి కేడ్పు
వచ్చు నిజమేదొ తెరచాటు ♦ మాటుపడి ర
హస్యమార్గాల నడుచు హా ♦ స్యములఁబడుచు. 42

శా. పాతాళంబు పెకల్చివచ్చెను నుషః ♦ ప్రాగ్జ్యోతి యీరీతి సం
ధ్యాతత్త్వంబు నిజావకాశము నిధి ♦ ధ్యానంబు గావించి నీ
ప్రాతల్ క్రొత్తలు పెట్టి పాడెదవు నీ ♦ ప్రావీణ్యమేపార నీ
చాతుర్యం బెవ రాలకింతు రది నా ♦ వాగోచరంబా నొకో. 43

ఉ. ఆ వెలుగంతు నేను గల ♦ నారయు నీవనుకొన్న వేల్పులే
డాపల నృగ్య్రమై శబళ ♦ మై కనుపించెదు చిన్మ్రచీకటిన్
నీవు నిమీలితాక్షుఁడయి ♦ నిల్చినచోట విశాలమైన నీ
కేవల స్వస్వరూపమునఁ ♦ గేంద్రము నేనని, జూడు నెచ్చెలీ. 44

చ. ఇతఁడొక యైంద్రజాలకుఁడు ♦ నీకనకుంచె జగత్త్రయంబుఁ బ్ర
తినవహించి జూపు నది ♦ నిస్తువుఁ గాదనుకొందు వానిలో
మతి జడభావ మొందదియె ♦ మాయ నిమిత్తములన్ని నిట్టి సం
గతి గలవే గతాగతముఁ ♦ గాదని యీ తెరదాట శక్యమే. 45

గీ. వెతకుచున్నాము మన్మ్మమా ♦ వెనుక ముందు
జన్మ జన్మాంతరంబులు ♦ జారిపోయి
గడ్డివలె లేచి చేటుల ♦ వడ్డ జీవి
యే విధంబున ముక్తి వీ ♦ క్షించునోయి. 46

శా. నిద్రా ముద్రితమైన నీతలపులో ♦ సర్వాణి తేజంబు యే
సద్రూపంబును మోస కానఁబడె నా ♦ సౌదామినుల్ చీఁకటిన్
ఛిద్రంబున్ బొనరింప నేర్చె నది నీ ♦ జీర్ణాశయ భ్రాంతిలో
భద్రాకారముఁ జూపు నా యమృతసా ♦ మ్రాజ్యంబు సామాన్యమే.

ఉ. నాకు యతీంద్ర పంక్తియొక ♦ నాఁ డెదురైజని వారి వారి నా
నా కలనాదవాదకల ♦ నంబున ప్రుచ్చిలు ప్రేమతత్త్వ మం
దేకరువెట్టి పాపభవ మీ ♦ శ్వరుసందొక రాగమంచు నీ
లోకము వృత్తిభేదముల ♦ లోఁ జెడిపోయె మతాల పేరిటన్. 48

శా. ఈ సంసార మసారమైనను మహా ♦ స్వేచ్ఛా విహారక్రియా
వాసంబుల్ విడనాఁడ నెప్పటికి నే ♦ వఁ బ్రహ్మ జిజ్ఞాసచే
నా సంస్కారము పోవు గాని యది యీ ♦ హా మాత్రచైతన్య వి
న్యాసంబందు లభింపఁబోవదు జడా ♦ ధ్యాహార పర్యంతమున్. 49

శా. రోళ్ళంబాడకిరో నీ నిజంబు సము దీ ♦ ర్ణోదగ్ర భావాల నా
కళ్ళన్ బెట్టిరొ రంగవల్లికల ము ♦ క్కారుల్ విడంబించి యా
కళ్ళాపుంచిన మీఁద నీ తెరఁగు వ్యా ♦ ఖ్యానాల తెంపేమి మీ
యిళ్ళన్ పూజలుసల్పుఁడీ యమృత స ♦ ద్వ్యాప్తిన్ ముముక్షాప్తికై.

ఉ. ఏటినిఁదేలి యీ పడవ ♦ యేకడనుండి యెవండుఁదెచ్చె మి
న్నేటికిఁ బోవుదారి యిది ♦ యెన్నఁడు గాదు తదీయయత్న మా
పాటిదిగాదు నీ సుడిని ♦ బడ్డ విధంబది నేరకున్న దీ
పాటికి నింటిమార్గమునుఁ ♦ బట్టుటకర్జ మదైన సాధ్యమే. 51

ఉ. ఓ వెదురా! మహాగరిమ ♦ నున్న ద్వదాత్మకు వేణుయావమే
లా వరియించెదో సెః భవ ♦ లాలనబుద్ధి జడావభావ మం
దే విలపించు రంధ్రముల ♦ నింపి నఖంబుల నోటనొంపి నీ
లావును నన్నగిల్లు నబ ♦ లత్వముఁ గూర్తురు పోకుపాటకై. 52

శా. ఆశాంతంబుల నుండి యీ వెలుఁగు న ♦ వ్యక్తధ్వనుల్ ప్రేమసం
దేశంబుల్ జలదంబులన్ మెఱసి దో ♦ తెంచున్ సమాధిన్ జడా
దేశంబుల్ దిగజారు నీమరుగు ను ♦ ద్దీపించి నీ స్వాంత మా
యాశన్ బుచ్చిన మోక్షలక్ష్మి యెదురై ♦ యర్థించు విశ్వాకృతిన్

సీ. ఆకాశమేది ని ♦ రాకారమేది నీ
శూన్యభాండంబులు ♦ జూచు నీకు
రసమేది రవసుధా ♦ రస మేది రాగాలు
యెండమావులజాడ ♦ నిరుకు నీకు
మతియేది విబుధసం ♦ మతి యేది చదువులో
సాహిత్యవీథుల ♦ జనెడు నీకు
ప్రియమేది మనసులో ♦ ప్రియమేది శుష్కవా
హిని సైకతముల వ ♦ సించు నీకు

తే. ఇదిగో సెలయేళ్ళు హృదయ వా ♦ కిళ్ళ ముందు
పాటి మోసులెత్తిన ప్రేమ ♦ పాతములను
నేర్పుచున్నవి తరగల ♦ నెపముచేత
వాసనలమీరి సత్తపో ♦ వనతి కోరి. 54

ఉ. ఈకథకుండు మ్రాకు విని ♦ పించిన సత్యము మోహనాటక
ప్రాకటమంచు నెంచితిమి ♦ పాపము మోసముఁజేయునట్టి యా
వ్యాకరణాంక మీగతిర ♦ హస్యములన్ విడఁజెప్పి నిట్టి య
స్తోకమనీష కేవలముఁ ♦ జూడఁగరాదు ప్రవక్తలందొగిన్. 55

ఉ. క్రుంకునినుండు నీనిశల ♦ కున్ దెగ తెంపులులేవు నిద్రలం
దుంకువఁజేసి యారజని ♦ యూసులుఁ జెప్పుచునున్నదా రహ
స్యాంకముఁ నాలకించు మన ♦ సంయమిలోకము వెల్లడించలే
దింక జనాపవాద ముద ♦ యించె నినీ! విను నెవ్వఁడాడినన్. 56

ఉ. పట్టి జలాంజలిన్ విడిచి ♦ పాడెను హారతిపాటలోన నీ
కెట్టి స్వతంత్రతున్నదో యి ♦ నీ! విధియందు నిషేధమందు మా
కట్టి స్వతంత్రతున్నది మ ♦ హానుహితంబగు ప్రేమపాత్ర నూ
కట్టడితత్త్వవేత్తలకుఁ ♦ గాదు తపస్సన త్యాగమారయన్. 57

చ. విధియు నిషేధముల్ విడిచి ♦ పెట్టితివేల స్వతంత్రజీవిత
ప్రథితవిలాసముల్ పడయ ♦ వచ్చితివా! యవి నిష్ఠకంటె న
త్యధికతరంబు కష్టమును ♦ మా! యపకీర్తి శిరానఁబెట్టి యా
పృథివి తృణంబుకంటె కడు ♦ హీనునిగాఁ దలపోయనేర్తువే. 58

శా. పాడైపోతివి చోటుబాసితివి యా ♦ పాషండవేదాంతమం
దాడన్ గల్లలుబొల్లులల్లి మృషలన్ ♦ వ్యామోహముల్ పెట్టి మై
నాడన్ జీవసమాధిగన్న విచల ♦ న్నాదంబు మోక్షంబుగా
పాడన్ నేర్చితివేమి యోకథకుఁడా! ♦ బాటేది దోతెంచగన్. 59

చ. ఒరు లపచారముల్ బడెదు ♦ నూసులు సేకరుఁబెట్టెదేల నీ
తెరఁగున గాథగాథలను ♦ దించుకుఁబోమెదుఁగాని లేవఁగా
నెఱుఁగవు తెల్లవారునిఁక ♦ నేటికి నాటకపాత్ర గానమా
ధురి జెడకున్న యందమిడ ♦ దోయి యదేపసిగా ధ్వనించినన్. 60

ఉ. శూన్యముఁజూచి నీవు నగ ♦ శోభిత దివ్యసరిత్తటాది ప్రా
వీణ్య రమావినోదఫల ♦ విశ్రుతి నేర్పడఁగాంచుచుంటి వా
వన్యము మాకుఁజూపెదవె! ♦ బాయనిగూర్మిని నిన్నుఁ గొల్తుమో
మాన్యుఁడ! రొమ్ముగుద్దిజను ♦ మార్గముమంచిదిగాదుచూడుమీ. 61

ఉ. మాకు నుమస్సు సంధ్య లను ♦ మాటలువచ్చునుఁగాని వానిలో
లోకముఁజూచుభేదముల ♦ లో నొకటైనను గానుపించ దా
శాకయుపోకయుణ్ గృహము ♦ ప్రాంగణముక్తకవాటమట్లు తా
మై కనుపించు నీసొగసు ♦ నందు రహస్యము లెల్లకన్పడున్. 62

శా. ఏదో చెప్పఁగవచ్చుచుంటి వది ♦ నీకేరాదు మూకుమ్మడిన్
వాదంబుల్ పచరించు నీమునుఁగులో ♦ వాయెత్తితే యర్థముల్
భేదించున్ మధుమాసవాసరము మై ♦ రేయంబుదుష్కీర్తి యా
పాదింపన్ లలనాప్రసంగముల వి ♦ శ్వాసంబు వేదాంతమే. 63

ఉ. ఆ సరసిన్ సరోజములు ♦ నప్పటినుండియు బాయలే దదే
వాసము తేటి పెట్టుకుని ♦ పాడుచునున్నదిగాని నీకు న
న్యాసమునచ్చెనేల యది ♦ యైనను పూర్తిగవచ్చినట్లు వి
శ్వాసములేదు కారడవి ♦ వాసము వాసనలన్ వెలార్చునే. 64

ఉ. ఆసవమందు నీకుపరి ♦ హాసము మాటలయందు బ్రహ్మజి
జ్ఞాసనిషేధముల్ విధులుఁ ♦ గాదనలే వలభావదాస్యమం
దే నముపాసితంబు నిటు ♦ లేమిటి దాఁగుడుమూఁత లీ యుప
న్యాసములందు తాత్త్వికమహా ♦ శయముల్ ఘటియింపవెంతయున్. 65

ఉ. దేవుఁడొకండు నాత్మకునుఁ ♦ దిక్కొకఁడేయనుచో జగంబు నే
ద్రోవకులాగెదోయి యిది ♦ తోఁచినతోఁచని యొండమావులం
చేవొ ఎచించినావు మతి ♦ హీనుల సామెత లంతరిక్ష సం
భావితముల్ విదుండు నిజ ♦ వస్తువులం గను రెండు వేరుగన్. 66

శా. ఊహామాత్రములన్ బ్రసంగముల నే ♦ వోవచ్చు దృశ్యాలు సం
దేహంబుల్ పచరించువస్తువులలో ♦ దీపించు తార్కాణముల్
మోహావేశములన్ సతంబులనుచున్ ♦ బోధించు నీసూత్రముల్
దేహభ్రాంతిని బాపలేవు నిజనం ♦ దేశంబుమైజూపునా. 67

ఉ. కాలెడుకట్టె దగ్ధమయి ♦ కాష్ఠములన్ జితిబద్ధధూళితోఁ
బోలి నశించుచుండ మఱి ♦ బోయినజీవికిఁదావు స్వర్గపా
తాళము లుండునన్న మఱి ♦ తార్కికుఁడా! యొకటన్న వాదమిం
కేలనిజంబు బోర్లఁబడె ♦ నేగద! దీనికి దారియున్న దే. 68

గీ. ఈరహస్యంబు మాటల ♦ నెఱుఁగఁబడదు
ఈముడిని విప్పువారు లే ♦ రేమి సేతు
నాదిమధ్యాంతరహిత మై ♦ నట్టి యాత్మ
కేదినిజమైన తావు నిం ♦ కేది తెరవు. 69

గీ. వాదభేదాలలో తత్త్వ ♦ గాధ తేల
లేదు యతియు ఫకీరు మ ♦ ర్యాదలందు
తార్కికులనోళ్లుగట్టించి ♦ తాళములను
వేసి రనుభవమందు జూ ♦ పించి నిజము. 70

చ. యతికథకుండుఁగాఁడు యతి ♦ యాకథకుండనిఁ గొందరందు రా
యతి మతిమంతుఁడన్నిటన ♦ జాండముఁజూచు నిపాతదీపమ
ట్లతులిత సత్కళాకలిత ♦ మైన నినాదమునాలకించి యా
గతి శ్రుతిఁబెట్టిపాడుఁ దన ♦ కన్నను స్వర్గములేనికై వడిన్. 71

చ. జపములు సంధ్యలుఁ జలిపి ♦ సాకి "నఖండము" బట్టుకొన్న ని
ష్కపటుఁడు సాధకుండు నరి ♦ షట్కముఁ బాసి కళాప్రపంచమం
దుపకృతిబోయిపోయి విభ ♦ వోజ్జ్వలమైనదశన్ గడించు దా
నవుడు సదూర్ధ్వగామియయి ♦ యాత్మనెఱుంగునుఁదన్ను దానగన్.

కం. నేను పరబ్రహ్మం బది
దానంచు నెఱింగి తనకుఁ ♦ దానై దపమం
దానంద మొందువానికి
గానఁగఁబడు తత్త్వగాథ ♦ గాథలు తొలఁగన్. 73

మ. భగవద్భక్తిగతించువారల మహా ♦ భాగ్యంబులైశ్వర్యముల్
నొగడంబోవు లయాంతసన్నిభరణా ♦ గ్నిజ్వాల లేతెంచి యా
యుగమే కాల్చు తదీయభూరజము ♦ నుద్యోగించి యాయీశ్వరున్
బొగడన్ గ్రమ్మర తజ్జనాగమము లా ♦ మోదింప రేకెత్తెడున్ 74

సీ. రణదుందుభులు మ్రోయు ♦ రాలును చుక్కలు
శరవాహినులుపొంగి ♦ పొరలు పెద్ద
ప్రళయకాలానల ♦ జ్వాలలువీచు ఘూ
ర్ణిల్లునుభూమి ము ♦ న్నీటమునిఁగి
ఆకాశవీధుల ♦ నర్కబింబంబు ము
క్కలుముక్కలై కాంతి ♦ తొలఁగిపోవు
కొండలుపగిలి బ్ర ♦ హ్మాండంబు బ్రద్దలై
పాతాళగంగ యే ♦ పాఱు పొరు

తే. నెత్తుటేరులు పొంగు ♦ నువ్వెత్తుగాగ
కలిమహారౌద్రమునను ది ♦ క్కులకు బాఱు
జ్ఞానసభ్యుఁడ! నీతపో ♦ సాధనమున
వాని మడియించి నిజము కా ♦ పాడుమయ్య. 75

* హాఫీజ్

౧

జయ మీవెజ్జునిరాక నాడిని పరీ ♦ క్షన్ జేయు జీనస్సు దు
ర్జయ దుఃఖాల వెలార్ప కర్షువుల; జో ♦ స్యంబాడుచుంటిన్ దద
క్షయ తేజస్సున కేనెకా దపసి "మూ ♦ సా" వచ్చి యాచించు ని
శ్చయ మీవీటికి వచ్చువారలు సిరా ♦ శన్ బోయిరే యెవ్వరేన్.

౨

గమ్యస్థాన మెఱుంగ రెవ్వ; రటులే ♦ ఘంటానినాదాగమా
దేవ్యంబుల్ తెగి మ్రోగు; నాసవము ♦ తెమ్మా మెల్ల రేయాసకో
సౌమ్యత్వంబు ఘటింతు; రీపసఖుల్గా ♦ క్షుత్యంబు ప్రశ్నింప కా
సామ్యం బే నొక యార్తనాదమున ని ♦ స్పష్టంబుగాఁ గాంచితిన్.

౩

వ్యసనరుజాభరత్వమును ♦ వాకొన నేరికినైన దోఁచినన్
శ్వసనము మక్కనున్న నదె ♦ సంతసమంచని యెంచుకొమ్ము; ఓ
రసికుఁడ! నీవు హాఫిజుని ♦ రాయిడి వేఁట మరల్ప వచ్చితో
పసచెడి జేగ యీగలను ♦ బట్టఁగ వచ్చినయట్లు గాదొకో!

౪

ఉ. ఓచెలి! భద్ర మీచషక ♦ మొందు నొసంగుము; పంచిపెట్టు మీ
కాచగ తాసవంబు కుతు ♦ కంబని తోఁచెనుగాని యిప్పు డా
లోచన సేయగా నిది య ♦ లోక మహాకఠినావశేషమై
దోఁచెడుఁ జూచితే గడవ ♦ దుస్తర మింకెవ రెన్ని చెప్పినన్.

* పారసీకమహాకవి హాఫీజ్ పద్యముల కనువాదము.

౪

ఉ. ఒంటెను నెక్కిపోవు నిత ♦ డొందు సుమన్సునఁ జల్లగాలి వెన్
వెంటఁ గుభాయికుచ్చు కడు ♦ విహ్వలలీలను విప్పి విప్పి త
న్నంటిన ప్రేమవీథి మృగ ♦ నాభి సువాసనలన్ వెలార్చు నోం
డొంటి విలాసజూటములఁ ♦ నుండి ప్రియాహృదయాలు త్రుంపగన్.

౫

ఉ. నీ నిజమార్గగామి ప్రియు ♦ నిన్ నిరసింపకు; నీతపస్సులో
నీ నిరవద్యమైన జప ♦ నిర్ఝరి శీధువు ముంచుచున్న వి
న్నాణముఁ జూపి కాదనకు ♦ నాథునిమించిన మూఁడులోకముల్
గానగరావ; యీ నిజము ♦ గానని వారు దరిద్రులే గదా!

౬

ఉ. ఆ ప్రియురాలికై చనెడు ♦ యానమునన్ వెత లేదు; సంతత
శ్రీప్రద మైనవైభవము ♦ శ్రేయముగూర్చు సతంబు ఘంటికా
స్వప్రతిపాదకధ్వనులు ♦ సందడి సుంత యెఱుంగనయ్యె వి
ద్యాప్రతిపత్తి నానెలవు ♦ దాక ప్రయాణముఁ జేసితీరెదన్.

౭

ఉ. చీఁకటిరాత్రి పెద్దనది ♦ చెంగట తుంగతరంగమాలికా
లోకనఁ జేసి దూకి చను ♦ లోపల సంక్షుభితంబు నోపఁగా
లేకను నొడ్డునుండి యువ ♦ లీలను వేల్మిడి మేలమాడి చీ
కాకిడుకూళ ప్రేమగల ♦ కైపు నొకింత యెఱుంగనేర్చునే.

తానేషా

సీ. ఇంటింటికిని భిక్ష ♦ కేదైన నొకకడి
యన్న మిమ్మని ముష్టి ♦ సడుగునాఁడు
బైరాగులనుగూడి ♦ మసలుచు సుఖ దుఃఖ
ములు పంచుకొని ప్రొద్దు ♦ పుచ్చునాఁడు
చినిఁగి జీర్ణంబయి ♦ చెన్నారు చేలంబు
చుట్టి నేలను బడి ♦ జోగునాఁడు
పస్తులు సేయుచు ♦ పాటలు పాడుచు
పుడమిని దిట్టుచు ♦ పోవునాఁడు

తే. ఒక్క నాపొట్టకై దుఃఖ ♦ ముండెఁ గాని
నేఁడు దినమెల్ల జనుల కా ♦ పాడి వారి
జీవనోపాధికై సేవఁ ♦ జేయవలసె
నకట! రాజ్యంబు దుఃఖ భో ♦ జ్యంబు గాదె.

తే. సౌధముల పంక్తి, కావ్యల ♦ సాధనములు
డాబుడీబులు, మిడిసిపా ♦ టా బడాయి
బూటకపు వేషభాషల ♦ పోలుపె గాని
యకట! రాజ్యంబు దుఃఖ భో ♦ జ్యంబు గాదె.

తే. అవనిరాజ్యంబు చేఁజిక్కె ♦ నైన నాకు
నిది మహాదుఃఖజలధి; యిం ♦ దీదవలసె
నిది మహారాగరసము నా ♦ కిదియె శోక
భరిత దావాగ్నిగాఁ జిక్కె ♦ వలసి వచ్చె.

తే. లేమికంటెను కలిమియే ♦ లెస్సయైనఁ
గాని, వేదనా దోదూరు ♦ తూన మాన
సమున కే కిల్మి హేతువో ♦ సహజము గను
నదియె నరకంబు వేఱ లే ♦ దననియందు.

తే. అభిలషింపకు ధనము సౌ ♦ ఖ్యంబు కొఱకు
అభిలషింపుము సహనంబు ♦ నహరహంబు
అదియె నీకు మహాభాగ్య ♦ మగును గాని
రాజ్యభారంబు భారంబు ♦ ప్రణుతచరిత.

తే. రాజ్యపదము లేకుంటచే ♦ రాజ వగుట
కభిలషించెదు గాని రా ♦ జ్యంబె యున్న
దుఃఖభోజ్యం బటంచును ♦ దూఱఁగలవు
లేనిదానిపై కడుప్రీతి ♦ మానవులకు.

తే. ధనము ధాన్యంబు జ్ఞానంబు ♦ త్యాగభోగ
కారణం బని తలపోయఁ ♦ గలవు గాని,
ఆ యథార్థంబు విన్న నీ ♦ యాత్మయందె
ఱోత పుట్టును ధనికుల ♦ రీతిఁ గన్న.

చ. ధనికుఁడు సేయుదానము య ♦ థార్థముగా నదీ పుణ్యమిచ్చు నం
చనుకొనఁబోల దాతని ను ♦ ఖార్థమె యర్థ మొసంగుఁ గాని, స
జ్జన సహకారదీక్షమెయి ♦ సాకఁడు, చూడఁడు వానివేఁడఁగాఁ
జనిమొదుకంటె పస్తుపడి ♦ చచ్చుటయే పదిరెట్లు మే లగున్.

తే. ఇట్టి హీనమైన ♦ యీరాజ్యమును ధన
కనక వస్తునిచయ ♦ కాంక్షఁ జేసి
విఱ్ఱవీఁగి పాప ♦ భీతి విసర్జించి
చెడుటకన్న వేఱె ♦ చెడుగు గలదె.

ఉ. కావున, నాకు రాజ్యమును ♦ గౌరవమున్, యశమున్, ధనంబు, భో
గావిలచిత్తవృత్తి వల ♦ దంచును వేడితి మున్ను ; గాని యా
దేవుఁడు నాలకింప కిటు ♦ దీనత మాన్ప నెపంబు బెట్టి మి
థ్యావిభవంబు గూర్చి కడు ♦ దైన్యదవాగ్నిని బెట్టె నామదిన్.

తే. రా జనుచు ప్రజలన్న బై ♦ రాగి నేను
నే కిరీటంబు పెట్టిన ♦ నాకు చిరుగు
చేదకన్న ఘనం బని ♦ చెప్పఁబోను.
అధికములు స్వల్పములు మన ♦ స్సందె కలవు.

*జీవగీతము ౧

ప్రణుతమై, యభేద్యమయి, నీ ♦ రంధ్రమైన
వెదురుపొదయందు నానంద ♦ విలసనముల
సహచరులఁ గూడి తల యూఁక ♦ సమున కెత్తి
సహజతేజంబుతో విలా ♦ సములఁ దేలి
కాలవశమున ముక్కలై ♦ కత్తికోఁత
బడి జలంబుల లుప్తమై ♦ పైకి మరల
వచ్చి వికలాంగకములతోఁ ♦ బరగునట్టి
మురళి యేమేమొ కథలు చె ♦ ప్పును వినుండు-
వెదురుబిడినుండి నన్నుఁ గోసి ♦ వెతల డించి
చెక్కి బహురంధ్రములు చేసి ♦ నొక్కి నొక్కి
యూఁదుచున్నాఁ డిటు నటు ♦ నూపి యూపి;
దాన నాకేమి సౌఖ్యప్ర ♦ దంబు గాని,
అవని యానందమున నోల ♦ లాడవచ్చు
నన్నుఁ గైకొని యూఁదుచు ♦ పొన్న నెక్కి
జగము చక్కెరతో నింపఁ ♦ జాలె నొకఁడు
గోవు లశనంబు మానెనో ♦ గొల్లచేడె
లట్టె నిర్విణ్ణులైరో యే ♦ మైనఁ గాని-
చారు యమునాతరంగిణీ ♦ సలిలమింక
పాడుచున్నది ఆనాటి ♦ పాటలెల్ల,
వినుము నేనందు మూర్తీభ ♦ వించి యుందు
నాకొఱకు వాఁడు వెదకి వె ♦ న్నాడుచుండు
అపుడె ముగియఁగలేదు నా ♦ యాత్మచరిత.

---

* మసనవీ అను పారశీక తత్త్వగ్రంథమునుండి.

మురళిగా నంట నాకెంత ♦ పరు వటన్న
నేను నా నిజవాసంబె ♦ యేగుకొఱకు
చూచుచున్నాను నాబుద్ధి ♦ సొబఁగదేమొ
మరల నావంశమునఁ జేరి ♦ వఱలుకొఱకె
వ్యసనపడుచుంటిఁ గాని శ్రా ♦ వ్యప్రదీప్త
గానమని మీరు భ్రమపడ ♦ వలదునుండు
భ్రమము వర్జించి నా పరి ♦ భ్రమణవిధము
తెలిసికొనఁగోరువా ♦ రున్నఁ దీరుబడిగ
వినుఁడు మీ స్వీయచరితమే ♦ కనెద రందు
మీరు నావలె వ్యసనమే ♦ కోరుకొంద్రు
వీరు వా రనుభేదంబె ♦ విడుచుకొంద్రు
జారిపోయిన భాగ్యంబె ♦ సంగ్రహింత్రు
మఱచిపోయిన స్వపదంబు ♦ తిరిగి కొంద్రు
కడచిపోయినకాలంబు ♦ గడన సేతు
నట్టితత్వంబు వెన్నతో ♦ బెట్టుచుంటి
నేను వగచెడి దేమన్న ♦ నింక నాకు
పరగ నాతొంటిరూప వై ♦ భవము తిరిగి
రాదనెడు బెంగ హృదయాంత ♦ రాళమందు
జీర్ణమై, దాని భిన్నంబు ♦ జేసి విడువ
రంధ్రములు వక్షమునఁ బడె ♦ రాలుపడగ
చిక్కి సగమయి దురవస్థఁ ♦ జెందవలసె
యేది యెటులైనఁగాని నా ♦ యాదిరూపు
రావలయునన్న ప్రేమాగ్ని ♦ ప్రజ్వరిల్లి
కాల్చివైచెనను దానిలోఁ ♦ గలియునట్లు
ఛేయునెడ నేను మరికొన్ని ♦ ఛిద్రములను

వేసికొని పాటపాడెద ♦ దోసిలొగ్గి
ఆ విషాదాంతగానంబు ♦ నస్మదాప్త
విపుల వంశాభివర్ణనా ♦ విలసనముల
పరిణమించును నింపు సొం ♦ పారినట్లు
నే ననేకులతోఁ గూడి ♦ యేగినాను
మంచిపెద్దలవారితో ♦ మసలినాను.
కాని, నాకొక్కఁడును మిత్రుఁ ♦ డైనవాఁడు
గానరాలేదు తన యను ♦ మానమందె
నిలిచి యెవరును నా గుట్టు ♦ తెలియలేరు
నా రహస్యము నా యశ్రు ♦ ధారలకును
వేరుగా లేదు గాని నా ♦ విధమెఱుఁగు
వారు గనరారు; అంపఱే ♦ వల్ల కాదు
అంజురపుకాయ ప్రతిపక్షి ♦ కళనమగునె
యేది యెవ్వారు వచియింప ♦ నెంతవారు
భ్రాంతులకు నాత్మ స్వాతంత్ర్య ♦ భావ మేది?
కంధి యెఱుఁగదు తనలోని ♦ కల్మషంబు
వృక్ష మెఱుఁగదు తన పుష్ప ♦ విభవభరము
ఎఱిఁగియుండినవారి వై ♦ ఖరులె వేరు.

సంకేతనము

ఎవరు చెప్పేది కాదు వి ♦ నేది కాదు
చూచుటకు రాదు చూపించు ♦ చోటుకాదు
ఈ జగన్మధ్యశాల ర ♦ సేతరంబు
లైన ప్రాగభావంబుల ♦ నవల ద్రోసి
రోదసికుహరాల వి ♦ చ్ఛిన్నదగ్ధ
కాండపటముల పెక్కు బ్ర ♦ హ్మాండజీవి
తముల(బొర్లించి శూన్యధా ♦ మముల కేసి
దృష్టి మరలించె దానినిం ♦ కేమి కలదో ?
ఈ యుగాధ సత్యంబులో ♦ నేమి కలదో !
ఈ యహస్సుల సంధ్యల ♦ నేమి గలదో !
ఈ రహస్య మెందుండె యీ ♦ తీరు తీరి
తోరణాలు గట్టుచుండె వా ♦ గ్ధోరణులకు
బారుగా నిండపాలయి ♦ పట్టువడ్డ
నన్ను(బోలుమురళి యొక ♦ టున్న దదిగో
ఈ మురళి గుండెతూట్లు న ♦ న్నన్నొ పెట్టు
కొని మహాబాధ నెల్గెత్తి ♦ కొసరి యేడ్చి
చెప్పవచ్చు నందెన్నెన్నొ ♦ ముప్పులుండ
వచ్చు(గాని, దానివియోగ ♦ వాసరములు
పెద్దగాథగా జడలల్లి ♦ పెరిగిపోయె
జిలుగుఛిద్రాలు మైనిండ ♦ నలముకొనియె
"పెక్కుచేతుల నోళ్ళలో(♦ జిక్కిపోతి
నింక నాకేది శాంతి యిం ♦ కేమి కాంతి
వంతల నితాంతచింత లా ♦ క్రాంత మయ్యె"
నని గతించినజన్మ జ ♦ న్మాంతరముల
నేకరువుపెట్టు తనగుట్టు ♦ నాకళింప

ఆరవాభ్రంబు కన్నీళ్ళో ♦ యనఁగ కురియు
నాకణంబులు మీరు ము ♦ త్యాలఁబోలె
నెంచుచున్నారు కావని ♦ యింగలములు ॥ ఎవరు ॥

ఈప్రభాతాల సిశల భే ♦ రీలపైని
వేణువును పెట్టి వాయించి ♦ విహ్వాలంబు
లైన రాగాల రేకెత్తి ♦ యాలపించు
నీ యధోముఖ పాషాణ ♦ మృణ్మయిని ద
లంచుకొన్న దీనిని వల ♦ పించు చంద్ర
రేఖ కాసారతీరాన ♦ రేల మెఱసి
పోవు, ఖద్యోతలవలీ ల ♦ తా వసంతి
యూసులాడుచు నువ్వీళ్ళు ♦ లూరుకనుల
చూచి నవ్వుల హాస్యాల ♦ సొక్కిపోయి
మధురసాస్వాదనముల మా ♦ మాటలాడి
వెక్కిరించుచునున్నారు ♦ వేవిధాల
ఈ మహాదృశ్యమందు నే ♦ మేమి గలదో
ఈ మహాప్రేమ విశయమం ♦ దేమి కలదో ॥ ఎవరు ॥

ఈ యతుకుమారిజీవిత ♦ మీ బ్రతుకు ర
వంత విశ్రాంతిలేని వి ♦ హ్వాల దృగంచ
లంబు ! భావదాస్యంబు, వి ♦ లాసవినర
మైనరోదసీకుహార లా ♦ స్యంబు, దగ్ధ
ప్రణయపథముల నగచాట్లు ♦ వడ్డ నశని
పాతములప్రమోల ఈనేల ♦ పాతుకొన్న
కాల పాశాలఁ జిక్కి ము ♦ క్కలయి పోయి
ఏల జీవింపవలయు నిం ♦ కేమి యూశ
లతల జీరాడవలయునో ♦ వెతలఁ దగిలి ? ॥ ఎవరు ॥

భ్రాంతి

వెడదవై స్వచ్ఛమైన నీ ♦ బెళుకు కనులు
కులుకు జవ్వన మొయ్యార ♦ ములును సుఫలు
జిలుకుపలుకులు రతనాల ♦ తళుకులీను
చిన్ని పొన్నారి! నన్నేల ♦ చేరినావు
లీల నిద్రించు నన్నేల ♦ లేపినావు
తేపు మాపనకుండ నీ ♦ రూప మవని
ధూళిధూసరతలమున ♦ దొర్లి దొర్లి
ప్రొద్దుపొడుచుట క్రుంకు టే ♦ ప్రొద్దు చూచి
యెఱుఁగ నీలోక మెట్టిదో ♦ యెఱుఁగనట్టి
స్థాణు నన్నేల కరమునఁ ♦ దట్టినావు
భస్మధారుని నన్నేల ♦ పట్టినావు
కరకురాలను తాకునే ♦ గాజుదివ్వె
అనలమును నాశ్రయించునే ♦ యంబుజంబు
యెఱ్ఱఁగి నాచులో చిక్కునే ♦ యీఁతగాఁడు
పాముకలుగునఁ జొత్తురే ♦ బ్రతుకువారు
నారి, యీలీల నన్నేల ♦ కోరె దీవు
ప్రేమలో నాకు పాండిత్య ♦ మేమి గలదు
సొగసులోఁ జూడ నాకేమి ♦ చోటు గలదు
రాగమునఁ దేల నాకేమి ♦ రసము దెలియు
తెలియ కీ లీల నన్నేల ♦ పిలిచినావు
పిలిచి నన్నేల యీరవ్వ ♦ పెట్టినావు
వలపులవలంతి మరుని ప్రాం ♦ జలులబంతి

యింతి రత్నాలదొంతి చే ♦ మంతి కుసుమ
కాంతు లీను సితాంత శ్శ్రం ♦ గారమైన
మేను దోలకాడ మేఘాల ♦ లోన మెఱవు
మెఱసినట్టుల ముత్యాలు ♦ కురిసినటుల
స్వర్గ తేజంబు భువి దిగి ♦ వచ్చినటుల
నీవు నడురేయి యిట్లు రా ♦ నేల బాల
గేలిసేయఁగ నన్ను నీ ♦ కేమి తోఁచె
మేలమాడఁగ నిట్లు నీ ♦ కేల తోఁచె
నేల రేబవ లీ లీల ♦ నిద్రవోవు
జడగృహస్థుడ నగు నన్ను ♦ పడఁతి నీవు
కోరఁజెల్లునె యో సుకు ♦ మార చారు
పూర్ణచంద్రనిభాస్య నీ ♦ బోటి బోటి
నెందరు తపోధనులు గోర ♦ కుందురొక్కొ
వారి వరియించి మించి ప్ర ♦ పంచసుఖము
లందఁగారాదె నీచంద ♦ మందకత్తె
లీడు జోడయి నిన్నుఁ గొని ♦ యేలుచుండ
వాని వర్జించి నిర్జిత ♦ వైభవుండ
నైన నన్నేల కదిసెద ♦ వతివ నీవు
ముండ్లపై బండ వచ్చితే ♦ ముదిత నీవు
పస్తుపడి యుండ వచ్చితే ♦ భామ నీవు
అనిన నాలేమ నవ్వి యా ♦ నా నటంచు
మెఱుపు మెఱసినరీతి సుం ♦ దరవిలాస
భాసమాన మనోల్లాస ♦ భరిత యగుచు

పులకితశరీరయై కర ♦ పుండరీక
మునఁ గల గులాబిపూదండ ♦ పొదలుచుండ
మెడను వేసి నమస్కార ♦ మిడి మృదూక్తి
ననియె కన్నీళ్లు కాల్వలై ♦ యాననమున
పారుచుండ ప్రేమరసమే ♦ పాఱుచుండ
శశివి నీవైన నేనొక ♦ శశిని గానొ
శరధి నీవైన నేను ని ♦ ర్ఝరిని గానొ
భవుఁడ వీవైన నేను పా ♦ ర్వతిని గానొ
ఇంక నర్ధాంగ మియ్యవో ♦ యేమొ చెపుము
ఇంక నెడఁబాటు బాయవో ♦ యేమొ చెపుము
అనిన తేజంబు రసమున ♦ నైక్యమైన
తెరఁగు దోఁచె నచ్చట వధూ ♦ వరుల తెరఁగు
మబ్బు విడిపోయె కడు శాంత ♦ మబ్బె నంత
నిదుర తొరగెను కథ నింగి ♦ నిలిచిపోయె.

బంతి

అదిగో పగటెండ నెన్నెత్తి ♦ నాకళించె
ఆయుషస్సు తిరోధాన ♦ మయ్యె నసలు
వాడె ఖగములు పొలముల ♦ నైపులరచె
ఆట కట్టేయ రేమి యీ ♦ పాటికయిన
కందిపోయెను బంతి యా ♦ క్రందనమున
కాలనిహతిని బూడిద ♦ పాలయి తన
సోయగము చెడ నిందల ♦ సొమ్మసిల్ల
యుల్లమును తలక్రిందయి ♦ యుద్ధతి చెడి
మాసిపోవని మచ్చలు ♦ మానసమున
పెట్టుకొన్నది యతుకులు ♦ పెట్టుకొన్న
దింక చెరంబట్టె దాని నే ♦ డ్పించ నేల
పట్టుకో నేల నేలపైఁ ♦ గొట్ట నేల
గోడు గని చెంపపెట్టును ♦ గోడ పెట్టు
తిన్న దీబంతి కెంతటి ♦ తెలివిలేదొ
నేల మోదువారలవంక ♦ నే ప్రియాన
వచ్చుచున్నది నిను వీడు ♦ నిచ్చలేదు
చూచితే దాని యభిమాన ♦ సూచనంబు
అట్టిప్రియురాలి నేలను గొట్టు ♦ చుంటి
వకట! దయలేనివారి చ ♦ ర్యలు నివేను
బంతి కెంతటిప్రేమదో ♦ పలుకలేము
ప్రేమ యేకపక్షంబు గా ♦ వింపరాదు
ప్రేమపాఠాలు నేర్పేడు ♦ ధామమేది
స్వార్థ మీలోక మెన్నాళ్ళు ♦ పట్టుకొన్న
దొరక దీమాయ నాటకాం ♦ తరవినూత్న

శోభల నెపాల ఆశల ♦ స్రుక్కి సొక్కి
నాటకం బాడి జీవిత ♦ నాటకమును
ముగియ నీబంతి యత్నించు ♦ మూర్ఛ యగుచు.
అగ్ని కబళింప నీబంతి ♦ యరుగుచున్న
దాహవంబుల వెన్నాడ ♦ నభిలషించు.
పైకి క్రిందికి నిది పోవ ♦ పరువులెత్తు
బంతి! నీకధోలోకమే ♦ వాసభూమి
గానుగెద్దును బోలె నే ♦ గాని కైన
కాక, తిరిగిన నిందేమి ♦ కలదు నీకు?
ఆడి యాడి విన్నట్టులే ♦ తోడివారి
వెంట నేమూలలో నిన్ను ♦ విసరివేసి
పోయెదరుసుమ్ము విసిగి వా ♦ పోవపలదు
నీకు నీ తొల్లి రూపు రా ♦ నేరదింక
నీవు నీ వాసనా వాసి ♦ తేతరంబు
లైన యాసలనుడివి ఆ ♦ యాసపడెదు
నీవు నిమ్న సోపానాల ♦ కేగ దేల
పళ్ళు పాలును, వెనుకకు ♦ మళ్ళవెపుడు
పూలు రాలిన చెట్లను ♦ ముట్టుకోవు
నీవు నిను మోదువానికై ♦ పోవుచుంటి
వతని పోయగమును చూడ ♦ నరుగుచుంటి
వతనిచేతిని విడువ గా ♦ దంటి వకట
ఏమి నీవెత్తి నీవు పో ♦ వేమి నేరు
గా రసాతలమునకు నీ ♦ దారి దూరి?
ఈవు నేనును నొకచోట ♦ నిరికి పోయి
పోల్చుకొందాము జీవిత ♦ ముల విధాలు,

ఉండిపోయేదేమి?

౧

ఉండి పోయేదేమి?
నిండి వచ్చేదేమి?
రెండు రెండే వాటి
నుండి తేలేదేమి?

౨

బ్రహ్మాండ మందులో
పాతివేసిన మీద
బ్రహ్మైవమని ముక్కు
మూసి కూర్చోవాలా?

౩

ఆదర్శములు కొన్ని
అద్భుతంబులె కాని
పాదాలు మోపేటి
పాటి చోటేముంది?

౪

ఎవరి కెవరు లేరు;
ఎవరి కేదీ రాదు;
చవిలేని యీపాట
చాలించ రాదా?

౫

ప్రొద్దు పొడిచేవేళ
ప్రొద్దు కుంకేవేళ
వద్దన్న రాగాలు
వాలి పోతాయా?

౬

ప్రేమలో లేనట్టి
పేరుసొగ సేముంది?
ఆపాట యీమాట
లో మనసు పెట్టునా?

౭

విచ్చి రాలేపువ్వు,
వచ్చి వాలేపిట్ట
మెచ్చి చూచే దేరు?
ముచ్చట్లు మూన్నాళ్ళు

౮

పారాణి పెట్టినా
పాదాల మెట్టినా
దారిలో ముంగుర్లు
జారి పోతాయా?

౯

బుగ్గపై చేర్చుకొ
పాడిచి నవ్వేనవ్వు
మొగ్గులగ్గుల నెంచ
నెంతెర వశానో ?

౧౦

ముసుగులో కేరింత
రసికతకు సింగార
మొసగు నెన్నో నటి బా
సటలు చూపించాయి.

౧౧

ఊడల్లో ఉయ్యాల
ఊగుచుంటే ఊను
వాడల్లో చెప్పితే
అర్థ మవుతుందా ?

౧౨

కడుపులో కదిలేటి
కబురు కాస్తే కాని
అడిగితే ఆకొంప
లంటుకొని పోవా ?

౧౩

ఈ ముళ్ళదారిలో,
ఈ మాపు ముసుగులో
ఏమాట చెప్పినా
ఏమి లాభము లేదు.

వాణి

నిండుజవ్వనమునఁ దూఁగు ♦ చుండుదాని
చారు సౌందర్య సకల ల ♦ క్షణవుదాని
ధవళ కేతకీకుసుమగా ♦ త్రంబుదాని
జిగినగవు వెన్నెలలఁ బర్వఁ ♦ జేయుదాని
తరళనయనాంబుజంబులఁ ♦ దనరుదాని
కలిత రత్ననూపుర ఝుళం ♦ ఝుళలదాని
లలిత నవపల్లవాధర ♦ మలరుదాని
కరము ఘనసారగంధ వి ♦ గ్రహముదాని
అవఘళించెడు కంకణా ♦ రవముదాని
అలరులను మించు కోమల ♦ మైనదాని
కాంచనము దెచ్చి కరఁగి వి ♦ గ్రహము బోసి
నవమణిప్రోత వివిధావ ♦ యవము లుంచి
మెఱుఁగుపెట్టిన పాంచాలి ♦ కరణి మెరయు
పాటవము గల శృంగార ♦ వల్లి యనఁగ
నొప్పుదానిని నొయ్యార ♦ మొప్పుదాని
నొక్కవంకను, కవితను ♦ నొక్కవంక
చూచినార మాలోచించి ♦ చూచినార ;
మాతోడవు లీతోడవులకు ♦ భాతిగావు ;
ఆసొగసు లీసొగసునకు ♦ వాసిగావు ;
ఆవిలాస మీవిలాసాన ♦ కలతి యయ్యె ;
అది త్రికాలనబాధ్య మి ♦ య్యది యబాధ్య
మది ప్రకృతిబద్ధమలిన మి ♦ య్యది యమలిన

మది యనేక పరిగ్రహా ♦ మిగి యనేక
జనపరిగ్రహా సాహిత్య ♦ జన్మభూమి
వివిధపుష్పాసవంబుల ♦ వెలయు సీమ
అఖిల సౌగంధముల నెల ♦ వైనతావు
ఏదియును దీనిసాటి రా ♦ లేదు మాకు
మామనోహర కాలంబు ♦ మాప్రతిజ్ఞ
మాజవంబును సత్వంబు ♦ మావివేక
మంతయును సాహితీనదీ ♦ ప్రాంతమందు
కామ్యకర్మనో నిష్కామ ♦ కర్మముననో
దగిలి సదసద్వివేచనం ♦ ధములు వదలి
ఈ తనూమాత్రగడప నా ♦ హించినాము
ఈ శరీరసుఖంబు వ ♦ ర్జించినాము
ఈశ్వరుఁడు వచ్చి మాప్రోల ♦ నిలిగోయనుచు
సర్వరసులు పోసిన ♦ స్వార్థబుద్ధి
వదలి కవితకె యంజలి ♦ వట్టువార
మంతిరయే గాని యొండేది ♦ చింతలేదు
కలిమిలేములు నిలువెల్ల ♦ గాల్చుచున్న
క్షుత్పిపాసలు మావెంటఁ ♦ జొచ్చుచున్న
తిండి లేదని బంధువుల్ ♦ తెగడుచున్న
తండులంబులకై భామ ♦ తడవుచున్న
దేహియని కానుపీనంబు ♦ దీనమతిని
కోరఁబోము మా కవితా కు ♦ మారి దెచ్చు
కీర్తిధనమున్న చాలు మా ♦ కార్తిలేదు

కలము మాచేత సన్న దుః ♦ ఖంబు లేదు
రసము గ్రహియించువా రున్న ♦ రట్టు లేదు
కాల మొకరీతి నిలువదు ♦ గడచి పోవు
ఇదియె మాతపస్సని నివే ♦ దించినాము

ప్రకృతి పువ్వులలో దిద్దు ♦ రంగులట్లు
కోకిలము కంఠమును విప్పి ♦ కూయునపుడు
వరలు నవ్యక్తమధుర ర ♦ వంబులట్లు
వాణి మాకావ్యమున కట్టి ♦ వన్నెఁబెట్టి
మమ్ము చరితార్థులను జేసి ♦ మనుచుఁగాత.

జగత్ప్రవృత్తి

జగము మాయాప్రధానమో ♦ స్వప్రకాశ
కమొ చిదాభాసరూపమో ♦ కాంచలేము
సొగసులను దీని వర్ణించి ♦ చూపలేము
శాప మిడి దీని యుద్ధతిఁ ♦ జంపలేము
ద్వాదశార్కులు కబళించి ♦ వైచుటకును
పదునొకండు రుద్రులఁ ♦ దినివైచుటకును
వెస నవబ్రహ్మలను మ్రింగి ♦ వేయుటకును
యుగయుగాంతరముల ♦ మార్చి నెగడుటకును
కాలమున కిది తోడ్పడెఁ ♦ గాదె మఱియు
ధూమకేతునిపాత ని ♦ ర్ఘాతములకు
ప్రళయమేఘౌఘ నిర్ఘాత ♦ పతనములకు
చండ హాలాహలానల ♦ జ్వాలలకును
రాక్షసామర సంగ్రామ ♦ రంగములకు
నోర్చి యొప్పటి కప్పుడు ♦ నుదయశిఖరి
బోడము భాస్కర తేజఃప్ర ♦ పూర్ణకళల
నైక్యమై వింతగాఁ దోచు ♦ నట్టి జగము
నీ కశాశ్వతపదవి రా ♦ నేర్చు టెట్లు?
ఒకట నీలోన నీశ్వరుఁ ♦ డున్నవాఁడో
ఈశ్వరునిలోన నొకట నీ ♦ విమిడినావో
చెప్పఁగాలేము, మాకది ♦ చేతఁగాదు
నీవిచిత్రచరిత్రంబు ♦ నీప్రసంగె
మఖిమతార్థంబు లీజాలి ♦ నట్టి వగుట
గీతమును గూర్చి పాడెదఁ ♦ గేలు మోడ్చి
మంచి చేయుట కర్జమో ♦ మాను టొప్పొ

తెలియ దాశాప్రధాన భూ ♦ వలయమందు
చూఱగొనబడుచుండె క ♦ స్తూరి యుంట
పాపమెఱుఁగని హరిణ శా ♦ బకము కంటె
తగులముల నొందుచుండె దం ♦ తములు నుంట
తత మహాభీల మత్తదం ♦ తావళంబు
తెఱపబడుచుండె మంచిము ♦ త్తెములు నంట
సద్ధి దాఁగిన ప్రాణిము ♦ త్యాలచిప్ప
త్రుంపఁబడుచుండె వాసనల్ ♦ దోఁగుచుంట
బంతి చేమంతి మల్లికా ♦ ప్రసవచయము
వీనిబట్టి విచారించి ♦ తేని గుణము
హానికారణ మయ్యె నే ♦ మనఁగవచ్చు
సృష్టియంతయు నీరీతి ♦ చెలఁగుచుండె
మేలు చేసినవానినే ♦ మ్రింగు జగము
చెలిమికానిని మోసంబు ♦ చేయు జగము
జగము తప్పన్న దే ♦ వృత్తి సలుపుచుండె
కోకిలము గ్రుడ్లు పొదుగంగ ♦ కాకి కేల?
జుంటి తేనెను మానవుల్ ♦ జుఱ్ఱనేల?
వృకమునకు మాంస మశనంబు ♦ బెట్టనేల?
తరుణి గర్భాంతమున బిడ్డ ♦ దాఁచనేల?
మనుజరక్తంబుచే నల్లి ♦ మనుచు టేల?
ఏల యంచు విచారింప ♦ నేల జగము
ఏమిచేసిన సాగ దీ ♦ యిహమునందు
ఓషధీశుని మ్రింగు రా ♦ హువు కడంగి
అప్పుగొనువాని యిలు మ్రింగు ♦ నసలు వడ్డి
అన్ని భాగ్యంబులను మ్రింగు ♦ నల్పుహితము
హితము వలసినఁ గల్గ దై ♦ హికమునందు,

ప్రేమగానము

అగచయంబుల స్రోతస్సు ♦ లరుగుదారి
శాద్వలంబుల సురభిళ ♦ శ్వసనములను
చిగురుజొంపాల రాలెడు ♦ నిగురులందు
సాంధ్యరాగంబు రాగాన ♦ సమయునట్లు
ఇంపుసొంపార వీణ వా ♦ యించుచున్న
వెలఁదివ్రేళ్ళలో జీవంబు ♦ వెలయునొక్కొ
తంత్రులే పాడుచున్నవో ♦ తలఁపరాదు
పాటకై కేకినోరి కా ♦ వలయునొక్కొ
పరభృతాంగనాగళమె కా ♦ వలయునొక్కొ
మ్రోడు వీణగ మార్చి యా ♦ మోహనాంగి
పాడుచున్నది నేల ప్రా ♦ న్పడిన జీవ
కోటి ప్రేమరసాబ్ధిలోఁ ♦ గ్రుంకిపోవ
పాటలోపలిసాహిత్య ♦ పంక్తులందు
అక్కరాలను రాలు నీ ♦ రై వధూటి
దానిలో ప్రతిబింబిత ♦ మైనపగిది
తోఁచుచున్నది కాంతి దో ♦ బూచు లాడ
తూగు నయనాబ్జముల కాంతి ♦ తొణకులాడ
గానవాహిని జగము శ ♦ ర్కరను నింప
దంపతులు మోదవార్ధి య ♦ ర్థింప వేడ్కఁ
జూచుచున్నవి చుక్కలు ♦ చూట్కు లలర
మబ్బుతెరలను దీసి, ప్రే ♦ మ యెదమోసి

నే ననంత మహాక్లేశ ♦ నిరతవిరహా
గ్నిమిత్తాల కొత్తాలు ♦ దూఁగి తూఁగి
పొంగి పొరలెడు దుఃఖ స ♦ ముద్రమందు
నిలువు నీరయిపోవ త ♦ జ్జలధిలోన
నావనై యేగుచున్నది ♦ నా మనంబు
జాలిపై నెక్కి యింతి కుం ♦ తలము లూరఁ
బోసికొనుచున్న దెంతో వి ♦ శాన మొప్ప
రాగ మానందవనులకు ♦ లాగుచుండ
వీణ నావను నడుపు చు ♦ క్కాని లీల
పంచుచున్నది నాద ప్ర ♦ పంచమునకు
నాదసంజనితాగ్ని చే ♦ నావ దగ్ధ
మై మహాతేజమున లీన ♦ మయ్యె తుదకు.

౧

తే. గీ. నగలకంటెను శీలమే ♦ సొగసు సతికి
సతికిపతికంటె వేఱె దై ♦ వతము లేదు
సతి పతివ్రత గల్గునం ♦ సారమరయ
స్వర్గ మగునంచు నార్యోక్తి ♦ చాటునతము

౨

తే. గీ. రమ్యకమనీయ యౌవనా ♦ రంభవేళ
రవికలోనున్న పైటలో ♦ గ్రాలుచున్న
ఒత్తుకొని వచ్చునట్టి యౌ ♦ యువిదచనుల
చూచుకంబులు తలలూపి ♦ చూపుచుండె.

జాతీయ విద్య

చ. పొలముల గింజ లేరితిని ♦ పోయి కులాయములన్ వసించు వ
త్సులు మధుపానమత్తమతి ♦ జొక్కెడు తేటిగొలంబు, వన్యభూ
ములఁ దిరుగాడుసత్త్వములు; ♦ భూజములున్, సచరాచరంబు లే
వలనను జాతివిద్య కుల ♦ పాఠముగాఁ జదివించు నిత్యమున్.

మ. జననీస్వర్గము జన్మభూమిచయమున్ ♦ జాతీయవిద్యానవా
ర్చనముల్ సేయఁ బ్రపంచమంతయు సము ♦ త్సాహంబుతో నందు మా
తెనుఁగుంబాన రసానుమోదమున నెం ♦ తేనింపు సొంపారు దీ
నిని పూజించెడువారిభాగ్య మిక వ ♦ ర్ణింపంగ సామాన్యమే.

మ. అరయన్ గోవిదకోటి లోకమునఁ గ ♦ ల్యాణంబు చేకూరఁ బ్రే
మరసోత్పాదిత జాతిగీతములు ర ♦ మ్యం బొప్పఁగాఁ బాడి సో
మరసాస్వాదనమత్త చిత్తు తెలుగం ♦ గారాని మాధుర్య ధు
ర్యరసోత్సాహము నింప నింపొనఁగు కా ♦ వ్యంబన్న సామాన్యమే.

చ. వనము రసాలపాలమునఁ ♦ బాడెడుకోకిలగానభక్తి యిం
పును మఱి సొంపునింపు నవ ♦ మోహనగీతము కోవిదుండు పా
డును సిదురించుసంఘము క ♦ దుంగదు భావరస ప్రపూర్ణమై
కనులను విచ్చిచూచు రవి ♦ గాంచినపద్మచయంబుకైవడిన్.

శా. జాతీయప్రతిభా విభాసగుణ వి ♦ జ్ఞానప్రదంబైన వి
ద్యాతేజస్సముదాయ వజ్ఞులు దివాం ♦ ధప్రాయులై వారికిన్
బ్రీతిన్ గూర్పకపోవుఁగాక నిజ మా ♦ తృప్రేమతో పాటు స
చ్చేతంబుల్ వికసించు దానను బ్రకా ♦ శించున్ స్వసంఘాఘముల్.

సీ. గగనవీథిని సుధా ♦ కరుఁడు వెన్నెలఁ గాసి
భూమి నానందాబ్ధి ♦ ముంచినట్లు
మొల్లమల్లెలు గులా ♦ బులు నొత్తుఁగాఁ బూసి
వెలలేనిచెలువు గా ♦ వించినట్లు
మధుమాస సంధ్యా స ♦ మయ రాగరుచి రాగ
రుచి ప్రజామతియందు ♦ నునిచినట్లు
జంత్రిపాంచాలికా ♦ చయము సుధామధు
రసము పాత్రలఁబోసి ♦ యొసఁగినట్లు

తే. నేత్రపర్వంబు పులకిత ♦ గాత్రమహిత
మానసికసమారాధన ♦ మండితంబు
దివ్యసౌఖ్యంబు నిచ్చు జా ♦ తీయవిద్య
అట్టివిద్యను సంఘంబు ♦ లాశ్రయించు.

తే. దేశభాషలఁ దెల్లట్లు ♦ దీసినారొ?
లేక సహజమాధుర్య ర ♦ త్నాకరంబు
గలదొ గీర్వాణవా ♦ ణి నా గాదనంగ
జేయుచున్నది యొండేది ♦ నేయలేదు.

తే. అఖిలభోగ్యాలవాలమై ♦ యలరుమాకు
నీప్సితార్థము లేవేళ ♦ నిచ్చు మాకు
అట్టి జాతీయవిద్య మా ♦ యాత్మలందు
నిలుచుఁగావుత తేజంబు ♦ నిలుచునట్లు.

సంశయము

౧

ఈ మంచు కొండల్లో
ఈ మిట్ట పల్లాల
ఈ మబ్బు యీ మాపు
ఈ మాడ్కి నేనుండిపోనా
ఈ మాసుగులో నేకలిసిపోనా

౨

ఈ చెట్లు ఈ తీగ
లీ చేల ఈపూల
ఈ చిత్ర చిత్రాల
జూచి నే నాగిపోనా
వేచి నేనై కలిసిపోనా

౩

ఈ గొడ్డు గుహాలలో
ఈ గోగు పొదలలో
ఈ గోరువంకల
మూగి నే నుండిపోనా
ఈలాగు నేనిం దాగిపోనా •

౪

ఈ యేటి దారుల్లో
ఈ యెల్గు లీ పుల్గు
లీ యిసుక పుంతల్లో
నాయంత నే దూరిపోనా
నాయంత నేనై యుండిపోనా

౫

ఈ చంచు మూఁకల్లో
ఈ చిమ్మ చీఁట్లో
ఈ చట్టు బండల్లో
నాచిక్కో నుండిపోనా
దాచిక్కో నుండిపోనా

౬

ఈ యేరు గాలిలో
ఈ యడవి వీధుల్లో
ఈ యాకు పొదలలో
నే యొంటిగా నిల్చిపోనా
నే రాయినై కలిసిపోనా

౭

ఈ కారు మేఘాలలో
ఈ కొండ పొంతల్లో
ఈ కోడు కొంపలా
నాక మంచెంచుకోనా
యేకమై నే యుండిపోనా

వేరుగాలేదు గాని యీ ♦ వీక్షణములు
శ్రోత్రముల కది సిద్ధయిం ♦ చుటకు రాదు
తనువునకుఁ బ్రాణమును బ్రాణ ♦ మునకు తనువు
దాగి లేదు గాని కనెడు ♦ దారి యెవరి
కాడకను లేదు చూచిన ♦ వారు లేరు ||ము.ర||

3. ఈ మురళినాద మనలము గా ♦ దనిలంబు
ఎవనియొద్దను నీయగ్ని ♦ యొసఁగఁబోదొ
వాఁ డధోగతిఁ బడి చెడ ♦ నలసి వచ్చు
కూర్మిగల యగ్ని మురళిలోఁ ♦ గూర్పఁబడియె
ప్రేమఁగలమత్తు సురలోనఁ ♦ బెట్టఁబడియె
ప్రియుని బాసినవారి కీ ♦ వేణు వాప్త
శరణమగు దీని తెరలు మా ♦ తెరలు చించె
మురళివంటి విషాగ్ని యె ♦ వ్వారును గనరు
మురళివంటి కృతజ్ఞ నె ♦ వ్వారును గనరు
మురళి తెరవున రుధిరోక్తి ♦ ముచ్చటించు
"మజును" విరహార్తి చరితంబు ♦ మాటలాడు ||ము||

4. మురళివలెఁ బల్కుదాని మే ♦ మిగు మొగంబు
లున్నవని యెంతు మొకటూదు ♦ చున్నవాని
నోట దాఁగె రెండవకొన ♦ పాటమిషను
బాష్పములు రాల్చుచున్నది ♦ బయలునందు
దీని నాదృష్టిగలవారె ♦ తెలియఁగలరు
దీనిమర్మ మామర్మము ♦ లోనఁ గలదు
దీనిరవ మాత్మఁ దూరుట ♦ లోనఁ గలదు

నిస్పృహుఁడు గాని యూస్పృహ ♦ నేరఁ డెపుడు
పలుకు వెలఁబెట్ట చెవిగాక ♦ గలరె యొకలు
ఈ మురళినాదమున ఖేద ♦ మెనఁగకున్న
జగతి చక్కెరతో నింపఁ ♦ జాలకున్నె ॥మురళి॥

5. మూవగను పెక్కుదినములు ♦ మూసిపోయె
మావిపత్తులఁ బెక్కండ్లు ♦ మరలిపోయె
ఎన్నినా ళ్లేగినను భయ ♦ మెఱుఁగనైతి
నీవు ఘాతుఁడ వని మది ♦ నెంచుకొనుము
బంధము త్యజించి స్వాతంత్ర్య ♦ పదవి గనుము
ధనమునకు దాసుఁడై యెన్ని ♦ దినములుందు
వబ్ధి గాజుపాత్రను నింప ♦ నదియునొక్క
దినము నరిపోవు వ్యయము జేసి ♦ నను నీవు
ఆశయను పాత్ర నింపఁబో ♦ దరయ శక్తి
యందు తలమున్నఁగాని ము ♦ త్యములు గావు
ప్రేమచే వేనిదుస్తులు ♦ పిగులునొక్క
యతని కాశామలీమస ♦ మడఁగిపోవు
సుఖివగుము ప్రేమ మాయాత్మఁ ♦ జొచ్చి నీవు ॥మురళి॥

నా కేటి సిగ్గు

ఆచికొంటిని ప్రణయ ర ♦ త్నాలగనుల
కొల్లఁగొట్టితి ప్రేమ ని ♦ గూఢసీమ
దోఁచుకొంటిని విరహకా ♦ ణాచిఁ జూచి
సంగ్రహించితి రాగ ర ♦ సంబుడంబు
పాలుగూడితి ప్రణయ ర ♦ త్నాలగనుల
నింక నస్తేయ మేది నా ♦ కేటిసిగ్గు
ఇంక వ్రతభీతి యేది నా ♦ కేటియెగ్గు
మేఘముల తొంగిచూచెను ♦ మెఱుపుపసిఁడి
కుసుమసతు లిచ్చు పుప్పొడి ♦ కుంకుమంబు
కులుకు బేడిసమీల క్రొం ♦ దళుకు వెండి
శర్వరీకన్య తలమీఁది ♦ చంద్రవంక
నెచ్చెలీ! నీవని యెఱింగి ♦ నెమకినెమకి
దోఁచుకొనిపోయి దాఁచుకో ♦ జూచినాను
ఇంక నస్తేయ మేది నా ♦ కేటిసిగ్గు
ప్రకృతిజవరాలి కేదార ♦ రాగరసము
రిక్కఁగము లంటి రాచు గో ♦ రింట కెంపు
కలువ వగకాని తేట వె ♦ న్నెలలసుధలు
అబ్జసన్నిభ విహ్మృతవే ♦ ణ్యాంబకములు
నెచ్చెలీ నీవని యెఱింగి ♦ నిలిచి నిలిచి
దోఁచుకొని పోయి దాఁచుకో ♦ జూచినాను
ఇంక నస్తేయ మేది నా ♦ కేటిసిగ్గు
ఇంక వ్రతభీతి యేది నా ♦ కేటి యెగ్గు.

పాతివ్రత్యము

చ. సతులు వివేకవంతులును ♦ సాధ్వులు గావలెఁ గాని విద్యయే
గతి యనరాదు గృహ్యమగు ♦ కార్య మనుశ్రుత మభ్యసించి స
చ్చతురతతోఁ బనుల్ సలిపి ♦ చారుయశంబును పొంది మంచి సం
తతి గనుచుండగా భరత ♦ ధాత్రి కొఱంతల నెంచనేటికిన్.

క. మీతల్లి మీవిధంబున
వ్రాతయు విద్యయు కవిత్వ ♦ పద్ధతి గనియే
ఖ్యాతిగ మిము గన్నదో సతి
యై తనతల్లివలె గన్న ♦ దారయవలదే.

తే. విద్యలేనట్టి యువతులు ♦ విధవలనుట
సభ్యమే నాతిజాతికి ♦ సరస మెఱుఁగ
కూరకే చేతికొలఁది వ్రా ♦ యుటకు జంకు
వలదె కోవిదతతి లేరె ♦ వసుధయందు.

తే. స్త్రీ కవస్యంబు చదువని ♦ చెప్పవలయు
చదువు వలదని వారించు ♦ సారమతులు
లేరు మనధాత్రి నిప్పుడు ♦ భారతాఖ్య
భూమి క్రమముగ నభివృద్ధి ♦ బొందుచుండె.

క. చదివియు సజ్ఞానముబడి
పదపడి భ్రష్టైన స్త్రీలు ♦ వారాంగనలన్
పదుగురఁ గాంచగలేదే
చదువు వివేకంబు వలయు ♦ సత్సంతతికిన్.

ఆ. చిలుక చదువగలదు ♦ చిన్నారిశారిక
శాస్త్రచర్చ సేయు ♦ సాహసించు
ముద్దుపళని మున్ను ♦ ముద్దరాంద్రును విద్దె
నేర్చియున్న గుణము ♦ నేర్చినారె.

క. నీతికి విద్యకు పరిచయ
మేతీరుననైన లేదు ♦ హీనాత్ములు దు
ర్జాతులకు విద్య యుండిన
నీతి యలవడదు విరించి ♦ నేర్పిననైనన్.

క. పుట్టుకనుండి వివేకము
పుట్టఁగవలెఁగాని మధ్య ♦ పుట్టదు విద్యన్
దుట్టతుదకు చదివిన ని
ప్పట్టున వాదించువారి ♦ వాదము చదురే.

క. తెలియని యంశంబులలో
తెలిసినయటులన్ నటింప ♦ ధీరగుణంబే
మలకలు తగులంబెట్టిన
బలుకోశాగార మేదొ ♦ బలుకగవలదే.

తే. ధనము దేశంబు విజయ సా ♦ ధనము చేత
తురక లార్యులయట్లు సం ♦ గరమునందు
బడసిరే గాని గ్రంథముల్ ♦ బల్మిగాల్చ
లేదు నిజ మింకను తెలియ ♦ లేదు మీకు.

క. సతి సభకేగుట లజ్జా
వతి కది సంగతము గాదు ♦ భరతావనిలో
పతియన్న గౌరవము స
ద్వ్రతము సమ్మతముగాను ♦ వచ్చుటకతనన్.

తే. గార్హ్యకృత్యముల్ కులకాంత ♦ గాక యొరులు
చేయఁజాలరు సద్విద్య ♦ చిన్ననాఁడె
తల్లినేర్పును సదియెపో ♦ తరుణులకును
భూషితం బగు సభ కేక ♦ దూషితంబు.

క. ఏనాటిసతులు సభలను
న్యూనాధికశక్తి గదిరి ♦ నుడివిరో మనకున్
జ్ఞానోదయకాలం బపు
డేనాఁడో వదలిపోయె ♦ నే లీ యుబుసుల్.

సీ. ఆ నాటి యజ్ఞంబు ♦ లీ నాఁడు నున్నవా
వానియర్థము మన ♦ వల్లగాదు
ఆ నాటి పెండ్లిండ్లు ♦ లీ నాడు నున్నవా
వానిచ్ఛేదము మన ♦ వల్లగాదు
ఆ నాటి రణవిద్య ♦ లీ నాడు నున్నవా
వానివైఖరి మన ♦ వల్లగాదు
ఆ నాటి జాత్యైక్య ♦ మీ నాడు నున్నదా
వానిసంగతి మన ♦ వల్లగాదు

తే. నాటిరాజ్యాంగ నీతియు ♦ నాటిశక్తి
యేదియును మనవల్ల కా ♦ బోదు గాన
ఆ దినంబు లా కాలంబు ♦ లరిగె నిపుడు
ప్రస్తుతపురీతి నవరింప ♦ వలయు జాతి.

క. శ్వేతముఖాంగనవలె మన
శాతేక్షణకున్ హితంబు ♦ సలిపిన నది వి
ఖ్యాతియశం బిడ దిల నే
జాతిఖగం బట్లు పలుక ♦ శ్లాఘ్యముగాదే.

ఆ. కోయ కొండజాతి ♦ కోమలు లాత్మనా
థులును పరులు నృత్య ♦ ములు నొనర్చ
నట్లె శ్వేతముఖులు ♦ నల్లారుముద్దుల
నాట్యమాడుదు రదె ♦ నాగరికత-

శా. గోషాపద్ధతి మంచిదంచు వడి మీ ♦ కున్ జెప్పగాలేము సం
తోషం బార వివేకులైన తమతో ♦ తుల్యోన్నతిన్ బొందు స
ద్యోషారత్న సభాంతరంబు నరుగన్ ♦ యుక్తంబు కాదేని దు
ర్దోషం బన్యులతో సయాటము సదు ♦ ద్యోగంబుగా దింతికిన్.

ఆ. గర్భధారణంబు ♦ కడుకష్టమునకాన్పు
పాలు నీరు పోయు ♦ పనుల నింట
కష్టపడఁగ నింతి ♦ నొష్టవ్రాసిన స్రష్ట
సృష్టి తెగడవలయుఁ ♦ జేడెలార-

తే. బ్రహ్మచర్యంబు వనితకు ♦ బనికిరాక
కాదు బ్రహ్మచారిణిమైన ♦ కాంత లితర
దేశమున నెట్టులున్నారొ ♦ తెలియవలదె
వలదు మనకట్టి యగచాట్లు ♦ కలలనైన.

క. సతి యతికావచ్చునె మ
ర్మతు లామెను బట్టి బల్మి ♦ మానము జెరుపన్
గతియేమి పురుషయతి కా
గతి పట్టదరాజకంపు ♦ కానలనైనన్-

తే. కడుపులోపల చత్తైన ♦ గదలకుండ
హాయిగా నాంగ్ల రాజ్యాన ♦ నలరుకతన
నెన్ని యేనియు సవరణల్ ♦ పన్నవచ్చు
కాని కాలధర్మముఁ జూచి ♦ కడఁగవలయు.

తే. మీ కవిత్వంబు మీ విద్య ♦ మీ ప్రబోధ
మందముగ దోచె మాకు నా ♦ నందమయ్యె
నందులోపల మా హిత ♦ మరయుటకును
వ్రాసియుంటిమి గాని దూ ♦ రగను గాదు.

ప్రశ్న

౧

మాకు ఇచ్చేదేమి?
మాకు నచ్చేదేమి?
మాకు వచ్చేదేమి?
మాకు బిచ్చంబేమి?
పెట్టబోతారా? లేక
కొట్ట వస్తార?

౨

మాది మాకుండేది
మాసొత్తు మాసొమ్ము
మాసొంత పొలములు
మాది మాకిచ్చేది
మాకు చెప్పాలా? లేక
మీకు చెప్పాల?

3

మావారి రక్తంబు
మావారి కండలు
మావారి ప్రాణాలు
ఈనేల బలివేసి
ఈభూమి తెగకోసి
ఈపొలములో దోసి
మేము గడియించి; ఇట

మేము నివసించి
పండించినాము ఈ
ఎండిపోయిన బీళ్ళు
ఖండించినాము దో
ర్దండరక్కసి రాళ్ళ
నిండించితిమి ప్రేమ
రసవాహినులనేల
స్వర్గలక్ష్మిని దింపి
పూజించినాము. అట్లు
రూపించినాము.

౪

మా నెత్తురేరులు
మా కండపడవలు
మా యుద్ధభూముల్లో
మేము నడిపించి
మేము సాధించి
మేము లంఘించి
మా జన్మహక్కును
మేము గడియించి
మాకున్న తేజంబు
మేము చూపించి
మాకున్న శౌర్యంబు
మేము నడిపించి
మా యెఱ్ఱజెండాను

మేము ఎగరేసి
మాశక్తి మారక్తి
మేము కనపర్చి
మా జన్మహక్కును
మేము గొన్నాము
మా జన్మసొత్తును
మేము గొన్నాము

౫

దివి నున్న గంగను
నేల దింపాము
మందిరము సావేలు
మలిపించి నాము
వాసుకిని కవ్వంబు
గా గొట్టినాము.
రాకాసిమూకల
కడ తేర్చినాము
మిన్నంటిపోవగ
మెట్లు గట్టాము
వింధ్య హిమాలయా
లెక్కి ఏలాము
హాలాహలంబులా
ద్రావి చూచాము
సప్తసముద్రాల
దాటి వెళ్లాము

ఆలంక యీాలంక
కలచివేశాము
సామగానంబుల
చేసి విన్నాము
సోమకాద్యసురుల
చూరగొన్నాము
త్రిపురాసురుల పట్టి
పాతేసినాము
శరవాహినుల నీడ
మేము పెరిగాము
అరిశతఘ్నులు రొమ్ము
ఎదురొడ్డినాము
మమ్ము నేలంచేసి
మా సౌరు కడతేర్చి
మా సంగతిని మార్చి
మా పైని ప్రళయాలు
మా పైని ఘోరాలు
అగ్ని కురిపించి
మము పరీక్షించి
చూచితివి కాలంబు
ఏచితివి బాణాలు
రాచితివి నేలంట
ఆ చిత్రచిత్రాలు
ఆ అష్టకష్టాలు
ఆనాటినుండీ మా

ప్రాణాలపై పిడుగు
లెన్నిటినో తాల్చి మా
చెన్ను కడతేర్చినా
మాపేరు మాడదు
మాజాతి మాయింప
గా లేక పోయావు
నీవల్ల కాదింక
నీశక్తి లే దింక
మేము మా రాజ్యంబు
నేలుకొంటాము
మేము మా స్వారాజ్య
మేలు కొంటాము
జగ మాదికొంటాము.

౽

కొనవూపి రుంటేను,
కొనచూపు లుంటేను,
విను ఓపికుంటేను,
డబ్బంత మాయింట
మబ్బంత మాయింట
బెట్టుకొంటామా
తినబిచ్చ మడిగెదమా?

౭

రాట మెత్తిననాడె
ఆరాట మెత్తెను మాకు
కాటకం బాసాడి
శోక ఝాడించి

మీ త్రోవ పట్టించి
మీ చెంత చేరింది
ఆదెబ్బతో మీరు
దొబ్బి వేసారు
ఆదెబ్బతో మీరు
సాగిపోయారు

౨

దినవత్స ముంటేను
తినకూడదు కనబడితె
ఇనువెంట బోవుచు
మనచూచు మాపల్లె
జనము కాపాడెటం
ఘనశాశనంబేది?
గావించినారె మమ్ము
వీక్షించినారె.

౩

ఆ కంచురధములు
ఆ కారుమెకములు
నల్లేరుపై బళ్ల
నడిపించినారు
పాలేరులను బట్టి
పీడించినారు.

౧౦

రాగలలో నున్న
రాగాలు మీగుండె
లాగేటి పికెటి
నాగేటిచాలల్లో
మాగాంతుకల కోత
క్రొన్నెత్తురుల మ్రోత
లో దాగియున్నట్టి
మోగ మాయశక్తి
మీగాంతుకల పట్టి
సాగి దీసేరోజు
వేగిపోయె ఫౌజు
లాగివేసే రాజు
మీరు గంటూరా?
మీరు వింటూరా?

౧౧

నెలవంక నుదురు బా
వలి గ్రాలు చెవులు చే
రలగొల్చు కనులు చా
రలగొల్చు కురులు ఆ
తిలకంబు నుదిటిపై
నలుసంత చేర్చుకొ
నలువుతో చెక్కిళ్లు

వెలయించు సింగారు
గల కాటుకల సారు
తులలేని బారు న
వ్వులపారు రస సము
జ్వలమైన సెలయేరు
ఎలజవ్వనపుతీరు
కలిగెడు బంగారు
పొలముల కాచు
కాపుల తెలుగునేల
వెలలేని వెలయాలి
తెల తెల్లబోయేటి
తులువల కలకట్టి
కలగూరగంపలో
పలనుంచి దుగ్గాని
వెలకమ్మి అంగళ్ల
గల సోయగముజూపి
వెలయించు కాలంబు
తలచేవు చూచేవు.
ఆలీషా పాటలో
నైక్యమై పోయి
ఆనందవశమయి పోయి.

గాంధి

ఉ. పూజితమై దిగంతముల ♦ ప్రాబోయు సహాయ విదూరచారు వి
భ్రాజితపుణ్యమార్గము స్వ ♦ రాజ్యరథంబున గాంధి యెక్కి రం
డో జనులార! యంచును స ♦ ముజ్జ్వలశైలిని బిల్చుచుండె మీ
రా జనకున్ మహాత్మకుని ♦ వెంట పదండి కరంబు మేలగున్.

శా. ఇంద్రుం డప్పుడు గొల్లపల్లెపయి రా ♦ యిన్ రప్పలున్ రువ్వ ని
స్తంద్రుండై నమురారి కొండ తన త ♦ ర్జన్యగ్రమున దెత్తి ధీ
సాంద్రుండై ప్రజ గాచినట్టుల కరమ్ ♦ చంద్గాంధి మిమ్మెల్ల నా
చంద్రార్కంబు సముద్ధరించును స్వరా ♦ జ్యంబున్ బ్రతిష్ఠించియున్.

సీ. హిందూముసల్మాను ♦ లేకమైనా రన్న
గాంధీమహాత్ముని ♦ కతనగాదె
మధుమాంసములు మెక్క ♦ మానివేసి రటన్న
గాంధీమహాత్ముని ♦ కతనగాదె
అన్యదేశపుబట్ట ♦ లంట మాని రటన్న
గాంధీమహాత్ముని ♦ కతనగాదె
దాస్యశృంఖలఁ ద్రెంచి ♦ తల్లిఁగాచి రటన్న
గాంధీమహాత్ముని ♦ కతనగాదె
సత్యమున జయంబు ♦ శాంతిజగంబున
సర్వసోదరత్వ ♦ సౌహృదంబు
సర్వతోముఖముగఁ ♦ బర్వివర్ధిలెనన్న
కర్మచంద్రగాంధి ♦ కతనఁగాదె!

ప్రకృతి విలసనము

చ. సలలిత శక్రనీలమణి ♦ సన్నిభమైన నభంబునందుఁ దా
రల మఱపించి మించు తిమి ♦ రంబును రూపడఁగించి కాంచనో
జ్జ్వల జలజాత పుంజముల ♦ ప్రజ్వలతన్ దొలఁగించి వేడ్కతో
గలువలఱేఁడు వెన్నెలలఁ ♦ గాయును మోదముతోడ నైక్యమై.

చ. జలకములాడు తామరల ♦ చాన్పునఁ బ్రేక్షణమాలికామనో
జ్ఞ లసితమండలంబులు భృ ♦ శంబుగఁ దన్నిజనాథుపైఁ దమిఁ
జిలుకుచుఁ జంచలేక్షణలు ♦ చిత్ర లసత్పరిరంభసంభ్రమం
బులను వెలార్చునప్పుడు ప్ర ♦ మోదము లీనమ్ము జెందు కాంతితోఁ.

ఉ. వారనిప్రేమలూరు వన ♦ వాటికలన్ జెలువారు చారు కా
సారములన్ మృణాళములు ♦ సాగి సరోజములన్ వెలార్చు సిం
గారము మీరునప్పు డవి ♦ గానము సేయుచు నున్న యప్పు డిం
పారురసంబు మోదమున ♦ నైక్యము నొందు విలాస మేర్పడన్.

చ. అరవిరులందు సూర్యకిర ♦ ణావళి బంగరుమేలిపూఁతలన్
బరపి నవీనసౌరభము ♦ పాదుకొనన్ బచరించి సంధ్యలన్
దరుణ విలాస కాంతుల న ♦ జాడము ముంచి ప్రచండదీధితుల్
తొరగి మనోహరం బగుచు ♦ దోచు రసం బెనయించుఁ గాంతితోఁ.

చ. అలిగి లతాంగి వెండియు ద ♦ యారస ముప్పతిలంగ నాథుపైఁ
గలిగినప్రేమఁ జట్టుక వి ♦ కాసముఖాబ్జమునందు లేత న
వ్వొలయ నొయారమున్ వెలికి ♦ నుమ్మలికంబుగ సంతరించి క
న్గొలుకుల నీరు నించుతరి ♦ గూర్కొను హర్షముతోడఁ దేజమున్.

ఎవరు?

ఎవరు నవ్విరి? ముత్యాల ♦ నెవరు రాల్చి
నారు దోఁగు నీ యెల జవ్వ ♦ నంబు ధవళ
కేతకీధూళి సనసి యీ ♦ రీతి సొగసు
సాంధ్యరాగాల రాగాల ♦ సంతరించి
ఎగురుచున్నది వాసనా ♦ హీనక సుషుప్తి
మైనుఱచిపోయె భ్రమర మిం ♦ కేమిపాడు.
కీటకం బిది దగ్ధ సం ♦ కీర్ణ రాగ
రసనముజ్జ్వలమైన యీ ♦ రజని తమఃసు
హస్తములు చాచి యెలుఁగెత్తి ♦ స్వస్తి చెప్పె
నింక ప్రేమపాఠాలు కో ♦ యిలకు నేర్పి
పంపె నెవ్వరు? ఈ నవ్వు ♦ పట్టరాని
అట్టహాసాల దోయిళ్ళఁ ♦ బెట్టి లాజ
లవె తలంబ్రాలు జల్లు ♦ నీలవలినూత్న
పుష్పలావికకేసి యే ♦ మోము పెట్టి
పళ్ళ నికిలించు నొకరేయి ♦ పట్టు గ్రహణ
కాలమని యెంచదేమి? శృం ♦ గారరవ సు
ధా సముత్పవ మెద మ్ముద్రి ♦ తంబులైన
మచ్చలను మాపఁగలదె యే ♦ మాపుకైన
నవ్వు ముత్యాలు నోడులందు ♦ నివ్వటిలఁగ
ఏను ద్వారాలు విప్పి రా ♦ రేమిచెప్ప.

కావ్యము

చ. కచ కుచ వర్ణనాలసిత ♦ కావ్యము లెన్ని తెలుంగు బాసలో
ప్రచురములై వెలార్చెను ప్ర ♦ పంచమునందు చికాకుసేయ వా
ప్రచురము ప్రాతదప్పడము ♦ భ్రాంతిని దెచ్చియు క్రొత్తకుండలో
పచనము జేసిన ట్లగు సె ♦ బాసన నొప్పు చరిత్ర లారయన్.

చ. కవియుఁ జరిత్రకారుఁడు యు ♦ గంబున దేశము కాలభేదముల్
దవిలి విమర్శఁ జేసి తన ♦ దారికి వచ్చు ప్రమాణవాక్యముల్
సవరణఁ జేసి వ్రాయు స్తన ♦ శల్యపరీక్షలఁ జేసిచేసి తూ
జపమును లేఖిలసిత ♦ సంగతి గాంచి నుతింత్రు సత్కవుల్.

మ. ఘను లౌనౌనన నొక్కపూతసుగున ♦ త్కావ్యంబు సిద్ధాత్రిఁ జా
లుకు, పెక్కేల! నశక్కి పొత్తములు వే ♦ లున్ వందలున్ బోసి
యచ్చున గ్రుద్దించెసు కొలుకట్ట లని బూ ♦ జుల్ పుస్తులున్ బట్టిపో
వును కాలంబె విమర్శ సేయు సదస ♦ త్పూజ్యప్రకారంబులన్.

విమర్శకుని కలము

పాచకుని చీపు రిది శుభ్ర ♦ వస్త్రములకు
వెల్ల వేయ వచ్చెను నిలు ♦ వెల్ల నదిగొ
గాలిచే ప్రచలితమై వి ♦ కాస వికచ
మైన నెమలి పింఛముతో స ♦ మాన మనుచు
పొల్చు హాస్యగాని వచస్సు ♦ పోలె నీ వి
మర్శకుని చేతికలము క్రు ♦ మ్మరెడుగంటె
ఈ యుషస్సు సంధ్యారాగ ♦ మిరుల నెనసి
వెలుఁగు చీఁకట్ల పురుడించు ♦ వేగు చుక్క
చక్కగా నొప్పనిడుకొన్న ♦ సోయగంబు
నవ్వులో పెట్టి మొగతాళి ♦ నివ్వటిలఁగ
ఈ యజాడంబు మేల్కొనుఁ ♦ గో యనంగ
దాల్చి పలికెడు నీ ప్రేమ ♦ పాఠములను
కుంచెతో రాగరసము నే ♦ కొంచెమైన
పూయఁగలవారు గలరె యే ♦ ప్రొద్దుకైన
ఇదిగొ మైరేయ భాండంబు ♦ ఇది ప్రశాంత
మైన మధుశాల యిందు వే ♦ దాంతు లుండు
కొలువు కూటంబు జవరాండ్ర ♦ కురుల రాలు
కుసుమ సౌరభ మదె ♦ నొప్ప కుంకుమంబు
పదములను గ్రోలు పారాణి ♦ పట్టు పగ్గ
ములు వెలార్చెడు జవ్వన ♦ ముల విలాస
లాలసంబు తొలొక్కెరు మే ♦ ఘాల మెఱుపు
తీఁగ రతనాల కమ్మల ♦ వేగు లందు
గుల్కు ప్రణయిని వెట్టిన ♦ కోపరసము

సీరసము సేయఁదగునె యె ♦ వ్వారికైన
ఈయమోఘ జీవిత నిర్ఝ ♦ రీయ నుప్ర
శాంతి నట్టేట పారి బా ♦ హ్యాంతరముల
పొంగి పొర్లి పొలాల వా ♦ పోవునట్లు
జేరి కేదారముల నెట్టి ♦ జీర లొలయ
తిరిగి వెన్నాడి యీవేడి ♦ తిన్నెలందు
పారుచున్నది తన పూర్వ ♦ వాసనా ప్ర
సక్తి వదలక యీ నను ♦ త్సాహమందు
ఏదొ ప్రళయంబు రూపించు ♦ నేదొ గొప్ప
నాశనంబున్న దీ రహ ♦ శ్యాశయమున
ఎన్ని నేర్చినఁ దెలియ లే ♦ కున్నగాని.

శుష్క పుష్పాలు

నేల రాలిన శుష్క పు ♦ ష్పాల వంక
నెవరు చూతురు? దోయిళ్ళ ♦ నెవరు గొందు?
రీ మహాతపదగ్ధార్త ♦ భూమి గ్రాగి
సమసి పోవలసినదె జం ♦ ఝూనిలాన
నెగిరి పోవలసినదె వా ♦ హినుల దోఁగి
చనవలసినదె సాగర ♦ సంగమముల
కింక గత్యంతరంబు వే ♦ ఱేమి కలదు?
ఇంక మార్గాంతరంబు వే ♦ ఱేమి కలదు!
వాసనల జిమ్ము లతలంటి ♦ వాలుగొమ్మ
లందికొని చల్లగాలి క ♦ ల్లారు ముద్దు
లొలుక నుయ్యాల లూగి న ♦ వ్వొలయ వికసి
తాత్ములను నెత్తి విశ్వ సౌం ♦ దర్య గరిమ
నీనడించుచు కేరి కై ♦ చేసి చేసి
కాలహతి రాలినట్టి యీ ♦ పూల నెవరు
దీసికొందురు తొంటి యు ♦ దీర్ణ భావ
భావరస వాహినులఁ దేలి ♦ పోవు నట్టి
సొగసు దిద్దగ లతనంటి ♦ నొగడు గనఁగ
నిమ్న సోపానములఁ బడి ♦ నిద్రవోవు
ఈ పరాగా వరోహ ను ♦ మాప జయము
వాసనలఁ గూర్చి తనను సం ♦ దేశ మీయ
జాండమునఁ బెట్టి పోవఁ గూ ♦ ర్చుండె కాని
గుణము గ్రహియించు వారు నె ♦ క్కుడుగ లేరు
పతనహతి పోవు వారిభా ♦ వముల యందు

పెద్దపెద్ద కోర్కులు తాండవ ♦ మిందు నంతె
కాని కొనసాగ దందు నొ ♦ క్కటియుఁ గూడ
ఈ పరాగంబు పుష్పోప ♦ వృత్తి జేసి
వాసనల దోఁగి పరిణామ ♦ వాసరముల
దాగి తద్దీక్ష వృత్తికా ♦ రాగములను
మార్చుకొన్నది పూజ్యత ♦ గూర్చుకొన్న
దిదియె జన్మాంతరంబు ము ♦ క్తిత్వ మిదియె
ఇదియ వస్తువు ; వస్తువా ♦ టిదియె తుసిగి
రాలినట్టి పువ్వు లవె ప ♦ రాగ రూప
మున సుధాకలశంబులై ♦ పువ్వు బోండ్ల
మస్తకము లెక్కి సొంపారు ♦ మధుసమృద్ధి.

ప్రకృతి పాడిన గీతము

ఎదుటివానిపచ్చను జూచి ♦ యేడ్చుచెనఁటి
వానికంటెను మఱి పగ ♦ వాఁడు లేఁడు.
ఎదుటివానిపచ్చను సహి ♦ యించునట్టి
వానికంటె హితుండగు ♦ వాఁడు లేఁడు.
యోగ్యతయు విద్యయును గల్గి ♦ యొప్పునట్టి
వారల నసూయపడునట్టి ♦ వారు చూచి
యేడ్చెదరు; వారిసొమ్ము పో ♦ యినవిధానఁ
గాన వారినిఁ జేరఁగఁ ♦ గడఁగవలదు.
సొగసుగానుండు పువ్వును ♦ జూడలేని
కూళలకు కంటకము రీతిఁ ♦ గూర్చుచుండు
కరము వెలుఁగొందు సూర్యునిఁ ♦ గాంచలేని
గబ్బిలముతిట్టు రవి కర్మ ♦ సాక్షి గాదె.
ఎండమావులయందు నీ ♦ రుండవచ్చు
కటికవానిమనస్సులోఁ ♦ గనికరంబు
గలుగవచ్చు నసూయను ♦ గ్రాగువాని
హృదయసీమ దయాలేశ ♦ మెసఁగఁబోదు.
ఎవఁడు కష్టాలు పడి పడి ♦ యెప్పుడో యొ
కప్పు డనుకొనకుండ ♦ సుఖానుభూతి
కలిగెనేని వానికి దాని ♦ విలువ తెలియు
కూటిరుచిఁ గాంచు నాకలిఁ ♦ గొన్నవాఁడె.
ప్రేయసిని జెంత గూర్చుండ ♦ బెట్టుకొనిన
వానికిని, ప్రియావిరహంబు ♦ వలనఁ బరిత
పించుచును నామెరాక పీ ♦ క్షించువాని

కరయఁ గొండంత తారత ♦ మ్యంబు గలదు.
జ్ఞానధనము గడించిన ♦ వాని కరయ
దుర్లభంబులు లేవు పా ♦ థోధిముంచి
పైకి తెచ్చిన బుద్ధి మై ♦ వ్వనికిఁ దోఁచు
విద్య మూఁడవకన్ను భా ♦ వించెనేని.
ధనికులగృహాంగణములు భూ ♦ తలమునుండి
పడి నశించు ; విద్వాంసుని ♦ వాణి దిన ది
న ప్రవర్ధమానము గాంచు ♦ సుప్రసిద్ధ
శుక్లపక్షక్షపాకరు ♦ శోభఁ దనరి.

౧

కరిణి యగచాట్లు పడుటకై ♦ ధరణిధరము
నెక్కిపోవఁగఁ గరినాథుఁ ♦ డెఱుఁగఁడయ్యె ;
గండములవ్రాలు తుమ్మెద ♦ దిండు రేఁపి
పోవునేకాని సహచరిఁ ♦ బొక్కు వినఁడు.

౨

భానుబింబంబు చెడదు స్వ ♦ ర్భానువలన ;
చంద్రుఁ డుడుగఁడు నీరదా ♦ చ్ఛాదనమున ;
అహము లాఁగవు గడియార ♦ మాఁగియున్న ;
భస్మ మలఁదిన నుదిటిపై ♦ వ్రాఁత పోదు.

భారతమాతకాలము

ఉ. భారతమాత! నీ స్వపద ♦ భాగ్య మనంత మగాధమీహ్యాదా
గారము పాఠశాలవలెఁ ♦ గ్రాలి మహామహిమాస్పదంబునై
ధారుణి నెల్లవిద్యలకుఁ ♦ దావలమై విలసిల్లి "సైన్సు" కా
ధారము నై జగద్ధిత వి ♦ ధానము దెచ్చె సుధాప్రవాహమై.

ఉ. భారతమాత! నిన్నుఁ బరి ♦ పాలనఁ జేసినవారు కీర్తి గ
న్నారు; విలాస మేర్పడ న ♦ నంతశుభంబులు గాంచి స్వర్ణ దీ
నారములన్ గడించి చని ♦ నారు; వసుంధరలందు మేటి వ
న్నారుగదమ్మ నిన్ ధరణి ♦ నాథులు యోధులు చిత్రమేర్పడన్.

ఉ. భారతయుద్ధవీరు లెవి ♦ వాడిరో ఆ నిశితాస్త్రశస్త్ర వి
స్తారమె నేటికిన్ విజయ ♦ సాధనమై విలసిల్లు; వారి దు
ర్వార తపస్సమాధియె ప్ర ♦ పంచవిధానపదార్థవాద సం
స్కారము; ధాత్రి నిప్పుడదె ♦ శాంతిని నేర్పుచునున్న దారయన్.

ఉ. ఆ యమునానదీ పరిస ♦ రావని వేణువుఁ బూని యా సుధా
మేయమనోజ్ఞగానరస ♦ మిశ్రితగీతము లేవి పాడెనో
ఆ యపురూపరాగరస ♦ మందు యథార్థమె గీతయం దుపా
ధ్యాయునిరీతిఁ గృష్ణుఁ డమృ ♦ తాకృతిఁ జెప్పె జగంబు మెచ్చగన్.

సీ. ఈ తేను జగములు ♦ వీరులై గెల్చి ఘం
టా పథంబులు చేసి ♦ చూపునాఁడు
దివ్యుల మెప్పించి ♦ దివ్యాపగను బట్టి
దివినుండి నేలకు ♦ దింపునాఁడు

రక్కసులను బోర ♦ రక్తముల్ పాఱించి,
శరవాహినుల ముందు ♦ బెరుగునాఁడు
సామగానంబులు ♦ సవనంబు లొనరించి,
సర్పాల నాహుతి ♦ సలుపునాఁడు

తే. భారతీయ యశఃకాంత ♦ ప్రణుత గీతి
కలను దిక్కుంభికుంభాల ♦ నిలిచిపాడె
నాటి జాతీయగీతి యే ♦ నాఁటికైన
మఱవఁగాలేవు కాలమా ♦ చెఱుపలేవు.

శా. నీకున్ జ్ఞాపకముండవచ్చు విశిఖా ♦ నీకంబు వర్షించి ము
ల్లోకంబుల్ తెగమూడ్చునాఁడు దనుజుల్ ♦ పుత్తెంచి విశ్వంబు దా
మాకర్షించెడునాఁడు కాలయవనుల్ ♦ మార్మ్రోగిన్న యుద్ధాల ని
స్సీ కాలంబ జయాంకదుందుభు లవే ♦ మ్రోయింపఁగాలేదొకో.

ప్రేమ

శా. ఏడీ మాయలబాటసారి హృదయం ♦ బేగాఁడో గొంపోయి యీ
వాడే త్రొక్కఁడు రాఁడు మాయుబుసులన్ ♦ వర్జించి మాజోక్యమే
తేఁడే యీవిసుఁ గేల యీమసుఁగు లో ♦ దింపన్ గతం బేమి హా
నేఁడీ యశ్రువు లేఖులై యరిగి వా ♦ నిన్ దోడి తేకుండునే.

శా. లేవో దొంగిలిపోవు సొమ్ములు ధరన్ ♦ లేవో హిరణ్యంబులున్
లేవో మానస మిట్లు దొంగిలిన గే ♦ లిన్ సేయరే లోకు లెం
తే విశ్వాసిగఁ బ్రేమపాఠములు చె ♦ ప్పేవానిగా వచ్చి యా
త్రోవే మానితి వానఁబెట్టితివి స్వా ♦ ర్థుల్ మైత్రి నూహింతురే.

శా. పాటల్ పాడిన, నాటలాడిన ప్రగ ♦ ల్భంబౌర వర్ణించి మా
మాటం బేమియు లేక వెంటఁ దిరుగన్ ♦ మావాడలన్ ద్రొక్కి మా
మాటేమెత్తఁడు నేఁడుమాహృదయముల్ ♦ మానుండి కొంపోయి యె
చ్చోటో పెట్టెను జీవహీనులగు మా ♦ జోక్యంబు లేకుండగన్.

శా. ఏమో వచ్చును మోసగించెఁడు మహా ♦ స్వేచ్ఛా విహారక్రియా
సామర్థ్యంబున ప్రేమపాఠకలనా ♦ సాహిత్య సర్వస్వ వి
ద్యా మాహాత్మ్యము లిచ్చిపోవునను మి ♦ థ్యాభ్రాంతి నాస్వాంత మ
య్యో మాటాడక నిచ్చివేసితి గృత ♦ ఘ్నోద్యోగ మూహింపకే.

శా. బాసన్ జేసితి వానఁబెట్టితివి మా ♦ భావంబులోఁ బ్రేమలన్
బూసల్ గ్రుచ్చినయట్లు పేర్చితివి యా ♦ మోదంబు రాగంబు మా
కోసంబో భవదీయవంచన కళా ♦ గారాంతరప్రాభవా
భ్యాసంబో మము వీడి పోతి విటు మా ♦ యా నాటకం బుండునే.

శా. ఆహా యీ మురళీనినాద మదె సం ♦ ధ్యారాగమం దైక్యమై
ఊహాతీతరసైకమాధురి నదే ♦ యూరించు నీతీరు వ్యా
మోహంబేటికిఁ బెట్టు మాధవుఁడు నా ♦ ముందేల రాబోవఁ డీ
దేహం బాతని పాటకై యిడితి సం ♦ దేహించునే కైకొనన్.

శా. నీకై నీమహనీయమైన మురళీ ♦ నిర్వ్యాజగానామృతా
స్తోకైకోక్త్యనురాగ రాగ నటనా ♦ శోభావిలాసంబు నెం
తే కన్నారఁగఁ జూచి జీవితము తృ ♦ ప్తిం బుచ్చి నీ కిచ్చు మా
పై కారుణ్యము లేదె లేదె యెద వి ♦ శ్వాసంబు విశ్వాత్మకా!

కాలము

కాలమా! నిన్ను వర్ణింపఁ ♦ గా తరంబె
ఎవరు నీ నా వివాదము ♦ లెఱుఁగువారు
ఏది రేయుంబవళ్లచే ♦ నెఱుగఁబడెనొ
ఏది పరిణామకలితమై ♦ యెలమి గలదొ
ఏది రవితారకలచేత ♦ నిముడనిదియొ
ఏది నేను కొలిచి చెప్ప ♦ నీయనిదియొ
ఏది క్షణికంపు మోపుల ♦ నెనయనిదియొ
ఏది పలుకంగ వేనోళ్ల ♦ కేని గాదొ
ఏది యూహింపరాదొ వే ♦ దాది యేదొ
ఏది బ్రహ్మకంటెను పూర్వ ♦ మేది నిజము
అదియె సదసత్పదార్థమా ♦ నదియె నీవు.

దృశ్యము

అల సురాలయములు విచి ♦ త్రొధ్వగమన
వేగమున మేఘమాలల ♦ విరిసి విరిసి
మొగసి వినువీధి కాల వా ♦ హినుల విజయ
గీతములు పాడు వింటివే ♦ కేలుమోడ్చి
గాలికెరటాల ఘన శిఖ ♦ రాలు కదలి
ప్రకృతిలోపల సౌందర్య ♦ భాగ్యములకు
వలనులాగినరీతి న ♦ భంబు పంచ
రంగులతివాసి పరచు తె ♦ రంగు దోఁప
దిక్తటంబుల జలదముల్ ♦ దిమ్మరించె
వానవరదల ప్రూకులు ♦ వంగి వంగి
ప్రేమహృదయాల తెరలెత్తి ♦ వేసె; యువక
యువతిధృక్పథచిత్త స ♦ ముత్సవంబు
లందు తొల్కాడువలపు వి ♦ లాస భాస
మాన మహనీయ సౌందర్య ♦ మహితమైన
లజ్జ కెంగేల దిద్దు నీ ♦ లాలకముల
గురియుదేజంబు; మెరపుల ♦ మెఱసి యమృత
కలశములను బొర్లించు ము ♦ క్కారుసొగసు
పొంగి పొరలునీయందు నీ ♦ పులినసీమ
లాచికొనుచున్న వదిగో మ ♦ ధ్వాసవముగ
ఆ మనోహర యవని కా ♦ భ్యంతరముల
నాటకాంకంబు లీ వన ♦ వాటియందు
ప్రణయగానాల వినిపించు ♦ రాగరస వి
నూత్నపదముల గోరింట ♦ నులిమి వ్రేళ్లు
మీటు నీవీణ పారాణి ♦ మెరపి హృదయ
వీథిఁ జిత్రించె నే యలి ♦ వేణి యడుగు
జాడలో యవి వచియింపఁ ♦ జాలనంతే
వింతసింగారు గూర్చు ర ♦ వంత దనది.

ప్రభాతకిన్నెర

కిన్నెర కంఠ మెత్తి తన ♦ గీతిక దిక్తటకుంభికుంభముల్
తన్నుచుఁ బాడు ; నా స్వర సు ♦ ధారసధారల మోసులెత్తు రా
గోన్నతి విశ్వభారతికి ♦ నుద్విళులూరు నివాళిగూర్చు న
ట్లున్నది దేశదాస్య విప ♦ దోదధిబాడబ హిమప్రభాతమున్.

కాదంబరిని నొక్క ♦ కణమైన మూఁడు లో
 కములను జూపించు ♦ కాణయూచి ;
ప్రియురాలు వేడుక ♦ వీణెపాడిన ప్రేమ
 గీతాక్షరంబు స్వ ♦ ర్గీయవృష్టి ;
వెన్నెల బయలులోఁ ♦ గన్న ప్రేయసి సోయ
 గము సుధాంశునిచేతి ♦ కలశసమితి ;
ఆ రూఢమునకు నిం ♦ ద్యాభాసమైన య
 వ్వెలఁది దృగంచల ♦ విలసనంబు

ఎవరుకొలుతురు రాగ ర ♦ సేతరంబు
లైన బాఊలఁ జేరల ♦ కందరాని
ప్రేమపాతాల నవసిన ♦ వీధులందు
వాసనలదోఁగు మధుమాస ♦ వాసరముల.

గగనముశూన్యవీధి నుడి ♦ గాలి మలీమసధూళిధూసరం
బగునొక వ్యక్తి దాల్చి ఏల ♦ యాలయ మేగుచు దగ్ధకాష్ఠమ
ట్లగపడు నంచు జీవితము ♦ నందు మరీచికఁ బోలు విశ్వమం
దగపడుచున్న దీప్రళయ ♦ మందు నుషస్సగు ప్రేమకిన్నెరన్.

చదువు - కవిత

మానసరస్వతి శుభ్ర వ ♦ స్త్రాసనమున
తెల్లని సరోజ పుంజాల ♦ దీర్చి కూరు
చున్నదదె చేతిలో కల ♦ మున్న దదిగొ
ప్రాతక్రొత్తలు కలుపు పా ♦ త్రలు రచింప
ఒకట పాలును, నొకట నీ ♦ ళ్ళున్న వదిగొ
ఒకట బాణంబు నొకట వి ♦ ల్లున్న దదిగొ
ఒకట నుసిరిక యొకట ను ♦ ప్పున్న దదిగొ.
రుచులభేదాల కలిపి వా ♦ గ్రచితదివ్య
భవ్యకవితా విలాసంబు ♦ బయలుదేర
జీవములుపోసి నడిపించి ♦ జీర్ణమైన
కళలు లేవనెత్తెడుకోర్కె ♦ కలిగి వాణి
చూచుచున్నది దేశాన ♦ సొగసులుంచ
పెద్దమార్పు భాషను తెచ్చి ♦ పెట్టఁగోరి
ఇంక రాద్ధాంతములకు తా ♦ వేమి గలదు
ఇంక నభివాదములకు జో ♦ టేమి కలదు
ఒకడు రచియించు గణముల ♦ నూనుపోక
ఒకడు గణములు తీసి వే ♦ యును కడంగి
ఒకడు వ్యాకరణంబు లే ♦ కుండ జేయు
నొకడు క్రొత్త సమాసంబు ♦ లుంపఁజూచు
ఇట్లె యర్థాలు విపరీత ♦ మెసఁగఁగూర్తు
రిట్లె భావాలు వివిధార్థ ♦ మెసఁగఁగూర్తు
రీ తుపానులఁ బడి కవి ♦ తాత్మనూజ
మీనమేషాలు లెక్కించు ♦ వానకారు
చదువు సాహిత్యమునకు సా ♦ గదని తెలిసి.

పరిషత్ప్రశంస

మ. పరమాత్ముండు జగన్నియంత భువన ♦ బ్రహ్మాండము న్నాటకాం
తరకూలంకషసూత్రధారి తనప్ర ♦ స్తావంబున న్నాంది సు
స్థిరనీరాజనగానముం జలుపుతన్ ♦ శ్రీయాంధ్రసాహిత్య స
త్పరిషత్కన్యక మాకుఁ గూర్పుటకు సం ♦ భావించి యర్థించుచున్.

శా. ప్రాచీనాంధ్ర మహాప్రబంధముల సం ♦ పాదించి సత్సత్కళల్
ప్రాచుర్యం బొనరించి తద్విషయభా ♦ వవ్యక్తి గల్పించి వి
ద్యాచిత్రంబుల మూట విప్పి తెలుఁగం ♦ దం బందుఁ జూపించి యెం
తేచాతుర్యముఁ గంటి వాంధ్రపరిష ♦ ద్దివ్యాంగనారత్నమా.

మ. ధనవంతుల్ మదవంతులౌ నృపులు వి ♦ ద్యావంతులౌ పండితుల్
నిను నర్థించిరి గాని నీ వెవరికై ♦ నీరాజనం బిచ్చి పో
యినజాడ న్వినలేదు నీ యశము నే ♦ డీరేడులోకంబులం
జనె నీ భాగ్యమె భాగ్యమమ్మ పరిష ♦ త్స్వర్గాంగనారత్నమా.

ఉ. వేలకు వేలు వెచ్చమును ♦ బెట్టి తెలుంగు నిఘంటు నార్యభూ
పాలునిపేర భారతి కృ ♦ పామతికిం దొలికానుకగాఁగ నీఁ
జాలెదవంచు నాంధ్రపరి ♦ షల్లలనా నినుఁ జూచుచుంటి మే
వేళను జాతకంబు విను ♦ వీధిని వానకుఁ జూచు కైవడిన్.

ఉ. నీవు తెలుంగుభూమిని జ ♦ నించితి వాంధ్రులపాలి కల్పకం
బై విలసిల్లినావు మహి ♦ మాస్పదమైన తెలుంగుబాసకుఁ
జీవముఁ బోసినావు చెడి ♦ జీర్ణమునై చను వాఙ్మయంబు నీ
పీవలఁ దీసినావు గను ♦ లేఱిన రత్నచయంబు పోలికన్.

సీ. గోదావరీదేవి ♦ కొంగుపట్టిన దివి
నుండి చెంగున వచ్చి ♦ యుఱికినావు
నెల్లూరి నెఱజాణ ♦ నెత్తమ్ములాడఁ బి
ల్చిన తోడనే పోయి ♦ చేరినావు
పలనాటివీరవ ♦ త్నులు పాడు జాతి గీ
తములకు శ్రుతి వేయఁ ♦ దరలినావు
ఏకశిలాశైల ♦ మెక్కి తీఁగెలఁదూఁగు
టుయ్యాలలోఁ బండి ♦ యూఁగినావు

తుంగభద్రాజలంబానఁ ♦ దూఁకినావు
కృష్ణవేణమ్మచెలిమి హ ♦ ర్షించినావు.
తెనుఁగుకవితామతల్లి యా ♦ ణేణుకు పిలువఁ
దెలిసి పరిపత్తుకోడ నే ♦ తెంచినావు.

అ కా ప ట్య ము

1. బీరువోనిది మిగుల సిం ♦ గారుగలది
స్వర్గ తేజంబుతో నెన ♦ వచ్చునదియు
ప్రేమచే స్వచ్ఛమైనది ♦ విమల లసిత
మగు నకాపట్యపదము నే ♦ నాశ్రయింతు ॥బీరు॥

2. క్షణికమైనది జీవ ల ♦ క్షణము క్షితిని
మెఱుపువంటిది బ్రతుకు సం ♦ బరము ధరణి
ప్రాప్త మప్రాప్తముల కాల ♦ వాల మగుచు
బంధమోక్షంబులకును సం ♦ బంధ మగుచు
చెలఁగుఁ గాన దీనిని విశ్వ ♦ సింపలేము ॥బీరు॥

3. ఎండమావుల జలము నీ ♦ కుండు నెడల
శశవిషాణంబు మొలిపింప ♦ జాలు నెడల
గగనకుసుమముల్ నీవు తే ♦ గలుగు నెడల
కలగనినదంతి వాకిటఁ ♦ గట్టు నెడల
కాలచక్రంబు నీ వాపఁ ♦ గలవు గాన
నుదయమధ్యాహ్నసంధ్య లా ♦ పెదవు గాన
నీకు నలవడు నేమొ చీ ♦ కాకు లేని
మహిత దేహంబు మాకు న ♦ మ్మికము లేదు ॥బీరు॥

4. ఇంద్రియంబులు నొకమూల ♦ నేచుచుండు
నీషణత్రయ మొకమూల ♦ నీసడించు
కామషట్కము నొకమూలఁ ♦ గలఁచుచుండు
రాగ సంస్కారముల మది ♦ రగులుచుండు
కలిమిలేములు నిలువెల్లఁ ♦ గాల్చుచుండు
క్షుత్పిపాసలు నిరతంబు ♦ గోయుచుండు ॥బీరు॥

5. ఎవనికి స్వతంత్ర మున్నదీ ♦ యిహమునందు
ఎవనికి భవాబ్ధితఱిఁగె నీ ♦ యిహమునందు
ఎవఁడు సర్వజ్ఞనాముఁ డీ ♦ యిహమునందు
ఎవఁడు కాలనిర్జేశ యీ ♦ యిహమునందు
ఎవని కెవ్వఁడు కర్త యీ ♦ యిహమునందు ॥బీరు॥

6. ఇహము నిత్యమొ కాదో మే ♦ మెఱుఁగలేము
ఇహము మిథ్యయొ నిజమొ మే ♦ మెఱుఁగలేము
ఇహము భ్రాంతియొ వస్తువో ♦ యెఱుఁగలేము
ఇహము మహిమాస్వరూపమై ♦ యొనఁగుచుంట
గగనముల కాశ్రయం బని ♦ తెగడలేము
మరుమరీచిక యని స్థిర ♦ పరచలేము
నిన్న నేఁడును నొకరీతి ♦ నెగడుకతన ॥బీరు॥

7. దేనిపై నది మోసి యీ ♦ తీరు మనకు
ద్వంద్వములఁ బెట్టి తాను న ♦ ద్వంద్వమగుచు
బవలు రే యన నొకరీతి ♦ బరఁగు నదియొ
ఆ పరాత్పరు నిత్య స ♦ త్యస్వరూపు
నా పరబ్రహ్మ మా తేజ ♦ మభినుతించి
దానిపై దీనిభారంబు ♦ వైవఁగలము
వానికై మేము నిరతంబు ♦ వేడఁగలము
వాఁడు మాకోర్కె లిడ ♦ వచ్చువాఁడు గాన
వానికై మే ముపాసింప ♦ వలయుఁగాన
వాని వెదకఁగ మేముండ ♦ వలయుఁగాన ॥బీరు॥

8. కపట మనునది యెంతటి ♦ కానిపలుకొ
కపట మనునది యెంతటి ♦ కఠినపదమొ

కపటమున జగ మంతయు ♦ కిరఁగిపోయె
కపటమున జన మంతయు ♦ కాంతిదఱిగె
కపట మనునది జాణ ర ♦ క్కసి పిశాచి
ప్రకృతితొొలిచూలు మాయకు ♦ ప్రథమపుత్రి
కలికి ప్రియురాలు వలపువా ♦ కలికి యిక్క ॥బీరు॥

9. పంచభూతంబు లిల సృజి ♦ యించినపుడె
జీవరాసుల నడయాడ ♦ జేయునపుడె
సూర్యచంద్రుల మింటిపై ♦ జూపునపుడె
పచ్చకొమ్మ మొఱ్ఱనిపువ్వు ♦ పట్టినపుడె
లతలు పెనఁగొని చెట్ల ప్రే ♦ లాడునపుడె
నెమిలి పురి విప్పి యాడఁగా ♦ నేర్చినపుడె
పంచమరవంబు పిక మభ్య ♦ సించినపుడె
పంచబాణుఁడు చెఱకువిల్ ♦ వంచినపుడె
వికచకుసుమంబు లళిపంక్తి ♦ వెదకునపుడె
మిధునములు రాగములఁ దేలి ♦ మెలఁగునపుడె
పడతి ప్రియునిపై క్రీఁగన్ను ♦ పరపినపుడె
ప్రకృతిపాడినకృతి వినఁ ♦ బడియె మాకు
ప్రకృతిపాడినరుతి వినఁ ♦ బడియె మాకు
దానితో సరివచ్చు మం ♦ త్రంబు లేదు
దానితో సరివచ్చు హి ♦ తంబులేదు
అది సుధామధురోక్తుల ♦ నలరునదియు
అది కళాలసితాత్మమై ♦ యలరునదియు
నది గభీరభావంబుల ♦ నలరునదియు
నాలకింపగ నింపు సొం ♦ పారునదియు

పాతకాలకెల్ల నూతింప ♦ వచ్చినదియు
జగము నాకర్షణము జేయఁ ♦ జాలినదియు
చిత్రవర్ణంబుగలదాని ♦ జెప్పుచుంటి
సృష్టియందు రహస్యంబుఁ ♦ జెప్పుచుంటి
సృష్టియందు జడత్వంబుఁ ♦ జెప్పుచుంటి
సృష్టి సకలంబు "కపటంబు" ♦ చేత నయ్యె ||బీరు||

10. కపటనాటకమే యీ జ ♦ గంబు గాన
దైవమే దీనికిని సూత్ర ♦ ధారి గాన
గోచరము గాక వెలిఁ దోఁచి ♦ తోఁచకుండ
బూచివాఁడయి జగములఁ ♦ బూర్ణుఁ డగుచు
మేఘమాలికలను దోఁచు ♦ మెఱపులట్లు
ఖిన్నహృదయులకోరిక ♦ లున్నయట్లు
కాంచనోదయసౌగంధ ♦ కలనమట్లు
చంచలాక్షీవిలోచనాం ♦ చలములట్లు
ప్రకటితముగాక దేనిచేఁ ♦ బట్టువడని
వానిసారూప్య మందిన ♦ వస్తువేది
వానిచైతన్యమున సాటి ♦ వస్తువేది
వాని కవ్వలనైనట్టి ♦ వస్తువేది
వాని గమ్యమానముజేయు ♦ వస్తువేది
వాని రూపరఁజేసిన ♦ వస్తువేది
అదియెపో "కపటంబు" మా ♦ యన్న వింటె ||బీరు||

11. కపటమున లోకరూపంబు ♦ గాంచలేము
కపటమున లోకకలచోటు ♦ గాంచలేము
కపటమున లోకత్రోవని ♦ కాంచలేము
చంద్రుఁ డుదయింపఁ జుక్కలు ♦ చనఁగ నేల

భానుఁ డుదయింప శశి వెల్ల ♦ బారనేల
కలువ కినుఁ జేమిచేసె తా ♦ వెలయ దేల
అలచకోరము లగచాటు ♦ లందనేల
నళిని తొగఁ గాంచి పక్కున ♦ నవ్వనేల
చంద్రసూర్యుల రాహువే ♦ చంగనేల
అమృత మసురుల కీదకుండ ♦ నరుగుటేల
శ్వపచు నంటినఁ బాపంబు ♦ వచ్చుటేల
ఎఱిఁగి న్యూనాధికంబుల ♦ నెంచనేల
కపట కారణమునఁ జేసి ♦ కాదె నఖుఁడ ||బీరు||

12. చాతకమునకు ద్యోధునీ ♦ జలమెగాని
కుటిలజల మానననునిష్ఠ ♦ కుదురుకొనియె
కుసుమములె గాని వింటను ♦ కూర్పననుచు
మదనుఁ డొకమేటి నియమంబు ♦ వెదకికొనియె
వరునిగాని మరెవ్వరి ♦ నరయ ననుచు
లేమ సూర్యాగ్నిసాక్షిగా ♦ నోముపట్టె
ఘన వసంతాగమంబున ♦ గాని పికము
గాన మొనరింప నని మడి ♦ గట్టుకొనియె
కాంచన సుగంధములకు నా ♦ శించ ననుచు
బంభరం బొకజన్నియ ♦ బట్టుకొనియె
తాడిచెట్టును జువ్వి పా ♦ దపము మిగుల
రాగమున గౌఁగిలించెడు ♦ వ్రతముపట్టె
నిట్టి నియమప్రకాండంబు ♦ లెంచిచూడ
కపటతత్వకలాపంబు ♦ గానఁబడును
కపటలోకవిలాసంబె ♦ కానఁబడును ||బీరు||

13. కపటమునుగూర్చి మజిలీయొక్క ♦ కథగలాదు
కపట మనునది లేకున్న ♦ కథయె లేదు
కపట మూర్తి భవంబె లో ♦ కంబు జూడ
కపటమునఁజేసి యెందరో ♦ కడలఁబడిరి
కపటమూలంబె సంగ్రామ ♦ కారణంబు
కపటహేతువె జనవధ ♦ కారణంబు
కపట ముడిగినఁ గలహంబె ♦ కానరాదు
కపట ముడిగిన మోక్షంబు ♦ గానవచ్చు ||బీర||

14. కపట తత్త్వ విచారంబు ♦ గడవఁదలఁచి
క్షీరనీర విభాగంబు ♦ జేయఁదలచి
విశ్వబుద్ధిని మొదలంట ♦ విడువఁదలఁచి
బాహ్యపరివర్తనంబును ♦ బలుక మింక ||బీర||

15. జీవచైతన్యమును విమ ♦ ర్శించి చూచి
కేవలాభాసములజోలి ♦ బోవ మఱచి
నిజకళామధురంబుల ♦ నేర్వఁదలఁచి
సహజసౌందర్య మగువ్యక్తి ♦ చాటఁదలచి
చూచినారము కాపట్య ♦ శూన్యమైన
యునికి యెందున్నదో యని ♦ యుబుసుపోక ||బీర||

16. నవనవారంభయౌవన ♦ ప్రవిమలోజ్జ్వ
లాంగిబంగారువన్నె సా ♦ రంగలోల
లోచనంబుల బెళుకుల ♦ లోనఁగొంత
ముగ్ధమురిపెంపుముద్దుల ♦ మోహనాంగి
వరుని ప్రథమ సందర్శన ♦ వాసరమున

హృదయవాసన లటునిటు ♦ చెదరి నిదుర
వోయినప్పుడు వెన్నెల ♦ రాయఁ డామె
మోముతో నైక్యమైన య ♦ ప్పుడును గాంతే ||సీస||

17. తనదు ప్రియురాలికై యాత్మఁ ♦ దలఁచి తలఁచి
యామె పోయగమున కంగ ♦ లార్చియార్చి
ఆమె బుజామార్గమున కెంతొ ♦ యలరియలరి
ఆమె యెడబాటును సహింప ♦ ననుచుఁ ద ద్వి
యోగ సంతప్తమానసుఁ ♦ డురువిలాసుఁ
డాకసంబునఁ జుక్కల ♦ యందు తనదు
కాంత లభియించునో లేక ♦ కానఁగలదొ
యనుచుఁ దలపోసి తలపోసి ♦ యా ప్రశాంత
మా నిశాంత సమయమందు ♦ వ్యక్తమైన
సైకతనదీతటంబున ♦ శాద్వలమున
విహగ కూజితములవంక ♦ వీను లొగ్గి
ధారగా నశ్రువులు గార్చు ♦ తలఁపులోన
వానిప్రియురాలు ప్రత్యక్ష ♦ మైన నామె
తేజమును పరమేశ్వర ♦ తేజ మనుచు
మననమును జేసి విషయ త ♦ మంబుఁ బాసి
తెలివి గాంచిన పురుషుని ♦ తెలివిలోన
జూడఁబడె నకాపట్యంపు ♦ సోయగంబు.

పతంగము

పశ్చిమదిశాంగనా గృహ ♦ ద్వారమందు
పాదమును మోపెఁ బద్మినీ ♦ బాంధవుండు
నవమణి స్థాపితంబైన ♦ భవనమందు
చక్కనై యొప్పు బంగారు ♦ సౌధమందు
దీపమును బెట్టి మ్రొక్కె ము ♦ ద్దియ చనంగ
యామినీకాంత యామెతో ♦ ననుగమించె
సొగసుగా వెల్గుదీపంబుఁ ♦ జూచి చూచి
మిడుత లేచెను స్వాగత ♦ మిడుట కొఱకు
తనదు పూర్వసదాచార ♦ మని యెఱింగి
తనదు వంశానుగతమైన ♦ పనిగ నెంచి
స్వర్గసన్నిభమైన శా ♦ ద్వలమునందు
అలరు జొంపములందు హి ♦ మాంబుపూర
పూరితములైన చల్లని ♦ పొదలయందు
గడ్డిగసురులు పూసి వి ♦ కాసమొందు
నట్టి రమణీయ వనసీమ ♦ లందు నిరత
మాత్మనాయికతోడ వి ♦ హారగరిమ
నొప్పుశలభమా! మండెదు ♦ నిప్పు నెత్తి
పైని దాల్చినదీపంబు ♦ వంకఁ జూచి
యేల సంతోషపడెద వీ ♦ వేల తెలివి
మాలి ఱెక్కల నార్చి ర ♦ మ్యంబులైన
గీతములఁ గూర్చి పాడెదు ♦ జీతబత్తె
ముల నెఱుంగని కవివలె ♦ మోసపోయి!
కాని, దీపంబు కడుకృత ♦ ఘ్నతను గలది
దాని కిసుమంత విశ్వాస ♦ మైన లేదు

సాకు నని ముద్దు లిడిన మీా ♦ సములు గాల్చు
ఇంటిదీపంబు చూరున ♦ కంటెనేని
కాల్చివైచు నగ్నికి లేదు ♦ కనికరంబు
ఆహితాగ్ని నిరంతర ♦ మగ్నిఁ గొలిచి
అగ్నిలో జారిపడిన దే ♦ హంబుమాడ్చు
నట్టిదానితో నీకు స్నే ♦ హంబు వలదు
ప్రాణహాని తెచ్చును నన ♦ మానమైత్రి
తెలియకున్నావు అజ్ఞాన ♦ తిమిర మాత్మ
యందు గల దింక నది పోయి ♦ నపుడె గాని
తేజమున లీనమైపోవు ♦ తెరువు లేదు
గడ్డిలోపల నివసించు ♦ కారణంబొ
గడ్డితో నతిమైత్రిని ♦ గలుగుకతమొ
గడ్డికసురులు తినియున్న ♦ కాంక్షవలనొ
గడ్డిచే జీవములు నిల్పి ♦ కాలమంత
వెళ్ళబుచ్చినహేతువో ♦ విడువకుండ
వాసనారూపమున నిన్నుఁ ♦ బశువుఁజేసెఁ
గాక దీపంబుపై నీకు ♦ కాంక్ష యేల
దీపకళికపై నేకాగ్ర ♦ దృష్టి యేల
దీపమును మోహమునఁ జూచు ♦ దీట దేల
దీపమును గాంచి వలపు సం ♦ ధించు టేల
దీప మశనిపాతము భవ ♦ దీయజీవి
తాసువులఁ గాల్చు తీవ్ర దా ♦ వానలంబు
నీదదృఢతరగర్భ ని ♦ ర్భేదనంబు
సేయునట్టి యాగ్నేయాస్త్ర ♦ మాయుదహన
కారణంబైన వజ్ర మా ♦ ర్గణచయంబు

చలితవిషదావదవము చం ♦ చలనిభంబు
దీనిపై నింత నీ కభి ♦ మాన మేల
మరణహేతు వటన్నను ♦ మాన వేల
ఎఱిఁగి యెఱిఁగియు నిప్పుల ♦ నురుక నేల
ఇంత వైరాగ్యమునకు నీ ♦ కేమి వచ్చె
ఇంత ప్రాణాశ వీడ నీ ♦ కేమివచ్చె
ఇనుఁడు వాసినమీఁద నీ ♦ హీనజన్మ
మేల యని నీకు విసుఁగు జ ♦ నించె నేమొ
లేక దీపంబు సౌమ్య క ♦ ళాకలాప
ప్రథిత తేజః ప్రపంచ మా ♦ ర్గముగ దాని
నెంచితో యదిదైన వ ♦ చింపనైతి
వెఱిఁగి బడబానలముఁ దాక ♦ నేగుచుంటి
వకట ! విషవహ్ని మ్రింగుట ♦ కరుగుచుంటి
వేమిపాపంబు బ్రతుకుపై ♦ నిచ్ఛ లేదె
ఏదిపోయినఁ దిరిగి గ ♦ డింపవచ్చు
ప్రాణ మూడిన గడియించు ♦ వారు లేరు
గాన నామాట విని దీప ♦ కాంతిఁ జూచి
సంభ్రమింపకు నీకది ♦ శత్రువనుమి !
అక్క లున్నవటంచును ♦ జేలుగూడ
ఎగిరిపడి పోకు మెల్లెడ ♦ నుగమ మిడదు
దీప మిది యగ్నిబాణంబు ♦ దీనిఁ దాకి
నిలువఁగలవారు లేరు మీ ♦ కులమునందు
అనుచుఁ బలుకుచు నున్నంత ♦ ననలశిఖను
దాకె శలభంబుఁ ♦ శలభంబు దాకినటుల
చుట్టుమనెఁ గడ్డ చుమ్మలు ♦ చుట్టుకొనిమె

ఱెక్క లరముక్క లయ్యె ను ♦ ఒక్కమారు
ధనువు విడిచిన బాణ ని ♦ భంబు దోఁప
కలియఁబడె దీపకళికతో ♦ శలభరాజ
మంత నేలను గూలి వి ♦ శ్రాంతినొంది
కవి వచించిన హితము ని ♦ క్క మని తెలిసి
దీప మన నట్టిదో ప్రబో ♦ ధించుకొనియెఁ
గాని వెంటనె మఱచి దీ ♦ నాననమునఁ
దిరిగి యెగిరి దీపంబుపై ♦ నురుకఁబోయె
మెదడు కడు చిన్నదగుటచే ♦ మేలు, కీడు
జ్ఞాపకము నుంచుకొనుశక్తి ♦ చాలదొక్కొ!
అసలు మేదస్సెలేదొ నీ ♦ కబ్జభవుఁడు
దీపమునఁ జావు మని పట్టి ♦ తీర్చి మూడు
పంక్తులుగ నీనుదుట వ్రాసి ♦ పంపె నేమొ
ఎండమావులకై పారు ♦ నిఱ్ఱిపగిది
జూదమున డబ్బు గడియింపఁ ♦ జూచునట్లు
అకట! సుస్వర్ధునీజల ♦ మానఁబోయి
కరకమును చాతకము నోటఁ ♦ గొఱికినటులు
మావికిసలయ మనుచును ♦ మ్రాకుఁగొఱుకు
కోకిలమురీతి నీవును ♦ దాకినావు
దీపమని దీని దెలియవై ♦ తివి కరంబు
తినెడు వస్తువుగా నీకుఁ । దెలిసె నేమొ
ఫలములను దిను నలవాటు ♦ గలదె నీకు
క్రొత్తగా నేఁడు తిన నేర్చి ♦ కొంటివొక్కొ
దీని దిని యమరత్వ సి ♦ ద్ధిని వహించి
స్వర్గమును జూరగొన నీకు ♦ వాంఛ గలదొ

లోకమోహనకాంతిఁ దా ♦ ల్చుటకుఁ జనెదో
అనుచు నున్నంత శలభంబు ♦ సత్వె యెగిరి
దీపమునఁబడి తత్తీవ్ర ♦ దీప్తి నెనసి
భస్మమైపోయె నెవరితోఁ ♦ బలుకకుండ
హారునికంటను మాఱిన ♦ మరునిపగిది
మిళితమైపోయె భానుదో ♦ న్మీలనమున
మునిఁగిపోయెను శాంతి స ♦ ముద్రమందు
పంచఁబడిపోయెఁ దేజః ప్ర ♦ పంచమందు
లీనమైపోయె దాని మ ♦ లీమసతయు
భూతములు నైదు బూడిదై ♦ పోయె నచట
ఆరహస్యంబు, ఆ ప్రేమ, ♦ మామతంబు,
ఆవలపు, ఆ వికార, మా ♦ భావపక్వ
మెవరి కర్థంబు గాదు మా ♦ కెఱుకపడదు
కాని, శలభంబు మాకు మా ♦ ర్గమును జూపె
పెక్కుపాఠంబులను నేర్పి ♦ విడిచె దాని
తనువు విడచిన జ్ఞానచిం ♦ తనము విడువ
లే దుషఃకాలమందున ♦ లేచి కోడి
పెద్దతప మాచరించెడు ♦ విధము గొంతు
కెత్తి కూయును గాని లో ♦ కోత్తర మగు
ఆ పరబ్రహ్మతేజస్సు ♦ పరయు లేదు
ఆ పతంగంబు చనుత్రోవఁ ♦ జనఁగ లేదు
అద్వితీయు, మనిర్వాచ్య ♦ మైన నీదు
పథము నజ్ఞానులకుఁ దోఁచఁ ♦ బడదు నిజము
ప్రతిసుమంబును సంపెంగ ♦ పాటిగాదు
ప్రతిఖగంబును జివురులఁ ♦ బట్టి తినదు-

ఆలిచిప్ప లన్నిటను ము ♦ త్యాలు రావు
ప్రతిమృగంబున గస్తూరి ♦ పరఁగఁబోదు
ఎల్లమక్షికములు తేనె ♦ నియ్యఁబోవు
ప్రతిపతంగంబు నీవలెఁ ♦ జితిని బడదు
నిన్నుఁ జూచి దయారస ♦ మున్నవారు
కరఁగి నీరౌచు నుండి రీ ♦ కరణి ధరణి
నెవరు ప్రియునకై ప్రాణంబు ♦ లియ్యఁగలరు
ఎవరు స్వార్థపరిత్యాగ ♦ మీావిధంబు
సేయనోపుదు రని చాల ♦ సేపు వగచి
పోయి రంతట నీ ధర్మ ♦ జాయగూడ
సహగమనదీక్షఁ బూని నీ ♦ చన్నత్రోవఁ
జూచుచున్నది కడుఁ బ్రేమఁ ♦ జూడ్కి నశ్రు
కణ పరంపర ధారలై ♦ కారుచుండ
శాంతిగీతికను బ్రకృతి ♦ కాంత పాడె.

భ్రాంతి

భ్రాంతియన నేమొ మేమును ♦ బలుకలేము
భ్రాంతియన నేమొ మేము ను ♦ ద్భ్రాంతలీలఁ
బటముపై దాని మేమును ♦ వ్రాయలేము
భ్రాంతి నైసర్గికంబు న్వ ♦ భావ మనుచు
ప్రొల్లుమాటలతో మసి ♦ పూయలేము.
ధరణి పరమాణువులు నము ♦ ద్రంబు జలము
బిందువులు తారకలు లెక్క ♦ బెట్టవచ్చు
సూర్యచంద్రాగ్నిలోకముల్ ♦ చూడవచ్చు
వచ్చు నన్నియు వివరింప ♦ వచ్చుఁగాని
భ్రాంతికలనంబు వివరింప ♦ వశముగాదు
ఎటుల నీచూడ్కి ద్రిప్పిన ♦ నేది గనిన
నేది కాత్షించుచున్నను ♦ నేదివినిన
భ్రాంతిగాక మఱేదియుఁ ♦ బడయలేము
సొగసు గాక మఱేదియుఁ ♦ జూడలేము
కాంతి గాక మఱేదియుఁ ♦ గాంచలేము
మానసాత్మల నలుదెసల్ ♦ మలపినపుడు
భావ మాకాశమునకంటెఁ ♦ బైకిఁ బోవ
నిచ్చినపుడు క్రిందయి ♦ వచ్చినపుడు
భ్రాంతియే చుట్టి విభ్రాంతి ♦ పాలుజేసి
నింగి వెలుఁగొందు వెన్నెల ♦ నిశలయందు
తతమనోహరసైకత ♦ తలమునందు
హరిణకుణకముల్ చెరలాట ♦ లాడునపుడు
ఏ మనోజ్ఞ విలాసంబు ♦ లెనయుఁగలవొ

యందులోపల భ్రాంతినే ♦ యరయఁగలము.
యభ్రశకలంబు లిరువాగు ♦ లైనయపుడు
మింటఁ దెరలట్లు మెల్లన ♦ మెలఁగునపుడు
అస్తమిత సూర్యబింబ మూ ♦ యపరవార్ధి
కభిముఖంబయి పోయి మే ♦ ఘాంచలముల
స్వర్ణవర్ణంబులను దిద్ది ♦ వరలునపుడు
సాంధ్యరాగంబు పర్వత ♦ సానువులను
జారుసెలయేళ్ళ నైక్యమై ♦ చన్నయపుడు
కాంతి మోదంబుతోడ నై ♦ క్యంబునొంది
నందులోపల భ్రాంతినే ♦ యరయఁగలము.
భ్రాంతి నానాముఖంబుల ♦ వరలుచుండు
నైన మేమిరు వాగుల ♦ యందు దాని
జూచుచున్నాము మొదటిది ♦ సుదతిమోము
మహిత నవయౌవనవికాస ♦ మంజులంబు
లలిత లావణ్యమైన గు ♦ లాబిపూల
సౌరభంబులఁ దోఁగు శ ♦ రీరకాంతి
వెడదకన్నులు బారెడు ♦ పొడవు కురులు
దానిచెంగునఁ బురుషుని ♦ మానసంబు
సలిల బింబిత సూర్య మం ♦ డలముభాతి
సతత సంచలితంబు భా ♦ స్వంతమగుచు
వింతమార్పులఁ జెందుచు ♦ నంతకంత
కతిశయించి మహాభ్రాంతి ♦ నతిశయించి
మోహవారాశి తుద కది ♦ ముంచివేయు
మోహబడబాగ్ని తుదకది ♦ బూదెసేయు
మోహ మనునది యెంతటి ♦ ముద్దుపలుకొ

మోహదేవత యెంత నై ♦ పుణ్యవతియొ
మోహమున లోక మంతయు ♦ మునిఁగిపోయె
మోహమున లోకజాలంబు ♦ మూర్ఛపోయె
యువతిరత్నాల పేరుస ♦ కొదవెనో కొ-
తండులంబుల కాళించి ♦ తరలెనో కొ-
రంగుచీరల కొంటకు జే ♦ రాడెనో కొ-
భర్తృహృదయంబుబట్టి సం ♦ భ్రమముతోడ
ఘల్లుఘల్లున నందెల ♦ కలరవంబు
మ్రోయఁజేయుచుఁ దిరుగు న ♦ మ్మోహనాంగి
మానసమునందు మోహ బం ♦ ధమ్ము గలదొ
ఆశయే యున్నదో యది ♦ యెఱుగరాదు
గాని, సతి యామె యని చెప్పఁ ♦ గలము మేము
ఊడిగంబులు సేయఁగా ♦ నుంచినారొ
తెచ్చిన ధనంబు దాచఁగాఁ ♦ దెచ్చినారొ
బాహ్యకామేచ్ఛలను దీర్పఁ ♦ బడసినారొ
కాయలనుగాయు సాల వృ ♦ క్షాలలీల
నింట సంతతసంతాన ♦ మీనుకొఱకొ ?
నిలువఁబెట్టినపురుషుని ♦ నెమ్మనమునఁ
బ్రేమయున్నదో లేక ప ♦ విత్రమైన
కులసతీగౌరవమె యందుఁ ♦ గలదొ యేమొ
ఎవరు చెప్పఁగనేర్తు రా ♦ ప్రవిమలంపు
మైత్రి యొక్కొక్కచోట వి ♦ చిత్రలీల
గంటి మానవభావముల క్రీఁ ♦ గంటిచూపు
లందు మోహానురాగ రా ♦ గాచ్ఛవ్యక్తి
వ్యక్తిగతమైన మహనీయ ♦ వైభవంబు.

విభుని నొకలేమ దాచెను ♦ వీక్షణములు
నొకతె సంగోపుచీరచే ♦ నొడలు గప్పి
నొకతె యశనాంబుపులు మాని ♦ మోలలాడె
నొకతె జీర్ణాంబరంబుల ♦ నొప్పియుండె
నొకతె యక్షయవసనంబు ♦ లొలిచి యిచ్చె
వారితలంపున నేప్రేమ ♦ వార్ధి గలదొ
వారిసర్వావయవము లే ♦ పాశమందు
గట్టఁబడి దుర్నిరీక్ష్యమై ♦ గ్రాలునదియొ
అదియె మోహనమంత్రమా ♦ ధ్యాత్మికంబు
అదియె యనురాగరస మహా ♦ ధ్యానగరిమ.
గానలోలుఁడు కృష్ణుఁడు ♦ కానలోన
జారుయమునానదీ పరి ♦ సరములందు
వేణునాదంబు పూరించి ♦ విమలచారు
గీతికల నింప వల్లవీ ♦ కీరవాణు
లాలమందలతోఁ గూడి ♦ యాలకించి
మోహమున మున్గి రపుడు మ ♦ నోహరత్వ
మేమితట్టెనో వారి కం ♦ దేమి శక్తి
వెలువడెనొ మేము చెప్పగా ♦ వెఱచుచుంటి
మారహాస్యము విప్పగా ♦ నేరకుంటి
మది కలుషితము గాఁజాల ♦ దది నిజంబు
అది రసస్వరూపమును ది ♦ వ్యామృతంబు
దానిలో దాఁగియున్న య ♦ ర్థముల నెల్ల
చెప్పగాలేము మాకది ♦ చేతకాదు
మాకలము వ్రాయ దందున్న ♦ మహిమయేమొ
మాకలము వ్రాయ దందున్న ♦ మర్మ మేమొ.

మోహదేవత యెంత నై ♦ పుణ్యవతియొ
మోహమున లోక మంతయు ♦ మునిఁగిపోయె
మోహమున లోకజాలంబు ♦ మూర్ఛవోయె
యువతిరత్నాల పేరుస ♦ కొంద వెన్నొక్క-
తండులంబుల కాళించి ♦ తరలెనొక్క-
రంగుచీరల కొంకుఁ జీ ♦ రాడెనొక్క-
భర్తృహృదయంబుబట్టి సం ♦ భ్రమముతోడ
ఘల్లుఘల్లున నందెల ♦ కలరవంబు
మ్రోయఁజేయుచుఁ దిరుగు న ♦ మ్మోహనాంగి
మానసమునందు మోహ బం ♦ ధమ్ము గలదొ
ఆశయే యున్నదో యది ♦ యనఁగరాదు
గాని, సతి యామె యని చెప్పఁ ♦ గలము మేము
ఊడిగంబులు సేయఁగా ♦ నుంచినారొ
తెచ్చిన ధనంబు దాచఁగాఁ ♦ దెచ్చినారొ
బాహ్యకామేచ్ఛలను దీర్పఁ ♦ బడసినారొ
కాయలనుగాయు సాల వృ ♦ క్షాలలీల
నింట సంతతసంతాన ♦ మీనుకొఱకొ ?
నిలువఁబెట్టినపురుషుని ♦ నెమ్మనమునఁ
బ్రేమయున్నదో లేక ప ♦ విత్రమైన
కులసతీగౌరవమె యందుఁ ♦ గలదొ యేమొ
ఎవరు చెప్పఁగనేర్తు రా ♦ ప్రవిమలంపు
మైత్రి యొక్కొక్క-చోట వి ♦ చిత్రలీల
గంటి మానవధూవరుల క్రీఁ ♦ గంటిచూపు
లందు మోహానురాగ రా ♦ గాచ్ఛవ్యక్తి
వ్యక్తిగతమైన మహనీయ ♦ వైభవంబు.

విభుని నొకలేమ దాచెను ♦ వీక్షణముల
నొకతె సంగోపచీరచే ♦ నొడలు గప్పె
నొకతె యశనాంబువులు మాని ♦ మోలలాడె
నొకతె జీర్ణాంబరంబుల ♦ నొప్పియుండె
నొకతె యక్షయవసనంబు ♦ లొలిచి యిచ్చె
వారితలఁపున నేప్రేమ ♦ వార్ధి గలదొ
వారిసర్వావయవము లే ♦ పాశసంపు
గట్టఁబడి దుర్నిరీక్ష్యమై ♦ గ్రాలునదియొ
అదియె మోహనమంత్రి మా ♦ ధ్యాత్మికంబు
అదియె యనురాగరస మహా ♦ ధ్యానగరిమ.
గానలోలుఁడు కృష్ణుఁడు ♦ కానలోనఁ
జారుయమునానదీ పరి ♦ సరములందు
వేణునాదంబు పూరించి ♦ విమలచారు
గీతికల నింప వల్లవీ ♦ కీరవాణు
లాలమందలతోఁ గూడి ♦ యాలకించి
మోహమున మున్గి రపుడు మ ♦ నోహరత్వ
మేమితట్టెనో వారి కం ♦ దేమి శక్తి
వెలువడెనొ మేము చెప్పగా ♦ వెఱచుచుంటి
మారహస్యము విప్పగా ♦ నేరకుంటి
మది కలుషితము గాఁజాల ♦ దది నిజంబు
అది రసస్వరూపమును ది ♦ వ్యామృతంబు
దానిలో దాఁగియున్న య ♦ ర్థముల నెల్ల
చెప్పగాలేము మాకది ♦ చేతకాదు
మాకలము వ్రాయ దందున్న ♦ మహిమయేమొ
మాకలము వ్రాయ దందున్న ♦ మర్మ మేమొ.

యెఱింగియుండియు మాటాడ ♦ దెఱుంగనట్లు
తెలిసియుండియు పలుకదు ♦ తెలియనట్లు
కవి యెఱుంగని యర్థంబు ♦ కల దదెట్లు
తెలుపు నని మీరు లోలోనఁ ♦ దలఁపవచ్చు
జడమునకుఁ దెల్వి లేదని ♦ నుడువవచ్చు
నిజమె యది గాని వాసనా ♦ నియతిచేత
సాహసించును నొక్కొక్క ♦ సహజబుద్ధి
ఉవ్విళుల నూరుచుండును ♦ సుబుసుపోక
మురళియును మాకలంబును ♦ మున్నొకప్డు
కానలోఁ గట్టెలగుట శ్రీ ♦ కాంతుఁ డచటఁ
బొడి మోళ్లఁ జిగిర్పించెఁ ♦ బట్టరాని
మోదమున రాగరసముతోఁ ♦ బోల్చి పోల్చి
యమ్మహావాసన కుల క్ర ♦ మాగతముగ
వచ్చి యావేశమునఁ జెప్ప ♦ వచ్చుచుండు
చెప్ప నని చెప్పి వెంటనే ♦ చెప్పుచుండు.
ఆ చరిత్రంబు లా కాల ♦ మా విలాస
మా వినోదపుచర్య లీ ♦ యత్నులకును
గట్టినట్టుల రూపింపఁ ♦ గడఁగినపుడు
ఎవని స్మరియించునో యది ♦ యెవనిమూర్తి
లీలఁ బరికించునో చెప్పఁ ♦ జాల దైన
నాలుకనుబోలు తన రెండు ♦ నాలుకలను
విప్పి బ్రహ్మాండభాండముల్ ♦ విప్పునట్లు
వ్రాయఁగల దది ప్రజల హృ ♦ త్ఫలకములను

వ్రాసి చూపించు నది ప్రేమ ♦ పాఠములను
ఈ మహాసృష్టి ప్రకృతి వ ♦ ర్ణించునట్లు
ఈ మహాసృష్టి భ్రాంతి ♦ నిర్జించినట్లు
తేలిపో దింక అంత వా ♦ గ్జాలమందు
ఆగిపో దింత యంత ద ♦ వ్వైనచోట
అమల ప్రత్యూషసమయ శీ ♦ తానిలంబు
లురలు తటినీతటపుఁ బరి ♦ సరమునందు
పులినసీమలఁ గూర్చుండి ♦ విలస దభ్ర
గోళమందున దృక్కులు ♦ గొలిపి కొలిపి
చాతకము రెక్క లల్లార్చి ♦ చాలసేపు
విసువకుండఁగ నెగురుచు ♦ మసక లోన
కరిగి తిరిగి క్రిందకు వచ్చు ♦ నట్లు చూచి
విశ్వనాటకరంగ ప్ర ♦ వేశమైన
భ్రాంతి నిజసతీ ప్రేమాతు ♦ రములయందు
తొలఁగి నిర్వాణపదముతోఁ ♦ గలసిపోయె.

గాలి పాట

౧

గాలిలోన మేడ గట్టి
గాలిపడవ యెక్కిపోయీ
గాలిలోనే లంగ రేసితినీ
గాలితోనే పోరజూచితినీ
గాలిబాణము వేయదలచితినీ

౨

గాలికెరటా లందులోగా
ఓడచాపలు ఎత్తినారు
గాలి ధూళిని లేపివేసినదీ
గగనమంతా కప్పివేసినదీ

౩

మిన్ను మన్నున కలిసిపోగా
మేఘమాలిక లందుదాగీ
ఉన్న చుక్కల చూడలేనయితీ
నావ తెన్నున నడపలేనైతీ

౪

సుడులబడియెను పడవలంగరు
ముడిని విప్పే తెలివి తెలియక
పుడమిపైకే కూలిపోయినదీ
పడవ రెండుగ పగిలిపోయినదీ

౫

ఉదయశిఖరిని ప్రొద్దుపొడిచెను
ఊహాలన్నీ విచ్చిపోయెను
హృదయమంతా చెదరిపోయినదీ
ఇహము శూన్యముగాగ దోచినదీ

౬

కంటినీరూ కంటిలోనే
కారి కారీ సమసిపోయేనూ
మింటిపువ్వులు తెంపబోయితినీ
మంట లెగసేచోటు చేరితినీ

౭

అంతులేనీ క్రిందిమెట్లకు
ఆలిపాకవి వలెను నడచిన
సంతచింతయు గల్గబోదుగదా
వంతలేమియు నుండబోవుగదా

నిర్వాణము

1. ఏదియో వెల్గు నాకఁగ ♦ న్పించుచున్న
దేదియో కాంతి నా కగు ♦ పించుచున్న
దేదియో జ్యోతి నాకు రూ ♦ పించుచున్న
దేదో పైనుండి ఈ వెల్గు ♦ ఇప్పుడిపుడె
వచ్చుచున్నది నాముందు ♦ వచ్చుచున్న
దీ మహాదీప్తితో తుల్య ♦ మేది గాదు
ఈ మహాజ్యోత్స్నతో సామ్య ♦ మేదిగాదు
ఇది మహాకాశపటము ఛే ♦ దించివైచి
ఇది మహావాయుపథము స్తం ♦ భించివైచె
ఇది నవద్యోధునీమార్గ ♦ మేనడంచె
నదిగో అమృతాభము ప్రశాంత ♦ మైన వెలుఁగు ॥ఏది॥

2. ఇందులో నాకు నీశ్వరు ♦ డెనగుచుండె
ఇందులో నాకు నా రూప ♦ మిమిడి యుండె
ఇందులో నాకు నా గురు ♦ డెఱుకపడెమె
ఇందులో నాకు సురలెల్ల ♦ నెదురుపడిరి
ఇందులో ముక్తులెల్ల నా ♦ ముందు వచ్చి
మాటలాడుచు నున్నారు ♦ మనుజులట్లు
మూడుకాలాలు ముల్లోక ♦ ముల నెనంగు
వారి హృదయరహస్యాలు ♦ పలుకుచున్న
వెన్నో మేఘాలు గర్జించు ♦ చున్నయట్టి
దెంతో దూరాన ఈవెలుఁ ♦ గంతో ఇంతో
అనుచున్నది ఆహాహా ♦ అనుచున్న

దీనిలోఁ గొప్ప యైకంబు ♦ నొందుచుంటి
నీనులోఁ జాల స్వాతంత్ర్య ♦ మొందుచుంటి
నీదులోఁ బెద్ద తెలివి వ ♦ హించుచుంటి
నిది నభోవీధి సంకెళ్లు ♦ కదిపివైచి
ఇది మహావహ్ని శిఖల గ్ర ♦ సించివైచి
ఇది మహాపృథ్వి పాతాళ ♦ మదిమివైచి
సర్వదిక్కుంభికుంభాల ♦ నాట్యమాడి
రిక్కలను బ్రోవులుగఁ జూపు ♦ దృక్కులకును
ప్రణవగానంబు వినిపించు ♦ శ్రావ్యముగను ॥ఏది॥

ఏది యీశర్వరీకన్య ♦ నూదివైచె
ఏది యీధ్వాంతశకము ఛే ♦ దింపఁగలిగె
నేది యీతమోరాశి వా ♦ రింపనేర్చె
నేది యీచీకఁటిని నెట్టి ♦ మొగురఁగొట్టె ॥ఏది॥

తారకల కడ్డుదూరి బ్రం ♦ దారకాది
నాకలోకాల దాగి వి ♦ న్యస్తమైన
పెద్దశిఖిశిఖాజ్వాల లే ♦ వీటినుండి
వచ్చుచున్నవో యేమొ ఆ ♦ స్వచ్ఛమైన
రాగరసమిశ్రితములగు ♦ ప్రభలు కుప్ప
తిప్పలై వచ్చి మెఱుపుల ♦ తీరు సుధలు
పొంగి పొరలు తరంగాలఁ ♦ బోలెఁ దనరి
భూనభోంతరాళంబును ♦ ముంచివైచె
శూన్యహృదయాలలో జ్యోతిఁ ♦ జొనిపివైచె
జగము చక్కెరతో నింపి ♦ మొగసివైచె ॥ఏది॥

5. ఇది యనంతప్రభాభాన ♦ మిది త్రిలోక
పూజితంబు చరాచర ♦ భూతకోటి
నెనసి నడిపించి తోడయి ♦ యాప్తితార్థ
సిద్ధి గలిగించునట్టి జే ♦ జేల వెలుఁగు
జిలుగురత్నాలతళుకులు ♦ గలుగువెలుఁగు
వెలుఁగులకు సన్నిపెట్టు వె ♦ న్నెలవెలుంగు ॥ఏది॥

6. ప్రేమచే బద్ధమగు నీవ ♦ విత్రకాంతి
తపనుచే మూర్ఛమైన యీా ♦ ధవళదీప్తి
కేది యవరోధ మేది మా ♦ యింపఁగలదు
ఏది చీకటి యేది ని ♦ గ్గింపఁగలదు ॥ఏది॥

7. ఇది యభౌతిక మిదియు న ♦ తీంద్రియంబు
ఇది యుపాధిరాహిత్య మ ♦ ధ్యాత్మికంబు
ఇది యవాఙ్మానసంబు బ్ర ♦ హ్మస్వరూప
మిది యదార్థ మగోచర ♦ మిది నిజంబు
ఇది యలోకాతిసుందర ♦ మిది పరంబు ॥ఏది॥

8. ఆమహాదృశ్య మెంత ద ♦ వ్వైనదోకొ (లోతు)
ఆకళారూప మెంత సొం ♦ పైనదోకొ
ఆప్రభారాశియందు దుః ♦ ఖానుషంగ
మైనసంగతి యీాసున ♦ కైన లేదు
భయము సంక్షుభితంబు ల ♦ వంబులేదు
వంతయు కృతాంతకమలిన మా ♦ వంతలేదు ॥ఏది॥

9. సాంద్రవిభ్రమ మాయా ప్ర ♦ సక్తసక్త
బంధరహితంబు విజ్ఞాన ♦ బంధురంబు

అనుపమానంబు నానంద ♦ మవ్యయంబు
ద్వంద్వరహితంబు నద్ధా జ ♦ సంజసంబు
నైన దీని విమర్శించి ♦ దీని లోతు
దీని శూన్యంబులోనున్న ♦ దీనిదగు న
గాధగాధను వివరింపఁ ♦ గలుగుటెటుల
దీని మాముంపఁ దెచ్చి బం ♦ ధించుటెటుల
దీని మీకర్థమట్లు బో ♦ ధించు టెటుల ||వది||

10. గాలి నెవరేని మూటఁగాఁ ♦ గట్టిరేని
వెలుతు రెవరేని గాదిలో ♦ వేసిరేని
కాలవాహినికిని గట్టు ♦ కట్టిరేని
సాంధ్యరాగాల నొడిఁబట్టఁ ♦ జాలిరేని
మెఱపుతళుకులు దోసిళ్ళ ♦ నెఱపిరేని
వారి కేమైన నిది చెప్ప ♦ వచ్చునేమొ !
వారి కేమైన నిది చూప ♦ వచ్చునేమొ ||వది||

11. ఈమహాసత్య మెవరు గ్ర ♦ హింపఁగలరు
ఈమహాశక్తి యెవరు వ ♦ ర్ణింపఁగలరు
ఈమహాకాంతి యెవరు ద ♦ ర్శింపఁగలరు
మెసవునే పక్షులెల్ల మా ♦ మిడి చిగుళ్లు ||వది||

12. ఎన్ని చెప్పుదు బ్రహ్మాస్మి ♦ యున్న నేను (మూర్ఛిలి)
ఎన్ని చెప్పుదు శుద్ధమై ♦ యున్న నేను
అగ్ని కాహుతియై పోవు ♦ నాజ్యమట్లు
నీళ్ళఁ గరఁగిపోయిన యుప్పు ♦ గల్లువలెను
గాలి నెగిరిపోయిన మట్టి ♦ కణమురీతి

ఎవనిదేహేంద్రియంబు లై ♦ హీనము మఱచు
ఎవనిజీవాణువులును న్తం ♦ భించిపోవు
ఎవనిచైతన్య మిట్టని ♦ ర్జింపఁబడును
ఎవనిరక్తంబు పొంగి వే ♦ డెక్కునో
ఎవనికన్నీళ్ళు నానాటి ♦ కేలులగునో
ఎవనికంఠంబు నేడ్పుచే ♦ వివశమగునో
వాని కీకాంతి కన్నులఁ ♦ గానఁబడును
వాని కీవెల్గు ముందట ♦ వచ్చి నిలుచు ॥ఏది॥

13. నేను నీవెల్గులో నింక ♦ నిలిచిపోదు
నేను నీకాంతిలో నింక ♦ లీన మగుదు
నేను నీజ్యోతిలో నింక ♦ నెనసి యుందు
నేను రానింక నిది వీడి ♦ రాను రాను
నేను నీపుణ్యభూమిని ♦ మాని రాను
నేను రానింక నెన్నాళ్ళ ♦ కైనఁగాని
ద్వారములు మూసికొందు నల ♦ దలఁపవలదు
పిలువఁబోకుఁడు నన్నింకఁ ♦ బిలువఁబోకుఁ
డాగిపోయెద నీయను ♦ రాగమందు
నిలిచిపోయెద నీశాంతి ♦ నిలయమందు
నాది యీశాంతిసదనమే ♦ ఆదియందు
నాది యీస్వర్గధామమే ♦ ఆదియందు
నాది యీమోక్షభవనమే ♦ ఆదియందు ॥ఏది॥

14. నాకు ఈమాయప్రజలతో ♦ శోక మేల
నాకు ఈదుర్మదాంధుల ♦ శోక మేల
విడిచి పోండిక నన్నింక ♦ విడిచి పోండు

మఱచి పోండేక నన్నింక ♦ మఱచిపోండు
వెక్కిరించుచు నన్నింక ♦ కెడలిపోండు
బూది గొనివచ్చి నాపైని ♦ పోసిపోండు
చూచి నిందించి నాయొద్ద ♦ లేచిపోండు
నాకు మీతోడ బనేమి యే ♦ నాటికైన
మీ రథోలోకగాములై ♦ జారిపోండు
మీరు పాపాలు పల్కుచు ♦ పారిపోండు ॥ప ది॥

సిద్ధులు ఫకీరు లాత్మనీ ♦ క్షించినట్టి
దిదియె నిర్వాణమనియెడు ♦ ఈ మెలుంగు
ఇట్టు లుండాలిపాకవి ♦ యెఱుకఁజెప్పె.

ప్రేమనర్తకి

తలఁపఁగానింతు ఆచల ♦ చ్చంచలాక్షి
ఆ మహాప్రేమనర్తకి ♦ ఆ వధూటి
ఎచట దాఁగెనో యేజాడ ♦ నేగెనొక్కొ
చూడఁగా నింతు ఆమె వె ♦ న్నాడనిండు
అహా! ప్రియోదంత మీ జగ ♦ దంతరాళ
ములఁ బ్రదీపించు; గను లెట్లు ♦ మలపుకొన్న
ఆమెయే తోఁచునట్లుండు ♦ నేమొగాని
ఆ విశుద్ధప్రియైక సం ♦ భావితార్థ
ప్రేమనాట్యంబు జాతీయ ♦ భూమి కిద్ధ
జీవితాంకంబు సార సం ♦ జీవ సుధము
మేఘమాలల మెఱపులు ♦ మెఱసినట్లు
వానచినుకుల సెలయేళ్లు ♦ పారినట్లు
వనముల విలాసముల వెంట ♦ పరుగునట్లు
పక్షులు కుహూరుతంబులు ♦ పరఁగినట్లు
వెన్నెలబయళ్ల నాడుకో ♦ వెళ్లినట్లు
పువ్వుల సువాసనల వెంటఁ ♦ బోయినట్లు
ఏళ్ల సైకతసీమల ♦ నెనఁగునట్లు
పాడుచున్నది దిక్కుల ♦ పరిఢవిల్ల
దోఁచుచున్నది యామె దో ♦ బూచులాడి
ఆ విలాసంబు విశ్వమ ♦ యాకృతి నదె
ముగ్ధుగాఁ జేసె ఆమె వి ♦ దగ్ధవిభవ
ప్రేమ శృంగారరస సమా ♦ వృత విశేష
మాయజాండంబు నిండి యుం ♦ తే ప్రసన్న

తను నిరూపించు నీ యువ ♦ తరణవిధము
దీనిలో నాకు శాంతి సం ♦ ధిల్లుచుండు
దీనిలో నాకు శాంతి వ ♦ ర్ధిల్లుచుండు
దీనిలో నామనస్సు సు ♦ స్థిరతఁగాంచు
దీనిలో నామనస్సు భ్రాం ♦ తినిదహించు
నేను ప్రకృతి కతీతమై ♦ యేగుచుంటి
ఏను విశ్వజీవిత మేన ♦ గించుచుంటి
ఏను శూన్యాలయంబుల ♦ నేదొ గలద
టంచు నా ప్రేమమూర్తి కా ♦ సించుచుంటి
ఆ మహాప్రేమ ప్రళయాల ♦ నాచికొంటి
ఇంక నామాట మీకు స ♦ హింపఁబోదు
ఇంక నాయాస మీకు భ ♦ ర్జించబోదు.

ప్రకృతి

ప్రకృతి సత్య మిథ్యా స్వరూ ♦ పములఁ దెలిసి
భావి పరిణామ భాగ్య సం ♦ పదలఁ దెలిసి
కాలచక్ర పరిభ్రమ ♦ కారణంబు
కాలపరిణామ సంస్కార ♦ కారణంబు
తెలిసి తెలిపెడు తెలివిని ♦ దెలిసి ప్రజల
కెపుడు నీచాధికంబుల ♦ నిచ్చుచుండు
ప్రకృతి తేజస్స్వరూప సం ♦ పదలనీను
ప్రకృతిలో తేజ మైక్యమై ♦ పరగుచుండు
నంతె కాని యవ్యక్త మ ♦ హాంధకార
బంధురంబయి లేదు ఈ ♦ శ్వరుని ప్రకృతి
ప్రకృతి పరమేశ్వరులకు సం ♦ బంధ మొకటె
ప్రకృతి జడ మని కొందఱు ♦ పలికినారు
ప్రకృతి యసదని కొందఱు ♦ పలికినారు
పలుకులకు నందరాని యీ ♦ ప్రకృతిఁ జూచి
ప్రకృతి పరమాత్మ యని మేము ♦ పలికినాము
ప్రకృతి యోగసిద్ధిని గాంచి ♦ పలికినాము
ప్రకృతి కధ్యాత్మతత్త్వ భా ♦ వములు గలవు
ప్రకృతి సకలార్థసిద్ధికిఁ ♦ బట్టుకొమ్మ
ప్రకృతిపురుషులె లోక సం ♦ గ్రహము, ప్రజలు
వికృతరూపులు ఆత్మ యే ♦ విషయమునందు
నప్రమత్త మబాధక ♦ మై వెలార్చు
కపిలుఁ డిది లెక్కఁబెట్టి సాం ♦ ఖ్య మని వ్రాసెఁ
గాని స్వాతంత్ర్య మాత్మకు ♦ గలుగు ననుచు

నెఱుఁగఁ డయ్యెను మాయను ♦ నెఱుఁగఁ డయ్యె
జడునిపగిది భవాంబుధి ♦ నుడుగఁడయ్యె
కొమ్మ చిగురించు ; కోయిల ♦ కూయనేర్చు ;
కాకి యరచును ; పురి విప్పి ♦ కేకి యాడు ;
పద్మిని ప్రభాతవాత సం ♦ పదను జూచి
నవ్వునో యన వికసించు ; ♦ జవ్వనంబు
ప్రేమపూరిత కలశమై ♦ వెలయు నిల్లె
ప్రకృతి బహుభంగులై కానఁ ♦ బడుచునుండు
నీవు గుణముల నరికట్టి ♦ నెనరు గలిగి
విశ్వమానవలోకంబు ♦ వెదకితేని
సత్యసంపన్నుఁడే ప్రపం ♦ చమున యోగ్యు
డతనిమ్రోలనె ప్రకృతి జో ♦ హారు సేయు
నతనియెదుట తృణప్రాయ ♦ మై వెలార్చు
అతని బూజింత్రు విబుధు ల ♦ త్యంత మతఁడు
బ్రాహ్మణుండైనఁ గడజాతి ♦ శ్వపచుఁడైన
పూజ్యుఁడగు గాని సద్గుణ ♦ పూజ్యుఁడైన
వాఁ డుదగ్రపీఠం బెక్కి ♦ వాగుచున్న
వేదవేదాంగములు నేర్చి ♦ వెలయుచున్న
నిష్ప్రయోజన మన్నిట ♦ నింద్యుఁ డతఁడు.

ప్రార్థన

గీ. జ్ఞాన మజ్ఞానములమధ్య ♦ గ్రాలు నన్ను
అన్నపానాలకై యంగ ♦ లార్చు నన్ను
బహుళ తాపత్రయంబులఁ ♦ బడయు నన్ను
దుఃఖచితి కింధనంబునై ♦ దొరలు నన్ను
ఎటులఁ గాచెదో నీలోన ♦ నెటులఁ జేర్చి
కొందువో దేవ నేను నీ ♦ యందె భార
మాని యర్థించుచుందు రే ♦ యంబగళ్ళు
నిన్న వీక్షించుచుందు నే ♦ తెన్న కన్ను
మలిపి చూచిన నీ రూపె ♦ తెలియుచుండు
నిలిచి కాంచిన నీ కాంతి ♦ వెలుఁగుచుండు
పిలిచి చూచిన నీ పేరె ♦ పలుకుచుండు
నీవె సకలంబు నీయందె ♦ నేను గలను.

వెడలఁ జాలని పాతాళ ♦ వీథులందు
చేరనేరని యాకాశ ♦ సీమలందు
ప్రాకనోపని జలధి గ ♦ ర్భములయందు
నీవె యున్నావు నాయందు ♦ నీవు లేవె.

సాంధ్యరాగములందు ను ♦ షస్సులందు
కిసలయంబుల నెత్తుని ♦ ప్రసవములను
సానువులఁబాఱెడు నదీ ♦ సలిలమందు
తరుచు నాగుండెలోని ర ♦ క్తమును పిండి
పూత పూసితివా లేద ♦ పుడమి నన్ను

బెట్టు కష్టాల నే లెక్కఁ ♦ బెట్టునెడల
ఏది విశ్రాంతి నీ ధ్యాన ♦ మేసమాధి
ఏది యవధి నీ పూజె ♦ యభీష్టసిద్ధి
వేరు గత్యంతరము లేదు ♦ వెదుకఁగాదు.

శాంతిగీతాలు పాడుక ♦ కుంతలములు
ప్రకృతిసతి రిక్కలను తలఁ ♦ బ్రాలుజల్లు
నగములొగి లేచి నీ మహో ♦ న్నతికిమ్రొక్కు
ఎల్లలోకాలు నీ యిండు ♦ లేను నీదు
పాదసేవకునై నను ♦ పనికిరానె,
వెఱచి కాపాడుమనుట క ♦ క్కఱకురానె
చూడుమీ నన్నుటకు నో ♦ చుకొనలేదె
రమ్ము నాలో వసింపు మా ♦ లస్య మేల
రమ్ము నా యెట్టయెదుట కూ ♦ హ్యమ్ము లేల
తే పనునది లేనే లేదు ♦ లేదు తండ్రి.

జన్మభూమి

మహితమాణిక్య కలధౌత ♦ మయసమున్న
తంబులైనట్టి హిమవన్న ♦ గంబు లుదిత
కుధరములు మాకు పెట్టని ♦ కోట లవిగొ
ఫలములును పూలు కేదార ♦ ములు రచించు
క్షేత్రముల చారుజాహ్నవీ ♦ సింధునర్మ
దాది గోదావరీకృష్ణ ♦ యమున వాఃప్ర
పూరపూరిత పుణ్యస్ర ♦ వంతులెన్నొ
గలవు మానేల రత్నాల ♦ గర్భయనఁగ
ఇదియె నాజన్మభూమి నా ♦ కిదియె తల్లి,

శాంతమతిని కల్లోలినీ ♦ స్వామి రెండు
హస్తములు చాచి యక్కున ♦ నద్ది మమ్ము
కడుపులోపల జల్లైనఁ ♦ గదలకుండ
హాయిగాఁ బూవుతొట్టెల ♦ యందుఁ బెట్టి
యూపుచున్నది జోకొట్టి ♦ రేపుమాపు
సాకుచున్నట్టి భరత వ ♦ ర్షమ్ము సతము
ఇదియె నాజన్మభూమి నా ♦ కిదియెతల్లి.

వాఙ్మయంబున కిది తొల్లి ♦ వాసభూమి
తత్వగానంబునకు నిది ♦ తల్లినేల
పూతచరితలు సాధ్వుల ♦ పుట్టినిల్లు
కవులకును వీరులకు నిది ♦ కాణయాచి
ఇదియె నాజన్మభూమి నా ♦ కిదియెతల్లి.

తతయుగాలంకృతుండు మాం ♦ ధాత యెచట
తొల్లిరాజ్యలక్ష్మికిఁ గురుల్ ♦ దువ్వినాఁడొ

ఎందుఱ్ఱమాకుల్ చిగుర్ప శ్రీ ♦ కృష్ణుఁ డెచట
ప్రకృతి కంపింప మురళి వా ♦ యించినాఁడో
అతిమహాశాంతిఁ బాదుషా ♦ అగ్బ రెచట
భ్రాతృస్వాగతగీతముల్ ♦ పాడినాఁడో
ఇదియె నాజన్మభూమి నా ♦ కిదియెతల్లి.

జీనను కబీరు బుద్ధన ♦ న్యాసులెచట
పచ్చిరక్తంబు స్వాతంత్ర్య ♦ పట్టమునకు
నేరులై పార నందెదు ♦ రీది రెచట
వెన్నెముక విల్లుకై యిచ్చి ♦ వేసె నెచట
కవచకుండలముల నియ్యఁ ♦ గలిగి రెచట
అఖిలజగముల కేది వి ♦ ద్యల నొసంగె
అఖిలలోకములకు నేది ♦ యన్న మిడియె
అఖిలజాతుల కేది యు ♦ పాధి యయ్యె
మట్టిలో దేని బంగారు ♦ మహిమగలదొ
పాడిపంటలు మితిలేక ♦ పండునేదొ
అదియె నా జన్మభూమి నా ♦ కదియె తల్లి.

పారసీకనభంబునుఁ ♦ బాసినట్టి
చుక్క లేచోట తిరిగి త ♦ ళుక్కు మనెనొ
అవనియం దే పురాన స ♦ ధ్యాత్మగీతి
మురళిలో వినుభాగ్యంబు ♦ పరగెనొక్కొ
ఎచటఁ గాళిందిఫణముల ♦ నెక్కిత్రొక్కు
గజ్జెలరవంబులను వినఁ ♦ గలిగినారొ
శ్రీమహమ్మద్రసూల్ స్వామి ♦ నేదదీర్ప
చల్లనగుగాలి యేధాత్రి ♦ చల్లెనొక్కొ
రామ చంద్రునివంటి పే ♦ రప్రతాప
శాలిశాలికి నేధాత్రి ♦ జన్మభూమి

పశుగణంబుల పచ్చిక ♦ పట్టు నేది
వసువు లెచ్చోట నుండు రే ♦ బవలుఁ విడక
కర్మసాక్షికి నెచ్చోట ♦ ఘనతగలదొ
కర్మవీరుల కెచ్చోట ♦ కాపురంబొ
అదియె నా జన్మభూమి నా ♦ కదియె తల్లి.

ఎచటి భక్తులు మూసాను ♦ నెనయువారొ
ఎచటి నగములు సీసాను ♦ నెనయునొక్క
నూహచునాక ప్రయాణమై ♦ యేహమాల
యమున నిలిచె జలప్రళ ♦ యాంత వేళ
ఏది స్వర్గసౌధమునకు ♦ నెక్కిపోవు
పూజ్యసోపానమై యొప్పు ♦ పుణ్యతలము
ఏప్రదేశమున వసంత ♦ ఋతువునందు
కాపురము సేయు స్వర్గ సం ♦ కాశమగునొ
అదియె నాజన్మభూమి నాఁ ♦ కదియెతల్లి.

బౌద్ధముని యిల్లు, జాపాను ♦ వారి కాశి,
క్రీస్తు భక్తుల చిన్ని "జ ♦ రోసలేము"
అవనిలోఁ బ్రాతనడిన మ ♦ హమ్మదీయ
వైభవంబుల కేది ని ♦ వాసభూమి
పుణ్యసతులకు నదులకు ♦ పుణ్యమిచ్చు
క్షేత్రములకు పవిత్ర చ ♦ రిత్రములకు
నేది కాణాచి ఋషులకు ♦ నేది యిల్లు
ప్రతిసుమంబును నేదేశ ♦ వసుధయందు
స్వర్గసుమములఁ బోలు నా ♦ ననలుపీయు
నదియె నా జన్మభూమి నా ♦ కదియె తల్లి.

రాటము

ఉ. రాటము సాంఖ్యరూపము వి ♦ రాట్పురుషాకృతి జూచినన్ జగ
న్నాటకసూత్రధారి యిది ♦ నాఁడును నేఁడును కల్పవృక్షమై
కాటక మన్ పిశాచమును ♦ గాల్చు పిరంగి; పరంగిపాలికిం
చేటులమూట; మా ప్రజలు ♦ చేసినపుణ్యము గణ్య మన్నిటన్.

సీ. గ్రామదేవత తోఁక ♦ జాడించి పార నా
రాట మెత్తించిన ♦ రాట మిదియె
కలి ఖిలాధముని డొ ♦ క్కలు వాలికలుజేసి
యోడయెక్కించిన ♦ ప్రోడ యిదియె
రౌలట్ పిశాచ మా ♦ రణహోమమును జేసి
దండింపఁగల మంత్ర ♦ పిండ మిదియె
దాస్యశృంఖల త్రెంపి ♦ తల్లికిఁ జెఱ విడి
పించి స్వారాజ్యమి ♦ ప్పించె నిదియె

తే. భారతీయగౌరవము కా ♦ పాడు నిదియె
చెడుగు ప్రజలకు రాకుండఁ ♦ జేయునిదియె
మద్యపానాదికృత్యముల్ ♦ మాన్పు నిదియె
చరపదంబు విరాట్స్వరూ ♦ పంబు నిదియె.

శా. హిందూమూసలిమానులొక్కటయి యీ ♦ హిందూమహారాజ్యమం
దెందున్ వైరిపిశాచమండలము రా ♦ నీకుండఁగాఁజేసి ని
స్సందేహంబుగ రాజ్యలక్ష్మిని బ్రతి ♦ ష్ఠానంబుగావించి యా
నందంబీయఁగఁజాలు రాటమునకున్ ♦ కైమోడ్పులర్పింపుఁడీ!

పాంథుఁడు

చ. ఇది ప్రియురాలు పూర్వము వ ♦ సించెడు సౌధము విన్నఁబోయియు
న్నది యిట నామె లేదు విపి ♦ నంబునఁ బూపొదఁ బాసి తేటి పో
వదు; పిక మారసాలమునుఁ ♦ బాయదు నా ప్రియ బాసి దుఃఖమన్
ప్రాదమున నన్ను డించె నక ♦ టా! యిట నశ్రులు రాల్చుచుండెదన్.

ఉ. చల్లని పిల్లగాలి తెర ♦ చాటున వచ్చి వనంబు సొచ్చి సం
ఫుల్లసుమాళితోఁ గలసి ♦ పోవుచుఁ గొన్నిటి రాల్చినట్లు నా
పల్లవపాణినిన్ గుసుమ ♦ బాణుఁడు గూల్చెనొ శీధుపాత్రమ
ట్లుల్లము తల్లడిల్లు నది ♦ గో కనుఁగొంటివె వాని నెచ్చెలీ!

తే. సూర్యుఁ డపరాద్రి గ్రుంకెను; ♦ సూనబాణుఁ
డడవిమల్లెల నేరికో ♦ నరుగుదెంచె
కాలకన్య నల్లనిచీర ♦ గట్టుకొనియె
ఉడుగణంబులు నింగిపై ♦ బొడవునూపె.

వ. నాచెలి యింకెక్కడిది? ఇది నెలవంక.

తే. దర్పకుఁడు వచ్చి వంచిన ♦ ధనువువలెను
పాలకడలిలోపలి వెండి ♦ పడవవలెను
ప్రకృతికన్య త్రాగెడు పాన ♦ పాత్రవలెను
నభముపైఁ దోఁచె రెండవ ♦ నాటి విధుఁడు.

వ. సౌధమువంక జూచి

తే. ఎవ్వతో దీపమును బెట్టి ♦ యేగె నింట
దానిగని శతంగంబు నం ♦ తసముతోడ
వలచి ప్రాణంబు లర్పించి ♦ వైచె నేను
నామనోహారి కేల యీ ♦ నోమనైతి.

తే. మిడుతపై దీపమున కెట్టి ♦ విడువరాని
ప్రేమయో గాని యొక్క రా ♦ త్రియునుగూడ
బ్రతుకనియ్యదు మిడుత దా ♦ వలచిపడిన
తాను బడి యారిపోవు నం ♦ తనముతోడ.

చ. మిడుతయు దీప మొక్కెడ శ ♦ మించెనుగాని పతంగమాశకై
విడిచెను ప్రాణముల్ విసిగి ♦ వేదన గాలుచు దీప మారె ని
ట్లడరు వియోగభార విప ♦ శాత్మలసంగతి నవ్వ చొక్కెడున్
బుడమిని నేడ్చుచొక్కెడును ♦ బోవు ప్రియావిరహాగ్ని ప్రగ్గుచున్.

౧

ప్రాణములు నీదు పాదాల ♦ పైని విడిచి
మట్టినై నీవు త్రొక్కెడి ♦ మార్గమందు
నుండ నూహింతు జీవిత ♦ ముందువఱకు
నేడ్చుచుందును నిన్ను వీ ♦ క్షించు కొఱకు.

రా ధ

ఏల యేడ్చెదు కన్నీళ్ల ♦ నేలకార్చె
దబల ! ప్రతిబాష్పకణము నీ ♦ యంతరంగ
వేదనారూపదందహ్య ♦ విమరహాన్య
పేటికనువిప్పు తాళమై ♦ వెలయఁగాదె
ప్రేమలోపలి జ్వాలయై ♦ పెరుఁగు గాదె ‖ ఏల ‖

ఏల తెలియవు బాల నీ ♦ కాలిప్రేల
నేలవ్రాసెదు వ్యసనగీ ♦ తాల నడుగు
జాడలను దీసి విరహులీ ♦ నాఁడు మురిసి
చదువుచున్నారు తమకళా ♦ శాలలందు
వెదకుచున్నారు తమమనో ♦ వీథులందు ‖ ఏల ‖

ఏల తెలియవు నీగుట్టు ♦ లింకదాఁగి
యున్నవనుకొందు విక మూ ♦ రూరుప్రజలఁ
బిలిచి నీయూసె యేకరు ♦ వెట్టుచుండు
నిలిచి నీపేరె యొలుఁగెత్తి ♦ పలుకుచుండు
మబ్బుతెరఁ దీసి చీకట్ల ♦ మాటు విడిచి
చూచుచున్నవి నీవంకఁ ♦ జుక్క లవిగొ
చూచుచున్నవి ప్రకృతిలో ♦ సొగసు లవిగొ ‖ ఏల ‖

కొసరియింటింటఁ గలదు నీ ♦ గోడు వింటె
విరిసి ప్రతినోటఁ గలదు నీ ♦ వింతఁ గంటె
రవ్వపాలైతి వింక నీ ♦ ప్రాయమెల్ల
ఎవరికై పెట్టితివొ యతఁ ♦ డిచట లేడు
లేఁడు మఱి రాఁడు నీ ♦ తోడ మాట
లాడఁడింకఁ గలనాటి స ♦ య్యాట విడిచి
పొమ్ము యమునా తరంగిణీ ♦ పులినసీమ
లందె వెదకుము మురళివా ♦ ద్యమ్ములోఁ ద్వ
దాఖ్య వినవచ్చునేమొ రా ♦ ధావధూటి !

ఆ ల కిం పు

ఈ నిషిద్ధ దురాగత ♦ మైన జీవి
తంబు; ఆశామలీమ ♦ సాధ్వాన్నమైన
ఈ తమోరాశి, యీ పరి ♦ ధూత శిత వి
ఖిన్న సంభిన్నవర్తన ♦ మెన్నినాళ్లు
గడపెదో శాంతిలేని యీ ♦ పుడమిపైని
నడపెదో పేర్మిలేని యీ ♦ యెడద పూని
అలప్రభాతంబు గడచి సం ♦ ధ్యాప్రదోష
మిట ప్రయాణంబు సలుపు టిం ♦ కేమిఫలము
తోట పువుపూయుకాలంబు ♦ తొలఁగిపోయె
ఇచట ముళ్లేరుకొంట నీ ♦ కేమిఫలము.
పక్షులన్నియు గూళ్లల్లి ♦ పవ్వళించె
ఇపుడు పుల్లలు త్రెంప నీ ♦ కేమిఫలము
గుఱ్ఱములు పందెములు గెల్చి ♦ కొన్న వపుడె
ఇపుడు లాయంబు విప్పె దిం ♦ కేమిఫలము
తోడివారలు చదివి యు ♦ ద్యోగులైరి
ఇపుడు నీయక్షరాభ్యాస ♦ మేమిఫలము
పొలము పండించి కోసుకు ♦ పోయినారు
ఇట్లు పరగేరుకొనుట నీ ♦ కేమిఫలము
మూడుజాములు నాటక ♦ మాడినారు
ఇపుడు టిక్కెట్లు కొనెద విం ♦ కేమిఫలము
వలపువాకిట వయసెల్ల ♦ వెడలిపోయె
ఇంక నెఱసినతలను పూ ♦ లేమిఫలము.

భాష

భారతదేశమం దెపుడు ♦ భాషను వృద్ధికిదెచ్చుమార్గ మె
వ్వారు నొనర్చరైరి కవి ♦ వర్గము పేదరికాననున్న దా
షే రచియించినా మని ని ♦ జేచ్ఛ మహాకవితావిశేష వి
స్తార రసాస్వదంబయిన ♦ సంగతి రాజులు బిత్తవోయిరః.

భాష నశించిపోయినది ♦ భాషను నుద్ధరణం బొనర్చునో
పోషకుఁడైన లేఁడు మరి ♦ పోయినరాజ్యము రాదుగాని ఈ
భాషలు వచ్చుఁగాన పరి ♦ పాటిగ వాని సముద్ధరింప సం
తోషముతోడ రండు మన ♦ తో చనుదెంచును వాణి రాణియై.

పూర్వహరూన్రషీదు మహా ♦ ముంద్గజనీకుల మీనిజాము లా
పూర్వమహాప్రబంధముల ♦ బోధలు గాదులఁద్రవ్విపోయుచున్
నిర్వహణం బొనర్చి రవి ♦ నేఁడును దోఁచెడుఁ గాని భారతిన్
బర్వఁడొకండు పొత్తములు ♦ వ్రాయుట కూత నొసంగు దాతయై.

ఏల నిఘంటు వీ తెనుఁగు ♦ కెన్ని ప్రబంధములున్న వీ మహా
భీల దురావగాహ పరి ♦ విశ్రుత దివ్యపదావలోకనో
ద్వేల లసత్ప్రయోగములఁ ♦ దెల్పఁగ ; మున్ను కవిత్వసంపదల్
తేలగనిండు అర్థములు ♦ దేల్చుట కవ్వలఁ జూడఁగూడదా ?

క వి

మోళ్ళు చిగురింప, నెండిన ♦ బీళ్ళు పచ్చ
బాఱ, రాళ్ళు స్రవింపగా, ♦ పతనమైన
జాతి రేకెత్త, ప్రేమైక ♦ గీతికలను
పాడి పాడి రసావేశ ♦ భరితుఁడై య
జాండ మలరించు కవి యిప్పు ♦ డుండవలయు.

ఆంధ్రయువకుల శౌర్యాల ♦ యందు గలుగు
నగ్నిబీజాలు మొలిచి యం ♦ తంతలై న
పూర్వచారిత్రములు గాన ♦ పూర్వకముగ
పాడి ప్రకటించి వైరి గ ♦ ర్భములనుండి
మండి యెగసెడి దారుణా ♦ ఖండ ఖండ
మండితానలదందహ్యా ♦ మానములగు
జ్వాలలైనను చల్లార్పఁ ♦ జాలునట్టి
ప్రేమరసవాహినులు భూమ ♦ వీధులందు
పొంగి పొరల వియద్గంగఁ ♦ బోలె దనరు
చుండు శ్రుతిఁ బాడుకవి యిప్పు ♦ డుండవలయు.

మతమతాంతర వైషమ్య ♦ మహితమేఘ
మాలికలు విచ్చిపోవ రో ♦ మాంచములను
బొడమ భేదసందేశ త ♦ మోవివృత్తి
మాయ వామొత్తి ముగ్ధ భా ♦ వములతోడ
ప్రౌఢహృదయాలు కరగి నీ ♦ రములుగాగ
ముక్తకంఠాన దశదిశల్ ♦ మ్రోయునట్లు
విమలమగు మైత్రియనెడి గీ ♦ తమునుస్రవాసి
స్వరసుధారసపూర్ణమగా ♦ మురళి నెఱపి
నిండుమతిఁ బాడుకవి యిప్పు ♦ డుండవలయు.

ఏది మఱపించె మానవ ♦ త్వాది సకల
విశ్వజాలంబు నేది హృ ♦ ద్భేదకంబు
నగుచు వార్ధుల నింకించి ♦ గగనమునకుఁ
దాఁకి నేలకు దూఁకి చీ ♦ కాకు సేయఁ
గలిగెనో యట్టి భాషాప్ర ♦ గాఢమైన
పట్టుదల నీర్ష్య యిసుమంత ♦ పట్టకుండ
సర్వసమభావమును భ్రాతృ ♦ సమితికుండు
సహజమగు శాంతి సౌచితి ♦ సహనమనెడు
కంచుఢక్కను గొట్టి వా ♦ యించి మతుల
మార్చి భ్రమరంబు పురుగును ♦ మార్చునట్టు
లమల విజ్ఞానతత్త్వ మ ♦ ధ్యాత్మశక్తు
లొలుక రచియించు కవి యిప్పు ♦ డుండవలయు.

జననియును, జన్మభూమియు ♦ స్వర్గమునకు
మించినవి యని యెదను బూ ♦ జించి యాత్మ
దేశదాస్యంబు దారిద్ర్య ♦ దీనమైన
బంధములఁ ద్రెంపి సౌభాగ్య ♦ భవనసీమ
జయజయధ్వానములఁ గీర్తి ♦ సతి పతాక
మెత్తి దిక్కుంభికుంభాల ♦ నృత్యమాడ
నెండవానల జనపద ♦ మండలములఁ
గలయదిరిగెడు నాది భి ♦ క్షుకునివంటి
స్వార్థలోభ పరిత్యాగి ♦ యాత్మగాన
మొండు గొని పాడు కవి యిప్పు ♦ డుండవలయు.

అడవి పాట

తెల్లుపువ్వులు పావట ♦ నల్లుకొనుచు
గొజ్జఁగులదండఁ జేతఁ గై ♦ కొని విలాస
మడరఁ గర్పూరపనఁటి పు ♦ ష్పొడులఁదోఁగి
వచ్చి యొకకోనఁ గానలో ♦ బాటపాడు
నట్టి కాపులపిల్ల యే ♦ మనెను వినుము
ప్రియుఁడ! యెందేగినావు నన్ ♦ విడిచి యిచటఁ
గానఁగారావు కానలోఁ ♦ గానలోల
బాల గోలను నను గేలి ♦ పాలుజేసి
వెడలఁ జెల్లునె? వికచార ♦ విందనేత్ర
రమ్ము ఈదండ నిడుదు వ ♦ క్షమ్మునందు. ॥ తెల్లు ॥

గానపాండిత్యగరిమ లో ♦ కము జయించి
పంచమరవాబ్ధి జగమును ♦ ముంచివైచి
మధురగంభీరరవమున ♦ మరలనెత్తు
కోకిలముకన్న వింతగా ♦ నీకు నచ్చు
పాట పాడెద రావయ్య ♦ ప్రాణసఖుఁడ
ఆట లాడెద రావయ్య ♦ ప్రాణసఖుఁడ. ॥ తెల్లు ॥

తేనెసోనలకంటెను ♦ దివ్యమైన
ఇక్షురసమునకంటెను ♦ నెక్కువైన
సోమపానంబుకంటెను ♦ జొక్కమైన
చక్కెరకు మించి యమృతంబు ♦ ధిక్కరించి
మధుర తేజంబునకుఁ జూడ్కి ♦ మలపునట్టి
రచనములఁ బ్రొద్దుపుచ్చెద ♦ రమ్ము రమ్ము
వచనముల వేడ్కఁ గూర్చెద ♦ వడిగరమ్ము. ॥ తెల్లు ॥

పువ్వుఁబువ్వును యాచింపఁ ♦ బోవునట్టి
మధుపమును జూడు సహచరి ♦ మఱచెనేమొ
కొమ్మకొమ్మకుఁ దిరుగుచుఁ ♦ గూయుచుండు
పికవరముఁ జూడు సహచరి ♦ విడిచెనేమొ
మదనుకొలువున భృతికయి ♦ కుదురుశుకము
వంకఁ జూడుము సహచరిఁ ♦ బాసెనేమొ
మిన్నుమన్నెఱుఁగకయుండు ♦ మేఘజలము
కొఱకు నెలుగెత్తి చను వాన ♦ కోయిలంబు
కలువతూండ్లకుఁ గొలఁకులఁ ♦ గాలికొలఁది
బారు రాయంచపిండుల ♦ దారిఁ జూడు
సహచరులఁ బాసి యెందైన ♦ సాగునేమొ
ఈవు నను వీడిపోవంగ ♦ నేమికతము
ఈవు నాముద్దు దీర్పవ ♦ దేమికతము. ॥ తెల్లు ॥

ఆకు తొడిగిన దెల మావి ♦ ప్రాకు గంటె
పువ్వు పూచెను మల్లికా ♦ మోహనాంగి
పెనఁగొనిమె జాజిలత గురు ♦ విందతీఁగ
గెలవిడిచెఁ బోకబోది, వా ♦ గుల మృణాళి
పువ్వువిడిచె ప్రకృతికాంత ♦ నవ్వుచుండ
వరలుచున్నవి మధుమాస ♦ వాసరములు
వెలయుచున్నవి మణిదీప ♦ విలసనములు
సొగసుగల యావనమువంకఁ ♦ జూడవేమి
సొగసుమీరెడి నావంకఁ ♦ జూడవేమి
జవ్వనంబును, కుసుమ వా ♦ సనయు; గ్రహణ
కాల మెంతకాలంబుండఁ ♦ గలవొ చెప్పుమ
అనుచుఁ గన్నీళ్లు రాల్చె నా ♦ యతివమిన్న ॥ తెల్లు ॥

లేఖిని

కలము సత్కావ్యకలన ని ♦ క్కము సరస్వ
తీ స్వరూపంబు సముపాస్య ♦ దివ్యభవ్య
వైభవ మహామహంబు శా ♦ శ్వతపదంబు
ఈ ప్రభాతాల సాంధ్యరా ♦ గప్రసార
శాద్వలంబుల సెలయేళ్ల ♦ సైకతాల
అలల తిరుగళ్లఁ బడెడు వె ♦ న్నెలబయళ్ల
గళ్లుదీర్చిన మేఘాల ♦ గగనమందు
తరలు శృంగార రాగ సౌం ♦ దర్యజలధి
నావవలె నాకలంబు వె ♦ న్నాడిపోవు
చావవలె నాతలంపుకై ♦ చోపులెత్తు
ఊహలను గాలివీవ నే ♦ దో తటాన
కరుగుచున్నది స్వేచ్ఛా వి ♦ హారసీమ
వేగుచున్నది యానంద ♦ విభవవీథి
కాసవము ద్రావి మైకాన ♦ నాలపించు
వాని సురభాండ వర్ణనా ♦ పాటవంబు
నేర్చినట్టుల కవితలు ♦ గూర్చినటుల
దోగుచున్నది వివిధ పా ♦ థోధులకును
నిట్లు శరవేగము రస వా ♦ హినుల నెనసి
తేలిపోయెడు నావకు ♦ తెడ్డు కలమె
కదలిపోయెడు నావ చు ♦ క్కాని కలమె
అన్నియును తానె యై రూప ♦ మన్నియెడల
మార్చుచున్నది కవితలఁ ♦ గూర్చుచున్న
దిది, నడుపువార లెవ్వరో ♦ యెఱుకపడదు

ఇది గడుపువార లెవ్వరో ♦ యెఱుకపడదు
నావ నడిచినత్రోవలో ♦ తీవలును బ్ర
ఫుల్ల హల్లకములు, తెలి ♦ ముత్తెముల కో
టార్లు జాళువా పసిడి కొం ♦ డల చివళ్లు
నీలమణిమంటపముల ర ♦ త్నాల దీప
ముల తటంబుల రాజిల్లు ♦ ముదితలార్చు
కురులఁ దురిమిన మల్లె ♦ పూసరులు, వరుస
సంజకెంజాయతోఁటి ♦ నిశావధూటి
నల్లనలువలు ముసుగిడి ♦ నాట్యమాడు
సొంపు, నిద్దంపు పక్షుల ♦ గుంపు గూళ్ల
వైపు నభిముఖమై ప్రణి ♦ పాతమైన
దినము వీక్షించి విలపించు ♦ దీనమైన
గానములఁ దోచు వివిధ వి ♦ జ్ఞానగరిమ
తిమిరమును మాన్పి రాగ ల ♦ తికల వినోద
బాష్పముల నించి ఆలించి ♦ పడవ నిలిచి
పోయె కల మదే దారులై ♦ పోయె; ప్రకృతి
సాగరమునందు హర్షాప్తి ♦ సన్నగిల్లె
విశ్వసదనంబు ముంగట ♦ వెలవెలార్చి
నేను నాకల మొకసారె ♦ నిలిచినాము
చలనమును దక్కి యొకసారె ♦ నిలిచినాము
శబ్ద మొక్కటె నిలిచి నీ ♦ జాడ నీ యు
జాండమం దుండుటకు శబ్ద ♦ జాల మందు
చోటు లేదయ్యె గూఢ క ♦ వాటములను
తెరచుచున్నది బీగంబు ♦ తెరచునట్లు
ప్రేమస్రోతస్సు వెడల బొ ♦ టించుకొఱకు.

రుజ

ఈ రుజాజ్వాల లార్ప నె ♦ వ్వారుకలరు?
దీనికిఁ జికిత్స లేదు, శాం ♦ తియును లేదు.
వ్యసన దోదూయమాన మా ♦ నసమునందు
ఈ విచిత్రంబు నీప్రేమ ♦ యీవిషాఘ
మీమహారాగరసముఁ జో ♦ ర్లించిపోయి
రెవ్వ రీజాడ? చెప్ప రిం ♦ కేమిదారి?
దూరి వగఁగూరి కోరి యె ♦ వ్వారి జేరి
ఏడ్చి నిట్టూర్పు లేకరు ♦ వెట్టి తిట్టి
వ్రాత తుడువఁగ నెవ్వారు ♦ వత్తు రెవరు
కలరు? ఇది సైకతపు తిన్నె ♦ గాదు చదలఁ
బరువుమేఘాల రేఖల ♦ పంక్తిగాదు.
మెఱవుతీఁగల క్రొందళ్కు ♦ కిరుల నెనసి
శూన్య మైపోవుటకు దివం ♦ జ్యోతిగాదు
ఈరుజా జ్వాలలార్ప నె ♦ వ్వారు కలరు.

ప్రణయపాతాల విరసరూ ♦ పముల నొగిలి
ముంగురుల జారు బంగారు ♦ రంగులీను
మేల్ముసుంగుల కొంగుల ♦ మేలమాడు
సొగసువాసనా వేశిత ♦ స్ఫురితమైన
దృశ్య మిదమిత్థమని యేరు ♦ దిద్దఁగలరు?
ఎవరు వర్ణింపఁగలరు? ఇం ♦ కేమి కలదు?
ఈ మహాగాథ సత్యంబు ♦ లీ రహస్య
మెవ రెఱుంగుదు రీవ్యాధి ♦ యెటులపోవు?

భైషజం బేది భిషగుల ♦ వల్లఁగాదు.
ఏదిమార్గంబు ఈ మనో ♦ న్మాదమైన
మచ్చ లెవరికిఁ దోఁచు? స ♦ ముత్సవంబు
లై నదినములు రోగాల ♦ యందుఁ గలసి
సమసిపోయెను నేఁడు వ ♦ సావికార
మైనకట్టెను, ప్రాణంబు ♦ వంటియున్న
దిది శశవిషాణసన్నిభ ♦ మిది మృషా ప్ర
వృత్తి దీనికి నవధి యిం ♦ కేమికలదు
ఈరుజాజ్వాలలార్ప నె ♦ వ్వారు కలరు.

మూ షి క ము - ము ని

ఒకమహనీయుఁ డార్యనుతుఁ ♦ దుగ్రతపంబును చేయుచుండగా
నొకయెలుకార్తి గ్రద్ద తను ♦ నొంచుటఁ జూచి శరణ్య మంచు నా
రక బ్రతిమాలగాఁ దపసి ♦ రాజు దయామతి గాంచి దాని నో
ర్తుక సొగసైన ప్రౌఢగ వ ♦ ధూటిగఁ జేసెఁ దపోబలంబునన్.

ఆమెను సూర్యునంతటి మ ♦ హామహురాజ్ఞి నొసర్పఁబూని నీ
వీమెను బెండ్లియాడు మని ♦ యిచ్చిన నాతఁడు చూచి యిట్లనెన్
"ఓ మహనీయ నేనొక మ ♦ హోజ్జ్వలమూర్తినె గాని నాకళా
గ్రామము మేఘుఁ డాచికొనుఁ ♦ గావున మేఘున కిమ్ము ఈసతిన్."

"ఘనుఁడను నేను లోకము న ♦ ఖండముగా జలరాశిఁ జేయు నే
ర్తును సరిగాని, గాలి వడి ♦ రువ్విన నిల్వఁగలేను గాన నా
యనిలుఁడు గొప్పవాఁ"డన మ ♦ హర్షి నిజం బని యెంచి పిల్వఁబం
చెను; శ్వసనుండు వచ్చి తన ♦ శీర్షము నేలకు వంచి నిల్చినన్.

వ. వానిని తాపసి క్రీగంట వీక్షించి జగత్ప్రాణమహాశయుఁడ వైన నీవు నాకూతు నీమూషికరాజజాతను పెండ్లియాడుము మన నాతండు నతవదనుఁడై, "స్వామీ!

ఏను సమీరుఁడన్ జగతి ♦ నెల్లను బ్రాణము పోయు తేఁడ నే
నీ నిఖిలావనీతలము ♦ నెంతయు నూపెదఁగాని కొండ నిం
తేనిఁ గదల్పలే నచలుఁడే ♦ నను మించును గానఁ గొండ కీ
మానిని నియ్య మేలగు స ♦ మానులె చుట్టఱికాన కర్హులున్".

వ. అని సమీరుఁ డన్నమాటకు ముని హిమవంతుని బిలిచి "ఓ పర్వత వరేణ్యా! ఈ యెలజవ్వనిని బెండ్లియాడు మన నాతఁడు ఆమె తనకు దగదని తలపోసి తపసికి జంకి ముకుళిత కరకమలుండై యిట్లనియె.

"ఓ మహనీయమూర్తి భవ ♦ దుజ్జ్వలకీర్తి జగత్రయంబులన్
దామసియై వెలుంగు భవ ♦ దాజ్ఞకు బద్ధుఁడఁగాని నేను నీ
కేమని చెప్ప నేర్తు నెలు ♦ కేదయినన్ ననుఁ బట్టుకొన్న నా
ధామము గుద్దలించును య ♦ థార్థము వాని కొసంగు మానతిన్."

వ. అని చెప్ప నాతపసి రేఁడు మిగుల వగచి తనయ తుదకు ఎలుక
లైయెనది అని ఆఎలుకసాని మానిసిరూపు మార్చి ఎలుకను చేసి
కలుగులోనికి పంపివేసెను.

ఎలుకను రాజ్ఞిఁ జేసి విమ ♦ లేచ్ఛ జగత్రయమందు మేటిగా
నిల్పెద మన్న సాగినదె ♦ నీచుల కెప్పుడు గొప్పసద్గుణం
బులు నమకూడఁబో వినుము ♦ పుత్త్రడి కానివిధానఁ జెల్మి దా
మెలమి ఘటింపరాదు కుల ♦ హీనులతో తెలివైనవారలున్.

మల్లెపువ్వులు లేకున్న ♦ నుల్లిపూలు
ముడువఁగారాదు తలను ♦ ఏ వడువునైన
మంచివారి హితంబు ల ♦ భించనియెడ
చెడ్డవారి హితంబులో ♦ చేరఁదగదు.

శృంగార పద్యములు

ఉ. ముంగురు లుంగరాలు నెల ♦ బోలు మొగంబును చేరెడేసి క
న్నుంగవ బారెడేసి సుమ ♦ నోజ్ఞ కచంబులు పైటచాటులో
తొంగిలిచూచు చన్గవలు ♦ తొట్రిల గాజుల నిక్వణంబుతో
నంగజరాజ్యలక్ష్మివలె ♦ నంగన వచ్చెను గౌఁగిలింపఁగన్.

ఉ. ఆ నళినీదళాయతము ♦ లైన కనుంగవ మేనితావి యా
జాను విలంబమౌ కురులు, ♦ చారుపయోరుహముల్, మనోహరం
బైన తనూవిలాసము బ ♦ యల్పడ గాజులు గజ్జెలందెలున్
వీణియఁబోలె మ్రోసె నలి ♦ వేణి ప్రియున్ ముదమార ముద్దిడన్.

చ. నిగనిగలాడు నీతనువు ♦ నీకనుదమ్ములు నీయొయారముం
సొగసగు నీదుఠీవి కడు ♦ సొంపులునింపు పయోరుహంబులుం
నగుమొగమున్ విలాసము ఘ ♦ నాఘనసన్నిభకుంతలంబులున్
మగువల మేలిబంతి వని ♦ మాటికిఁ దోఁచెద వీవు కోమలీ.

చ. అలికులవేణి వీణను గ ♦ రాబ్జములం గొని ప్రేమగీతి వె
న్నెలబయలందు పాడుచు వ ♦ నిం సుమశయ్యల శాద్వలంబులన్
వలపుసుధారసమ్ము మధు ♦ పాత్రలఁ బోసి యొసంగి వల్లభుం
బిలుచుఁ జకోరదంపతుల ♦ వేడుక చూచి రసప్రపూర్ణయై.

తే. నెమిలిపింఛంబు నాణెము ♦ త్రైములసరులు
వరలు కుళ్లాయి ధరియించి ♦ వనవసంతుఁ
డనఁగఁ బ్రత్యూష మయ్యె న ♦ య్యవసరమున
వన్నె వగకాఁడు మురళిని ♦ బాడుకొనుచు,

సీ. నివసింతునా నట ♦ న్నీరేజనయన వ
క్రాలకమ్ముల నీడఁ ♦ గాచికాచి
వగతునా పగలాడి ♦ బాలమృగీదృగం
చల విలాసంబులఁ ♦ దలఁచి తలఁచి
నిల్పుదునా ప్రాణి ♦ నెలఁతనెమ్మోము నుం
దరహాసచంద్రిక ♦ లరసి యరసి
వీక్షింతునా ప్రేమ ♦ వెలఁది వాగమృత వా
హినులందు రసమునై ♦ యేగి యేగి

తే. పాటపాడెదనా నాతి ♦ ప్రణయగీతి
తో సుధాధారలను దొప్ప ♦ దోఁగితోఁగి
మోహవార్థిని వేసారి ♦ మునిఁగిమునిఁగి
కరగిపోయెద నానాతి ♦ కౌఱకు వలచి.

తే. నీవు వ్రాసిన మోహంబు ♦ నింపులేఖ
చదివినాఁడ తిరిగి నడే ♦ చదివినాఁడ
యెంతచదివిన చవులూరు ♦ నింతియేమొ.

సీ. ప్రణయినీ! నీప్రేమ ♦ వార్ధి వీచికలందు
సొక్కి సోలుచునున్నఁ ♦ జూడవేమి
ప్రేయసీ! నీరాగ ♦ వీథిలో తెగి రక్త
సిక్తమై యుండ వీ ♦ క్షింపవేమి
నెచ్చెలీ! నీమోహ ♦ నివహ దావాగ్నిలో
నిలువు నీరైనఁ జిం ♦ తింపవేమి
మానినీ! నీవచో ♦ మాధుర్యవాహిని
కనువు లర్పించిన ♦ నరయ వేమి

గీ. చుట్టలుగఁ జుట్టి యురులట్లు ♦ సోలుచున్న
ముంగురుల నాథుహృదయ వి ♦ హంగ మట్టె
చిక్కువడి వియోగాబ్ధి వీ ♦ చికలఁ దోఁగి
యశ్రువుల రాల్చుచున్న న ♦ న్నరయ వేమి.

గీ. కురు లురులలీల ననుఁ జుట్టు ♦ కొనియె నేను
వెఱ్ఱినై పోయితిని మోహ ♦ వీచికలను
దొప్పదోఁగియు నాథు చే ♦ దోయి కతివ
నీవె సంకెళ్లు వేయు ము ♦ క్కేమి వలను.

గీ. ఈ వియోగాగ్ని చేత నీ ♦ యింటిలోని
దీపములు వెలిఁగించి నీ ♦ రూపమందు
చూడ నెంచితిఁ గాని నీ ♦ జాడ దెలుపు
వారు గనరారు వచ్చెడు ♦ దారిలేదు.

గీ. ఎద వియోగాగ్ని రవిలించి ♦ యింధనముగ
తనువు గాల్చుచునుండ లో ♦ చనయుగంబు
అశ్రువులఁ జాల గురిసి చ ♦ ల్లార్చుచుండె
నీవిచిత్రంబుఁ జూడ రా ♦ వేమి యువిద.

గీ. ప్రియుని యసువులు నీవన ♦ వీథివీచు
వాయువులఁ బోలుటకు నైనఁ ♦ బనికిరావె
ప్రియునివిరహాగ్ని నీయింట ♦ వెలుఁగు దీప
పంక్తులను బోలుటకునైన ♦ పనికిరాదె.

గీ. కారు మొయిళుల చిమ్మ చీ ♦ కటులఁ బోలు
నీదుకురు లంధకారంబు ♦ నింపుచుండె
నీమనోహరవదనంబు ♦ నిండుచంద్ర
బింబమును బోలె వెలిఁగించు ♦ విశ్వమెల్ల.

ఉ. గాలములట్లు గ్రాలి తమ ♦ కంబున నెందఱిమానసంబులన్
గాలిచి కారుచీకటుల ♦ కైవడి నీకురు లొప్పుచున్న వో
బాలకురంగలోచన భ ♦ వత్పరిఫుల్లముఖాబ్జ మెందఱిన్
దేలిచి నవ్వువెన్నెలల దీర్చుచు ♦ నున్నదొ చెప్పఁగూడదా?

గీతము ౧

నీ వియోగంబునకు నశ్రు ♦ లీవిధాన
కారుచీకట్లు గ్రమ్మి న ♦ క్కారువాన
కురియు; హృదయాంతరాళసం ♦ కుచితదగ్ధ
కాష్ఠమున వేగి మచ్చలై ♦ కరఁగిపోయి
నట్టి తమను విశీర్ణమై ♦ నట్టి సొగసు
మండి మసియయి నీకంట ♦ మసలుచుండు
వేఁడి కాటుక నీవిఁకఁ ♦ బెట్టవలదు.
నీదుప్రేమను రాగైక ♦ నిర్ఝరీశ
తంబు శరవేగమున పాఱి ♦ నెమ్మనమ్ము
చింపుకొని వచ్చి సాంధ్య రా ♦ గంపుకెంపు
సొంపునింప సంపాదించి ♦ యొంపుచున్న
మద్యచషకంబు లావణ్య ♦ మంజులంబు
గైకొని ప్రశాంతవేళ సిం ♦ గారుకళల
నీను నీ మోమువా తెర ♦ నానవచ్చె
వేఁడి తాంబూలరాగంబు ♦ బెట్టవలదు.

జడత్వము

గ్రహములేమానవుని త్రిప్పఁ ♦ గలుగు నొక్కొ
మానవుఁడె గ్రహగతులను ♦ మార్చునొక్కొ
ఆరహస్యంబు మనకు గ్రా ♦ హ్యంబుగాదు
స్థావరము లొక్కచోఁబుట్టు ♦ తలమునందు
జీవములు పోసికొను గాని ♦ జీవులకును
గ్రాసము లభించుచోటి కే ♦ గంగవలయు
పశువు జలమున్నచోటికి ♦ పరువువెట్టు
చీమ కలకండగలతావు ♦ చేరుచుండు
కోకిలము మావిచిగురులఁ ♦ గూర్చి పోవు
మధుపరాజంబు తేనెకై ♦ మసలుచుండు
ఉదర మెవరికైనను వీడి ♦ యున్నదొక్కొ
పిండివంటలు సంసారి ♦ వండితినిన
ఆకలంబులు సన్న్యాసి ♦ యారగించు
క్షుత్తునకు నిర్వ్య రొకటె జ ♦ గత్తునందు.

పాంథుని శిథిలపుర ప్రవేశము

చ ఇది శిథిలావశేష పుర ◆ మే యనుకొమ్ము; కళాకలాప సం
పద చెడి వాసిఁ బాసి తన ◆ ప్రాతలు క్రొత్తలఁ బెట్టి చూపఁగా
మొనలిడెనంచు నెంచుము; ప్ర ◆ మోదపదంబున మోరలెత్తియా
కదుములు చెప్పవచ్చు కథ ◆ కాదనలేరు చరిత్రకారకుల్.

చ. వెలగలదే యిదే విపణి ◆ వీథుల బెట్టినఁ బ్రేమపాత్ర మీ
యిల కెవరిచ్చిరన్న మఱి ◆ యేమిటి యుత్తర మామనస్సులోఁ
గల యనురాగవీచికలఁ ◆ గ్రాలెడు సోమరసంబు సీధు పా
త్రలనిడ దేన్ని యాప్రణయ ◆ ధామము నాదని చెప్పకుందునే.

చ. కళ యిది సౌమనస్యము ప్ర ◆ కాశకమైనమహాపదార్థ మీ
లలితవిశాలసుస్ఫురిత ◆ లాస్యమునందు జగత్త్రయైక సం
చలితవినూత్నకార్యకల ◆ నంబులు ప్రేమజనించు నీసుధా
కలశము బోర్లవడ్డ దొడి ◆ కంబునఁ బట్టఁగనౌన యేరికిన్.

చ. ఇది యొకప్రేమబాష్పముల ◆ నెత్తి ప్రతిద్యుతిఁ జెందు నీమహా
సదనమునందు వ్యక్తిగత ◆ స్వార్థము లొక్కటియేనిలేవు; త
న్మదము రసానుషంగములు ◆ భూమికి రాలిన శిల్పమందు దో
చుఁ దదను రాగవాహినులఁ ◆ జూడుము పోయినవిశ్వరూపమున్.

చ. ఇదినిశ ఇందువెన్నెల లి ◆ వేయుదయాద్రినితొంగిచూచు కౌ
ముది ముదితానురాగముల ◆ మోసినదోయన జీర్ణకుడ్యమం
దుదయమునొందునీకళల ◆ నువ్విళులూరుచు గ్రుక్కత్రిప్పకో
డది ప్రతిభావిభాసమని ◆ నాడిన నాడునుగాక ప్రేముడిన్.

చ. ఇది ధ్వజమెత్తి ప్రేమకొక ♦ యేకతయున్నదిగాఁగ చాటి నీ
మది యనురాగపూరితము ♦ మాటున మచ్చలువడ్డమాటకై
కదల దొకింతయూసు మఱి ♦ కాల్పనికంబులు పెక్కులున్నఁ దా
మొదటితుపాను కొట్టుకొని ♦ పోయెను వ్రేళ్ళుపెకల్చి నెచ్చెలీ !

శా. ఈదృశ్యంబులచాటుమాటులమహా ♦ శృంగార శృంగాటకా
పాదంబైన జనానుషంగము భవ ♦ త్ప్రత్యేకతన్ గేంద్రమై
యీదారిన్ జనుఁ గ్రిందిమెట్లకు మహాం ♦ ధీభూతమై యుండు నే
నాదిత్యేందుభగోళమారసితి బ్ర ♦ హ్మానందమే పారఁగన్.

౧

ఆ. వె. వేషభాష లరసి ♦ వివరింపరా దంత
రంగ మెట్టిదో యె ♦ ఱుంగరాదు
సంచిలోనిలేఖ ♦ సంగతి తెలియునే
పైకిఁజూడ ; వ్రాయు ♦ వాఁడెగాని.

౨

తే. గీ. కావి వస్త్రంబులను వేసి ♦ కానఁబడిన
జగము యతి యని చెప్పు వే ♦ షమునుబట్టి
గానవేషభాషలు నట్టి ♦ వైనఁగాని
యంతరంగము తపసులో ♦ నలరవలయు.

౩

తే. గీ. తల కిరీటంబు భుజముపై ♦ ధ్వజము దాల్చి
యున్న తప్పేమి జ్ఞానినై ♦ యున్నయపుడు
బాహ్యసన్యాసి బ్రహ్మవి ♦ ద్వరుఁడు గాఁడు
కామషట్కము మొదలంట ♦ గడపవలయు.

తెలుగు భాష - దాని దురవస్థ

(ఉత్పలమాలిక)

“క్రొత్త తెలుంగ”టంచు నొక ♦ క్రొత్తపథంబును దీసి వ్రాసి ను
న్మత్తపు వ్యాఘ్రవృత్తమున ♦ మాలిక వ్రాసె నృసింహుఁ డోలి నా
సత్తముఁ డేమినోచెనొ వి ♦ చార్యముగా దలచేత లల్లవో
తత్తకబుత్తశబ్దముల ♦ తామర తంపరలట్లు చేసి వి
ద్వత్తని సాటుచున్ దెలుగు ♦ పాండితి నేరనివారి మ్రోల నె
గ్గిత్తియు వృత్తమాలికల ♦ నీడ్చి వెసన్ గణబద్ధమైన యా
చెత్తను శ్రోత్రపేయముగఁ జేయఁ ♦ బఠించిన వారు మెచ్చి మీ
చిత్తమురీతి మే మదియ ♦ చేతుమటంచును సాయపడ్డ గ్రీక్
మిత్తును “సొడ్డ” గమ్ములను ♦ మేలి ప్రబంధములన్ రచించి వా
రత్తరి గ్రామ్యభాష యను ♦ నందజయానమునుంగు దీసి రా
బిత్తరి చంచలాత్ములను ♦ విప్పి వివేక విశాలలోక ము
వ్వెత్తుగఁ జూడసాగె నల ♦ వెఱ్ఱికటాక్ష విలోకనంబులున్
మొత్తముమీద నాంధ్రజన ♦ ముఖ్యులకున్ విపరీతచేష్టగా
నొత్తెను సంత మేల్కొని స ♦ మున్నతి వాని విమర్శఁ జేసి లో
కోత్తరమైన హాని సమ ♦ కూడె నటంచు విభీతభావులై
ఇత్తరి వ్యావహారికపు ♦ టింతి ప్రబంధపుసౌధ మెక్కఁ గా
లెత్తె నటంచు నెంచి గతి ♦ యుంచినదానికి చింత సేయ కా
విత్తును వ్రేళ్ళతోఁ బెఱికి ♦ వేయుట కున్ముఖులైరి యీశ్వరుం
డత్తునొ యత్తఁడో తెలియ ♦ దైన ప్రయత్నము కర్జమౌట వి
ద్వత్తములార! నానుడులు ♦ స్వచ్ఛమనస్కులరై వినుండు సం
పత్తొ విపత్తొ భాష కిది ♦ పల్కెఁడు “అమ్మకు” “లమ్మ” ఇంక మే
నత్తకు “లత్త” “నేను” నకు ♦ నాననువర్ణవిరూపముల్ మఱి

"వత్తును" బోతి, "నిస్తు" నను ♦ వర్ణవిలి ప్రపదంబు లొక్కచో
బొత్తునఁ గూర్చి కావ్యముల ♦ బుద్ధికి వచ్చినరీతిఁ జేర్చి పె
న్విత్తములన్ గడింపఁ బడి ♦ పిల్లలచే చదివింప నుంచి రా
పొత్తము లక్కటా! చదువు ♦ పోయెను వ్యాకరణంబు మాసె యా
వత్తును, మాతృభాషను "శ ♦ వంబు" గఁ బోల్చి గళంబులోపలన్
గ్రొత్తగ పుస్తె గట్టకుఁడు ♦ కోవిదులార యిదేమిపాపమో
చిత్తరువయ్యె నార్యుల వి ♦ చిత్రచరిత్ర లడంగె నాంధ్ర రా
ష్ట్రోత్తర సత్ప్రియత్నములు ♦ నూరకపోయె విరోధభావముల్
పొత్తమసాధువేదొ యెని ♦ పూజ్యమొ తోచక తన్నులాడి సం
విత్తు దొలంగి పాఠకుల ♦ వేసటపా లొనరించుఁ గాన నీ
క్రొత్త తెలుంగుబాస "దిన ♦ క్రొత్తగ" మారుచు నద్భుతంబుగాఁ
దత్తరమొంది పేశల ను ♦ ధామధురోక్తుల నీనఁబోవ ద
త్యుత్తమమైనదే కవిత ♦ నూరక పామరపాళిచేత "చె
ప్పిత్త" మటన్న సాగ దది ♦ వెఱ్ఱితలంపగు కుక్కతోకతో
నత్తటినీ తటంబులను ♦ చల్లఁగ దాఁటఁగఁగోరునట్లు మీ
రిత్త్రప్రయత్నముల్ విఫల ♦ రీతిని దాల్చును చేమకూర పూ
ర్వోత్తరకోవిదుల్ విబుధు ♦ లుండిననాడె యపప్రయోగముల్
మెత్తఁగలేదె యన్న నది ♦ మేలము కొక్కటిరెండుమాత్రమే ;
పొత్తమునిండ బూతులను ♦ పూరణసేయగలేరు ; చేసినన్
గత్తములీల నింద్యమయి ♦ కావ్యవధూటి మసూచివడ్డలా
గుత్తకురూపిణై చెడదె ♦ యుజ్జ్వలకాంతి వహింపనేర్చునే
ముత్తెము లగ్నిఁ ద్రేల్చుటయు ♦ భూరజమందు పటీరవారి జా
గ్రత్త దొలంగి వేయుటయు ♦ కార్యమటం చనుకొన్న మీకు మే
ముత్తర మీయనేరము స ♦ మున్నతి ముజ్జగముల్ జయించియే
వత్తురు, గోత్రభిత్తయిన ♦ వందనముల్ పచరించిపోవు మీ

కత్తికి రెండువైపుల ని ♦ గారపువాడి గలాదు ; భావతుల్
బత్తులు మీకు గ్రామ్యములు ♦ వాడినవారని బొంకజంకలే
కుత్తురు బట్టు నప్పకవి ♦ ముఖ్యుల లాక్షణికాగ్రగణ్యులౌ
గుత్తకు గొన్నయట్లు నిది ♦ గో యది యేమిప్రయోజనంబుఁ దో
షోత్తరణంబు జెంది పర ♦ మోన్నతివైఖరి గల్గుకావ్యమే
యుత్తమమై చెలంగు ♦ కవి యుండిన బోయిన కావ్యముండు నీ !
బొత్తిగ నీచసూచకపు ♦ బొంతసుడీ ! వ్యవహారభాష యే
యొత్తున దానికుట్టి నిల ♦ యెత్తిన కుక్కయె గంగగోవునా
నొత్తదు దేశభేదముల ♦ నొంది జనుల్ పఠియింపనోప రా
పత్తు ఘటించు రూపముల ♦ పద్ధతిమార్చిన నత్తిబాస వ్యా
వృత్తము వచ్చు భ్రంశమయి ♦ యీల్గు దరిద్రము వచ్చు వాణి రే
కెత్తదు సత్ప్రబంధముల ♦ కేమి రుచింపదు హాస్యనాటకా
యత్తవిదూషవాక్యముల ♦ కై పనిసేయునొ యేమొగాని యా
వృత్తి తరంబుగాదు ; బుధు ♦ లెవ్వరు నవ్వరు ? వాఙ్మయంబునం
దొత్తిడిగాని గల్గుఫల ♦ మొక్కరవంతయు లేదు ; తొల్లి యే
పత్తనశాసనంబు లుప ♦ పత్తిపహించెనొ గ్రామ్యబాసచే
లత్తమొగాని యర్థబహు ♦ ళంబున నింపొనరింపనేర దే
త్తెత్తి కరంగిపోసినను ♦ నిత్తడి బంగరు గానిరీతి నీ
జిత్తులలోనఁ గూలక వి ♦ శీర్ణత నొందక తల్లి దాసిపై
నెత్తముసేయ కెంతయును ♦ నేరిచిసూత్రముత్రెంపకుండఁగా —

పరిణామము

సంధ్యలు నుషస్సులట్లు న ♦ జాండ రేఖ
ప్రాతక్రొత్తలు బండి చ ♦ క్రములఁ బోలె
కలిసి విడిపోవుచున్న వా ♦ క్కటియు కంటి
నీరు కార్చక పోలేదు ♦ నేటిదాక
ప్రకృతి కలహించు భౌతిక ♦ రంగమందు
విశ్వశైలూషి తెరగు ని ♦ వ్వెరగుగూర్చు.
కళల యంత్రాలపేటిక ♦ కప్పివైచె;
వెన్నెలబయళ్ళ విద్యుత్తు ♦ వెడలజేసె;
నాటకాల సినీమాల ♦ నణఁచివైచె;
యానములు వ్యోమయానాల ♦ నంతరించె.
ప్రాణులు శతఘ్నికలకు ని ♦ ష్ప్రాణమయ్యె;
ప్రకృతి మారిపోయినది ప్ర ♦ వాహవేగ
మున జలాఘాతములు మారి ♦ పోవునట్లు.
క్రొత్తప్రాతల కలయిక ♦ నెత్తుటేరు
వచ్చి వరదల ముంచి రా ♦ వడక మున్నె
మేలుకోవయ్య తమ్ముఁడా ♦ మేలుకొమ్ము
నీవులే విప్డు నీనేల ♦ నీది కాదు
నీకుటీరంబు కుడ్యంబు ♦ నీది కాదు
నీది యనునది ఆనాడె ♦ నీటఁ గలిసె
నీవు వ్యక్తిగ గర్వించి ♦ పోవుచుంటి
వాత్మఘను బాపువారి ద ♦ వ్వయ్యె నీకు
నీవు రాగాలఁ దేలి యే ♦ వేవొ పాడి
పాడి ప్రకటించుచున్నావు ♦ ప్రాలుమాలి
పల్లెటూరుల పొలముల ♦ బయలుదేఱి. || తత ||

నాగరీకరథంబు వి ♦ న్నాణమైన
మేల్మిసుంగులు ఘంటలు ♦ మేళవింప
లీల నేతెంచు రంగవ ♦ ల్లికల దాటి
కోటగోడల మీాటు శృం ♦ గాటకముల
ద్వారముల నెట్టి తూర్పు ది ♦ వాణమెక్కి ; ॥ తత ॥

ఒక్కత్రుటిలో జగంబు న ♦ వోఢ యగుచు
నాట్య శైల్యాప్తియై నయ ♦ నంబులార
కాటుకను దిద్ది నేడు క ♦ ర్నాటఘక్కి-
భరత మొనరించు తత్ప్రతి ♦ పదమునందు
నీనిగారంబు నీరీతి ♦ నీ విలాస
భాసమాన మహానంద ♦ వైభవంబు
గాన మొనరించు నీయందు ♦ గానబడవు
నీవు నాటి ప్రభాతాల ♦ నీవు నీ క
వోష్ణరక్తంబు చల్లారి ♦ పోయె నేమొ
నీవు పందలమాటున ♦ నిరికినావు
నీవు బేరుల వణిజుల ♦ నిలిచినావు
నీవు కడుపుకకూర్తికి ♦ నీల్గినావు
నీవు చావన్న భయపడి ♦ పోవుచుంటి
వకట ! మూన్నాళ్ల నీబ్రతు ♦ కగునొ కాదొ
నీ కళాధ్వాంతమందు ♦ వినిశ్చితంబు
నైన తేజస్సులేదు ; నీ ♦ యంత నీవు
లేచునట్టి మనోబలం ♦ బాచికొన్న
వారి కాణాచి నీకు ని ♦ వాసభూమి
గాగం దోచెను; తమ్ముడా ! ♦ వీగిపోయి

నావు భావదాస్యాన ను ♦ న్నావు భైక్షి
కంబు నైనట్టి స్వర్గంబు ♦ గట్టుచుంటి
విది విషాదంబు వదలు మా ♦ దృక్పథంబు.
ఇంద్రజాలకుని కరాన ♦ నలరునట్టి
కుంచె విశ్వరూపంబుఁ జూ ♦ పించి నీకు
నీవు నిలువెల్ల విశ్వ రూ ♦ పావసథము
గాగ నందఱ నీవుగాఁ ♦ గాంచవేమి ?
అస్థిపంజరమున ప్రోగు ♦ లైన రేణు
కా నికాయమె కాయంబు ♦ గాన నీ స్వ
మాతృపుత్రుల గర్హింప ♦ మానుకొమ్ము
నీ కులాచారములు నీవు ♦ నిశ్చయించు
కొన్న వనుకోకు ; ప్రాతవి ♦ క్రొత్త లందు
గలఁపఁ జూడకు ; నీదు స్వ ♦ ర్గమును నీవు
కట్టుకొమ్ము వివాదాల ♦ నెట్టుకొమ్ము
నీవు జగతి కాదర్శమై ♦ నిలిచి నీదు
విజయము చరాచరాల దీ ♦ పింపనిమ్ము
తమ్ముఁడా ! నీ పదమ్ము వ ♦ క్రమ్ము సేయ
కిదె సురాసవ మిదె బహు ♦ ళేప్సితార్థ
మైన మహనీయజీవిత ♦ మదె స్వరాజ్య
వీధి ; యిట్టి జాతీయ జీ ♦ వితమునందు
వెన్నెముక జారనీక నీ ♦ మేరుదండ
మును ప్రతిష్ఠించు దేశాన ♦ మోసులెత్తు
కీర్తి రేకెత్త తమ్ముఁడా ! ♦ కినుక మాను.

దేశమాతదండకము

శ్రీమన్మహాభారతాంబా ప్రపూర్ణ ప్రభాభాసురోదీర్ణ సౌవర్ణ వర్ణావలంబా నిరాలంబ దంచాద్యనంతప్రలంబా లసత్ చారు శృంగార సంపత్కదంబా భవచ్చిత్రచారిత్ర్యముల్ స్తోత్రపాత్రంబులై మిత్రసంపత్సదారామచైత్రంబులై లోకకల్యాణ సూత్రంబులై జన్మ జన్మాంతరాదర్శపాత్రంబులై యెన్నఁ నెన్నం బవిత్రప్రధానంబులై క్షేత్రమున్ క్షాత్రమున్ గల్గి వెల్గొందు; నీరూపు నీయోజ నీశక్తి నీకీర్తి యెవ్వారు వర్ణింపఁ శక్యంబు తల్లీ! జగత్కల్పవల్లీ! మతల్లీ! సముల్లాసహాసానవాసవాదిప్రజావందితా హిందుమాతా కనత్కోటిపూతా గుణఖ్యాత సత్కశ్యపబ్రహ్మసంజాత నీశీర్ష మాచంద్రసూర్యాది తారాగ్రహానీకముల్ సప్తలోకంబులన్ దాటి భాసిల్లు నీపాద మీసప్త పాతాళలోకంబులన్ మీరి రాజిల్లు నీయిల్లు ముక్కోటి వేల్పుల్ మహాజీవజీవాణువుల్ జంగమస్థావరంబైన యీసర్వ విశ్వప్రపంచంబు నించన్ గళావాసమై యొప్పు నొప్పుల్ ఘటించున్ భవన్మస్తకన్యస్తమై వెల్గు జాబిల్లి విన్నాణముల్ సొంపునింపారు మేల్ రత్నవైడూర్యగోమేధికామూల్య మాణిక్యసంస్థాపితంబై ప్రకాశించు నామేల్ కిరీటంబు దీపించు, నీరూప మోంకారమేమో నిరాకారమో లేక సాకారమో పంచతన్మాత్రలన్ గల్గియున్ సత్యమిథ్యాది సంకల్పముల్ గల్గి, నీనాథ్యనల్ చెప్పలేనట్టి నీయట్టిదివ్యావతారంబు ఘోరాఘ్రి సంహారమమ్మా! శుభాకార నీకొప్పుపై వెండిచామంతిపూవోయనన్ జెల్లు కైలాసమున్ చంద్రచూడాకలాపంబుతో నాఁడు గంగాధరుం డెంతయున్ నాగరంబై ప్రదీపించు నీనీలపుంగుంతలంబుల్ హిమాద్రి ప్రభాభాసితంబుల్ వియద్గంగయున్ బ్రహ్మపుత్రానదుల్ నీకు రత్నాలహారాలుగా నీమెడన్ వేడ్క

ప్రేలాడుచున్ లోకకల్యాణముల్ చేయుచున్ ప్రాయికంబై సదా పారుచున్ గేరుచున్ నీరు మున్నీరుగాఁ జేసి వాసిన్ వెసన్ భూములన్ బుట్టలన్ పైరుపంటల్ ఫలింపంగ మాగాణిగాఁ జేసి కేదారముల్ రాజనాలన్ విరాజిల్లగా నీకవే పచ్చలున్ ముత్యముల్ దాపియున్నట్టి వక్షమ్ముల్ బుటేదారు చౌకట్లు రంగార సింగారమై రంగురంగుల్ పిసాళించుచున్ కంచుకంబోయనన్ వింధ్య యొడ్డాణమై కృష్ణ గోదావరీ భూరి పుణ్యస్రవంతుల్ నితాంతప్రమోదంబులై మేఖలన్ బోలు నయ్యంగవంగల్ కళింగంబు కాశ్మీర సౌవీర సౌరాష్ట్ర కేరాళ పాంచాల కర్ణాట ఛప్పన్న దేశంబులే గళ్ళచీరల్ బిరాసన్ దగన్ దాల్చి యొయ్యారమే పారగా బంధురంబైన సౌందర్యమున్ గల్గి త్రింశన్మహాకోటిసంతానమున్ తన్ను నిత్యంబు పూజింప భావింప నర్థింప సర్థిన్ ప్రదీపించు నీ వెన్నొ విజ్ఞానముల్ గల్గి యెన్నో మహావిద్యలన్ తంత్రమంత్రంబులన్ పెద్ద యంత్రంబులన్ సల్పి శిల్పాది బల్ కర్మనిర్మాణ నిర్వాచ్య నిర్ద్వంద్వ నిర్మాణ నిస్తంద్ర సాంద్రప్రభాగారముల్ గల్గి వెల్గొందుచున్ సర్వ ప్రపంచంబు తన్నెంతయున్ దేహి దేహీ యటంచున్ కరాబ్జంబులన్ సాచి యాచింపగా కుక్షి నిండారగాఁ బోసి పోషించుచున్ లోకమాతాకృతిన్ దాల్చి కర్ణాదివిఖ్యాత తేజస్వులౌ మేటి దానప్రవీణుల్ (పురాణప్రసిద్ధంబులౌ దివ్యచారిత్రముల్ గల్గి), వీరారులన్ జీల్చి చెండాడు నుద్దండకోదండపాండిత్యముల్ గల్గు శూరుల్, మహావీరులన్ సాహసోదారులున్ గల్గి సావిత్రి సీతాసతీ పార్వతీ భారతీ ముఖ్యసాధ్వీమణుల్ నీయశోగౌరవంబుల్ ప్రపంచింపగాఁ గాళిదాసుండు వ్యాసుండు వాల్మీకి బాణుండు నన్నయ్య తిక్కన్న సోముండు శ్రీనాథుడున్ భట్టు పోతన్న సూరన్న నీకీర్తినిన్ బాడి నీఖ్యాతినిన్ వ్రాసి నీవన్నెవాసిన్ బ్రతిష్ఠించిరా బౌద్ధచార్వాక కాపాలికానీక శాక్తేయ సిద్ధేశ్వ రాద్వైత ద్వైత ప్రజాపత్య-మై కాళదారాళ విశ్వేశ్వ రానేక పాషండ ప్రబహ్మాంత

మాయా మతాచార్యసంకీర్ణమై నీమనోవీథి ధారాళమార్గంబునన్ బోయి యెంతో స్వతంత్రించి రూపించి దీపించుదీపాకృతిన్ ప్రాకృతిన్ వైకృతిన్ సంస్కృతంబైననీయూన మత్యంతచోద్యం బభేద్యం బవేద్యం బసాధ్యంబు నైయున్న నెన్నో అభిప్రాయభేదంబులన్ గల్గి నీపుత్రులాత్మైకమత్యంబు వర్జించి నిర్జించి దుర్జేయులై యొండునొండున్ వితర్కించుచున్ విద్య గోల్పోయి వెంటన్ విదేశీయులన్ జేరి అవ్వారిగా వారికారుణ్యముల్ గోరి యాత్మీయ రక్తంబుచే భూమి సిక్తంబుగా జేసి పేరుల్ ప్రతిష్ఠల్ సశింపన్ గృశింపంగ ఈ ప్రాజ్యరాజ్యంబు పూజ్యంబుగా నుండిపోవన్ ముసల్మానులున్ వచ్చి నిచ్చన్ స్వరాజ్యంబు స్థాపించినా రంతటన్ దానిసత్యంబు ప్రారంభమై వారియాస్థానసీమన్ వహాల్దారు సర్దార్ జమాదార్ సుబేదారు లన్ పేర నుద్యోగముల్ పూని ప్రేమన్ అదే మోక్షమున్ స్వర్గమున్ శాంతమున్ దాంతమున్ గాగ భావించి వెయ్యేడు లున్నారు ఆకాల మారీతి యాతీరు లావద్ధతుల్ శాంతికిన్ ఆలవాలంబులై జాతికిన్ మిక్కిలిన్ పొందికన్ దెచ్చి యిచ్చాఫిలాసంబులన్ శాలమున్ బుచ్చి రాదారి వేరయ్యె నయ్యో యయో మార్గమున్ లేదు.

నీతి పద్యములు

ఆ. వె. ఈశ్వరుండు మనల ♦ నేనాఁడు కాపాడు
మనము నీశ్వరు నెద ♦ మాపు ఱేపు
వేఁడుకొనఁగవలయు ♦ తోడునీడై యుండ
దాన జయము లెన్నో ♦ కానఁగలము.

ఆ. వె. నిజము చెప్పువారె ♦ ప్రజలలోఁ బెద్దలు
విద్య చెప్పువారె ♦ విబుధు లనఁగ
నీతి చెప్పువారె ♦ నిజముగాఁ జుట్టాలు
మంచి నెపుడు గోర ♦ వించవలయు.

తే. గీ. దయయు ధర్మంబు సత్య శాం ♦ తములు గలుగు
సుగుణసంపద గలవారె ♦ సూరిజనులు
విద్య యున్న వివేకంబు ♦ వెలయకున్న
వారి చదు వేల వట్టి ని ♦ ష్ఫలము సుమ్ము.

తే. గీ. విద్యచే వివేకంబు వి ♦ వేకమునను
మంచిదశ వచ్చు దానిచే ♦ మానవుండు
పూజ్యుఁ డగుఁ గాని, ధనముచే ♦ బూజ్యుఁడగునె
కాంతిగలరాళ్ళె రత్నాలు ♦ గాఁ దలంత్రు.

తే. గీ. పాపములు చేయువారి కా ♦ పదలువచ్చు
కోపమున మండిపడువారి ♦ కొంప మునుఁగు
కడుదురాశ గల్గినవారె ♦ చెడెద రెపుడు
మంచివారికి నివి కూడ ♦ వెంచి చూడు.

తే. గీ. ప్రజలఁ గాచెడుకొఱకు నీ ♦ శ్వరుఁడు గలఁడు
ఈశ్వరుని ప్రజ లెపుడు ప్రా ♦ ర్థింపవలయు
కోరికలు దాన మనకు నీ ♦ డేరుఁగాన
నింతకన్న మహాభాగ్య ♦ మేది గలదు.

తే. గీ. ఉదయమున తూర్పుదిశ సూర్యుఁ ♦ డుదయమగును
పక్షు లాసంగతినె పాట ♦ పాడుచుండు
పూలు వికసించు పొగమంచు ♦ రాలుచుండు
అట్టిసమయాలు గనుట భా ♦ గ్యంబు గాదె.

తే. గీ. పక్షు లెన్నెన్నొ చెట్లపై ♦ పాట పాడి
వనమహాలక్ష్మి కయ్యదే ♦ స్వాగతంబు
లిచ్చుచున్నవి హారతు ♦ లిచ్చుచున్న
వదిగొ మొట్టిగల్వాలు చెర్వు ♦ లనెడు మిషను

తే. గీ. చదువు వచ్చిన లోని నీ ♦ చత్వబుద్ధి
మారవలయును లేకున్న ♦ మానవుండు
ఘనమహాకార్యములు సేయ ♦ పనికిరాఁడు
గాన చదువు నుదారత ♦ గలుగవలయు.

తే. గీ. నీచులకు పెద్దభావాలు ♦ తోచ వెపుడు
హీను లెప్పుడు పరుల నిం ♦ దించు చుండు
రాతతాయులు దుష్కృతు ♦ లాచరింతు
రట్టివారలవిహితంబు ♦ పట్టరాదు.

తే. గీ. పరులధనములు హరియింప ♦ నరుగవలదు
పరుల నిందించి నేరాల ♦ వన్నవలదు
పరుల చెఱచెడునరులను ♦ తెలియవరాదు
మంచిమార్గాన నడుచుట ♦ కెంచవలయు.

తే. గీ. దానధర్మాలు చేసెను ♦ మానవుండె
మంచిపేరును కీర్తి గ ♦ డించఁగలఁడు
తనకుఁ గలిగినదితరుల ♦ పనికి నిచుట
యన్న సొంతకష్టము దాత ♦ యన్న నతఁడె.

తే. గీ. కనికరము లేనివాఁడు దుః ♦ ఖములఁ బొందు
పరులదుఃఖాలు గని జాలి ♦ పడెడువాఁడు
మంచిమార్గంబు ప్రజకు బో ♦ ధించఁగలఁడు
చేరి ప్రజలెల్ల వాని పూ ♦ జింపఁగలరు.

తే. గీ. ప్రభువుతోడను ప్రజలను ♦ బ్రజలతోడ
ప్రభువు కలహింపరా దెట్టి ♦ పనుల నైన
ప్రభువు ప్రజలును దేశంబు ♦ బాగుసేయ
వలయుఁగాని రక్తము చిమ్మ ♦ వలను పడదు.

తే. గీ. తెలివి గలిగిన తనమేలు ♦ తెలియవలయు
తనదుమేలుకై యెట్టి ♦ తప్పునైన
చేయఁగారాదు హింసలు ♦ చేయరాదు
మంచిమర్గాన నెప్పుడు ♦ మసలవలయు.

తే. గీ. పెద్దలను జూచునెడ గౌర ♦ వింపవలయు
మంచి చెప్పిన విని ప్రవ ♦ ర్తించవలయు
చెడ్డవారలమైత్రి వ ♦ ర్జింపవలయు
నీతిగా రాజకీయాల ♦ నెగ్గవలయు.

తే. గీ. తనదులోతును గుట్టు నె ♦ వ్వనికిఁగూడ
చెప్పగారాదు చెప్పిన ♦ ముప్పు వచ్చు
ఏ రహస్యంబునైనను ♦ ఏ నిగూఢ
తత్త్వమైనను యోచించి ♦ పలుకవలయు.

తే. గీ. చాటునను గూడ పాపంబు ♦ సలుపరాదు
నవ్వులకునైన కల్లల ♦ నాడవలదు
హానివచ్చిన శాంతంబు ♦ మానరాదు
కాలమును వట్టిమాటలఁ ♦ గడపరాదు.

తే. గీ. గడి[illegible]గడియలుగా మారి ♦ నడచిపోవు
కాల మెప్పుడు చెడి వృథా ♦ గడపవలదు
నడచునట్టి కాలమును ప ♦ గ్గములు పెట్టి
లాగినను రాదు [illegible]ము మే ♦ లాగునైన.

తే. గీ. మందబుద్ధికి తిండి [illegible] ♦ నంద [illegible]
నీచునకు గౌరవంబులు ♦ తోచ నెపుడు
అల్పుఁ డధిపతియైన క ♦ య్యములు బెట్టు
సతి పతివ్రత కానిచో ♦ చావు దెచ్చు.

తే. గీ. ధనము గలిగిన యంతనే ♦ ఘనత రాదు
ఘనత కావలె నన్న యో ♦ గ్యతయు వలయు
యోగ్యతనునది జన్మలో ♦ నుండు నిజము
జన్మ మంచిది కావలె ♦ జనుల కెపుడు.

తే. గీ. ఆపదలయం దధైర్యంబు ♦ నందవలదు
నిందఁ జేసిన మదిలోన ♦ కుందవలదు
ఫలము గనుదాఁక యత్నంబు ♦ వదలవలదు
చెనటివారల స్నేహంబు ♦ చేయవలదు.

తే. గీ. కాల మెప్పుడు నొకరీతి ♦ గడువబోదు
కష్టసుఖములు వచ్చుచుఁ ♦ గడచుచుండు
మంచిచెడ్డలు నిలుచు ప్ర ♦ పంచమందు
కలిమిలేములు రెండును ♦ కలుగుచుండు.

తే. గీ. ధనము వచ్చును పోవును ♦ దానికొఱకు
పడ్చినను రాదు నవ్విన ♦ ఎగిరిపోదు
కాలమునుబట్టి భాగ్యంబు ♦ కలుగుచుండు
కాన కాలంబు బండి చ ♦ క్రంబుఁబోలు.

తే. గీ. విద్య నేర్చిన జగమెల్ల ♦ విశద మగును
జగములోపల నున్నవి ♦ సొగసు లెన్నొ
కన్నులకుఁ దోచు వస్తువు ♦ కన్న చదువు
వలన దోచువస్తువులనే ♦ తెలియవలయు.

తే. గీ. కోకిలరవంబునకు కాకి ♦ కూతలకును
భేదమున్నట్లె జనులలో ♦ భేద ముండు
వంశమునుబట్టి మాటలు ♦ వచ్చుచుండు
మాటయే చెప్పు మనుజుని ♦ పాటవంబు.

తే. గీ. చెప్పినట్టుల సుజనులు ♦ చేయుచుంద్రు
చెప్పి చేయఁగఁజాలరు ♦ చెనటిప్రజలు
చెప్పుటన్నది తనయంశ ♦ నొప్పు నందు
దాని ఖండింప నాత్మ హ ♦ త్యఁగఁదనర్చు.

కం. ఆడినమాటలు తప్పెడు
వాఁడు మహాపాపకుఁ లను ♦ బడయును నీచుం
డాడినది తప్పు సుజనుం
డాడిన మఱి తప్పఁబోవఁ ♦ డవి గావించున్.

తే. గీ. ఉన్న దున్నట్లు చెప్పను ♦ నుత్తముండు
ఉన్నదానిని మాని నీ ♦ చుండు చెప్పు
నిజము చెప్పిన కలహంబు ♦ నెరవవలదు
భ్రాతలుగ నెంచవలయు ప్ర ♦ పంచజనుల.

తే. గీ. చాటుననుగూడ పాపంబు ♦ సలుపరాదు
నవ్వులకునైన కల్లల ♦ నాడవలదు
హానివచ్చిన శాంతంబు ♦ మానరాదు
కాలమును వట్టిమాటలఁ ♦ గడపరాదు.

తే. గీ. గడియ ఘడియలుగా మారి ♦ నడచిపోవు
కాల మెప్పుడు చెడి వృథా ♦ గడపవలదు
నడచునట్టి కాలమును ప ♦ గ్గములుపెట్టి
లాగినన్ను రాదు [illegible]ము మే ♦ లాగు[illegible]న.

తే. గీ. మందబుద్ధికి తిండి [illegible] ♦ నంద [illegible]
నీచునకు గౌరవంబులు ♦ తోఁచ నెపుడు
అల్పుఁ డధిపతియైన క ♦ య్యములు బెట్టు
సతి పతివ్రత కానిచో ♦ చావు దెచ్చుఁ.

తే. గీ. ధనము గలిగిన యంతనే ♦ ఘనత రాదు
ఘనత కావలె నన్న యో ♦ గ్యతయు వలయు
యోగ్యతనునది జన్మలో ♦ నుండు నిజము
జన్మ మంచిది కావలె ♦ జనుల కెపుడు.

తే. గీ. ఆపదలయం దధైర్యంబు ♦ నందవలదు
నిందఁ జేసిన మదిలోన ♦ కుందవలదు
ఫలము గనుదాఁక యత్నంబు ♦ వదలవలదు
చెనటివారల స్నేహంబు ♦ చేయవలదు.

తే. గీ. కాల మెప్పుడు నొకరీతి ♦ గడువబోదు
కష్టసుఖములు వచ్చుచుఁ ♦ గడచుచుండు
మంచిచెడ్డలు నిలుచు ప్ర ♦ పంచమందు
కలిమిలేములు రెండును ♦ కలుగుచుండు.

తే. గీ. ధనము వచ్చును పోవును ♦ దానికొఱకు
ఏడ్చినను రాదు నవ్విన ♦ ఎగిరిపోదు
కాలమునుబట్టి భాగ్యంబు ♦ కలుగుచుండు
కాన కాలంబు బండి చ ♦ క్రంబుఁబోలు.

తే. గీ. విద్య నేర్చిన జగమెల్ల ♦ విశద మగును
జగములోపల నున్నవి ♦ సొగసు లెన్నొ
కన్నులకుఁ దోచు వస్తువు ♦ కన్న చదువు
వలన దోచువస్తువులనే ♦ తెలియవలయు.

తే. గీ. కోకిలరవంబునకు కాకి ♦ కూతలకును
భేదమున్నట్లె జనులలో ♦ భేద ముండు
వంశమునుబట్టి మాటలు ♦ వచ్చుచుండు
మాటయే చెప్పు మనుజుని ♦ పాటవంబు.

తే. గీ. చెప్పినట్టుల సుజనులు ♦ చేయుచుంద్రు
చెప్పి చేయఁగఁజాలరు ♦ చెనటిప్రజలు
చెప్పుటన్నది తనయంశ ♦ నొప్పు నందు
దాని ఖండింప నాత్మ హ ♦ త్యగఁదనర్చు.

కం. ఆడినమాటలు తప్పెడు
వాఁడు మహాపాపకులను ♦ బడయును నీచుం
డాడినది తప్పు సుజనుం
డాడిన మఱి తప్పఁబోవఁ ♦ డవి గావించున్.

తే. గీ. ఉన్న దున్నట్లు చెప్పను ♦ నుత్తముండు
ఉన్నదానిని మాని నీ ♦ చుండు చెప్పు
నిజము చెప్పిన కలహంబు ♦ నెరపవలదు
భ్రాతలుగ నెంచవలయుఁ బ్ర ♦ పంచజనుల.

తే. గీ. కలిసికట్టుతనంబులోఁ ♦ గలదు మేలు
కలహమున నంతలాభంబు ♦ కలుగఁబోదు
కలహ మజ్ఞానగాఢాంధ ♦ కార మందు
మానవులు గ్రుడ్డివారలై ♦ మసలరాదు.

ఆ. పర్వతంబు లెత్తి ♦ పడవేయవచ్చును
సంద్ర మీదియీది ♦ సాగవచ్చు
గాని సేవవృత్తి ♦ గావింపఁగారాదు
యెట్టివానికైన ♦ హీన మదియు.

తే. గీ. ప్రాణమునకన్న ఘనము మ ♦ ర్యాద గాన
ప్రాణ మేగిన మర్యాద ♦ బాయరాదు
నీతి గలవాఁడె మర్యాద ♦ నిలుపఁగలఁడు
నీతి లేనివానికి పాప ♦ భీతి లేదు.

ఆ. వంగుకోలఁది ధనువు ♦ బాణంబుకడునాటు
నీచుఁడట్లు వంగఁ ♦ జూచునెడల
హానిసేయ మదిని ♦ ఆలోచనము సేయు
గాన నమ్మరాదు ♦ హీను నెపుడు.

ఆ. పెద్దకాల మన్న ♦ చీకటివంటిది
బాంధవుండె కాఁడ ♦ ఒడఁడు నుండు
ధనము దంధనమని ♦ తర్కించుమానవ
కోటి బానిసలుగ ♦ కూల్చివేసె.

తే. గీ. ధనమునకు బాను లీధరా ♦ స్థలమునందు
ధనము లేకున్న మనుజజీ ♦ వనము లేదు
ధనము సకలార్థధర్మసా ♦ ధకముగాన
ధనము గడియింపవలెనంద్రు ♦ ధర్మవిదులు.

తే. గీ. బొప్పి గట్టినఁగాని యే ♦ పురుషుఁడైన
తెలివి నొందఁడు లోకంబు ♦ తెలియఁబోఁడు
రాళ్ల దెబ్బల గోరింట ♦ రంగొసంగు
మనుజుఁ డగచాటులనె గాని ♦ మాఱఁడెపుడు.

ఆ. ఋణము సేయరాదు ♦ ఋణదాతలగువారి
పొందు సేయరాదు ♦ మందుకైన
వడ్డి గొనెడువాఁడు ♦ పరమపాపాత్ముఁడు
కటికవానికన్న ♦ కఠినతముఁడు.

ఆ. బండి తోలువాఁడు ♦ పశువుల హింసించు
పూటకూండ్రు డబ్బు ♦ పుచ్చుకుండ్రు
పాపమన్న నివియె ♦ లోపభూయిష్ఠముల్
తంతుటిలలఘాత ♦ తప్పలేదు.

ఆ. జపము సేయువాఁడు ♦ పరమేశ్వరునిభక్తి
సలుపువాఁడు దీక్ష ♦ నిలుపువాఁడు
సద్గుణంబు లుండి ♦ సాగింపవలె; లేని
మొదల వాఁడు నేల ♦ మడియఁ గలఁడు.

సూ ర్యు ఁడు

ఆ. మంటవలెను పెద్ద ♦ మహాలాబుకైవడి
ఆకసమున సూర్యుఁ ♦ డదిగొ పొడమె
నింత పెద్దవెలుఁగు ♦ నెవరు గావించిరో
మేమె యెఱుకఁ జెప్ప ♦ నెవరితరము.

ఆ. సూర్యుఁ డుదయమైన ♦ చుక్కలు దాగెను
చందమామ మోము ♦ చాటువైచె
పక్షు లవిగో చెట్ల ♦ పాటలు పాడుచు
సంతసించు మనము ♦ సంతసింప.

ఆ. సూర్యుఁ డొక్కఁడున్న ♦ చుక్కలు దీపాలు
ఉండగా నగత్య ♦ ముండఁబోదు
మనము బ్రతుకునట్టి ♦ మార్గంబు లన్నియు
సూర్యునందు మనము ♦ చూడఁగలము.

కాకి

ఆ. కాకి మెతుకు లేరి ♦ కడు కష్టమున మన
దెబ్బలు పడకుండ ♦ తేరి తేరి
లేచి పరువులెత్తి ♦ రెక్క లల్లార్చుచు
జీవములను బుచ్చు ♦ వేవిధాల.

ఆ. కాకి కష్టజీవి ♦ కోకిల సుఖజీవి
కోకిలంబు గ్రుడ్లు ♦ కాకి పొదుగు
కాకికోకిలంబు ♦ కయ్యంబు లాడును
తప్పు దేనిదన్న ♦ ముప్పువచ్చు.

ఆ. కాకి దొంగ యనుచు ♦ లోకంబు పలుకును
దొంగతనము దాని ♦ తోడఁగూడి
యెవరు నేర్పినారో ♦ యెవ్వరుచెప్పరు
తిండిదొంగ కాకి ♦ తెల్పియవలయు.

కోఁ తి

ఆ. కొండమీఁద కోఁతి ♦ కూర్చుండి నేను బ్ర
హ్మాండనాయకుండ ♦ ననుచు జెప్పె
క్రింద దిగినకోఁతి ♦ కందమూ చందమూ
వెక్కిరించు మూఁతి ♦ కిక్కురించు.

ఆ. పాలు నీరు పోసి ♦ పవళింపఁజేసి చి
న్నారిబిడ్డ తల్లి ♦ విడుచుఁగాని
కోఁతి బిడ్డ విడువ ♦ దేతీరునైనను
ప్రేమ యన్న నెఱుఁగు ♦ నామె యొకతె.

బం తి

ఆ. బంతి చిన్నదైన ♦ బాగుగా నున్నది
పైకి నెగురవేసి ♦ పట్టుకొందు
దొరకకున్న దాని ♦ పరు గెత్తికొనిదెత్తు
ఎవ్వ రెంతడిగిన ♦ నియ్య నింక.

ఆ. పెట్టియందు నాన్న ♦ పెట్టినబట్టలు
తీసివేసి బంతి ♦ వేసికొందు
బంతి బడికిపోవు ♦ నంతదాఁకను నాఁడి
దాచుకొందు వెనుక ♦ చూచుకొందు.

ఆ. బంతికన్న మంచి ♦ వస్తువు లేదు నా
బంతి చెడదు చెడును ♦ బంతిపూలు
పండ్లకంటె మరియు ♦ బంగారమునకంటె
బంతి మేలు నన్నుఁ ♦ బాయ దెపుడు.

పువ్వు

ఆ. చెట్లపూలు కోసి, ♦ చెల్లెలు జడయందు
పెట్టుకొనియె నేను ♦ పెట్టుకొనుట
కేది జడయటంచు ♦ వాదించు మాయమ్మ
యేమిచెప్పఁగలదొ ♦ యేమొ యిపుడు.

ఆ. పువ్వులను గులాబి ♦ పూచిననాఁడె మా
యమ్మ నన్ను చూచి ♦ అదిగొ అనియె
నేను దానితీరు ♦ దానిసౌందర్యంబు
దానితావి గనఁగఁ ♦ దలఁతు నెపుడు.

బొమ్మలు

గీ. చెల్లె లెప్పుడు నాతోడఁ ♦ జెప్పకుండ
లక్కపిడతలతోడ పై ♦ ద్దక్కఁగూడి
యాడుకొను బొమ్మపెండ్లిండ్ల ♦ నక్కె వేగ
అన్నమును తిని వెళ్లి నే ♦ నాడుకొందు.

ఆ. వె. బొమ్మలన్న నాకు ♦ బొత్తిగా తెలియవు
పెండ్లియన్న నెవరి ♦ పేరుబెట్టి
చేయుచుందు రదియు ♦ చెల్లెకే చెప్పను
చెప్పకున్న అక్క ♦ చెప్పఁగలదు.

ఆ. ఆటలందు నాకు ♦ అలవాటు లేకున్న
ఆటలన్న నెంతొ ♦ యాస; గాని
తోడివారు నన్ను ♦ తోడ్కొనిపోవరు
వెళ్లలేను నేను ♦ వీథులందు.

ఆశీర్వాద పద్యములు

శా. శ్రీలీజాలగ నేర్చుసర్వజగముల్ ♦ సేవింపగానోర్చు నే
వేళన్ భానువిమిశ్రితాంబుకణమున్ ♦ విశ్వంబుగా మార్చు నా
యాలంకారము లార్చు నేసహజ మ ♦ బ్జాతోద్భవాండంబుగా
లీలం దీర్చునో యాస్వభావబల మో ♦ లిన్ శాంతచైతన్యమై
చాలన్ గూర్చుత మీవధూవరులకున్ ♦ సౌభాగ్యమారోగ్యమున్.

సీ. సీతాపతివ్రత ♦ చెలఁగిరాఘవునకు
మించువేడుక నల ♦ రించునట్లు
రుక్మిణీరమణిసా ♦ రున నొప్పి శ్రీకృష్ణు
మది కనురాగంబు ♦ మలపినట్లు
దమయంతియింతి స్వాం ♦ తములోన నలుని నా
రాధించి కరము గ ♦ రంచినట్లు
ఆర్యామహాదేవి ♦ యమలశీలముచేత
స్థాణుని వలపించి ♦ తనరినట్లు

గీ. వినయసౌశీల్యచారు వి ♦ వేకములను
విభుని నలరించుఁగాత స ♦ ద్విధులచేత
లలితవిమలానురాగవ ♦ ల్లరులచేత
వనిత నలరించుఁగాత యీ ♦ వరగుణుండు.

తే. లతలయందు కపోతదం ♦ పతులయందు
దినములందున చంద్రచం ♦ ద్రికలయందు
నెడ తెగనిమైత్రి మీలోన ♦ నెగడుఁగాక
పటములను గానబడు వధూ ♦ వరులలీల.

తే. కోకిలముజంట మావిపై ♦ గూరుచుండి
మధుసమయగీతికలు సుధా ♦ మధురమొలుక
బాడి ప్రకటించు ననురాగ ♦ పాటవంబు
లాశ్రయించుత మిమ్ము న ♦ న్యోన్యమైత్రి.

తే. పల్లకములందు నవపల్ల ♦ వాళియందు
కలితకల్లోలినీజల ♦ కణములందు
రాగమలరారు నది యస్థి ♦ రంబుజేసి
మీదురాగంబు స్థిరము గా ♦ వింపవలయు

మ. ప్రతిరాగంబున తేజమున్నది సుధా ♦ వారాశితో దాని సం
ప్రతి సేయున్; వలదంచుఁ జెప్ప నొకస ♦ ద్రాగప్రవిష్టుండు మా
శిశరం భేదియుఁ బోల్పఁ దోఁప దిక మీ ♦ యిచ్చన్ బ్రదీపించునం
చితరాగంబె యొసంగు మీయుభయ హృ ♦ త్సీమావకాశంబులన్.

సీ. ఉరముపై నెక్కించె ♦ నువిద నొక్క విభుండు,
సగచీర నిడె నొక్క ♦ సదయహృదయ
అర్ధాంగిగాఁ జేసె ♦ నతివ నొక్క వరుండు
అమ్మగాఁబడె నొక్క ♦ యతివమిన్న
ప్రాణార్థములు నిచ్చె ♦ బడఁతి కొక్క ప్రభుండు
తలమోసె పతినొక్క ♦ తలిరుబోణి
రణములు భేదించె ♦ రమణికై యొకభర్త
వలువ లిచ్చెను నొక్క ♦ వనజగంధి

తే. ఇట్టు లన్యోన్యప్రేమచే ♦ నెందఱెంద
రవనియందుఁ బుణ్యశ్లోకు ♦ లైనవారొ
అట్లు మీమిథునంబు మో ♦ హానురాగ
రాగసంయుక్తమై ♦ ధాత్రి గాలుగాక,

సీ. హవ్వావధూమణి ♦ యాదంప్రవక్తకు
మించు వేడుక నల ♦ రించునట్లు
సతియైన కతదానో ♦ చతురత శ్రీహాలు సేన్
మది కనురాగంబు ♦ మలపినట్లు
లల జులీఖాసుంద ♦ రాంగి యూసూఫునా
రాధించి కరముఁగ ♦ రంచినట్లు
శ్రీయామెషా దేవి ♦ చెలఁగిమహమ్మద
సూలును వలపించి ♦ చొక్కినట్లు

తే. వెలయు నీ వధూవరులకు ♦ నెలమి నిత్య
మంగళము గూడ, జయము దే ♦ వాంగనాళి
దివిని బాడగనాశీర్వ ♦ దించి వేడ్క
గ్రాలు నంరాలిషాయను ♦ కవి యొకండు.

శ్రీ పంచమజార్జి రాజరాజేంద్రుని

హిందూదేశాగమనము

ఉ. ఆయత హిందుదేశమున ♦ కంతకు ద్వారముగాగ నొప్పు బొం
బాయిపురంబులో మొదటఁ ♦ బాదము మోపిన చక్రవర్తి జా
ర్జీ యఖిలావనీపతికిఁ ♦ జెన్నలరారెడు మేరిరాణికిన్
శ్రీయును సౌఖ్య మాయువును ♦ నేమము నప్పరమేశుఁ డీవుతన్.

ఉ. ఆగ్గురిచే బ్రతిష్ఠితము ♦ హైందవ రాజ్యరమావధూటి దు
ర్మార్గుల చేతిలోఁ బడి క్ర ♦ మంపడి యశ్రులు రాల్పగా దయా
భర్గుఁడు లండనాధిపులఁ ♦ బంపి హితంబిడి సంస్కరింపఁగా
స్వర్గమునుండి దూతగను ♦ బంపిన జార్జికి మంగళంబగున్.

సీ. ఎవని రాజ్యంబున ♦ నినుఁ డస్తమింపక
గలకాల మొకరీతి ♦ గాచునొక్కొ
ఎవని పాలనమున ♦ గువలయప్రియుఁ డింత
పక్షభేదము లేక ♦ పరగునొక్కొ
ఎవని వీక్షణమున ♦ నేనయు దయావార్ధి
వరదలై దేశాన ♦ బారునొక్కొ
ఎవని తేజంబున ♦ నెల్ల సత్సంతతు
లంతకంతకు కళా ♦ భ్యాసులైరొ

గీ. అట్టి కల్యాణనిపుణుఁ డై ♦ నట్టి ధైర్య
శౌర్య విస్ఫూర్తి మా జార్జి ♦ చక్రవర్తి
సకల విద్వేషసమవర్తి ♦ శాంతమూర్తి
వచ్చె భరతవర్షపు తపః ♦ ఫలముచేత.

ఉ. ఎప్పుడు వచ్చునో ప్రభువు ♦ నెప్పుడు చూచెదమో హృదబ్జముల్
విప్పగ మాయినుం డెపుడు ♦ వేడుక వచ్చునో యంచు నింపు సొం
పొప్పగఁ జూచు కన్నులకు ♦ నుజ్జ్వలమైన వికాస మిచ్చి రా
నొప్పిన జార్జికిన్ శత జ ♦ యోదయముల్ పరమేశుఁ డీవుతన్.

సీ. సూర్యచంద్రులు గ్రుంకఁ ♦ జూడ నంతటి రాజ్య
మేలురా జీదేశ ♦ మెపుడు జూచె
జాతివైషమ్యంబు ♦ నేతీరు నెఱుగని
నృపవర్యుఁ డీభూమి ♦ నెపుడు ద్రొక్కె
ప్రజలహితంబె నా ♦ నిజమైన హితమని
యెంచు రేఁ డీపీఠ ♦ మెప్పుడెక్కె
నాగరికత్వంబు ♦ నాటి సింగారించు
నినచంద్రుఁ డా ఢిల్లి ♦ కెప్పుడేగె

గీ. కరబదరమట్టు లీమహా ♦ ధరణిరాజ్య
భారము వహించు విభుఁ డెప్డు ♦ వచ్చె నిటకు
నేఁడు వీతెంచె మాజార్జి ♦ నేలఱేఁడు
మేరిరాజ్ఞీ సహిత పరి ♦ వారుఁ డగుచు.

ఆ. ధరణిజాని లేని ♦ దర్బారు లెన్నైన
వరుఁడులేని పెండ్లి ♦ పగిది నయ్యె
నేఁడు రాజ్యరమణి ♦ నిను వరించియు ఢిల్లీ
పీఠమున నభీష్ట ♦ విభవమొందు.

సీ. అర్ధాంగియై పతి ♦ నంటివచ్చెడు మేరి
మంగళాంగికి శుభ ♦ మంగళంబు
భరతవర్షపు రాజ్య ♦ భామిని కై సేయ
జనుదెంచు జార్జికి ♦ జయము జయము
పరమప్రీతిని ప్రజా ♦ పాలనం బొనరించు
పార్లమెంట్వారికి ♦ స్వాగతంబు
హిందూమహాదేశ ♦ మీక్షింపవచ్చు రా
చుట్టాల కెప్పుడు ♦ శుభము శుభము

గీ. ధర్మసంస్థాపకుండు వి ♦ ద్యావిదుండు
నైన నృపతి వరించిన ♦ యార్యవర్త
దేశలక్ష్మికి విజయ మ ♦ ద్దేవదేవు
డుజ్జ్వలిత తేజు యువరాజు ♦ నోముఁగాక.

సీ. ఢిల్లిపీఠంబెక్క ♦ వెళ్లరా దిపుడని
చెప్పుమాటలు పెడ ♦ చెవినిబెట్టి
అవ్వయు జనకుండు ♦ నధిపులై పాలించు
నట్టి దేశం బేగ ♦ నవసరమని
ముద్దారుబిడ్డల ♦ మురిపెంపు తల్లిని
నొప్పించి శ్రమలకు ♦ నోర్చియోర్చి
బహుయోజనంబులు ♦ పడరానిశ్రమల సం
ద్రము దాటివచ్చిన ♦ ధైర్యశాలి

గీ. శౌర్యలక్షణ లక్షితుఁ ♦ డార్యధర్మ
విహితుఁడు విద్యానవద్యప్ర ♦ వీణుఁడైన
శ్రీ మహాజార్జిచక్రవ ♦ ర్తికిని మేరి
రాజ్ఞికి జయంబు భరత వ ♦ ర్షంబునెల్ల.

చ. కనిన యనుంగుబిడ్డలను ♦ గారవ మెంచుచు మాసుఖంబులున్
దన సుఖమంచు మాశ్రమకు ♦ డానె నిమిత్తమటంచు నెంచు నా
జనని గతించె విక్టోరియ ♦ సాధ్వని; యాయమపుత్రు డెడ్వరుం
డినుమడిఁ బ్రోచి తల్లి నపు ♦ డే మఱపించెఁ గృపాబ్ధినించుచున్.

గీ. మున్ను యువరాజువై వచ్చి ♦ ముద్దులొలుక
నలఘుసంప్రీతి బ్రోచెద ♦ ననుచు బలికి
ఆ దయామృతవృష్టి మా ♦ యందు గురుప
శ్రమయనక వచ్చితివి జార్జి ♦ చక్రవర్తి.

సీ. ఆత్మేశుఁ బాయక ♦ ర్థాంగివై ప్రభుభక్తి
ప్రజలకు బోధించు ♦ పరమసాధ్వి
తరుణు లందరికి నా ♦ భరణమై సుగుణ ర
త్నాకరమై యొప్పు ♦ నతివమిన్న
ప్రీతితో నార్గురు ♦ బిడ్డలఁ గని యెన్నొ
సిరిసంపదల దూగు ♦ తరళనయన
శాంతాది శమదమ ♦ స్వాంతమై విక్టోరి
యారాణి మరపించు ♦ నమలచరిత
అఖిల లక్షణలక్షిత ♦ మైన లేమ
లలిత కళ్యాణగుణగణ ♦ ములకు దీవి
జార్జికి రాణి యలివేణి ♦ మేరిరాణి
సన్నుతింపగ దరమె వా ♦ గ్జానికైన:

మ. చిరకాలంబున కార్యసోదరులు వి ♦ చ్ఛిన్నంబు గాకుండగా
మరలన్ గూడిరి హిందుదేశమున స ♦ న్మానింప నానామతాం
తరులై యుండిన గాక యింగ్లిషుప్రభు ♦ త్వం బీధరామండలిన్
ధరణీచంద్రులతోడ నిల్చి మము ని ♦ త్యం బేలు నిచ్ఛారతిన్,

ఉ. భారతదేశ మంతయుఁ గృ ♦ పాణము పట్టి జయించినాము నే
డారయ దాని వీడవల ♦ దంచు వచించిన వల్లవుఁడంటి వీ
ధారుణి భీముడున్ గెలువ ♦ ధర్మజుఁ డేలినయట్టు లీవు వి
స్ఫారవినీతి ఛత్రమును ♦ చాటిడి ప్రోవుము జార్జిభూవరా!

ఉ. హైందవదేశ నౌకకు భ ♦ యంబిఁక లే దధికార మంత నీ
యందున మోసి యున్నది ప్ర ♦ యాణికులన్ బ్రజ నీయనుజ్ఞ సాం
పంద సిరానఁ దాల్చు నిపు ♦ డంతట నిర్మల రాజభక్తి రూ
పొందెడు గాలియున్ విసరు ♦ చున్నది మమ్ము తరింప జేయుమా.

ఆ. పార్లమెంటు మారు ♦ ప్రభువులు మారెద
రఖిలమంత్రివర్గ ♦ మపుడె మారు
కాని నీవు మార్పు ♦ గాబోవు స్వర్గతే
జంబ వగుచు ప్రజల ♦ సాకెదీవు.

ఉ. ఎన్నొ వరప్రదానముల ♦ నెందరొ కోరుచునున్న వారు నీ
వన్నిటి నిత్తువన్న నిడ ♦ నన్నను, మాకొక దాన మీయగా
నన్నతి నేతు మోధరణి ♦ జాని, యదే మనహిందుదేశ మీ
వెన్నటికిన్ మదిన్ మరువ ♦ కెప్పటియట్లు హితంబు గూర్పుమా.

ఉ. తల్లుల కెల్లఁ దల్లివయి ♦ తండ్రుల కెల్లను దండ్రివయ్యు మా
కెల్ల నభీష్టసంపదల ♦ నీయఁగ రాజులకెల్ల రాజువై
చల్లనిచూపులన్ మనుచు ♦ సామివి మాయపరాధ మున్న నీ
యుల్లమునన్ దలంపక న ♦ మున్నతిఁ బ్రోవుముజార్జిభూవరా.

మ. భవదీయం బగుపాదపంకజములన్ ♦ బల్మారు రారాజులున్
నవమాణిక్యకిరీటపంక్తులొరగన్ ♦ నందింతు రింద్రుండవో
యవనీచంద్రుఁడవో దయామృతము మా ♦ యందిప్డు వర్షింపగాఁ
జనవేపారగ నేఁగుదెంచితి వహో ♦ జార్జి నృపాలాగ్రణీ!

తే. రాజదంపతు లనురాగ ♦ రాశిఁ గ్రుంకి
ప్రజలఁ గాపాడుఁగావుత ♦ ప్రజయు రాజు
భక్తి భజియించుభాగ్యంబుఁ ♦ బడయుగాత,
దేశమంత సుభిక్షమై ♦ తేలుగాత.

తే. ప్రభువు జార్జిని జూడ బొం ♦ బాయివచ్చి
వాని దర్శించి వేడుక ♦ బట్టలేక
ఆశుధార నీపద్యంబు ♦ లల్లి నా కృ
తజ్ఞతను దెల్పినాఁడ సో ♦ దరులయెదుట.

౧

గీ. గాలిచే మింట మేఘముల్ ♦ కలిసికొనిన
మెరు పదేటికి రావలె ♦ నెఱుఁగరాదు
యువక యువతీ సమాగమం ♦ బొదవెనేని
విరహ మేటికి వచ్చునో ♦ యెఱుఁగరాదు.

౨

గీ. మందు దీపపుకళికను ♦ మాయకాని
జేరి శలభంబువలె నంత ♦ సించుచుంటి;
వకట! నీనామరూప వ ♦ ర్ణాళినెల్ల
రూపడఁచునో! యిడునో! స్వస్వ ♦ రూపమహిమ.

3

గీ. ఆకసంబున మబ్బులు ♦ నావరించు
వంటిమీద రుజాభార ♦ మంటుచుండు
పేరుపై మచ్చలును వచ్చు ♦ నేరికైన
కర్మతప్పదు మూఁడులో ♦ కములు గన్న.

శ్రీ శ్రీ బికనీర్ మహారాజా స్వర్ణోత్సవ ధ్యానశ్లోక పంచకం

శ్లో. నానారాజ కిరీటకోటి విలుఠత్ విభ్రాజ పాదాంబుజా
విశ్వశ్రేయ కళా కలాప విలసద్విజ్ఞాన విద్యానిధీ
సౌహృద్యాద్యభినందితాఖిల జగత్ సామ్రాజ్య తేజోజితా
శ్రీ బిక్నీర్ ప్రభు తే సదా విజయతాం స్వర్ణోత్సవం మంగళం.

శ్లో. పాశ్చాత్యామర పూజ్యపాద విబుధాః సంవర్ణితాలంకృతా
వేదాద్యాగమ శాస్త్రపారగ మహా విద్వత్ప్రభాపూజితా
ఆర్యావర్త వసుంధరాభరణ సత్ సింహాసనాధిష్ఠితా.

శ్లో. విద్వత్కోటి చకోరచంద్ర కృషికాకల్పాగమా ఆగమా
దారిద్ర్యాంధతమోర్క బింబ సుజనక్షేత్రాంబుదా కోవిదా
ధర్మస్థాపక భారతీసుతహితా సంవర్ధితా సంస్తుతా.

శ్లో. బ్రహ్మానంద సముజ్జ్వలైకముదితా సంపత్కళాశోభితా
సర్వే బంధుజనో సముత్సుకహితా శాంతాన్వితా పూజితా
ఆర్షాభిష్ఠిత శౌచశీల కవితా సమ్యక్కళాపోషితా.

శ్లో. ఆపద్బాంధవ దీనరక్షక దయా సర్వస్వ సంవాసితా
సర్వజ్ఞ స్వకపోల కల్పిత కవిత్వాదర్శ విద్వన్మతీ
సత్యాన్వేషణ సద్విభూషణ సమాశ్రిత్యాభిసంరక్షణా.

శ్రీ పంచమ జార్జి సార్వభౌముని నిర్యాణము

ఉ. భారతదేశ మంతయును ♦ భానునికై వడి రాజ్యమేలి దు
ర్వారవిచారఘోరమగు ♦ ధ్వాంతము దిక్కుల నావరించు న
ట్లారయ ధాత్రిబాసి చని ♦ నాఁడవు పంచమ జార్జి చక్రవ
ర్తీ రమణీయకీర్తిరమ ♦ నెల్లెడ నిల్పి జగద్ధితంబుగన్.

ఉ. ఎందఱో రాజ్యముల్ బడసి ♦ యెన్నొ విధంబుల నేలినారు వా
రందఱు కాలగర్భమునఁ ♦ గ్రాలిన నీవలెఁ గీర్తిచంద్రికల్
సుందరలీల లోకమున ♦ శోభిలఁజేయఁగఁ జాలరైరి నీ
చందము లోకవంద్యము ని ♦ జంబుగ పంచమ జార్జి సత్ప్రభూ.

మ. పృథివిన్నేలిన నీ పితామహి మహా ♦ విక్టోరియారాజ్ఞి య
వ్విధి నెడ్వర్డు ప్రభుండు నీ జనకునిన్ ♦ మెప్పించిన ట్లీవు వే
విధులన్ గాచితివయ్య జార్జినృప యీ ♦ విశ్వంభరాదేవి నీ
పృథు హస్తంబులఁ దాల్చి నీ మహిమ ♦ వర్ణింపఁగ సామాన్యమే.

శ్రీ తుమురాడ సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారు

ఉ. భారతమాత దివ్యశత ♦ వర్షములన్ దప మాచరించి యీ
భూరివిలాసు వైణికుని ♦ పుణ్యసుమూర్తిని జ్ఞానవర్తినిన్
సారవిచారునిన్ విమల ♦ స త్తుమురాడకులాబ్ధిచంద్రు నే
పారగ సంగమేశ్వరుని ♦ పార్థునికై వగగుందె ప్రేముడిన్.

ఉ. కాలవధూటి యొక్కొక యు ♦ గంబున నొక్కమహాత్ము నొక్కభూ
పాలుని గాయకున్ కవిని ♦ పండితునిన్ సృజియించి లోకమున్
జాలగ సంతరించు నని ♦ చాటెడువాక్యము రిత్తగాదు మా
పాలికి సంగమేశ్వరుని ♦ వైణికుఁ జేసి తరింపజేసెడున్.

సీ. పంచమస్వర మభ్య ♦ సించె కోకిల కష్ట
పడి యెంతొ మధుమాస ♦ వాసరముల
బంభరస్వరములు ♦ పాడనేర్చెను భృంగి
పుష్పాసవము పొట్ట ♦ పోసికొనఁగ
కేకారవంబు ష ♦ డ్జాకారమన కేకి
ప్రావృట్ప్రమోదముల్ ♦ పడయుకొలకు
జిలిబిలిపలుకులు ♦ పలుకనేర్చెను శుక
మవ్యక్తనాదంబు ♦ లలమికొనఁగ

గీ. అట్టు లొక్కొక్కరాగంబు ♦ నాశ్రయించి
సృష్టిని నలంకరించె నీ ♦ ఖగచయంబు
గాని, తుమురాడవంశ రా ♦ కాసుధాంశ!
నీవు నిఖలరాగంబులు ♦ నేర్చినావు
వందనంబయ్య స్వాగత ♦ వందనములు.

శా. వీణారూపిణి వాణి నీ కరమునన్ ♦ విశ్రాంతమున్ జెంది బ్ర
హ్మానందాంబుధి నోలలార్చి సభ మో ♦ హాస్త్రంబునన్ దేల్చి మూ
ర్ఛానారాచములన్ మనోమలినముల్ ♦ సర్వంబు బోకార్చి నా
వానా సంగమశాస్త్రి స్వాగతము మీ ♦ కత్యంత మీాతీరునన్.

ప్రణవనాదంబు పలికించి ♦ వాణి వీణ
యందు నిజనాథుఁ గాంచి కృ ♦ తార్థయయ్యె
మేము నీవీణ గాన సు ♦ ధామయాప్తి
మునిఁగి చరితార్థులైనార ♦ మనఘచరిత.

శ్రీ మౌలనా షౌకత్ అలీ నిర్యాణము

శ్లో. భారతీయ స్వారాజ్యార్థం
త్యక్త్వా సర్వస్వ మీదృశం
తమసా భాస నిర్వృత్యా
షౌకతాలీ దివంగతః.

ఉ. భారతదేశ దాస్యమును ♦ బాపుటకై చెరసాలలందు దు
ర్వార దురంత ఘోర విష ♦ వాహినులందు వసించి మించి సా
కార ప్రభుత్వవర్గ పరి ♦ కంపిత శాసనసభ్యతా మహా
వారధి నీది షౌకతలి ♦ స్వర్గము స్వాగతమియ్య నేగెడున్.

మ. కవియొగ్గాలు నృపుండు కామిలు జగ ♦ త్కల్పాంతరోదంచితో
ద్భవ రాజ్యాంగవినేత షౌకతలి యీ ♦ దాస్యాబ్ధి మర్దించి భా
రవులై క్రుంకిరి ముస్లిమావని కటా ♦ రాత్రించరావాసమం
దవగాహాబ్ధిని బోవు నాక నిక ♦ గమ్యస్థానమున్ జేర్తురో.

శ్రీ కొమరరాజు లక్ష్మణరాయ నిర్యాణము

చ. తెలుఁగను నాట్యరంగమున ♦ దివ్యులు మెచ్చ ప్రధానపాత్రమై
నిలిచి విమర్శగీతముల ♦ నీతికథావళి పాడి పాడి చం
చలవలె నిష్క్రమించితి వ ♦ జాండము చీకటివార; ఉన్న నా
రలు గననేర్తు రే కొమర ♦ రాజకులాగ్రణి లక్ష్మణాగ్రణీ.

గీ. పలుకువెలఁదికి చరితల ♦ తలపుఁ బెట్టి
స్వర్గపాతాళములు మెట్టి ♦ వచ్చినట్లు
పూర్వపురుషుల ప్రతిభల ♦ పొలుపు దెలిపి
రా కొమర్రాజు లక్ష్మణ ♦ రావుగారు.

గీ. తెలుఁగుపలుకుల చరితల ♦ తెలివి దేర్చి
చదువుసర్వస్వమున వన్నె ♦ సంతరించి
మెరపువలె దోచి యక్కటా ♦ మింట దాఁగి
రా కొమర్రాజు లక్ష్మణ ♦ రాయవరులు.

ఆ. తేటతెలుఁగువారి ♦ పాటల పలుకుల
నిన్ను చూచుచుందు ♦ మన్ని యెడల
నీవు అమృతరూపి ♦ వై వాసి మాతోనెంట
మాటలాడుచున్న ♦ మాట నిజము.

మ. ప్రతిభాషాహృదయాంతరంగము కొమ ♦ ర్రాజాన్వయా! లక్ష్మణ
స్తుతి మాకున్ వినవచ్చు దేశమున నీ ♦ తో మేము వెన్నాడి నీ
ప్రతివ్యక్తిన్ సమకూర్చి అర్పితమహా ♦ ప్రావీణ్య మేపార సం
గతిగా విద్యకు వన్నె బెట్టుటకు సం ♦ కల్పింపఁగాఁజేయఁగన్.

శ్రీ ఎ. వి. దాసు పంతులుగారి నిర్యాణము

[ఈ మహాశయుడు పిఠాపుర నివాసి. లండను నగరముకెళ్ళి బారిస్టర్ పరీక్ష ప్యాసయి వచ్చెను. ది. 4-6-1916 వ తేదీ ఆదివారం రాత్రి స్వర్గ మలంకరించెను. వీరి కప్పటికి 33 సంవత్సరముల వయస్సుండెను.]

శా. హా! యావంచకులాబ్ధిచంద్ర గుణధ ♦ న్యా దాస విద్వన్మణీ
నీ యాఖ్యానము నేటితో ముగిసెనే ♦ నీ రేజగర్భుండు నీ
ప్రాయం బింతయె వ్రాసెనే కట కృపా ♦ రాహిత్యుఁడై చెల్లఁబో
మాయాలోకము స్వప్న దీపముల సా ♦ మ్యంబై విడంబింపఁగన్.

ఉ. పుట్టిననాఁటగోలె చెడు ♦ బుద్ధు లెఱుంగవు సద్గుణంబులన్
బెట్టిన పేరు పుణ్యములు ♦ పేర్చిన పేరు నుతింపరాదు తో
ల్పుట్టుల కైన 'దాస' వర ♦ భూసుర నీ సుకుమారసత్కళల్
మట్టిని నెట్టి పోయెనె స ♦ మస్తము నస్తమయంబు నొందఁగన్.

సీ. పరసీమలకుఁ బోయి ♦ బారిస్టరీ పరీ
క్షను నారితేరిన ♦ ఘనుఁడ వీవు
ఆంగ్లభాషను చాల ♦ నభ్యసించి యువన్య
సింప నేర్చిన వచ ♦ స్థిరుఁడ వీవు
అన్యదారల కల ♦ నైన నను దలపోయ
నట్టి ప్రజ్ఞాశాలి ♦ వగుదు వీవు
సత్యమునకు ప్రేమ ♦ శాంతంబునకు హితా
దరణబుద్ధికిని ని ♦ దాన మీవు

తే. చారుసుందరమూర్తి యోఁ ♦ కారవర్తి
దాస సుగుణనివాస వి ♦ ద్యావిలాస
హాససల్లాపముల మమ్ము ♦ బాసి రోసి
పరఁగఁబోయితె స్వర్గ సో ♦ పానమెక్కి.

క. నీయాత్మకు నీజీవికి, నీయంశకు స్వర్గతేజ ♦ నివహము ప్రాప్తం
బై యలరుగాత వర మహా, నీయ గుణోల్లాస దాస ♦ నిర్జరవినుతా.

గ్రామ్య భాష

తే. పౌరుషము పోయె భారత ♦ వర్ష రాజ్య
లక్ష్మి పోయెను సౌభాగ్య ♦ లక్ష్మి పోయె
భాషయును పోవనున్న దీ ♦ ఫక్కి జూడ
దీనినైనఁ గావరే యభి ♦ జ్ఞానులార.

మ. తొలుతన్ సంస్కృతభాషదూర్జితకళన్ ♦ ద్యోవీధికిన్ బ్రాకుచున్
తలపై నెక్కియె యస్తమించె నిల త ♦ త్ప్రాగల్భ్యముల్ వీడుచో
తెలుఁగో పాడ్యమినాటి చంద్రునివలెన్ ♦ దీపించి రూపించకే
విలయంబాటకు వేచియుండె నకటా ♦ వీక్షింపరే పండితుల్.

కం. నెలకైన నడిమి వెన్నెల
గలధని యూహించు ♦ మాట కలదు తెలుంగున్
నెల నెత్తికెక్కు తెలుఁగము
విలయంబయి పోవనున్న ♦ విధము జనించెన్.

సీ. సలలితాలంకార ♦ ములను బెట్టగలేదు
తొడవులు కళలార ♦ తొడగలేదు
అతులితాకార ప ♦ ద్ధతు లేర్పరచలేదు
తిలకింప సొగసులు ♦ దిద్దలేదు
వచనంబులకు నైన ♦ వన్నెఁ బెట్టఁగలేదు
పదముల రాగంబు ♦ పర్వలేదు
దోషంబులకుఁ బోని ♦ త్రోవ చూపఁగలేదు
ప్రౌఢభావములకుఁ ♦ బ్రాకలేదు

గీ. పెద్దసారస్వతంబును ♦ పెంచలేదు
ఇతరు లనువదించు కవిత్వ ♦ మొసఁగలేదు
పెక్కుశబ్దాలు వాడి పెం ♦ పెక్కలేదు
తెనుగువాణి తిరోధాన ♦ మును వహించె.

ఉ. వ్యాకరణంబు వల్లదట ♦ వాక్యములంగల సౌష్ఠవంబు వి
ద్యాకలనంబు పేశల సు ♦ ధామధురోక్తుల నర్థగౌరవ
ప్రాకటమైన శ్లేషయును ♦ ధ్వ్యర్థి వృథాయట పెంటపాటలే
నీకిక దిక్కటాంధ్ర రమ ♦ ణీమణి యెంత నికృష్టవైతివే.

మ. అపశబ్దంబు లటంచు నెయ్యవి ప్రయో ♦ గార్హంబులుం గావొ గ్రా
మ్యపదంబుల్ బహుళాంధ్రలోకమున స ♦ మ్యగ్గౌరవంబిచ్చి నేఁ
డుపయోగింపఁగ సంస్కరించునట యో ♦ హో కాలమే మారి యీ
యుపచారాలు ఘటించుభాష లోక లె ♦ క్కా నిక్క మూహించినన్.

శా. హృద్యంబైన పదంబులన్ విడిచి నే ♦ డిస్కూళ్లలోఁ జెప్పు నీ
విద్యల్ నేర్చిన నేర్వకున్న నొకటే ♦ పృథ్విన్ బ్రతిష్ఠించి మీ
రుద్యోగంబులు నేయలేరిచట మీ ♦ కుద్యోగపతుల్ ప్రేమతో
సద్యోజాతఫలంబు లేదు కృషియే ♦ సర్వోత్తమం బెయ్యెడన్.

మ. ప్రతిపద్యంబుకు హృద్యమై వెలయుగా ♦ బ్రాల్మాలగాబోదు సం
గతులున్నన్ అవి కొన్నియే రసముతో ♦ గ్రాలున్ ఘనవ్రాతముల్
క్షితి వర్షించెడు బిందువుల్ దనరి శు ♦ క్తిన్ వ్రాలి ముత్యంబులై
కుతుకంబేర్పడఁ దోఁచు కొన్నియె సుమీ ♦ కుక్షిన్ ప్రదీపించుచున్.

ఆంధ్ర సారస్వత ప్రశంస

సీ. తేటతెల్లంబులై ♦ తేనెసోనలు నయి
పొలుపారునుడువుల ♦ పొదలి పొదలి
ముత్యాలపేటలై ♦ మురిపెంపు నీటులై
విలసిల్లుపాటల ♦ వెలసి వెలసి
వలపులబరిణలై ♦ తొలకుసోయగములై
కులికించుపదముల ♦ నలరి యలరి
సిరులకు నెలవులై ♦ విరులనెత్తావులై
తులలేనిరసముల ♦ దూగి తూగి

తే. దేశభాషావధూటుల ♦ దేఱి తేఱి
కావ్యమాధుర్యములు చాల ♦ గాంచి కాంచి
తెలుఁగు తియ్యనిపలుకులు ♦ పలికినావు
రసగుణకదంబ యాంధ్ర సా ♦ రస్వతాంబ.

సీ. ఏలపాటలు తీగ ♦ లై లీలఁ జెలువొంద
నుయ్యాలలుగఁ జేసి ♦ యూగియూగి
భావగీతిక లేరు ♦ లై పారి సొంపార
దెలినీట జలకేళి ♦ దేలి తేలి
సొగసుకైతలు తేన ♦ సోనలై దిగజార
సొక్కి చేరలఁ దీసి ♦ జుఱ్ఱిజుఱ్ఱి
అలకావ్యములు కృత ♦ కాద్రులై విలసిల్ల
సంధ్యావిహారంబు ♦ సలిపి సలిపి

తే. చారుతైలింగ మధ్య దే ♦ శమున నడుగు
లుంచి బంగారమును గురి ♦ పించి మించి
దెసల గీర్తిగడించిన ♦ దివ్యవాణి
రసగుణకదంబ యాంధ్ర సా ♦ రస్వతాంబ.

సీ. పున్నమచంద్రుని ♦ బురుడించు నెలంత నె
మ్మోమ్ముతో నొకనూరు ♦ పోలె దీవు
గంగాఝరీ సము ♦ త్తుంగతరంగ సం
గతులతో నొకమూరు ♦ గలిసె దీవు
ఆణిముత్తెపుసరు ♦ లలరుల దండల
తోసరి యొకతరి ♦ తూగె దీవు
కీర శారీ కోకి ♦ లారవములతోడ
కలనిస్వనము గూర్చి ♦ వెలసె దీవు

గీ. సాంధ్యరాగాళితో తోడి ♦ స్వరము గూర్చి
ప్రకృతిపాడెడు కృతితోడ ♦ పంగె దీవు
ఇట్టు లెన్నని నిన్ను వ ♦ ర్ణింపఁగలను
రసగుణకదంబ యాంధ్ర సా ♦ రస్వతాంబ.

సీ. కవిమొంత కవిచేతి ♦ కలమెంత యల మషీ
జల మెంత నిను వ్రాసి ♦ తెలుసుకొనఁగ
వనమెంత వనము లో ♦ పలి రసాలం బెంత
పికమెంత నిను పాడి ♦ పిలుచుటకును
చెఱకెంత చెఱకు చ ♦ క్కెర యెంత తేనెంత
మధువెంత నీ స్వాదు ♦ మహిమఁ గనఁగ
సుమమెంత కుసుమంపు ♦ సొగసెంత జాళువా
పసిడెంత నీకాంతి ♦ బఱగుటకును

తే. ప్రకృతియే నీవొ నీవె యీ ♦ ప్రకృతి వేమొ
ఎవరు కాదనగలరు నీ ♦ కీవె సాటి
రూఢిగల శుద్ధప్రణవ స్వ ♦ రూప మీవు
రసగుణకదంబ యాంధ్ర సా ♦ రస్వతాంబ.

సీ. కోయ చెంచు కిరాత ♦ కులములో నడుగుంచి
యేల పాటలను పా ♦ డించినావు
జనపదంబులు ద్రొక్కి ♦ చని ముద్దుపదముల
పలికించి తేనెలు ♦ జిలికినావు
నగరంబులకు మెట్టి ♦ నగి యాలుమగలకు
ప్రేమగీతలు విని ♦ పించినావు
దేశదేశంబుల ♦ దిరిగి జాతీయ గా
నముల నేర్పి రసాబ్ధి ♦ నమరినావు

గీ. భారతమువంటి సంహిత ♦ బడసినావు
కవులు పండితు లార్యులఁ ♦ గాంచినావు
ఇంట పొరుగింట పసిడి వ ♦ ర్షించినావు
రసగుణకదంబ యాంధ్ర సా ♦ రస్వతాంబ.

భారతమాత

చ. తినుటకుకూడు కట్టుటకు ♦ తెల్లనివస్త్రము వాసయోగ్యమై
దనరు గృహంబుమాని తల ♦ దాచికొనంగ కుటీరమైన లే
కనయము దీనభావమున ♦ నన్యులపంచనుజేరి యూరకే
కనులనుబాష్పధార లొలు ♦ కన్ విలపించు గతంబుజెప్పుచున్.

ఉ. ధారుణి నెల్లదేశములు ♦ దైన్యదవానలమందు జిక్కినన్
జేరి క్షుధార్తిదీర్చుకొని ♦ చేరలతో ధనధాన్యరాసులన్
గోరికమీఱజుట్టి నిను ♦ గొల్చుచుఁ బోయెడువారెగాని నా
కూరిమిమాని నీయురము ♦ గ్రుద్దుటకున్ గమకింపరెప్పుడున్.

ఉ. నిర్ధనులెందరో చదువు ♦ నేరని మూరకులెందరో మహా
నర్థపరంపరన్దవిలి ♦ అమ్మవసుంధర రత్నగర్భ మా
ప్రార్థనమాలకించి మము ♦ పాలనసేయుమటంచుగొల్తు రా
యర్థములేని పూర్వబిరు ♦ దావళులున్నవి మొత్తుకొంటకున్.

ఉ. పేరుప్రతిష్ఠ లూడినవి ♦ పేదరికంబు ఘటించె కాసు కా
ధారములేదు నేటి ఋణ ♦ దాతలు నెత్తురుగూడబీల్చి నా
బోరనుగ్రుద్దినారు పడి ♦ పోవగ బానిసయంచుదిట్టి నో
రారగ నొవ్వనాడిరి దు ♦ రాత్ములసంగతి చెప్పశక్యమే.

చ. కలుములుజిమ్ముచున్ పయిఁడి ♦ కంబములన్నిలబెట్టి కోట పే
టలు గుడిగోపురంబులు క ♦ డానిముదంబున గట్టినట్టి నె
చ్చెలి తలదాచుకొంట కొక ♦ చిన్నకుటీరము జాతిసంఘమం
దలవడదయ్యో ధాత్రిపరు ♦ వన్నదియుండునె పేదరాలికిన్.

ఉ. ముప్పదిమూఁడుకోట్లు తన ♦ పుత్రకులుఙ్ నవరత్నపుంగనుల్
కుప్పలుతిప్పలై యొసఁగు ♦ కొండలు పైడికొటార్లు సస్యముల్
జెప్పటకేమి చాగువన ♦ సీమలుశోభిలుఁ జెన్నియేని యీ
గొప్పలు ముప్పుతిప్పలయి ♦ గోడుచెడన్ చెడిపోయెనెంతయున్.

శా. ఆ పాంచాలికి జన్మభూమి సమర ♦ వ్యాపారపారాయణుం
డై పేర్గన్న కిరీటికొండు విలువి ♦ ద్యారంగమై దేళ్ళు దా
మే పట్టాంగసకంఠహారములు నెం ♦ తే శీవిరాణించునో
ఆపాంచాలము నేఁడు వాసిచెడి దుః ♦ ఖాక్రాంతమైయొప్పెడిన్.

ఉ. యూరపుదేశ మట్టిటుల ♦ నూగగ శౌర్యపరాక్రమంబునన్
భారతవీరకోటి రణ ♦ పాండితి వైరులఁజీల్చి రక్తసి
క్తారుణమూర్తులై నిజ జ ♦ యధ్వజముల్ నెలకొల్పినప్పుడే
ధారుణిమెచ్చెఁ దద్రుధిర ♦ ధారలు భోరుస పార్లి పారఁగన్.

ఉ. భారతమాత యిప్పుడు ప్ర ♦ భాత శకుంతకదంబగీత శృం
గారములాలకించి చిర ♦ కాలము పండిననిద్రనుండి సొం
పారగ మేలుగాంచె మఱి ♦ పండదు లాలిపదంబుపాడి సం
స్కారములెన్ని జేసినను ♦ సాగదుమాయ నిరంతరాయమై.

స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము

ఉ. కాంతలఁ బూజ్యలం జరయఁ ♦ గావలెఁ గాని, స్వతంత్రవృత్తి యొ
క్కింత యొసంగెనే నది య ♦ నేకవిపర్యయముల్ ఘటించి హృ
త్కాంతులకున్ సుఖం బిడరు ♦ ధాత్రికి మంత్రి స్వతంత్రుఁడైన భూ
కాంతుఁడు గాజు లుంచుకొని ♦ కానల డాగునె ముష్టి యెత్తునే.

చ. ఇరువురకున్ స్వతంత్ర మది ♦ యెన్నఁడుఁ జెల్లదు స్త్రీలకో మఱిన్
బురుషులకో స్వతంత్ర మిడఁ ♦ బోలు స్వతంత్రులు నస్వతంత్రులన్
బరువునఁ బెంపఁగావలయు ♦ బాపురె! స్త్రీకి స్వతంత్రమున్ననే
పురుషునికీర్తి నిల్చు నిజ ♦ బుద్ధి వితర్కము జేసి చూచినన్.

సీ. పెండ్లికి బంధులఁ ♦ బిల్వఁగావలె నన్న
పూఁబోఁడు లేయూరు ♦ పోవఁగలరు
పరులకు నుపకార ♦ మొనరింపవలె నన్న
చేడె లేయేపనుల్ ♦ చేయఁగలరు
సంఘాభివృద్ధిని ♦ సలుపఁగావలె నన్న
నారు లేయేఫక్కి ♦ నడువఁగలరు
జారచోరులవృత్తి ♦ సమయింపవలె నన్న
సాధ్వు లేయేరీతి ♦ సాగఁగలరు

అట్టి యబలాస్వతంత్ర మే ♦ మవసరంబు
దేశమే యుద్ధరింతు రు ♦ ద్దేశ మేమి
చెడిన దేమున్న దిప్పుడు ♦ చెడున దేమి
ధీరవరులార సంఘ సం ♦ స్కారులార!

సీ. భిల్లపుళిందు ల ♦ త్యుల్లసనం బొప్ప
నువిదల స్వాతంత్ర్య ♦ మొసఁగలేదె
ప్రాచీనసంస్కార ♦ పరులెల్ల దాస్యంపు
టువిదలస్వాతంత్ర్య ♦ మొసఁగలేదె
సభలందు నృత్యంబు ♦ సలుపుచు జీవించు
నువిదలస్వాతంత్ర్య ♦ మొసఁగలేదె
పెండ్లియాడక స్వేచ్ఛ ♦ విహరించుచుండెడు
నువిదలస్వాతంత్ర్య ♦ మొసఁగలేదె

అదియె వీరి కధోగతి ♦ నందఁజేసె
నస్వతంత్రలు నబలలై ♦ యాత్మభర్త
నింట నర్చించుసతులతో ♦ నెనఁగఁగలరె
ధీరవరులార సంఘసం ♦ స్కారులార.

సీ. ఆంగ్లేయు లిప్పుడు ♦ ననుభవించుచునుండి
రతివలస్వాతంత్ర్య ♦ మతికియతికి
పారసీకులు నిప్పు ♦ డారసి దుఃఖంతు
రతివలస్వాతంత్ర్య ♦ మతికియతికి
హిందువు లిపుడు నూ ♦ హింతురు నాట్యంపు
టతివలస్వాతంత్ర్య ♦ మతికియతికి
ఇతరపాశ్చాత్త్యు లెం ♦ తేనిచింతించెద
రతివలస్వాతంత్ర్య ♦ మతికియతికి

స్త్రీలకు స్వతంత్రమనునది ♦ చీడపురుగు
తగదు సంస్కారులకు స్వతం ♦ త్రంపుమాట
దాని పురికొల్పినను పాపఁ ♦ దరముగాదు
ధీరవరులార సంఘ ♦ సంస్కారులార.

సీ. మొగవారితోఁగూడి ♦ ముచ్చటలాడుచుఁ
బోవుట సాధ్వికిఁ ♦ బోలదెపుడు
పొరుగిండ్లకును బర ♦ పురుషులతోఁ గూడి
పోవుట సాధ్వికిఁ ♦ బోలదెపుడు
సభలలోనికి వచ్చి ♦ సయ్యాటలాడుచుఁ
బోవుట సాధ్వికిఁ ♦ బోలదెపుడు
మానాభిమానముల్ ♦ మాని వర్తింపుచుఁ
బోవుట సాధ్వికిఁ ♦ బోలదెపుడు

గీ. పోలదని మేము చెప్పెడు ♦ బుద్ధిగాదు
పరయువతి చారునుస్వభా ♦ వంబు సాక్షి
ధీరగాక స్వతంత్రంబు ♦ కోరఁగలదె
ధీరగుణులార సంఘ సం ♦ స్కారులార.

చ. పరపురుషాళిఁ గాంచి తన ♦ వైఖరి యింకొకరీతి మార్చి సం
బరమున లేతనవ్వొలయఁ ♦ బైఁటను మాటికి లేవనెత్తుచున్
సరసవచోవిలాసములు ♦ సారెకుఁ గూరిమిఁ జూపుచుంట మేల్
తరమె కులాంగనామణికిఁ ♦ దద్గతి జారలతాంగిమార్గముల్.

ప్రేమగీతము

అకట విరహాగ్ని యెన్నినా ♦ ళ్లాపవలయు
దగ్ధ మగుచున్న దీమేను ♦ దాఁగి యుంట
అశ్రుధారలు బాణంబు ♦ లట్టు లురము
నాటి వ్రయ్యాలుసేసె నీ ♦ నాఁటి కబల
కౌఁగిలింతలు ప్రేమాను ♦ రాగవచన
వైభవంబులు జ్ఞప్తికి ♦ వచ్చినపుడు
అసువులా పోవు బ్రతుకాశ ♦ యెనఁగఁబోదు
నీవు రాలేవు నన్ను రా ♦ నీయ వబల
వలదు మాననమా! చెలిఁ ♦ దలఁపవలదు
ఆ స్థితిని నాగిపొమ్ము; రా ♦ జ్యాంగకముల
కవులకలములు మొక్కవో ♦ గడచినట్లు
పొరలువాగునీటికి గట్టు ♦ పోసినట్లు
అతివపై నీకు నిజ విర ♦ హానలంబు
దగిలియుండిన లోలోన ♦ దగ్ధమగుము
గాని యాలేమ కపకీర్తి ♦ గలుగునట్లు
వెలువరింపకు మినుమంత ♦ విరహాచింత
ఆశ లన్నియు పందిరి ♦ యట్టు లమరె
నీవనెడుతీగ దానిపై ♦ నెక్కి తుదకు
జీర్ణమై పోవునో వయ ♦ శ్శ్రీవహించి
కాంతిని వెలార్చునో సుమా ♦ క్రాంత మగుచు.

గ్రామ్యము

అస్తోకప్రతిభావిభాసము మహో ♦ ద్యత్తేజ మవ్యాజవి
ద్యాస్తోమంబున కగ్రగణ్యము కళా ♦ ధ్యాయంబు సర్వాంసహా
విస్తీర్ణప్రజకైన యీ తెనుఁగు శ్రీ ♦ వెన్ భావి నర్థింపకే
న్యస్తంబైన వికారసూచకకథా ♦ ధ్యాహార మీరీతి వ్య
త్యస్తంబైన యపార్థముల్ గలుగు వ్యా ♦ ఖ్యానంబు లోకానిక
భ్యస్తంబున్ బొనరింప నేమి తెలివో ♦ ప్రత్యక్షమౌబుద్ధి లో
కస్తుత్యంబగు తేటు పోదుడిచి ధి ♦ క్కారించి యీ గ్రామ్యపుం
రస్తా దీసిరి వామమార్గులవలెన్ ♦ రమ్యం బిదే యందు రేం
చేస్తా మీ కలికాలధర్మములవై ♦ చిత్ర్యంబు చిత్రింప ప్రా
శస్తంబైన తెలుంగుబాస మనకున్ ♦ సర్వస్వమై తల్లియై
ప్రస్తావింపఁగఁ బోలునట్టిది తృణ ♦ ప్రాయంబుగాఁ జేసి వి
న్యస్తాయంబును త్రాడు త్రెంపి తుదకున్ ♦ జాడించి ప్రాకట్టుకున్
పుస్తిన్ గట్టకుఁడంచు "థం" అనుచు రం ♦ డోల్గట్టి చాటించుతూ
వస్తావుండి రయారె గ్రామ్య లహహా ♦ వ్యాకర్ణ సూత్రాలనే
పస్తాయించియు దిద్దుతారట బలే ♦ బంట్రోతులే వీరు మేం
చూస్తాంగాదది క్రొత్తయున్నపుడు ప్రా ♦ స్తా క్రొత్తగాదిద్ది భా
షిస్తున్నట్లు ప్రయోగమేర్పడియెనం ♦ చేమేమొ చేస్తా ర్సరే
వాస్తంగా నొకదారి లేనపుడు స ♦ భ్యత్వంబు శాసింపఁగా
వస్తుందా వడి కావడుల్ నుడుల సౌ ♦ భాగ్యంబు రూపింపఁగా
వస్తుందాయమకంబు వ్యంగ్యముల సౌ ♦ మ్యత్వంబు సౌందర్యమున్
వస్తుందా కవితావిలాసవిలస ♦ త్ప్రాచీనశృంగారమున్
వస్తామా స్వపదంబు నానుడుల నా ♦ నారూపభేదంబు లీ
కోస్తా క్రొత్తది ప్రాతలన్ గలపు సం ♦ కోచంబు వర్జించి మీ

ప్రస్తారంబులు దిద్ది మొద్దులకు నం ♦ భావించి సూచింపఁగా
వస్త్రారా సరి మంచిదే వివిధ వి ♦ ద్వద్భావ లూహింపఁగా
వ్రాస్తే యిస్తరపిస్లియేమగరుమా ♦ ఫఖ్ ఫేష్ చమత్కృంచు నో
యెస్తే మిష్టరు మైడియర్ మొదలునాం♦ గ్లేయంబు పై శాచి హిం
దుస్తానీ కలగూరగంప విపరీ ♦ తోక్తుల్ విడంబింప చూ
పిస్తారా కవిశిల్పకల్పన కథా ♦ విస్రంభ సంరంభముల్
దస్తూరిన్ దిలకింప కంపిత వచో ♦ దంతంబు లెంతే ప్రయో
గిస్తారో పరగేరుచేల నిరులన్ ♦ గీలించి నాగళ్ళ ద్రో
యిస్తూ తద్రచనాకలాపముల నెం ♦ తే రాగమాధుర్య మా
లిస్తూ పల్లెల పాట పాడి ప్రజలన్ ♦ లీలాసమారాధ్య స
ద్వ్యస్తంబైన స్వరాజ్యగానకలనా ♦ ద్వైతంబు సిద్ధింపఁగా
చేస్తారా సముపాసితంబయిన యీ ♦ సిద్ధాంత మద్వాన్నమై
ప్రస్తావింపఁగరాదు లాక్షణిక వి ♦ ద్వద్వ్రాత మీపక్షమే
దస్తాలెన్నియొ వ్రాసి పెట్టిరట కా ♦ దా పెక్కుప్రామాణ్యముల్
వస్తాదుల్ బలె చూపి పెద్దసభలన్ ♦ వాదించి శోధించి ఈ
బస్తీమీద సవాలు కొట్టిరి మహా ♦ బాహాబలాఢ్యుల్ జబర్
దస్తీమీరవహాటహాటిన్ వెడలి శా♦స్త్రంబుల్ మహాభాష్యముల్
వ్రాస్తూ గ్రంథచయంబు లక్ష్యములుగా ♦ వాకట్టి వాయించు త
ద్వ్యస్తిన్ బ్రద్దలుకొట్టనేర్చునెడ రా ♦ వాలంబు దుర్రుచ్చి పి
ల్పిస్తున్నారు శబాసు మీయశము నై ♦ లింపుల్ నగారాలు వా
యిస్తున్నారు వినీలనీరదము లెం ♦ తే వారి వర్షింప పం
డిస్తే నల్లపెసల్ పసందయిన ప ♦ ప్పే బెల్లమల్లంబు పో
పిస్తే వచ్చెడుఘాటు తప్ప రుచి యే ♦ మిచ్చున్ నిగారించు నీ
మోస్తర్ ఖాయమె యైన దేశములలో ♦ పోట్లాట వస్తుంది ఆ
బె స్తల్ మాలలు హిందువరబ్బులు మహా♦విద్వాంసులై కావ్యముల్

వ్రాస్తా రందలిపెద్దభావములు మీ ♦ వంటోరు వింటారు వి
న్యస్తంబైన ప్రపంచవర్తన కళా ♦ ఖ్యానంబు కైతారసం
నుస్తా చేస్తురు జోడుశాలువులు నా ♦ నా సత్క్రియార్థంబులున్
వస్తుల్ వాహనముల్ సువర్ణములు తాం ♦ బూలంబులెంతే సమ
ర్పిస్తారో కుసుమాంజలిన్ బొగడి పం ♦ పిస్తారొ విద్వాంసు లీ
శాస్త్రీ బోదురు మన్నగొట్టుకొని మా ♦ శాస్త్రుర్లువేదాలతో
కు స్త్రీపట్ట పనేదిలేదు ప్రతి డొ ♦ క్కన్ చెప్పు కైత్వంబు లా
భిస్తే బాపనవోళ్ళబాస మనదే ♦ బిచ్చంబ యిన్నాళ్ళకున్
దోస్తీ వొచ్చెను తెల్గుబాస మనకున్ ♦ దొడ్లోనిదే యింక మా
దుస్తుల్ కోకలు చుట్టబెట్టి కడు సం ♦ తోషంబుతో తద్దికిన్
ముస్తాబున్ బొనరింతుమంచు కుకవుల్ ♦ మోరెత్తి భాషింతు రే
మిస్తేనేమి కవీ త్వదాశయము లి ♦ ప్డేపీట నాలించు నీ
నేస్తం బొక్కఁడు లేఁడు కాలము శత ♦ ఘ్నిన్ ప్రేల్చి తల్లేఖినిన్
నిస్తంద్రంబుగఁ ద్రిప్పునప్డె తెలియన్ ♦ జీరాదు మారాడఁగన్.

౧

ఆ. చదువు మానవులను ♦ మొదలంట మార్చును
చదువుచేత నరులు ♦ చతురులగుదు
రందు పెద్దచదువు ♦ లఖిలార్థములు గూర్చు
చదువుతోటి వేరె ♦ సాటిగలదె.

౨

గీ. ధనముకన్నను విద్యయే ♦ ఘనము గాన
విద్య గడియింపవలె నరుఁ ♦ డుద్యమించి
ధనము నశియించు విద్య ని ♦ ధనముగాదు
ఐహికాముష్మికమ్ముల ♦ కదియె త్రోవ.

గీతము ౨

అనుమాన మేమిటి ♦ ఆపాటిదైతె
ఆదర్శ మేమిటి ♦ ఆమాటకైతె
ఉపమానముల జను ♦ లూకొట్టుతారా
పాతాలలో పెట్టి ♦ పాడుకొంటారా
చినిచిన్న ఊళ్ళలో ♦ చెప్పుకొంటారా
ఆ నిండుమనసులు ♦ ఆ నవ్వుమోము
లా ప్రేమహృదయాలు ♦ ఆ విశ్వరూపు
లా మహావిశ్వాస ♦ మా కళాకలన
మాత్మసమర్పణ ♦ మందు జూపించి
తేచిపోయిన మధు ♦ కాచపాత్రలను
చూచి వగచెదవే ♦ సొంపువాటిల్ల

కన్నీళ్ళు కాల్వలై ♦ కారఁజొచ్చినవి
కాననసీమల ♦ గడ్డి మొల్చినది
కనపిన త్రొక్కి పో ♦ గల్గు టేగాని
వానిరహస్య మె ♦ వ్వారికి తెలియు
వానిలో నగ్ని యె ♦ వ్వారికి తెలియు
ఏడ్పుచే బద్ధలై ♦ హృదయ మీనేల
రుధిరంబు పారించి ♦ రూఢిమై కటిక
నేలను మొలిపించె ♦ నే గాని విభుని
రాతిగుండెను రెండు ♦ వ్రక్కలొనర్ప
జాలదయ్యెను శక్తి ♦ చాలనేలేదు
ఆలపించిన భక్తి ♦ అంటనేలేదు
రాగాలధోరిణి ♦ రాలేదు; పశుల

కావరి పాడగా ♦ కాపాలిక విని
ఏమి నేర్చినదన్న ♦ నెవ రేమిచెప్ప
నేర్తు రానిజ మూాఁమె ♦ నేర్చునే కాని

ఎనసినసెనరులో ♦ నే యున్నదంత
ఆనాడు చెప్పిన ♦ దీనాడు చూాచి
శివజటాజూటాల ♦ శివమెక్కిగంగ
కరగి నీరై యేఖ్ళ ♦ గా మారిపోవు
కొండను బోర్లించి ♦ కూర్చుండి మురళి
మోామెత్తి విశ్వంబు ♦ ముందర నిలిపి
తానసేమాటలో ♦ తనలోనిపాట
వెన్నాడ చీకట్లు ♦ విచ్చిపోయినవి
ద్వారాలువిప్పి సాం ♦ దర్యరేఖలను
మేఘాలపెట్టి మూా ♦ మీాదవర్షించి
నేత్రాలు విప్పి మూా ♦ నిద్రమేల్కొల్పి
చూపించెనే గాని ♦ చూడలేదేమి
రూపించెనే గాని ♦ రూఢిలే దేమి
ఆపరంజ్యోతిలో ♦ ఆసూత్రనగరి
శూన్యాలయాలలో ♦ శోభిల్లువెలుఁగు
ఎవరుచూాచారట ♦ కెవరువెళ్లారు

చదలేటిగట్ల నం ♦ చలు పైడియిసుక
తిన్నెల చరియించు ♦ తీరువుచూాచి
తాకట్లబడి జీవి ♦ తావధినున్న
భావదాస్యములోని ♦ బంధంబువదలు

మార్గంబు వీక్షించి ♦ మమతవెలార్చి
వచ్చిన దీ సము ♦ పాసనాబలము

ఇందేమిఫల మున్న ♦ దీదారి నెనసి
ఎందేగవలయునో ♦ ఏమి కానున్న
దో ఏమి చెప్పగా ♦ దోచ దెవ్వరికి
ఆలోచనలయందె ♦ అశనిపాతాలు
ఆలోకనలయందె ♦ అగ్నివర్షాలు
కలధౌతమయ సౌధ ♦ కలనంబునందు
మలయమారుత సుధా ♦ మార్గంబులందు
ఆనందమేమిటి ♦ యనురాగమేమి
టది యతీతము వీని ♦ కాయుషస్సులను
ఆసంధ్యలను మహా ♦ త్మ్యాల మధ్యాల
మనసుమళ్ళించి సం ♦ భవముబోర్లించి
భావాలలోపలే ♦ స్వర్గంబుగట్టి
చూచేటివారికే ♦ చోటుందిగాని
సంశయాలకు బోయి ♦ సాగేటివారి
కేమున్న దీ మరు ♦ భూమివాకిళ్ళ

స్రోతస్సు లెక్కడ ♦ సాగసెక్కడిచట
దాహామారేదారి ♦ తలపోయవలద
చీకట్ల నిర్జించి ♦ చేరగావలద
చిత్రచిత్రా లన్ని ♦ చెప్పగావలద
మనసులో మాటలు ♦ మనసులోనేవుండి
మంటలై చల్లారి ♦ మణగిపోయినవి.

జాతీయగీతము*

సీ. చైనా యరేబియా ♦ సర్వదిగంత భా
రత దేశములు స్థావ ♦ రంబు మాకు
ఏ ధాత్రి యేయూరి ♦ కేగిన నిస్లాము
వీరశూరు లటన్న ♦ పేరు మాకు
పరఖడ్గములనీడ ♦ పెరిగినారము, చంద్ర
రేఖాధ్వజము తేజ ♦ రిల్లు మాకు
అవని తొల్తటి యాల ♦ యమున కర్చకులము
పరమేశ్వరుఁడు కాచు ♦ వాఁడు మాకు

గీ. చెడువృథాలాపముల భయ ♦ పడెడునట్టి
కాతరుల మెంతమాత్రంబు ♦ కాము మేము
కాలమా మమ్ము పలుసార్లు ♦ గాంచినావు
పెఱుక నేరవు ధరణి మా ♦ పేరు నూరు.

సీ. హూణజాతుల కెల్ల ♦ ప్రాణంబు లసియాడ
మాజయధ్వానముల్ ♦ మలయునాడు
పాశ్చాత్యదేశముల్ ♦ భయమున ఘూర్ణిల్ల
మాశస్త్రములు గతి ♦ మాన్చునాడు
వైరివీరులు సైప ♦ నేరని మాసైన్య
వాహినీకుల మిల ♦ వలచునాడు
జిబ్రాల్టరాదిగా ♦ జితమహీధరముల
మా ధ్వజాంకము లూడి ♦ మసలునాడు

---

* ఎగ్బాల్ కవి వ్రాసిన ముస్లిం జాతీయగీతమునకు అనువాదము.

గీ. ఒక్కఁ డీశ్వరుఁడను భక్తి ♦ యొలయ మాకు
ఘనత రేస్లాముపై ప్రేమ ♦ గలదు మాకు
కాలమా మమ్ము పలుసార్లు ♦ గాంచినావు
పెలుక నేరవు ధరణి మా ♦ పేరు నూరు.

సీ. స్వర్గసన్నిభమైన ♦ స్పైను దేశమ ! నీకు
నా దినంబులు జ్ఞప్తి ♦ యందు గలవ
నీవనాంతపుదీవ ♦ తావుల మా కళా
యము లలంకారమై ♦ యలరుచుండె
నైగ్రీసు జాన్హావీ ♦ యుగ్రనదీతరం
గము లింక మాకీర్తి ♦ గానములను
నలుపుచున్నవి జరూ ♦ సలమానరక్షణ
కొఱకు మారక్తంబు ♦ వఱదలట్లు
పాఱించినార మా ♦ యేరు తన్నాదుల
స్ఫురియించు పచ్చినె ♦ త్తురులఁ దడిసి

గీ. ఆరనూలునిపేరు మా ♦ యాత్మ తేజ
రిల్లునందాఁక చేటు వా ♦ టిల్లఁబోదు
కాలమా మమ్ము. పలుసార్లు ♦ గాంచినావు
పెలుక నేరవు ధరణి మా ♦ పేరు నూరు.

శశి-నిశి*

మ. "బగదా" దన్న ప్రసిద్ధపట్టణము సాం ♦ పారున్ ధరిత్రీవధూ
టి గళాలంకృత రత్నహారనిభమై ♦ కీవిన్ యశోద్ధారుఁ డా
నగరంబున్ బరిపాలనంబు సలుపున్ ♦ నానాప్రకారంబులన్
బొగడన్ గోవిదకోటి ; మేటిమగఁడై ♦ భూరిప్రభావాఢ్యుఁడై.

ఉ. ఆతని కొక్క కూఁతురు మ ♦ హాసుగుణాన్విత పూతభద్ర సం
జాత యశస్సమావృత ని ♦ శా యన గల్గెను తండ్రి నామె సం
ప్రీతిని బాఠశాల నిడి ♦ విద్యల నేర్పుచునుండఁ దోడివా
రాతతశబ్దశాసనము ♦ లారఁ బఠింపుచు నుండి రెంతయున్.

మ. నిశికంటెన్ గడునల్లనై వెలయు నా ♦ నీరేజపత్రేక్షణన్
నిశియంచున్ ముదమార పేరిడిరి ని ♦ ర్నిద్రప్రభాభాసమా
స శతానీకసమానులైన పితరుల్ ♦ నైజాఖ్యమే మేటికాం
తి శిరోభూషణమైన మేల్నగ పురం ♦ ధ్రీరత్నముల్ దాల్పఁగన్.

చ. శశియను బాలకుం డమర ♦ సంగ్రహకోశము వల్లెవేయుచున్
నిశకు సమార్థనామముల ♦ నేర్చి పఠించుచునుండ నా నిశా
శశిముఖి యాలకించి తన ♦ సంగతియే యని భ్రాంతయై తమో
వశమున రూక్షపుంగనులు ♦ వాల్పక చూచుచు వాని కిట్లనున్.

చ. నిశి యని మాటిమాటికిటు ♦ నిర్భయవృత్తి పఠింతువేల మో
శశి నను రవ్వచేయుటకు ♦ జాలినవాఁడవె నేను ధారుణీ
భృశునకుఁ బుత్రికన్ జెనఁటి ♦ పేదవు నీవు శఠుండ! నాదు కో
ప శిఖికి నగ్గమై పెళల ♦ పాలగుటేటికి మందబుద్ధివై.

---

* శైలామజ్నూ గాథను ప్రబంధముగా వ్రాయుచు విడచినది.

వ. అనిన నిశి —

క. నాపాఠము నేచదువుట
నాపని నాకితరమేల ♦ నాపై నీవున్
గోపించెద వపరాధము
జూపింపఁగవలదె రాజ ♦ సుతవైన సరే.

వ. అంత నిశి —

మ. అపరాధం బిఁక వేర కావలెనె యా ♦ హా! యామినీయంచు నన్
గపటం బేర్పడ నుచ్చరించెదవు ధి ♦ క్కారంబుతోఁ జెల్లరే
నృపసూనల్ దగ నెల్లిదంబయితిమే ♦ యిస్సీ తృణప్రాయ జా
న పదావాసుని కింతపాటివిలువై ♦ సం జెల్లదే మామెడన్.

మ. అని కోపించిన యామినీలలన మా ♦ ధ్యం బాత్మనూహించి యే
మనలే కాశశి బాష్పముల్ విడిచి కాం ♦ తా! నీవు నాపాఠముల్
గొని పల్లించెదు నీడువచ్చునవు డే ♦ గోడున్ విమర్శించి న
న్ననుమానించుట మానుకొందు విఁక వి ♦ ద్యన్ నేను జాలించెదన్.

మ. అని పొత్తంబులు నేలమోది వికలుం ♦ డై యెంతో దుఃఖించుచున్
జనె ఘోరాటవి కీకటాళికి నిశా ♦ సంస్కార వ్యాత్పద్మ సం
జనితాఖండవివేక మెల్లయెడలన్ ♦ సంధానమున్ జేయుచున్
దనలోఁ దాను నిశాస్వరూపమును సం ♦ దర్శించుచున్ మోహియై.

ఉ. యామిని కాలవాహినిఁ బ్ర ♦ యాణము చేయుచు నేర్చె పెక్కు వి
ద్యామహితంబులైన కళ ♦ లంతట కోశము వల్లె వేయుచున్
యామినిశబ్దముల్ జదువు ♦ నప్పుడు బాల్యమునాటిమాట యొం
తే మది జ్ఞప్తికిన్ దగిలి ♦ యేడి విధుండని పృచ్ఛసేయఁగన్.

చ. చదువుట మాని కానలకు ♦ సాగె భయంపడి నీదుకోప మా
పదలకుఁ దావలంబనుచు ♦ బాలవిధుండు నిశావధూటి నీ
వది యిసుమంతయున్ దెలియ ♦ వైతివి పేదలపాటు భాగ్యసం
పద గలవా ఱెరుంగ రతి ♦ బాధలఁ గూలి నశించిపోయినన్.

మ. అనఁ జింతించి నిశావధూటి తన వి ♦ ద్యారాజ్యగర్వంబు గ
ప్పినకండ్లన్ నిజతత్త్వనిర్వచన ని ♦ ర్వృత్తిన్ విలోకింపకా
దని శైవాలనిరుద్ధనీరము లవి ♦ ద్యాభ్రాంతి వర్జించు న
ట్లనుమానంబుల వక్రమార్గముల ద ♦ వ్యాంబొదు రీమానవుల్.

మ. అని చింతించి గతంబుకై వగచి నా ♦ యజ్ఞానమున్ జేసి వి
ద్యను మాన్పించితి నాశశిన్ వినుత ధూ ♦ ర్తాశిన్ సుధారాశినా
శిని నానాగమవాసి భాసురకళా ♦ శ్రీసంతతోల్లాసునిన్;
నను నేనే సమయించుకొంటినని సం ♦ తాపంబుచే మూర్ఛిలెన్.

౧

మట్టిలో కల్పినావు నా ♦ మాట యెత్త
బోవు నాచితి పేర్చి యీ ♦ త్రోవవెంట
నేచట బోయెదవోయి యీ ♦ యింధనములు
కాల్చి బూడిదచేసి యీ ♦ గాలి కెగుర
వేసి మరి పొమ్ము నీవెంట ♦ విసరునట్టి
ఆపరాగారుణాహుతి ♦ నైన నీదు
వెంట వచ్చెదనోయి న ♦ న్నొంటిచేసి
విడిచిపోవకు నీదాన ♦ విపినసీమ —

నైరాశ్యము

కురిసి మేఘాలు మెఱపులు ♦ మెఱసి పోయె
ఏళ్లు తెగఁబాఱి బీళ్లుగా ♦ నెండిపోయె
కాని, కన్నీళ్లకాల్వలు ♦ కట్టలేదు
ఆమె తలఁ పను దారి ర ♦ వ్వంతయైన
తరగలే దింక యోజనాం ♦ తరవిశీర్ణ
నిమ్నసోపానపంక్తుల ♦ నిలిచిపోయె
ఊర్ధ్వలోకాల యాన సీ ♦ కున్నదో ప
రాత్పరా పరాగమన మి ♦ థ్యాపదల నిషిద్ధ
జీవనము పొంత నేడ్చెదో ♦ చెప్పవేమి ?
తావళము త్రిప్పు తపసిచం ♦ దమున నీవు
బాష్పముల రాల్చుచున్నావు ♦ వగలు రేలు
క్రాలు మారి యాతనికి, ♦ ప్రియురాలు నీకు
దొరకెద రనెడుమాట ♦ లేదోయి — లేదు
ఎండమావుల నీరును ♦ ఎండ పశుల
పాలుఁ ద్రావఁబోకుము కొఱ ♦ మాలి ఊహా
రథము లేగదు బయళ్లుఁ ♦ బ్రాయికముగఁ
బోయి బోరలఁ బడి లేవఁ ♦ బోవు, కాల
వాహినులనుళ్ల నిరికి వి ♦ హ్వలములైన
ప్రేమపాఠాల నెమరులు ♦ వేసి వేసి
వగచి నిట్టూర్పు విడిచి పో ♦ వలదు; వెలుఁగు
చీఁకటులమధ్య వాపోయి ♦ చేయుదేమి ?
చినుకులటు రాలి పురుగు చా ♦ డ్వనను ప్రాకి
లేళ్లవలెఁ బరువెత్తుచు ♦ రాళ్లవలెను
నిద్రపోయెదవోయి! ♦ యుపద్రవముల

దాఁటి చుక్కల కెగసి నీ ♦ పాట పాడి
లోకమును ద్రిప్పుకొనుము నీ ♦ లోఁ బ్రపంచ
మున్న దనుమాట మఱవ కో ♦ యన్న! యెన్ని
రంగముల దాఁటినావొ ప్ర ♦ సంగవశము
చేత; నైనను తెలిసి నీ ♦ చిత్తమందు
ఆమె మొదలంట తుడిచి వె ♦ న్నాడి పోయి
పూడ్చి యేడ్చిన నీట నీ ♦ పొలఁతిమేను
మొలిచి రేకెత్తు టెఱిఁగి ఆ ♦ పూవు నీది
గాఁ దల ధరింపవోయి నీ ♦ కనుల నద్ది.
ఎడ్ల నడిపించునట్టులే ♦ యెల్ల తిరుగు
పంటపొలములు మనచేతి ♦ నంటలేదు
పరగ ముక్కారుపంటలు ♦ పండువారి
మొగములును పండు ఆశా ప్ర ♦ మోదములను
కాంత! నీకొంగు బంగారు ♦ గాఁగ నన్ను
కట్టుకొమ్మని అడిగిన ♦ కార్య మేమి?
ఆ మహాప్రేమ మనసులో ♦ నలరవలయు
సహజగతులందె గలదు నీ ♦ సంతసంబు
చెడ్డ చేసెడువారలు ♦ చేయుచుండ్రు
వారిహృదయాలలోన లో ♦ పములునుండు.
ఆత్మవత్సర్వభూతాని ♦ యనెడుమాట
మంచికే కాని చెడ్డకు ♦ మలపఁజనదు
ఏనికైనను కడుచింత ♦ నూనరాదు
అట్లు కావలసియె అది ♦ యైన దనుకొ
నుటయె లెస్స జగమ్ముముం ♦ గటను గొప్ప
చిత్రఫలకంబు మానవ ♦ జీవితంబు.

కవికలనములు

చ. కవుల మటంచు లోకమున ♦ గాకులరీతిఁ గళావిలాసముల్
ప్రవిమల సుస్వరాద్యఖిల ♦ రాగము లేరివి కావు కావటం
చవి యివి యల్లి యార్చుచుఁ గ ♦ టా కొఱమాలురె కాని మమ్మునే
యవనివిభుండు సత్కవు ల ♦ టంచుఁ బఠించి సముద్ధరించెడున్.

ఉ. కావ్యములున్ ప్రబంధములు ♦ కల్పితదివ్యచరిత్ర లెన్నొ మం
తవ్యములట్లు మాకల ము ♦ దారత వ్రాసి నిరర్థవృత్తికిన్
భావ్యముగాఁగ దుఃఖమున ♦ నల్లనియశ్రులు రాల్చుచున్న క
ర్తవ్యము దాచె నీప్రకృతి ♦ రాజన మిచ్చెదు రాజు లేమిచేన్.

మ. జలజాతప్రభవాండ మెప్పుడును ని ♦ స్సారంబుగాఁ బోదు చ
క్షులకున్ జ్ఞాననవాంజనంబిడి కనన్ ♦ సుఖ్యాతవంశంబునన్
జలజాక్షుండని పేరుమోసి మనువో ♦ నానొప్పు ధీశాలి భూ
వలయాధీశ్వరుఁ డాంధ్రసత్కవులనున్ ♦ బాలించుచున్ వెల్గినన్.

ఉ. గంటకు నూరుపద్యములె ♦ కావు సహస్రము చెప్పవచ్చు ము
క్కంటిని ద్రిప్పవచ్చు నది ♦ గర్వముగాదు రసంబు వ్యంగ్యమై
వింటను వీడుబాణముల ♦ వేగమునన్ తులఁదూగు పద్యముల్
గంటము మోపి వ్రాయుటకుఁ ♦ గల్గినవాఁడె కవీశ్వరుం డనన్.

ఉ. అట్టి కవీశ్వరుం బిలిచి ♦ యాదర ముంచి కృపాబ్ధినించి చే
పట్టి త్వదీయ వంశ నృప ♦ వర్యుల పూర్వచరిత్ర లున్న వు
న్నట్టుల వ్రాయజేసి దిశ ♦ లందు యశంబును గూర్పరాదె నీ
యట్టి మహాత్ముఁ డీపనికి ♦ నాయతుఁడైనను సాగకుండునే.

ధనము

ఎనుబదినాల్గులక్షల మ ♦ హీ మహితంబగు జీవరాశిలో
ఘనుఁ డనిపించు మానవుని ♦ గౌరవ మంత స్వతంత్రతన్ స్వశ
క్తిని సముదారభావమున ♦ కేంద్రమునై విలసిల్లుచున్నదా
ధనమె ధనంబు తక్కినవి ♦ దంధనముల్ పదవెన్ని జెప్పినన్
మనుజున కెన్ని భాగ్యములు ♦ మంజులవిద్యలు ప్రాజ్యరాజ్యముల్
దనరినఁగాని వ్యర్థము; స్వ ♦ తంత్రతయున్ స్వకులాభిమానమున్
జననియు జన్మభూమియును ♦ స్వర్గముకన్న గరీయమైన వం
చును నెఱఁగున్నవానిదె వి ♦ శుద్ధ మహానుహితంబునైన జీ
వనము; స్వతంత్రవర్తనము ♦ పావనమైన స్వగౌరవంబునౌ
ధనము; ధనంబు దంధనము ♦ ధర్మమె నీకు స్వరాజ్య మన్నిటన్
ధనములు వచ్చు పోవు జల ♦ దంబులకైవడి నాత్మగౌరవం
బును స్వకులాభిమానమును ♦ భూషితమైన స్వతంత్రతాప్తియే
ధనము నిషిద్ధజీవన వి ♦ ధంబున మానవుఁ డెన్నఁడైన నీ
ధనమును గోలుపోవలదు ♦ తద్ధనసాధనమే స్వరాజ్యమున్.

శ్రీ మౌలానా మహమ్మదలీ మహర్షి నిర్యాణము

శా. ఏడీ యాగుణరాసి, భాసురకళా ♦ నేకార్థనిర్ణేత నేఁ
డేడీ భారతదాస్యశృంఖలము నెం ♦ తే త్రెంపనూహించి పో
రాడన్ యూరపు బ్రహ్మరాక్షసికి బ్రా ♦ ణార్థంబులన్ వీడువాఁ
డేడీ పోయెనె యా మహమ్మదలి లే ♦ నేలేఁడు విశ్వావళిన్.

ఉ. భారతదేశదాస్యమును ♦ బాపఁగఁ బ్రాణధనంబు లామహా
క్రూరపిశాచరాజ్యమున ♦ కుఱ్ బలిగానిడి, నేడు స్వర్ణ దీ
నారములన్ బ్రశాంత కరు ♦ ణామయవృష్టిని దింపి, దేశ కే
దారము లెత్తగా మహమ ♦ దాలి కటా! దివికేగె నర్థియై.

శ్రీ పేరి పేరయ్యశాస్త్రి గారు

ఉ. శ్రీకరుడాదిదేవుడు న ♦ శేషజగంబులు నొక్కరీతి న
స్తోకదయారసంబునను ♦ జూచుచుగాచెడు నీశ్వరుండు సు
శ్లోకసుఖాప్తిసంపదల ♦ శోభిలనేయుత పేరివంశ నీ
రాకరచంద్రుడై దిశల ♦ రాజిలు పేరయశాస్త్రి కెప్పుడున్.

చ. అనఘు డఖండపండితు డ ♦ వార్యనుతుండవు పెక్కుశాస్త్రముల్
గొని పఠియించి శిష్యులకు ♦ కోరినవారికి వేట్కమీర చె
ప్పిన మహనీయమూర్తివి ప ♦ విత్ర వచోవిభవానువర్తి వీ
వనయ హసన్ముఖుండవు మ ♦ హాత్మక పేరయశాస్త్రి ధీమణీ.

ఉ. ఈవు పిఠాపురంబునకు ♦ నెప్పుడు వచ్చియు కాలుమోపి యు
న్నావొ యదే ముహూర్తమున ♦ నాలుగుమోములవానిరాణి వీ
ణావరపాణి వాణి కరు ♦ ణామతి వచ్చి వసించె నట్టి వి
ద్యావిదుడీవు నిన్నెఱుగ ♦ రజ్ఞులు పేరయశాస్త్రి సత్తమా.

సీ. చదివించినాడవు ♦ శతసహస్రశ్లోక
గ్రంథార్థములు శిష్య ♦ గణములకును
వినిపించినాడవు ♦ విమల విజ్ఞాన ప్ర
పంచ సంగ్రహ మార్య ♦ వర్యులకును
బోధించినాడవు ♦ పుణ్యలక్షణ లక్షి
తాకారగరిమ మ ♦ హాత్ములకును
సాధించినాడవు ♦ సకల వాఙ్మయసార
రసవదలంకార ♦ రాజములను

తే. నీకు తెలియని విద్యలు ♦ నీకు రాని
కళలు లేవన్నమాట ని ♦ క్కంబె కాని
యొరులెఱుంగరు నీదు వై ♦ ఖరులవరుస
సకలగుణధుర్య పేరయ ♦ శాస్త్రివర్య.

తే. వాసిగ పిఠాపురోన్నత ♦ పాఠశాల
యందు పదునాల్గు శర పరి ♦ యంతమైన
కాలముండియు ఫలమును ♦ గాంచలేక
వెడలితని విని కన్నీళ్లు ♦ విడిచినాము.

తే. పూలనుండియు వాసన ♦ పోయినట్లు
వనమువిడిచియు పక్షులు ♦ జనినరీతి
ఆవుపొదుగుల పాలారి ♦ పోవునట్లు
నీవు పాఠశాలను వీడి ♦ నావు గాదె.

ఉ. ఎందఱు పండితోత్తముల ♦ కింపెసలారగ పీఠికాపురం
బందు బుభుక్ష తీరెను మ ♦ హాత్ములు సాధులు సత్కవీశ్వరుల్
సుందరు లార్యబ్రాహ్మణులు ♦ సొచ్చి సుఖంబులదేలి హాయిగా
నుందురు శాస్త్రివర్య తమ ♦ రుండుట కిం దిరుకయ్యె నెంతయున్.

మ. ధరవిద్వాంసులు పూజ్యు లన్నియెడలన్ ♦ దర్శింప నీవెందు నే
పురమం దుండిన లోటులేదు మఱి మా ♦ పుణ్యంబు నే డింతలో
కొఱవోటన్ నిను వీడుకొంటిమి సుమీ ♦ కోటీరమాణిక్యమున్
విరతిన్ భూపతి వీడుకొన్న పగిదిన్ ♦ పేరయ్యశాస్త్రీశ్వరా!

గీ. మణులనైన సువర్ణ భూ ♦ షణములైన
గని పరీక్షించువారలు ♦ గలరుగాని

మనుజకోటిని కుజన స ♦ జ్జనులపోల్చు
వారు మిక్కిలి తక్కువ ♦ వసుధయందు.

ఉ. ఇచ్చోటుబాసి శిష్యులకు ♦ నెంతయు ఖేదముగూర్చియేగు మీ
రెచ్చట నున్న మమ్ము మఱి ♦ యీపురి, నున్నతపాఠశాలయున్
మెచ్చటదీరగా మరువ ♦ బోరని స్వాగత మిచ్చుచుంటిమో
సచ్చరితాంక శాంతగుణ ♦ సాగర పేరయశాస్త్రి సత్తమా.

కం. మీకడ నైషధకావ్యము
ప్రాకటముగ నభ్యసించి ♦ బడసితి విద్యన్
శ్రీకర పేరయశాస్త్రి సు
ధాకర మా స్వాగతంబు ♦ దగ గైకొనుమా.

లైలా విలాపము

రాళ్ళు రువ్వకుఁ డతఁడు నా ♦ ప్రాణవిభుఁడు
వెఱ్ఱివాఁ డని మీరేమి ♦ వెరువవలదు
పిచ్చివాఁ డని మీరేమి ♦ పిలువవలదు
పేదవాఁ డని మీరేమి ♦ పెట్టవలదు
యాచకుం డని మీరేమి ♦ యాడవలదు
వెలఁది విశ్వంబుగా మార్చి ♦ వెలఁదియందు
విశ్వమునుఁ బెట్టి తనపైపు ♦ వికచ మంద
హాసములు సేయు సౌందర్య ♦ వాసరముల
కలిసి నవ్వెడు నా చెలి ♦ కాఁ డితండు.

ఈశ్వరుఁడు

తే. గీ. అవని సృజియించినట్టి వి ♦ శ్వాత్మకుండు
మానవుల కన్నియెడల తో ♦ డ్పడెడువాఁడు
ఊహలకు నందనట్టి మ ♦ హోన్నతుండు
ఈశ్వరుఁడు మాకు నెప్పుడు ♦ హితము గూర్చు.

తే. గీ. పంచభూతంబు లెవ్వాని ♦ వాసగృహము
పరగ నక్షత్రలోక మె ♦ వ్వాని పథము
భానుచంద్రు లెవ్వనియాజ్ఞ ♦ బాయకుంద్రు
అతని నీశ్వరు సేవింతు ♦ ననవరతము.

తే. గీ. రాత్రియందున నెలవెల్లు ♦ గ్రాలజేసి
పగటి యందున భానుని ♦ పంపి యెల్ల
జంతు జాలంబులను గాచు ♦ సర్వమయుఁడు
నీశ్వరుఁడు మాకు దోడ్పడు ♦ విశ్వమందు.

తే. గీ. ఆకు పచ్చని కొమ్మకు ♦ నందమైన
నెఱ్ఱని సుమంబు కల్పించు ♦ నెమ్మొకాఁడు
శుక్తిగర్భాన ముత్యాలు ♦ జొనుపు నట్టి
ఈశ్వరుండిచ్చు మాకు న ♦ భీష్టసిద్ధి.

పంచములు

సీ. ఆర్యులార్యావర్త ♦ మందు పాదము మోపి
క్రూరదస్యుల కల్పు ♦ కొనఁగలేదె
బౌద్ధులు ధరనెల్ల ♦ వ్యాపించి మతదీక్ష
పాశ్చాత్యులకునిచ్చి ♦ పరగలేదె
రామానుజుఁడు ప్రేమ ♦ రాలఁగ గడజాతి
శ్వపచులకు మత మొ ♦ సంగలేదె
పన్నాత్మోద్ధారుఁడౌ ♦ శంకరగురుఁడు చం
డాలి భోజనమును ♦ గ్రోలలేదె

తే. ఎందరో మహనీయు లీ ♦ చందమునను
జాతి నవ్వలఁద్రోసి స ♦ న్నీతిదలఁచి
విశ్వ మేకాత్మకంబని ♦ వెలసినారు
ఇంక మనమేల పంచము ♦ నేలరాదు?

ఉ. పంచములంచు వారి వెలి ♦ వేయఁగ నేమి కతంబు వారు ప్రా
పంచిక మర్త్యజాతులకు ♦ బాహ్యులె! తెహ్యులె! వారినెల్ల సృ
ష్టించిన దైవ మింకొకఁడె ♦ చెల్లరె! మానవకోటి నిట్లు గ
ర్హించుటకన్న పాపమిక ♦ నెయ్యది యుండు మనస్సెసాక్షి మీ
రించుక వంచి శీర్షమును ♦ హృన్ముకురంబున జూడగల్గినన్.

ఆంధ్రదేశపు మహమ్మదీయుల స్థితి

ఉ. భారతవర్షమా! ధరణి ♦ భారతవీరులఁ గన్న తల్లి వి
స్ఫారనదీనదార్భట వి ♦ భాసిని వింధ్య హిమాలయ ప్రభా
ధారిణి సర్వభాగ్యచయ ♦ దాయిని మాకొక కల్పవృక్షమై
కోరినవిచ్చి నీవపుడె ♦ కొంటివి యిచ్చిన సొత్తులన్నియున్.

శా. ఈరాన్ దేశ నివాసులో యవనులో ♦ యేరీతి నీకఁ జేరిరో
వారిన్ నీ గృహమందు విందిడి వసిం ♦ పన్ జేసి స్వాతంత్ర్యముల్
దారంబోసి మయూర పీఠముల లీ ♦ లం జేర్చి సౌభాగ్య స
ర్వారంభంబు లొసంగినా వపుడు మా ♦ కత్యంతమో యిండియా!

మ. పరిపూర్ణంబగు విద్యయుం గలిగి భూ ♦ భాగంబు బాలించి యీ
ధరణిన్ గోటలుపేటలాదిగల సౌం ♦ దర్యంబు నెక్కొల్పి బం
ధుర సత్కీర్తి గడించి పూర్వులు మహో ♦ ద్యోగంబులం జేసి పో
యిరి యానాటి వసంతకాలమిక మా ♦ కేనాఁడు రాఁజాలునే!

మ. అధికారంబదియస్తమించెఁ, గల భా ♦ గ్యంబెల్ల సున్నాయె, నీ
పృథివీరాజ్యము పూజ్యమాయె, జదువున్ ♦ వీక్షింపఁగాలేదు హా
విధి చెయ్దంబులు మానృపాలకుల యే ♦ వీథిన్ గరీంద్రాళిపై
నధిరోహించెనొ యందెకాల్నడక బో ♦ వయ్యెన్ గదా దీనతన్.

చ. పుడమియు రాజ్యమున్ విజయ ♦ భూతియశంబు లొసంగ వేడ్కతో
గడుపునబెట్టి పెంచితివి ♦ కాని మమున్ దుదకిట్లువీడి యీ
యిడుమల బెట్టెదంచెరుగ ♦ మింతయు హైందవమాత ధాత్రి నీ
తడవు దలంపగా సవతి ♦ తల్లివి మాకిక ముందు నాళ్ళకున్.

శా. ఘోషారత్నము లందఱిం బఱెను మా ♦ ఘోషల్ ధనాకృష్టికై
గోషావీడి ప్రయత్నముల్ సలుప సం ♦ కోచింత్రు మాయంబొగిన్
భూషింపందగు విద్యలేదరిగి యే ♦ భూపాలునే గొల్వ యీ
వేషంబుల్ మఱి పాగనేరవిటుపై ♦ భిక్షార్థమేగన్ దగున్.

కం. హుక్కా పీల్చుచు నింటను
మక్కావార్తలను వినుచు ♦ మగువల వలలోఁ
జిక్కి మదోన్మత్తతతో
లెక్కింపమి భాగ్యలక్ష్మి ♦ లీలన్ బోయెన్.

గీ. హిందూమాతృక సీతప్పా ♦ కింతలేదు
శాత ఖడ్గంబు రణభేరి ♦ కేతువవని
రాజ్య మధికార భాగ్య గౌ ♦ రవము ప్రజల
యోగ్యతా యోగ్యతలఁబట్టి ♦ యొసఁగెదీవు.

శా. ఏవాక్కుల్ పటును మిన్నులం బొగడగా ♦ యే లేఖినుల్ వ్రాసెనో
యా వాక్కుల్ నిరసింప నిప్పుడకటా ♦ యాలేఖినుల్ వ్రాయుము
న్నే వారిచ్చిన మాన్యముల్ తిని ముదం ♦ బేపార జీవింతుమో
ఆ వారిన్ ఖలు లందురేలయని మీ ♦ రాలోచనల్ మానుడీ.

మ. చతురంభోధి పరీతభూతలము మీ ♦ సర్వాధిపత్యంబు లు
న్నతరీతుల్ రిపులాజి గైకొనిన నా ♦ నాదేశరాజన్య పూ
జితమై యేరిపు చేతులంబడక సత్ ♦ క్షేమంబులంగూర్చు సం
స్తుతమా విద్యను గోలుపోయి రిది మీ ♦ దోషంబు గాకుండునే!

సీ. ఉద్యోగముల జేయ ♦ నూహించి ప్రజలలో
మర్యాద గడియించి ♦ మనగ లేరు
ఆస్థానముల కేగి ♦ తమమల విద్యాప్రౌఢి
ప్రకటించి కానుకల్ ♦ పడయలేరు

అంగడులకుఁ బోయి ♦ యడ్డిగ కూలికి
బరువు మోయుటకైన ♦ పనికిరారు
కానలలోఁ బోయి ♦ కష్టంబులకు నోర్చి
కడుపుల కట్టితో ♦ గాయలేరు

గీ. చదువ కీరీతి చెడినారు ♦ చదువుకున్న
పలువిధంబులఁ గడియించి ♦ బ్రతుకగలరు
కాన యికనైన మీరు సం ♦ తానములకు
తెరవు జూపుడు జీవించు ♦ కొఱకు మీరు.

శా. ఏదీపంబులు మేరు భూధరముదా ♦ కీ జాలెనో వెల్గు నే
డా దీపంబులె యారిపోయినవి క♦ ట్టా కొన్నియున్నన్ నిరా
మోదంబొప్పగ మాయజూచెడి నదే ♦ పూరించి తైలంబు లే
దే దానిన్ మఱిదాపనేల యవె మా ♦ యిస్లాం సభాదీపముల్.

కం. ఏపుర వీధులలో మా
భూపతు లరుదెంచు ధ్వనులు ♦ పూరించిరో నేఁ
డా పుర వీధులలో బి
క్షా పాత్రములెత్తు ధ్వనులె ♦ గానగనయ్యెన్.

గీ. దీనజనులార! మాహమ్మ ♦ దీయులార
ధరణి మీ వినాశము సో ♦ మరితనంబు
విద్యలేమియె సుందు న ♦ ద్విద్యయున్న
రాజ్య మున్నట్లు మీ రల ♦ రారఁ గలరు.

గీ. ఇప్పుడైనను మనము న ♦ మిద్ధవిద్య
చదువు కొన్ననుఁ బూర్వ తే ♦ జస్స్వరూప
గౌరవము వచ్చుఁ; గులమెల్ల ♦ గడనకెక్కు
లేనిచోఁ నధోగతి రాక ♦ మానదింక.

బాగ్దాదు మధువీథి

(కాపాలికుని దృశ్యము)

ఆచికొంటిని వలపు ముత్యాలసరులఁ
కొల్లగొట్టితి ప్రేమ నిగూఢసీమ
దోఁచుకొంటిని విరహాకాణాచిఁ జూచి
సంగ్రహించితి రాగరసంబు డంబు
పొలుగూడితి ప్రణయరత్నాల గనుల
నింక నస్తేయమేది నాకేటి సిగ్గు
ఇంక ప్రతభీతి యేది నాకేటి యెగ్గు ?

మేఘములఁ దొంగిచూచెడు మెఱుపుపసిఁడి
కుసుమసతు లిచ్చు పుప్పొడి కుంకుమంబు
కులుకు బేడిసమీల క్రొందళుకు వెండి
శర్వరీకన్య తలమీఁది చంద్రవంక
నచ్చెలీ! నీవని యెఱింగి నిలిచి నిలిచి
దోఁచుకొనిపోయి దాఁచుకోఁ జూచినాఁడ
ఇంక నస్తేయమేది నాకేటి సిగ్గు
ఇంక ప్రతభీతి యేది నాకేటి యెగ్గు?

ప్రకృతి జవరాలి కేదార రాగరసము
రిక్కగములంటి రాచు గోరంట కెంపు
కలువ వగకాని తేటవెన్నెలల సుధలు
అబ్జసన్నిభ విహ్వలైణాంబకములు

నెచ్చెలీ! నీవని మొఱింగి నెమకి నెమకి
దోఁచుకొనిపోయి దాఁచుకోఁ జూచినాను
ఇంక ప్రతిభీతియేది నాకేటి సిగ్గు
ఇంక నస్తేయమేది నాకేటి యెగ్గు!

ఆహా! నాట్యాంగనలు నృత్యము సేయుచు, పాటలు పాడుచున్నారు. ఆహా! ధన్యము. ధన్యము. నే నిప్పుడొక నటుఁడను.

చేసితి జన్నముల్ దపముఁ జేసితి జీవరహస్య మేమిటో
యీసరి కక్కటా! తెలియ దింతయు వ్యర్థము బ్రహ్మవిద్య సం
న్యాసమొసంగు ఘోర విషనాగము గావున వీడినాఁడ నా
యాసవమున్ మృగాక్షియధరాసవమున్ ననుఁ దేర్చు నెంతయున్.

(శ్రుతి నభినయించి) ఆఁగు మాఁగుము శైలూషాధమా! దోషీ! దోషదూషితపరాయణా! జగము మిథ్యగాదు మనము మిథ్య మనభావములు మిథ్య. అతీంద్రియములైన స్వర్గనరకంబులు మిథ్య పాపపుణ్యములు మిథ్య. ఓమతాంతర దురంత దుర్వాదీ! నీ వ్యాసము లింకఁగట్టి పెట్టుము. ఇదిగో నీ నోటికి తాళము వేయుచున్నాను. చూడు మింక నీ వాకల్పాంతముదాఁక లేవఁజాలవు.

మధువె యమృతంబు శైలూషి మంజువదన
లెల్ల దేవకన్యలు గానమే రసంబు
తంత్రినాదమె తేజంబు తనమనోజ్ఞ
వనితగలచోటె కైలాసపట్టణంబు.
వసుధ కిదె ప్రేమ నేర్పెడు పాఠశాల
కవుల కాణాచి గాయక కల్పతరువు
సోమరస మమ్ము నంతలో భామలుండు
కోన బ్రహ్మచారుల కొల్వుకూట మిదియు.

ఇందులో నేనిప్పు డోకఁడను. ఆహా! ఏమి నాయదృష్టము!

ముంగురు లుంగరాలు నెలఁబోలు మొగంబును చేరఁడేసి క
న్నుంగవ బారెఁడేసి సుమనోజ్జకచంబులు పైటచాటునన్
తొంగిలిచూచు చన్గవలు తొట్రిలు గాజుల నిక్వణంబుతో
నంగజ రాజ్యలక్ష్మివలె యంగన వచ్చెను కౌఁగిలింపఁగన్.

(మెఱుపుమెఱసిన ట్లొకసుందరి ముందఱకు వచ్చి ప్రసన్న యగును)

ఆనళినీదళాయతములైన కనుంగవ మేనితావి యా
జాను విలంబికేశములు చారుపయోధరముల్ మనోహరం
బైన తనూవిలాసము బయల్పడ గాజులు గజ్జెలందెలున్
వీణియఁబోలె మ్రోయ నలివేణి యిదే చనుదెంచె ముద్దిడన్.

నిగనిగలాడు నీతనువు నీకనుదమ్ములు నీపయోధరమున్
సొగసగు నీదుతీవి కడు సొంపులునింపు పయోరుహంబులున్
నగు మొగమున్ విలాసము ఘనాఘన సన్నిభ కుంతలంబులున్
మగువల మేలిబంతివని మాటికిఁ జెప్పక చెప్పు నెచ్చెలీ!

గాలములట్లు గ్రాలి తమకంబున నందరి మానసంబులన్
గాలిచి కారుచీఁకటుల కైవడి నీకురు లొప్పుచున్న వో
బాలకురంగలోచన! భవత్పరిఫుల్లముఖాబ్జ మందఱిన్
దేలిచి నవ్వువెన్నెలలఁ దీర్చుచు నున్నదొ చెప్పు మంగనా!

కారు మొయిళ్ళుల చిమ్మచీఁకటులఁ బోలు
నీదు కురు లంధకారంబు నింపుచుండ
నీ మనోహరవదనంబు నిండు చంద్ర
బింబమును బోలె వెలిఁగించు విశ్వమెల్ల.

(మోకాళ్లపైఁ గూర్చుండి)

ప్రియుని యసువులు నీ వనవీథి వీచు
వాయువులఁ బోలుటకునైనఁ బనికిరావె
ప్రియుని ప్రేమాగ్ని నీ యింట వెలుఁగు దీప
పంక్తులకుఁ బోలుటకునైనఁ బనికిరాదె.

నివసింతునా నట నీ్న రేజనయన వ
క్రాలకమ్ముల నీడఁ గాంచి కాంచి
వగతునా వగలాఁడి బాలమృగీ దృగం
చల విలాసంబులఁ దలఁచి తలఁచి
నిల్పుదునా ప్రాణి నెలఁతె నెమ్మోము సుం
దరహాసచంద్రిక లరసి యరసి
వీక్షింతునా ప్రేమవెలఁది వాగమృత వా
హినులందు రసమునై యేఁగి యేఁగి

పాట పాడెదనా నాతి ప్రణయగీతి
తో సుధాధారలను దొప్పఁ దోఁగి తోఁగి
మోహవార్ధిని వేసారి మునిఁగి మునిఁగి
కరగిపోయెద నా నాతికొఱకు నేఁడు.

చుట్టలుగఁజుట్టి యురులట్లు సోలుచున్న
ముంగురుల నాదు హృదయ విహంగ మట్టె
చిక్కువడి వియోగాబ్ధివీచికలఁ దోఁగి
యశ్రువుల రాల్చుచున్న ద న్నరయ వేమి!

కురు లురులలీల నను జుట్టుకొనియె నేను
వెఱ్ఱినై పోయితిని మోహవీచికలను

దొప్పఁదొఁగియు నాదుచేదోయి కతివ
నీవె సంకెళ్లు వేయు మింకేమి వలదు.

ప్రణయినీ! నీప్రేమవార్ధి వీచికలందు
    సొక్కి సోలుచునున్నఁ జూడ వేమి
ప్రేయసీ! నీరాగవీథిలోఁ దేగి రక్త
    సిక్తమై యుండ వీక్షింప వేమి
నెచ్చెలీ! నీ మోహనివహ దావాగ్ని ద
    హించి వేసినను చింతించ వేమి
మానినీ! నీవచో మాధుర్యవాహిని
    కనువు లర్పించిన నరయ వేమి

సంతసము నమ్మి దుఃఖమ్ము సంతలోనఁ
గొంటి వెతఁగంటి వేడికకంటి! నిన్ను
నల్లమను నింటిలో దాఁచుకొంటి దాని
తెఱచి కనుఁగొమ్ము నీదు సుందరపటమ్ము.

వెడదలై స్వచ్ఛమైన నీ బెళుకు కనులు
కులుకుజవ్వన మొయ్యార మొలుకు సుధలఁ
జిలుకు పలుకులు రత్నాలు, తళుకు లీను
చిన్ని పొన్నారి నన్నేల జేరినావు?

విఱుపుచూపులు నగుమోము కురులవిరులు
నడుముసన్నంబు కుచభార మడుగరాని
హొయలు కంకణక్వాణములు నొలయునట్టి
సానదీర్చిన జంత్రపాంచాలి కీవు.

సొగసుకన్నులు జిగిబిగువైన యురము
మొగలిపువ్వు వన్నె తెగడు మేను
భోగవిలసనంబు రాగాను రాగంబుఁ
బోలు నీవు వలపుమూట గావె.

ముంగురులసౌరు చారుకురంగలోల
లోచనంబులఁ బాఱున లోక మధుర
రాగములతీరు మరుని సారంగధరుని
మీఁటి సొంపారు చిన్ని సౌన్నారి నీకు,

తేనెల తేటలై వలుకు తియ్యని ముద్దులమూటగట్టు చం
ద్రానన! చారు భీత హరిణాయతలోచన! పద్మగంధి! నీ
పీనపయోధరాలపయి వేసిన పైఁట సడల్చియున్న నీ
జాణతనంబు నే మఱవఁజాల యుగంబులు నేండ్లు పోయినన్.

వలపులవలంతి మరుని ప్రాంజలులబంతి
ఇంతి రత్నాలదొంతి చేమంతి కుసుమ
కాంతులీను సతాంత శృంగారమైన
మేను దోలుఁ కాడ మేఘాలలోన మెఱపు
మెఱసినట్టుల ముత్యాలు కురిసినటుల
స్వర్గ తేజంబు భువి దిగి వచ్చినటుల
భరతరాజ్య మహాలక్ష్మి వచ్చినటుల
వచ్చి మాటాడవేమి నాపాప మబల!

(ఆమె పువ్వులు గురియును)

కా:- ధన్యోఽస్మి.

చెలి :-

శశివి నీవైన నే నొక నిశిని గానొ
వాక్య మీ వైన నే నొక పలుకు గానొ
శరధి నీవైన నేను నిర్ఝరిని గానొ
భవుఁడ వీవైన నేను పార్వతిని గానొ!

కా :- ఎట్లు ?

చెలి :- మఱచితివి. నేను నీ ప్రియురాలను. బానిసవర్తకునిచే నవ హృతనై యీ పురి విక్రయింపబడుచుంటిని. అని (కన్నీళ్ళు నించును)

కా :- హా! హా తోఽస్మి (అని కౌఁగిలించుకొనును.)

౧

గౌరవము కోరి ఈ రీతి ♦ దారిలేని
పేదజీవితమును చాల ♦ ఖేదముపడి
ఈడ్వఁగావలసెను యిట్టు ♦ లెన్నినాళ్ళు
బాధపెట్టుదువో సామి ♦ పలుక వేమి.
గడన సేయఁగ నాకేమి ♦ తెలిసిరాదు
విద్యయా లేదు బలము తె ♦ ల్వియును లేదు
సామి నీవె ఆధార మీ ♦ బ్రతుకునకు యు
థార్థముగు సాధనమ్ముగాఁ ♦ దలపవయ్య.

౨

పాపము చేసెడు వారికె
లోపము రానున్న దన్న ♦ లోకోక్తికి ఏ
పాపము చేసిన చెల్లదు
తాపత్రయములఁ సమున్న ♦ తంబులె చెపుమా!

నిశాసందేశము

కం. శ్రీ మొహియద్దీన్ బాద్షా
నామమహాఋషి నుతింప నర్థింపఁ దరం
బే మాబోంట్లకు నది వి
ద్యామార్గము తత్త్వపథమునం దగపడఁగన్. 1

ఉ. రేలన్ గొన్ని ప్రియార్థభావముల నర్థింపన్ సమర్థంబులై
రోలన్ రోకలఁ బాడునా తలఁపులో రూపించు ప్రేమైక గా
నాలాపంబులు స్వర్ధునీ దివిజ స్వర్గానందమున్ దీసిపో
దా లావణ్యము దాస్యజీవనమునం దర్థంబుగా దింతయున్. 2

మ. స్ఫురదద్రాగరసంబు సంధ్యల నుషఃప్రోసుత్సలన్ దాఁగి త
చ్చరితార్థ ప్రతిపాదకంబగు నభఃస్వర్గీయగానంబులో
నెఱసైపోయిన ప్రేమపాత్ర మెవరేనిన్ బాడి నిద్రాణమై
యిరులన్ గాటుకపట్టియున్న మతి నెంతే లేపగా వత్తురే. 3

ఆ. లేప వచ్చినాము లెందు నిద్రించెదు
వారలెల్ల తెల్లవారె నదిగొ
వేఁగుచుక్కనిశల వెన్నాఁడు నీకళా
కౌశలంబు చూడఁగలరె పగలు. 4

ఉ. చిత్రము లేఖనాకలనచే ప్రహసించెదు చూడు నీ జగ
త్సూత్రము చిత్రపున్హృదయ సూత్రములో లవమైన లేదు త
ద్గాత్రము కౌశికీలసిత కాంచనమున్ బురుడించు నీకళా
మాతృక కాలవాహినుల మాన్చు జయధ్వజ మెత్తు చూచితే. 5

ఉ. అంకటిచేతఁ గొట్టుకొను వ్యక్తిసుధాకలశానద్రావి యే
దో కథ చెప్పునట్లు తనధోరణి పెద్దయెలుంగులాల గీ
తాకలనంబు చేయునది తత్త్వమొ ధైర్యసుకమైన తృప్తియో
మా కెఱిఁగింపడేమి వఱి మాటలు కోటలుదాటి చాటుచున్. 6

ఉ. ఈ నిశలందు బండవలె నెన్నిదినా లిటు నిద్రపోదు వా
జాను విలంబకేశములు జారి నిమీలిత లోచనంబులం
దాని మలీమసంబగు నజాండము చీఁకటి క్రమ్మివేసి నీ
స్థానము మార్చివేసె ననుసంగతి సుంత యెఱుంగ వయ్యయో! 7

శా. నేనే కోకిలమైన మావిచివురుల్ నిండార భక్షించి మీ
జ్ఞానంబంతయు పంచమస్వరము శృంగారంబులోఁ బెట్టి నే
గానంబున్ లొనరించి యావనము లోకంబంచుఁ జూపించి మి
మ్మానందాబ్ధినిఁ దేల్చియుందునుగదా యానాటి కానాటికిన్. 8

ఉ. పాడిన దొక్కపాటె యది పాడకముందె విపంచికాశ్రుతిన్
బాడి రహస్యముల్ తెలియవచ్చె నిసీ యని పాఱవేసి మై
నాఁడి సమూర్ధ్వ గాత్రకలనంబున నింగి కదల్పఁజూచు నీ
పోఁడిమి వల్లకాటి బుడబుక్కలవానిగ నుండఁబోలునే. 9

చ. హృదయము వ్రక్కలై రుధిర మేరుగఁబాఱుచు చెప్పుచున్న యా
పదమున నగ్నియున్న దది పాడకు మో కథకుండ నీకు మ్రొ
క్కెద మిదె మా నమస్సుల నొకింతనిజంబును చెప్పి యా ప్రియా
సదనము దారిచూపు మదె చాలును శాంతికి మోరలెత్తఁగన్. 10

ఉ. ప్రేమపిపాస యా విపినవీధుల విహ్వలఁజేసి తెచ్చె నా
నా మహితాగమంబుల గనంబడు వైదికరూపపంక్తియే
సోమరసంబొ త్రావి తమ చూడ్కులు కేంద్రముజేసి చూచు నా
భూమి తపస్సమాధులకుఁ బోలినదే యని చెప్ప చూచితే. 11

సీ. గేదంగి రేకులలో దాఁగినట్టి సో
యగము సౌరభముల నవిసిపోయె
పారాణిపెట్టిన పాదఁబులో చక్ర
రేఖలు నేల ముద్రింపఁబడియె
రంగవల్లికల కురంగాంకుఁ డలరి నె
త్తిని నేలఁబెట్టి వర్తింపఁదొడఁగె
కస్తూరికాతిలకంబు కలంకారి
చీరల సొబగులోఁ జేరిపోయె

గీ. ప్రకృతివ్యక్తిత్వమందు రూపములు వేరు
వేరులై రసోపాసనా వీక్షణముల
లేచి యాతిథ్య మిచ్చు నీ జీవితమున
మెట్టవేదాంతు లెఱుఁగ రీ గుట్టొకింత. 12

సీ. జ్ఞానమార్గముబట్టి గగనాల కెగసి నీ
స్వీయస్వర్గంబు వీక్షింపలేవ
బ్రహ్మవిద్య నెఱింగి బయలును భేదించి
చీఁకట్ల తెరవులు చెప్పలేవ
స్వస్వరూపముపెట్టి పాతాళవీధుల
హేమభాండారంబు లెత్తలేవ
చిచ్ఛక్తి నంధించి చేలునాగట దున్ని
మంచిముత్యాలు పండించలేవ

గీ. స్వరము గుర్తించి రేల నీపాట పాడి
చూపి ప్రమోన్నద్ధజీవుల లేపలేవ
నీవు నీవైనచోటులో నిలిచి నిఖిల
మేలుఁదగు స్వారాజ్యంబు తేనెంచలేవ. 13

గీ. భ్రాంతివదలిన తత్త్వ మెవ్వనికిఁ దెలియు
తత్త్వమన్న తానేకదా తనకుఁ దాని
తెలియుటేమిటి యున్నదే తాను తనకు
మార్పు లేదని చూచుటే బ్రహ్మవిద్య. 14

ఉ. మాకు జగత్త్రయైకమగు మర్మములన్ని యెఱుంగవచ్చు మా
రాక విశాల విశ్వపరిరంభ రమామహితాత్మకక్రియా
శ్రీకర సత్కళాకలనచే విహరించెడు మోదమందు మా
నాకము మా నివాళినిగొనం దలపోసినదంచు నొప్పెదుర్. 15

ఉ. మే మల పుణ్యపాపముల మేలును కీళ్ళు గ్రహించినాము మా
నీమములందు మానసికనిగ్రహముల్ వెలిబుచ్చినార మీ
సోమరసంబునందుగల సోయగ మీ ప్రజ యేమెఱుంగు స్వ
ర్ధామము దాఁగియున్నదను తప్పులు చెప్పుట తప్ప మూర్ఖులై. 16

ఉ. మే మొక గవ్వకైన నుపమింపనిరీతిని దోఁచుచుంటి మీ
భూమి ప్రజాప్రపంచమును బోలక ప్రేమరసంబునందు మా
సోమముపోల్చి యీప్రకృతి సోయగమందు విభూతమైన వి
ద్యామహిమంబు మా కరములం దిడుకొంట నెఱుంగ రెవ్వరున్. 17

సీ. ఈయేటిపాటల్లో నాయూసుగీతాలు
పాడుకొంటాను రేఁబగలుకలిసి
ఈమిట్టమామిళ్ళలో మీఁది పలవెక్కి
యూఁగుచుంటాను నా రాగమునకు
ఈకాలినడకతో నాకాశమెక్కి నే
కలిసికొంటాను నాకములకెగసి
ఈపల్లెకొంపల్లో కాపాలికనుబోలి
చూచుకుంటాను నా చోటుసాగను

గీ. ఎచటబుట్టినానో యెచటకువస్తినో
ఎచటకేగుటగునో యేమిగతియొ
పుట్టుచావులేని పురిచేరుకుంటాను
నవ్వునవ్వి మనసు దువ్వుకొందు. 18

గీ. ఏమిచెప్పిన నిజమునం దేమిలేదు
చెప్పునవి కల్పనాకథ లెప్పటికవి
సాక్ష్యమియ్యవు తనమనస్సాక్ష్యమందు
లగ్నమై నిన్ను నీవు దలంచుకొనుము. 19

మ. నదివై పాఱుచు పక్షివై యెగురుచున్ నాకంబుమిన్నేటిలో
నోదవన్ రోదసి ప్రేమగానముల నెంతో గూర్చి యానంద సం
పద పాడన్ మధుపానమత్తమతిక్రేవ న్నీయభివ్యక్తి యా
యుదయాస్తాచలమున్ గదల్చెదు స్వభావోన్మేష మర్థింపఁగన్. 20

సీ. ఈయేటి పడవలో నీ గట్టుదారిలో
నేయూరు నేపల్లె కేగువారొ
తేలిపోయేదొకరు కాలనడిచేదోరు
కలుసుకోవాలంటె కానిమాట
మాటలాడాలంటె చోటుసాగాలంటె
ఊసులాడక తత్త్వ ముండవలదె
మనసులోప్రేమలు మనసులోనేయుండి
అగ్నిమైమండి చల్లారిపోవె

గీ. చీఁకటులదాఁటి వెన్నెల చేరులోన
నెవరు నేమూలచేరునో యెవరికెరుక
ఊహ యొకచోట ఆ నిజ మొక్కచోట
నుండిపోవును మోక్షంబు నోదవబోదు. 21

చ. అరవిరి మొగ్గలోఁ గలుగునట్టి సుధామధురంపు ప్రేమమై
తరువుల నెక్కి పాడు నల తాత్త్విక గీతములందు సొక్కి బం
భర మదె వచ్చె నీ జడత బాసిన నాఁడుగదా! రసాత్మక
స్ఫురణ నిజానురాగమతి పుష్పాడియై వెలిఁజిమ్ము తెమ్మెరల్. 22

సీ. శైవులు నన్ను వైష్ణవుఁడంద్రు వైష్ణవుల్
శైవుఁడందురు నేను శైవుఁడనొకొ
వైష్ణవుఁడనొ నాకె బాగుగాఁ దెలియదు
శైవవైష్ణవభేద సంగ్రహంబు
శైవమేమిటికి వైష్ణవమేమిటికి పెద్ద
మచ్చలు పడ్డ జీవనము పొంత
చీఁకటి పోదు చేసేది తోఁచదు మత
భేదాల కాలంబు వెడలిపోయె

తే. నేమనుష్యుండ నైతిక మేను విడువ
నాకు నిందేమి స్తుతియేమి లోకమును త
రించు టే నామంతంబు గుర్తించువరకు
శూన్యదృక్కుల భేదాలు చూడఁబడును. 23

సీ. అల విరోచనుఁడు శూన్యము నెప్డు వాదించె
దాని నెప్డు ద్రుంచె ప్రాణవాది
ప్రాణవాదుల నెప్డు పడఁద్రోసె నల మనో
వాదులు వారి సంవాదమందు
విజ్ఞానవాదులా విధిని బౌద్ధులు వారి
నోడించినారు పేరోలగముల
అణువాదులనఁగ మధ్యమవాదులనుబట్టి
తర్కించినారు విద్యాప్రసక్తి

గీ. న్యాయవైశేషికాది నానాప్రకార
మతమతాంతర దివ్యధర్మప్రచార
మెప్పు డెవ్వార లేరీతి నెసక మెసఁగ
చేసిరో వారిచరితలు చెప్పలేము. 24

ఉ. గౌరవమాఱఁగా విషయగాథల వైదుష్యులందు కొంగుబం
గారముగా నటించి గుణకర్మలడించి నిషిద్ధజీవనా
కారముదాల్చి క్రమ్మర నొకానొక ప్రేమతరంగ విప్లవో
ద్వారిధియందు బోర్లపడి వాగెడు భక్తుఁడితండు నెచ్చెలీ. 25

గీ. చేతులెత్తి నీవేమి వీక్షించినావు
చెలి త్వదీయాత్మ హరిని వీక్షించినాఁడ
ప్రేమపాఠాలు చదివి చెప్పినది రాధ
ఆరహస్యంబు విప్పి నీహాసమదిగో. 26

గీ. గుళ్ళదేవుళ్లు రాళ్లుగాఁ గొల్తువీవు
నేను నీలోన దేవు నీక్షించుచుంటి
నీవు దేవళమును మ్రొక్క నేగుచుంటి
వదిగొ దేవుఁడె నిను మ్రొక్క నరుఁగుచుండె. 27

గీ. పువ్వుపువ్వును భ్రమరంబు పోయి మధువు
బిచ్చమెత్తును నది కులవృత్తిగాఁగ
నీదువేదాంత మీరీతి నెగడుచుండ
చెప్పెదేమిటి విని చేయు చేతయేమి! 28

సీ. ఎన్నాళ్ళు వేఁడినా యేపూజఁ జేసినా
ఎవరువిన్నారు నింకెవరుగలరు
ఏమేమిపాడినా యేమి సాధించినా
మొరిగేదియొకటి చూచేదియొకటి

ఏమాటచెప్పినా యేదారిచూపినా
వెళ్లేదిలేదు మావల్లకాదు
ఏజ్యోతియెదురైన నేరాతి మ్రొక్కినా
ఫలితేదిలేదు ఆపథమెకాదు

గీ. చేసినది చేసి చేడ్పడి చెప్పుకొనుట
కైన కొంతమాలి నిర్జీవమైన తెరవు
బట్టి యేమీటకేగునో బలుకరాదు
రాదురాదని యూరకుండరాదు కాద. 29

సీ. కథకూడా యీలాటి కవితచెప్పావంటె
మనసులోమచ్చలు మాయగలవె
కథకూడాయీతీరు పథముపెట్టావంటె
ప్రియులపాట్లింక తప్పించదరమె
కథకూడాయీరీతి గాథలల్లావంటె
రక్తపాతాలు వారధులుగావె
కథకూడా యీభాతి కష్టాలుకూర్చితే
ప్రియులసమాధులు పెట్టగలమె

గీ. ఒట్టుపెట్టిన గతి నోరుకట్టి నీక
విత్వరసవాహినులు మనోవీథులందు
ప్రేమప్రళయాలమధ్య పాలించవయ్య
అర్ఘ్యములు కూర్తురెరంగి నీతువని మొఱఁగి. 30

శా. చైతన్యంబు లచేతనంబులు నవస్థాభేదముల్ స్థావర
వ్రాతంబుల్ శ్వసనాహతిన్ గదలుచున్ భాషించు మాన్పడ్డ
విద్యాతత్త్వంబులు నుద్ధరించునెడ వాచాగోచరంబున్ పృథ
గ్ధాతుత్వార్థము లుగ్గడించెడు మహా స్థాణుత్వ మర్థించుచున్. 31

ఉ. చంచులగింజ లేరికొని చాతకి జీవితమందు నేడ్చు ప్రా
పంచికవాంఛ యీపులుగువంటిదె లోకము భౌతికంబులో
కొంచెము మార్పులున్న నవి కోవిదు లెంచరు యిట్లు వీని న
ర్థించి కృతార్థులౌదురన నెంతప్రమాదము చెప్పుమీ నిశా. 32

శా. గోరింటన్ రుధిరావశేషహృదయాకోశంబు మేఘాల గ
ర్జారావంబులఁ దోఁగి వారిధితరంగార్భాటముల్ దాఁగి దు
ర్వారంబైన నిగూఢప్రేమకలనారాగంబు గర్భంబులో
నీరై నిల్చినలీరు పాఠములుగా నేర్పున్ మహాత్యాగియై. 33

ఉ. ఈవును నే నెఱుంగము గతించినసంగతి శూన్యభాండ మే
వేవో వచించు మీటునటకుండు నెఱుంగఁడు బోర్లవడ్డ నా
జీవితమెత్తుకోఁదలఁచి సీధువుకై కయిచాపుచున్న దా
భావము ముక్తకంఠమునఁ బాడుచునున్నది యౌగికంబుగన్. 34

ఉ. ఊహాసతంబు మేలునకు నువ్విళులూరునుగాని ప్రాప్తమా
కూహాకమందు తోడ్పడదు గృధ్రము మాంసము పీకిపీకి యా
రావాఘువు వక్రమైనపడి రాలునరుండు నివాతదీపమ
ట్లైహికదగ్ధజీవితమునందు పదంపడి నెగ్గనేర్చునే. 35

ఉ. ఏమినిరీక్షణంబు నిటులేమిటి కైహికజీవితంబు నా
నామలినావభావముల నగ్నతఁజెంది కరంబు చేడ్పడన్
భూమికివచ్చె నీప్రళయముల్ గడవందరమే నిశాప్రయా
ణామని లెక్కపెట్టుచు మహావిపదంబుధి నీదులాడుచున్. 36

శా. ఎన్నేండ్లేగెనొ రోదసీకుహర మింకెన్నేండ్లుగానుండునో
మన్నైపోయిరి పెక్కురీతిరుగలిన్ మ్రాన్పడ్డరంధ్రాల న
ధ్వానంబున్ దివిబొక్కి శూన్యహృదయ ద్వారాలఁజీఁకట్ల క్రిం
దన్నిద్రింపక లేచిపోయిరి దివాంధంబట్లు చీరాడకన్. 37

సీ. జన్మజన్మాలెత్తి జానపదాలలో
పాటపాడిననాఁటి మాట తెలుసు
రకరకాలైనట్టి రాగాలు తెలిసి మా
రక చూచుకొన్న గౌరవము తెలుసు
తరతరాలుగనున్న నరకాల స్వర్గాల
తలుపులు తెఱచిన తెలివి తెలుసు
చిమ్మఁచీకట్ల నెపమ్మున నిశినాట్య
మాడిన సొగసుగుడ్యములు తెలుసు

గీ. తెలుసు పుణ్యపాపంబుల తెరవులేమొ
మరణమేమిటో యా తెరమఱుఁగులేమొ
తెలుసు నేనన్న తత్త్వంబు తెలుసు నా ర
హస్యమంతయు నాలోనిదనుచు తెలుసు. ౩౮

సీ. ఎత్తేటిజన్మలు యీనాఁటికైనను
విరమించుల్లాగు కాన్పించలేదు
ఇంద్రియలోలత్వ మేనాఁటికానాఁడు
పెఱుఁగుచునేయుండె తరుగదింత
గడ్డువేసంగిలోఁ గాలిమ్మన్నై వాన
కారున మొలకెత్తుగతిని నీవు
జన్మజన్మాల సంస్కారాన బుట్టుచు
చచ్చుచుంటివిగాని చావనట్టి

గీ. తెరవువెదకవు నొక్కయక్కరమునందు
నీదుమోక్షంబు నీముందు నిలిచియుండు
చూడవేమిట్లు సర్వంబు చూచుపగిది
నిన్నుగాఁ జూచుకొమ్ము నభ్యాసన్న తమ్ము. ౩౯

శా. ఓసీ! మేఘ గతాగతంబయిన నీయూర్ధ్వావరోదగ్రసం
వాసంబున్ విడనాడి కాంతులు వెసన్ బాయన్ విడంబింతువే
మేసన్యాసి నిపాతవాతములలో నీ నేల వర్షించి నీ
రై సస్యాలజనింతువే మఱి పునర్జన్మంబు పోనాడవే. 40

సీ. ఏరూపుచూచినా నారూపమందులో
తొంగిచూచేలాగ తోఁచుచుండు
నేపాటపాడినా నాపాటలో స్వర
మేనుగా రేకెత్తి యొసఁగుచుండు
నేచుక్కచూచినా నాచుక్కలోకాంతి
నాకాంతిగావచ్చి నవఘళించు
నేప్రొద్దుచూచినా నాప్రొద్దులోతేటు
నాచోటుగావచ్చి నాట్యమాడు

గీ. విశ్వరూపంబుగా నన్ను నశ్వరముగ
చూచుచున్నాను నాకింక చోద్యమేది
మరణమేది మార్పేది యావరణమేది
యేదిలేదింక నేనుగా నెసఁగు కతన.

శా. ఆలాపంబుల నుగ్గడించు నవవిద్యాతత్త్వమం దెన్నియో
స్థాలిత్యంబులు నున్నవా తెలివులో సంపూర్ణపాండిత్యమున్
కాలేదింక నిశాకవాటములలో రాగాలపేర్లుంచి నీ
వాలాపంబులు సేయుమా తెలివులం దర్థంబు గానేర్చునే.

ఉ. ఆగెడిదేమి యీపథమునందు నిదర్శన మేమికాన మీ
యాగడమందు జీవితములాగునె యీశ్వరసృష్టియందు
నానాగతు లున్నవింక సహనం బతికష్టము లేచిపోవఁగా
పోగదు ప్రొద్దుక్రుంకినది సంకట మేమిఘటించునో కదా.

సీ. బాకాలునూదిన స్త్రీవ్యాసంగరచన క
లాకలాపంబు చల్లారఁజూచు
సోదెలుచెప్పి నిస్తుల వస్తుసామగ్రి
శూన్యాలయాల ప్రాచుర్యమెసఁగు
గాథలుకప్పి దిగ్దంతిదంతావళ
ములలేపి మచ్చుమందులనుజల్లు
శపథాలుపెట్టి యాసల నువ్విళులునూరు
బాలకురంగాల బట్టితెచ్చు

గీ. నాటకములాడు తత్త్వవిజ్ఞానములను
పెట్టి చదలేటి బంగారు విపణివీధు
లందు ప్రేమలకమ్ము వక్రాలకముల
ముళ్లువిప్పును పువ్వుపండిళ్ళతపసి.

ఇది

శ్రీ ఉమర్ అలీషాకవికృత
నిశాసందేశము
సంపూర్ణము.

రెండవభాగము

౧

అదిగో చూడుము ఆలకింపు మల బ్రహ్మాండము భాషించు తో
యదముల్ వార్ధులు మారుతాహతిని వృక్షానీకముల్ ప్రొద్దులం
దుదయార్కుండు సుధాంశుఁ డాకసము నుద్యోగించి యాపాటలో
వెదకంబొమ్ము త్వదీయనామము మహా విశ్వాకృతిన్ బోల్చుచున్.

౨

ఝళ్ళున తెల్లవారినది పక్షులు కూసెడివేళ చీకటుల్
ద్రెళ్ళెను వేగుచుక్క తెరఁదీసి ఉషస్సును తొంగిచూచున్
చల్లని గాలికై తిరుగు స్వర్గరమన్ తెగముద్దుపెట్టు నో
పల్లవపాణి నీప్రణయ పాఠము దిద్దుము యౌగికంబుగన్.

౩

నేనే కోకిలనైన నీజగము కేకత్రెంచి నాపంచమ
స్థాణాత్వంబును డించి పోయి ప్రణవస్థానంబు సాధించగా
నానందాన తపైకలోక విగళద్వ్యాపార రత్నాకరం
బేనై పోల్చి మురళ్చియుందును వసంతేచ్ఛాప్తి దాస్యావనిన్.

౪

ఆడెడి దేమి యీప్రకృతి సుందరము ముందర నాడుచున్న పూ
బోడి దృగంచలంబు లవె పూసినకాటుక మాటునుండి వె
న్నాడు విలాసభాస్వరమునందు విలిప్తములైన రేఖ లీ
రేడు జగాలలోవల గుర్తించి వరించును నాథునాటికిన్.

౫

అది హృదయానుషంగమగు నట్టి యథార్థము దానినుండి యా
పదలు, వ్యధల్, వ్యధాపరిభవానపధంబులు పుట్టు జీవితా
స్పద విషవార్ధి ప్రేమ వివశంబగు నగ్ని రగిల్చి నీలలో
యుదము తటిల్లతల్ పిడుగుటట్టుల రాల్చుచుఁ బోవు నేమొడన్,

౬

పూచినయీసుమంబు నెలబోలె హసించుచు ఆనవాప్తినం
కోచమునక్కలై రజని కొంగున ముంగురుబోలు భృంగినన్
జూచి భయాన సీతమను జూచిన డోకని లేచి పోవఁగా
చూచెనుగాని ఆకపటిసుళ్ళకు నేలను రాలె ముక్కలై.

౭

ఇది యొకదగ్ధకాష్ఠము అదేపనిగా వెలుగియ్యఁజాల దిం
దొందవినతైల బీజములు సుష్టున బూడిదలై మరుత్తులో
కదిసి లయాంతవీధులకు కాలికొలందిని పోయి నీరుగా
పొదలి జలాభమై కురిసి పువ్వయి నీజడ సొంపు నింపెడున్.

౮

ఈచిగురాకుబోడి తన కేమిటో చిత్తము తత్తరించునం
చాచతురంతయానమున నాలపనం బొనరించునట్లు దో
బూచులనాడు నేత్రములు బొమ్మల పోలిక నిల్చిపోయె; ఆ
ఖేచరియూర్ధ్వదృష్టి పరికించిన సంయమి గాక యేమగున్.

౯

ప్రేమ జడంబు ప్రేమ కడు విహ్వలమైనది దీనియందు నే
మేమి మహావిలాసములు నేర్పడుచున్నవి వాని వ్రాయఁగా
లేము వచింపలేము కబళించెడు జువ్వని తాటిచెట్టు ఆ
రామమునందు ప్రేమ కొక రాగము పెట్టెడు గంట నచ్చెలీ.

౧౦

ఆలముఁనందు బెట్టి వెలయాలిని బోలిన బొమ్మలాటవై
తాళికు లాసవాంగడిని తద్ధిమితా యని గజ్జెకట్టి ఆ
డాలని బోల్తకొట్టిరి కడాపటికిన్ సిగపట్ల గోత్రమున్
గాలికి బుద్ధిచెప్పినది కాసరకూసరమైన కైవడిన్.

౧౧

అకటా! నన్విడనాడి పోయెదవె నీయందేను ప్రాణంబు ని
ల్పికదా తిర్గుచునుంటి నాచెలిమి నోలింబాసిపోఁ జెల్ల దూ
రక నన్గన్గొను మీవు నేను ఒకటే ప్రాణంబు కాదా యిదే
సకియా నాల్కకు రెండుదార్లు గలవా చాలించు నీకోపమున్.

౧౨

పొంగిపోయెను కన్నులుపోవ నిన్ను
చూచు తలపున కాయంబు సొక్కిపోయె
ఎందరినో నీదుజాడ యాచించినాడ
గాని; చెప్పరు తెలియని కారణమున...

౧౩

కార్తిక మీనెలన్ మధుముఖంబగు పూలు విలాసలాలసా
వర్తిత చంద్రికన్ మధువు పాత్రలఁబోసి విహారవైఖరీ
నర్తన నివ్వటిల్లెడు పునర్మిళితాప్త వధూవర ప్రియ
స్ఫూర్తినిఁ గంటివే ప్రణయశోభిత రాగరసాంకురావధుల్.

౧౪

కార్తికమున్ సితాసిత కాలము తూర్పుదిశాణ మెక్కి ఓ
కర్త్రుక వెన్నెలన్ బిలిచి కైవడి వెన్నెలవచ్చె నాసుధా
మూర్తిని గాంచి హర్షమునఁ బొంగెడు నీమధురాసవంబు క
కుర్తిగఁ ద్రాగెదేల నిజ కోమలి పాత్రల నింపుచుండగన్.

౧౫

పెక్కు లగచాటులను బడి విసిగివిసిగి
వేగి వేసారి వేసారి విచ్చియున్న
ప్రాణి యీశక్తినుండి యీపగిది నూత్న

ధోరణిని లేచి వచ్చి నీ ద్వారవీధి
ద్రొక్కి యాత్మీయవివశ మాధుర్యగీత
మాలికాహ్వానమున వీచు మాపు రేపు
వేరె వింజామరల నీవు పెట్టవలదు.

౧౬

మనమున ప్రేమ యున్న నొకమారయినన్ కనిపించి యుందువో
వనజనిభాస్య ప్రేమకు నివాసము గాళ్ళనుగల్గఁబోదు నీ
కనులకు సాంధ్యరాగములుఁ గానఁగవచ్చిన నాదు రక్తమం
చనుకొను పద్ది వ్యాజమున కాకస మెక్కెను నీవు చూడఁగన్.

౧౭

కవిత రసానుషంగమగు కావ్యము; ఏకళతోడ పోల్చగా
నవు నదిగాదు; ఇయ్యది పయఃపరిప్లుష్పిత పారిజాత సం
భవసుమ వాసనాలహరి పాడిన యాడిన వింత వైఖరుల్
దవిలినఁగాని ఆకళిత లాస్యము సేయరు మానసంబులన్.

౧౮

ప్రేమ నిపాతవాసనల విహ్వలమైన మనస్సు జీవిత
వ్యోమము నెక్కి శాంతికయి యువ్విళు లూరుచు రాలిపోవు దృ
క్షీమసగంబు నేట ప్రతిబింబితమై పడి తేనలేదు; ని
ర్ధూమవిదగ్ధ జీవనము త్రోవలు చెప్పఁగలేము నెచ్చెలీ!

౧౯

ఆమని యీవసంత మధురాసవముం గలశాలఁ బోసి యీ
భామిను లాడుమన్ చషక పంక్తుల ద్రావుచు మేళవించు నీ
యామిని మేల్ముసుంగుల నొయారముగా పరువెత్తు మోము సౌ
దామిను లంటి యీనటక ధామము తోరణఁ గట్టె రక్తికిన్.

౨౦

ఇది విపరీత మీఁగడు నెవ్వనిదో పరకీయ యీామె యీా
సదనము కెల్లు వచ్చినది పాపము పండినదో యనంగ నీ
సదనము ప్రాయికంబయిన సౌష్ఠవమున్ విడనాడి పోయె ఆ
పదలకు లుప్తమై మదిర పానము చేసెడుచోట నియ్యెడన్.

౨౧

ఎక్కడ చెప్పుకొందు నిక నెక్కడిశాంతి నిజానురాగ మిం
కెక్కడ నున్నదో శలభ మింగలమం దును రిచ్చి ప్రేమకున్
జక్కనిపార మిచ్చె నది సైకతసీమల గ్రాలు తెమ్మెరల్
సొక్కుచుఁ బోయి క్రొవ్విరని సోలి పరీమళమైన కై నడిన్.

౨౨

ధ్వనులన్ కాంతుల హాస రేఖల సదా ధ్యాహారమైనట్టి యీా
తనువున్ దత్ప్రతిభావిభాసనుగు సంధ్యా రాగ రాగాలలో
జను మోహాత్మకమైన జీవితము నన్ జంచత్సుధామాధురీ
ధ్వనులన్ పాటల నాలకించు మదె నీ వాసంబు సందేశమున్.

౨౩

ఆహా! కాలము పోవుచున్నది శరవ్యాఘాత వేగంబునన్
మోహావేశముతో జగత్సకలమున్ మోదావహంబైన సం
దేహం బింతయు మిథ్యయో నిజమొ యీా దివ్యప్రభాభాసకం
బీహాదూరము నైన నీమగుగులో సృష్టిన్ విలోకింపుమా.

౨౪

అన్నిటికన్న నెన్నికగు నాసవపానము మిన్న మాకు తత్
ఖిన్న పరంపరంబయిన క్లిష్టపదంబులె మేలు మాకు తి
ద్భిన్నపదంబు శాంతియు గతిన్ గలిగింపనిదేని యీా ప్రమ
త్తోన్నతజీవయాత్ర నెటులో ముగియించుట కర్జ మియ్యెడన్.

౨౫

ఇది విపరీత మీయుగము లేటికిఁ బుట్టెను శాంతిధామ మీ
సదనము సామగానముల సాగెడుచోట సురాపణంబుగా
మొదలు పురాది ఆమధువు పోసెడు కుంతల కాలవాలమై
ఇది యొకపెద్ద సోదెవలె నేర్పడి యున్నది చూడవచ్చినన్.

౨౬

నేనే మేఘమునైన నాయురుపులున్ నిర్ఘాత పాతంబులున్
స్థానాలన్ని మరల్చి జీవనము దాస్యాభావదృగ్వల్లభా
ధీనంబున్ బొనరించి సంస్కరణ వందీభూత చేతస్కనై
జ్ఞానానందము స్వాంతవీథుల నటత్సౌదామినిన్ జొన్పుదున్.

౨౭

ఆలపనంబు సేయు హృదయాలయ ప్రేమ విపంచి తంత్రికా
జాలము ముళ్ళుపడ్డ దిక సాగదు పాట యయాచితంబుగా
గాలికి కొట్టుకొన్న ప్రియ గానము కొంగున మూటఁగట్టి కెం
గేల నివాళిఁబోయు పరకీయకు మచ్చలు చూపఁబోలదే.

౨౮

ఆలపనంబు సేయు హృదయాలయ రాగ విపంచితంత్రికా
జాలము చిక్కువడ్డ దిక సాగదు పాట మృదంగ నిస్వనా
భీలరస ప్రవాహమదె వీచికలన్ మిష బోర్లపడ్డ కెం
గేలను ముళ్ళు విప్పుచును కేంద్రము చేసెదు జీవితంబునన్.

౨౯

గమ్యస్థానము లేదు జీవికి మహా గాఢావగాహంబునై
శామ్యత్వ ప్రతిబంధకంబయిన యీ సంసారపాథోధితో
సామ్యంబై తెగఘోషపెట్టు నది ప్రాసందేశ మాదిబ్బ యీ
భూమ్యాకాశమనేటి యీతిరుగలిన్ బూదై విడంబించెదున్.

౩౦

పకపక నవ్వుచున్న మధుపానలసత్కలశంబు పొంగి పొ
ర్లకముసుపే మృగాక్షి చికురంబుల పువ్వులఁ దోగు వాసనా
వికసిత వార్ధిలో మునిఁగి విశ్వము రాగరసంబులో గళ
చ్ఛకలముఁగాఁగ నెంచు మట స్వర్గము దాగుడుమూత లాడెడున్.

౩౧

అది యొకమాట గాని తనయం దనురాగము మానసట్టి ఆ
సుదతికి చేరుటమ్ముక్త లవి శోకపు టశ్రువులందు చూడ మా
యొదగల నిర్మలత్వ మిఁక నేటికి ప్రేమపదార్థమన్న దు
న్నదె యిహజీవితంబున కనంతనిశాసముపాస్యమా నెడన్.

౩౨

నిందలు మోపుచుండినను నేరము లందరికుండు వానిలో
కొంద రెరుంగ రామరుగు కొంచె మెఱింగిన నవ్వువచ్చు నే
మందుర సర్వమున్ జలములందు నిపాతమునైనదే మహా
నందము ప్రేమ యొందునుఁ గనంబడ దీ యిహజీవితంబునన్.

౩౩

కాటుకఁబెట్టు కన్నులకు కాంచనహారములందు సోయగం
బేటికి చూడ నెంచెదవు ఏదో వికారము నీవిలాసమం
దోటు ఘటించునేమొ యని యూరక పొక్కెదవేల యీ జగ
న్నాటకమందు పాత్రల కనంతత లేదని నేర్చియున్న నా
మాటల లెక్కయేమి పరమాణుల దూళుల పోల్చుకొన్నచోన్.

౩౪

ఒక తెరవెల్లు వెల్గున మహోన్నతలీల తటిల్లతాకృతిన్
ప్రకట మొనర్చి నింగిని నిపాత తమో మలినావభావ మీ
ప్రకృతిరసానుషంగము ప్రభాతములన్ రచియించునట్టు లీ
వికటము మాని మానసిక విహ్వలమున్ విడి కాంచు మీశ్వరున్.

35

ఇది యొక దొంగవెల్గు తనకేటికి మోహము ప్రేమయందు ఏ
సుదతియు నెగ్గలేదు తన చూడ్కులు బండలు చేసి బాష్పముల్
వదలిన దాని నాసికయి బౌసలు నాసలె గాని యా ప్రియా
హృదయము చొచ్చిపో ననుచు నేడ్చెదు నీసతికూడ రాయియే.

36

చెలిమికి వ్యక్తి యేమిటికి సృష్టి సమస్తము నీవుగాక నీ
కలిమికి కొరలే దనెడు జ్ఞానికి శోకముతంను నెల్లరున్
చెలువలుగదా ముదావహముచేఁ గనుగొన్న జడంబు లన్ని నీ
తలఁపున మాటలాడు మహితంబొక వ్యక్తిగతంబె నిచ్చలి!

37

జీవనభాండమును బోలికి నీధువుఁ బోసి ప్రసిద్ధ దానధా
గానహాస్తున మైకమున నాకము చూడుము దీనికన్న నీ
భావలయాన దుఃఖములు పోవు చికిత్స యెఱుంగరాదు ఏ
దోవిధమైన బాధ యెద నొచ్చి ప్రియంపడనీయ దేయెడన్.

38

విధి! మనోగతవ్యథ యెట్లు వెలువరింతు
ఎవరు గ్రహియింతు రెవ్వారి కెఱుక దీని
నిజము నిజదగ్ధపటల సన్నిభము ; ఈశ్వ
రుం డొకఁడె తోడ్పడఁగ సమర్థుండు నాకు.

39

కన్నులలోన చూపు నినుఁ గాంచెదుదాకను నున్న దింక ఆ
పన్నతఁ గన్న జీవితము పట్టున నూపిరి నుక్కు నున్నదో
యన్నులమిన్న నీమనసునం గల క్రోధము బాయలేదు వి
చ్ఛిన్న తమో నివృత్తముగు జీవిత మారడిగొట్టు కాదొకో.

౪౦

కనటగు జవ్వనంబు కనకాంగి తమోావృత రుద్ధ వైకృతా
వసథమునందు చీకటుల పాలయిపోయె లతాంగి పల్లవో
ల్లసిత వికాసపుష్పముల లాతిమెరుంగులు పెట్టు కీల్జడన్
కుసుమములన్ని జారినవి కోమలి వెన్నెల నేరికొందువే.

౪౧

పృథుమధురాధరంబులును వీణియతంత్రులు మేళవింప నీ
సుధలవెలార్చు గానముల సొంపు నుతింప నిలింప.గాయనుల్
మధుకలశాలతో ప్రమద మంజులగాత్రము లాలపించి నీ
కథలు నుతింతు రాకలన కాదన నేర్తువె ప్రేమపాత్రమున్.

౪౨

బొమ్మలఁ గొల్వఁ జేసితివి బోదెల కానల దాచినావు మో
హమ్మున ప్రాణమిచ్చుటకు నైనను జంకఁగలేదు గాని నీ
వమ్మక చెల్ల! నాచెలిమి నాహుతి చేసితి వెంతజాణ వీ
విమ్మెయి యేమిచేయుటకు నెంచితొ బూడిద ప్రామికొంటకున్.

౪౩

చూచితి దేశదేశముల చూచితి వాని యథార్థ శౌచ శ్రీ
లాచరణంబు లాచదువు లామహనీయ విలాస విద్యల
ప్రాచరణంబు లాంధ్రులకు ప్రాయికమైన విశేష శేముషిన్
గోచరమై తనర్చు తెలుగున్ తెలిగించెదుజాడఁ జూచెదన్.

౪౪

కాదంబరిని నొక్క కణమైన మూడులో
కములకు కాణాచిగా నొసంగ
ప్రియురాలి వేడుక వీణ పాడిన ప్రేమ
గీతాక్షరములు స్వర్గీయవృష్టి

వెన్నెల బయలులో గన్న ప్రేయసి సోయ
గము సుధాంబుధి ప్రేమకలశమట్లు
ఆరాధనమునకు నింద్యాభాసమైన నా
వెలది దృగంచల విలసనములు
ఎవరు కొలుతురు రాగరసేతరంబు
లైన బారలచేరల కందరాని
ప్రేమపాశాల నవసిన వీధులందు
వాసనలదోగు మధుమాస వాసరములు.

౪౫

వీణాతంత్రులు మేళవించి విలుత్రత్వైకపాశాల వి
న్నాణంబున్ హృదయాంతరాళ విచలన్నాదంబు మాత్రోన్మయ గీ
ర్వాణిన్ బాడెదు నామె గాత్రలహరిన్ స్వర్గీయ సౌందర్య మే
రాణన్దోఁచెడు జూచితే యదియె మార్గం బీశ్వరున్ గొల్వఁగన్.

౪౬

కిన్నరకంఠమెత్తి తన గీతము దిక్తట కుంభికుంభముల్
ధన్నని పాడు నాస్వర సుధారసధారల మోనులెత్తు రా
గోన్నతి విశ్వభారతికి నువ్విళులూరు నివాళిగూర్చున
ట్లున్నది దీనిలో మరుగు లున్నవి ప్రేమరసంబు గ్రోలగన్.

౪౭

గగనము శూన్యవీధి సుడిగాలి మలీమస ధూళిధూరం
బగు నొకవ్యక్తి దాల్చి విలయాలయ మేగుచు దగ్ధకాష్ఠమ
ట్లగడు జనించు జీవితమునందు మరీచిక బోలు విశ్వమం
దగపడుచున్న దాప్రళయమందు నుషస్సగు ప్రేమఁ గంటివే.

౪౯

సిద్ధనిషిద్ధ జీవనము చేసెడువాని హృదంతరాళ నం
బద్ధ రసస్వరూప సముపాసితమైన జలాంజలిన్ విము
క్తోద్ధతిఁ గన్నముత్తెములతో నెనవచ్చినఁ జాలు నైష్ఠికా
రుద్ధవిషంబు స్వర్గపు పురుంగయి యేటికి నారగింతువో.

౪౮

హారతి యీయుమస్సున జలాంజలిఁ బట్టెద వేమి వింతకో
భారతి నీహృదంతరముపై తెరతీసిన ప్రేమమూర్తి సిం
గారము మాటుచేసుకొని గానముచేసెడు నీవచస్సు కం
గారయిపోవుచున్న కడకన్నుల నశ్రులురాల్చె నెచ్చెలీ!

౫౦

హారతి యీప్రభాతము సుమాంజలితో నిడి పాడుచున్న గం
భీరము నీముఖాబ్జమున వెన్నెలపై తెరఁదీసినట్టి సిం
గారముఁ గూర్చె నీసొగసుకంటెను స్వర్గము లేదు ప్రేమవా
చా రచనాప్రకారముల చాటున ప్రాణము లియ్యఁ బోలదే.

౫౧

తోరణగట్టు మాటలను దోయిలి వేదన క్రుమ్మరింతు వీ
తీరున జీవితంబు కడ తేర్చెదవో మధుపాన మైక మే
పారెడు నేడు నీప్రియ పిపాస నుపాసితమైన ప్రేమ యె
వ్వారికిఁ జెప్పవచ్చు నుదుపంక్తుల నేరుల తోంగిచూడగన్.

౫౨

ప్రకృతి విశాలవిశ్వమున పాటలు పాడుచు నవ్వుచున్న దీ
వికసిత సాంధ్యరాగముల విశ్రుతమైన నిశావధూటి త
న్నకలుషిత ప్రభాతముల నాకరమైన వెలుంగు మాన్పునం
చోక లవమైన నేర దదిగో భవితవ్యము తోఁచ దేరికిన్.

౫౩

పారాణిపెట్టిన పాదంబు తిరిగిన
నెత్తురుటమ్ములు నెమకవలదు
కాటుకదిద్దిన కన్నుల చీకట్లు
కనుబొమల్ మధ్యను గాంచవలదు
తెలిముత్తెసరులు మల్లెలుఁగ్రాలు తలఁబ్రాలు
బోయుచు నేరుకో బోవవలదు
ప్రేమసోపానాల వెడలుచు పడిపోయి
బూడిదయై లేవఁ జూడవలదు
ఉపరాగంబుఁ దోగి యే రూపరాగ
రసనముజ్జ్వలమై, యధోర్ధ్వాధ్వగమన
వాహినులఁ జెందునో దానిఁ బట్టుకొనఁగ
వెంగలివిధాన వెంటాడి వెడలవలదు.

౫౪

బారుగఁ గ్రుమ్మరించి జలభాండము నుత్తది చేసివేసి యా
దారిని పారవేసి తనదారిని పోయెను నవ్వులాడి దు
ర్వారవిచార వారిదము వర్షములై వడగండ్లు రాల ని
ట్టూరుపుటగ్ని భగ్నమగుచుండగ నెంచెదు నాసయున్నదే.

౫౫

కాయలు కాచిపోయినవి కన్నులు; కానగరాదు నాకళా
ప్రేయసి విశ్వరూపము వరించినదో ప్రతియుండ మామె దే
గేయము పాడుచున్నదది కిన్నరసాని, నిపాతధూతకెం
ఛాయల నీలిరంగు తెరచాటున దాగుడుమూత లాడుచున్.

౫౬

భళ్ళున తెల్లవారెను ప్రభాతము తూరుపుకొండ నూపె నా
గళ్ళను దున్నినట్లు నవకంబులుఁ దీర్చె నభంబు నాంధ్రు ముం
గిళ్ళను ముగ్గు లుంచి తమకేల నుషస్సున కర్ఘ్యమిచ్చు ఆ
నోళ్ళు కవీ! రచించుటకు నోచెదవే కథ లెన్నివాగినన్.

౫౭

వగవునుఁదెచ్చి నీహృదయవాసముఁ జేసెదవేల నవ్వులో
నగపడుశాంతి నీమనసునం దమృతత్వము జిమ్ముచున్నదా
సొగసున నిన్ను పోల్చుకొని చూడుము రాగరసైకవీచికా
శుగములు మిన్నుముట్టు దివిజొచ్చి జయధ్వజ మెత్తు నెచ్చెలీ.

౫౮

ప్రియునియుదంత మెంతయు నవీన మహామహనీయరాగసం
చయ మెవరేని దెత్తురని సారెకు దారులు చూచుచున్న ఆ
పె; యనల దగ్ధమానసము వీగిన ఆశలతాప్రసక్తికిన్
జయ మెపుడైన గల్గునె నిజంబుగ బూదయిపోవు లోపలన్.

౫౯

నదివై, విశ్వము పక్షివై యెగురుచున్ నాకంబు మిన్నేటిలో
పొదవన్ రోదసిప్రేమగానముల నెంతో గూర్చి యానందసం
పద పాడన్ మధుపానమత్తమతిక్రేవన్ నీయభివ్యక్తి ఆ
యుదయాస్తాచలమున్ కదల్చెడు స్వభావోన్మేష మర్థింపగన్.

౬౦

ఎన్నేండ్లేగెనో రోదసీకుహర మిం కెన్నేండ్లుగా నుండునో
మన్నైపోయిరి పెక్కురీ తిరుగలిన్ ప్రమాన్వడ్లరంధ్రాల న
ధ్వాన్నంబున్ దిని పొక్కి శూన్యహృదయద్వారాల చీకట్లక్రిం
ద నిద్రింపక లేచిపోయిరి దివాంధంబట్లుఁ జీరాడక న్.

౬౧

గోరింటన్ రుధిరావలిప్త హృదయాక్రోశంబు మేఘాల గ
ర్జారావంబులదోగి వారధితరంగార్భాటముల్ దాగి
దుర్వారంబైన నిగూఢ ప్రేమకలనా రాగంబు గర్భంబులో
నీరై నిల్చినతీరు పాఠములుగా నేర్పున్ మహాత్యాగియై.

౬౨

చైతన్యంబులు చేతనంబులు నవస్థాభేదముల్ స్థావర
వ్రాతంబుల్ శ్వసనాహతిన్ కదలుచున్ భాషించు మ్రాన్పడ్డ వి
ద్యాతత్వంబులు లేచుకాలము స్వభావవ్యక్తసంజ్ఞాప్తి త
చ్చైతన్యంగతు లాలపించెదు జగత్సామాన్య భాషాకృతిన్.

౬౩

గౌరవమారగా విషయగాథల వైదుష్యులందు కొంగు బం
గారముగా నటించి గుణకర్మల డించి నిషిద్ధజీవనా
కారము దాల్చి క్రమ్మర నొకానొక ప్రేమతరంగ విప్లవో
ద్వారధియందు బోర్లపడి వాగెడు భక్తుఁ డితండు నెచ్చెలీ.

౬౪

భాషలు వచ్చివేసినవి భావములం గల మార్పు వానిలో
దోషము లుగ్గడింపగల త్రోవలు వచ్చెనుగాని రాత్రిశై
లూషి. నిశాకవాటములలో వెనుకంజల వేయుచున్ తృషా
శోషితమైన రాగముల పోకల నేర్పుట గాన మెచ్చుటన్.

౬౫

ఆలాపంబుల నుగ్గడించు నవ విద్యాతత్వమం దెన్నియో
స్ఖాలిత్యంబులు నున్న వాతెరవులో సంపూర్ణ పాండిత్యమే
రాలే దింక నిశాకవాటములలో రాగాలపే ర్లుంచి నీ
వాలాపంబులు సేయ మానెలవులం దర్థంబు కానేర్చునే.

౬౬

కాలము తప్పివచ్చు నది కాదనలేము ప్రయత్నపడ్డ ఆ
వేళకు బుద్ధిమాంద్యమొ వివేకవిహీనతొ సంభవించు దుః
ఖాలు సుఖాలు హానికవె గల్గును వానిరహస్యముల్ తృణా
గ్రాళిని మంచుబిందువుల యట్లె యహర్నిశలందు రాలెడిన్.

౬౭

ఏదో బుద్ధి ప్రమాదమందు తన కేమేమొ స్వలాభాప్తికై
వాదంబాడుచు బెంగపెట్టుకొని ప్రాప్తంబుల్ విలోకించు నీ
గాధల్ త్రవ్వినకొద్ది పూను పెరుగున్ కర్తవ్య మూహించు వా
రీదారిన్ జనఁబోరు కావున స్వతంత్రేచ్ఛన్ విడంబించుమా.

౬౮

ఆగెద వేమి ఈవిపినమం దొక చేరెడునీళ్ళు లేవు ఈ
ఆగడమందు జీవితము లాగవు ఈశ్వరసృష్టియందు నా
నాగతు లున్న వింక సహనం బతికష్టము లేచిపోవగా
సాగదు ప్రొద్దు క్రుంకినది సంకట మేమి ఘటించునో కదా!

౬౯

ఎత్తుము లంగ రీపడవ యేటిని బడ్డది గాలివాన ఉ
ద్వృత్తిగ వచ్చుచుండె తెర దించుము ఈ నడిరేయియందు నీ
చిత్రము తత్తరించినను చేయున దేమి నిశావధూటి చే
యెత్తున మేల్ముసుంగు ధ్వజమెత్తెను యేకడ త్రోసివేయునో.

౭౦

ఇటుకలు శిల్పి కొన్నిటిని పృథ్వి పునాదిని కప్పివేయు కొ
న్నిటి శిఖరాగ్రసౌధముల నింపు విలాసముగాక పంపకం
బటువలె వచ్చు కర్మఫలమం చన నేటికి కల్మిలేములన్
ఘటనలు కోరి పెట్టినవిగావు కృపామతి మార్చుమంటకున్.

౭౧

పాడై పోయి వ్రతాగ్నిహోత్రములు సంప్రాప్తంబునా కర్మవె
న్నాడన్ దీర్ఘికలందు మృత్తికలు అన్నప్రాయమై గ్రాల నే
నాడో పచ్చికరూపు దాల్చి కుసుమప్రాయంబు సంధిల్ల పూ
బోడీ నీయలివేణి గొల్చెను మహాపుణ్యంబు రాజిల్లగన్.

౭౨

పానకమందు పుల్లవలె వచ్చి వధూటి రచించు గీతికా
గానరసార్ద్రమైన స్ఫటికంబున నీణను మీటుచుంటి వా
గానము గాత్రమాధురికి గాదు స్వతంత్రతలోన గన్న వి
జ్ఞాన రసానుభూతి త్రిజగంబుల నూపునటంచు చెప్పెదున్.

౭౩

కలువ గులాబి మోదమున గ్రాలుచు నావగలాడిఁ బోలు నా
వల నగుబాటుగా వలపు వడ్డికి బారగ కౌగిలించు వె
న్నెల నెలబాల గ్రుంకు గిరి నిల్చి నిశాంగన కొంగునందు నా
చెలిమిని బాయుచున్ కనుచు చెప్పగ తెప్పలు మూసె నవ్వగన్.

౭౪

ఎప్పుడు చిక్కులె ప్రాణికి
చెప్పుకొనందగిన సుఖము చేకూరదు ఈ
ముప్పుల తేలుట యనునది
ఎప్పుడో తెలియంగరాదు ఏమనవచ్చున్.

౭౫

ఏదో పెద్దరహస్యమీబ్రతుకులో ఏనాటి కానాడు నా
పాదించున్ నిమునోన్నతంబయిన ఈ ప్రాప్తంబు ఊర్ధ్వావర
ద్వ్యేధామంబుల పర్వులెత్తు నిది అంతో యింతో లేకుండినన్
రాదే లాభము కోర్కెలెప్పుడు ఫలప్రాప్తంబులై రావుసూ.

౭౬

ఆలాగే అనుకొమ్ము ఆతలవులో అయ్యేవి ఐపోవు; నీ
పాలేదో అదె గాని ఈనిధులు నీపాశాలుగా సాగవీ
బాలోన్మత్తునిలీల ఏల విఫల ప్రారంభవై యేడ్చెదో
బాలా ఏది లలాటమందు గలదో భావింపగా నేర్తువే.

౭౭

ఏలా పాడెద పట్టిపాటలను నీ యిష్టంబు చేకూర దే
వేళన్ మిన్నుల మూటగట్టి చను నీ విశ్వంభరా దేవి నిన్
వేళాకోళము జేయు నీమనసులో విభ్రాంతియే గాని నే
త్రాలన్ త్రాళ్ళ బిగింతువే శరధి ముత్యా లేరుకోగల్గినన్.

౭౮

కాశికుఁ డానృపున్ చితుల కాపరిగా చెరగొన్న నాడు రా
కాశశి గాంచి కాలు చితి కైవడి నుండెనటంచుఁ బోల్చె న
య్యో శనిగన్న వాని మతి యుండదు జీవితకర్మవాసనా
వేశితమైన కాలహాతి విహ్వాలు జేయును బోర్లపెట్టుచున్.

౭౯

పాల న్నీరును రేబవళ్ళను సుధాప్రాయంబుగా ద్రావుచున్
కేళీలీల నొసంగు సీధువును నీ కెంగేలవర్జించు నీ
వేళాకోళము చూచి యీవెలది నవ్వెన్ నవ్వులో నీవు నీ
లోలత్వంబు నెఱుంగనయ్యె మఱి నీలోపంబు మాయించునే.

౮౦

పాటలు నీవు నేను నొక పద్ధతినే వినుచున్నఁగాని ఆ
మాటల కర్థమున్ రసము మాత్రము భేదముఁ జెందుచున్న దో
పాటలగంధి నీసొగసుపై ముసుగున్ మెలివెట్టు మబ్బులో
మా టయి యున్న వెన్నెలల మాడ్కి మనోజ్ఞత చీలినట్లుగన్.

౭౧

పువ్వులు రాలిపోయినవి ముండ్లపొదల్ విలసిల్లుచున్న యీ
నెవ్వెరగందుతోట నిశి నెంచెదు కాపుర ముండఁగోరి యిం
దెవ్వరు వత్తు రగ్నిరగిలించిన వానల గ్రాలి క్రమ్మరన్
పువ్వులు లేచు మారణముపొంతను జీవిత మున్న దారయన్.

౭౨

మమ్ము నెరుంగువారు మధుమాసములో కలకంఠమెత్తి వ
న్యమ్ముల పాడుకోకిలల యందు శుకంబులయందు నా మయూ
రమ్ముల కోరిరేని వివరంబుగఁ జెప్పును వారు పాంథ లో
కమ్మున ప్రేమపాట చషకమ్ముల సీధువుఁ ద్రావనేర్చినన్.

౭౩

మీ రనుకొన్నచోట నలమేరువు లేదు నిశావధూటి శృం
గారపయోదపంక్తివయి గప్పి పటాంచలమందు దాచె నా
చీరచెరంగునంటగల చేవగలారు జగాన మృగ్య మీ
దారరసైకసీధువుల ద్రావెడు వారికి గోచరంబగున్.

౭౪

నిజము నెఱింగ దేని మది నిద్దుర పట్టదు మాధ్యమందె యీ
ప్రజలు సదాగతాగతికపక్షి చరించుచునుందు రందు భూ
రజము నుడిన్ దిరుగరాలిన రేణువుభంగి ఊహలో
గజిబిజినొందుచుండెదు నొకానొకవ్యక్తి గ్రహించు సత్యమున్.

౭౫

నిద్రను లేచినన్ దిరిగి నిద్రను బోవుచునున్న నీమహా
క్షుద్రదరిద్ర జీవితము శోభిలుచున్న ప్రభాతభాసురో
పద్రవ శాతసాయక వివర్త వికంపిత రాగమాధురిన్
నిద్రితమై రసస్ఫురణ నిర్వృతి నేరదు ఎన్ని పాడినన్.

౨౬

పాషాణంబులు బద్ధలై యణువులన్ బ్రాపించు నుద్భిజ్జ దు
ర్నైష్ఫల్యంబులు లేచి శూన్యసదనాభావంబు వర్జించి సం
ధ్యోషస్సుల్ సవరింప వాసనల నుద్యోగించు నీపువ్వు నీ
యాషాఢంబు మరల్చుచున్నది దృగాశాక్రాంత నిర్విణ్ణమై.

౨౭

లోచనీయార్థముల్ కలమ్ముతో రచియించెడుపట్టు నీకు నా
లోచనబుట్టు నీహృదయ లోపములన్ సవరించుకొంచు దో
బూచులనాడు జీవితము పొంతను నీ వొకబొమ్మవోలె నే
దో చదువన్ దలంతు వదియున్నదె వాస్తవమందు లెక్కడన్.

౨౮

నీదు కమండలంబు రసనీరసమై చషకంబు నాసవో
న్మాదుల తిట్టుచున్నది ప్రమాదము చూడుము శూన్యభాండమం
దేదొ వచించు నామధువునే కడుపారగ ద్రావెదేని నా
రోదన పోయి మత్తున పరుండెడి ధ్యానసటంచు ముగ్ధమై.

౨౯

నీవనునోడ నీప్రకృతి నీరధిపీడుము కర్ణధారి ఆ
దేవుడు వక్రమై నడచి తిప్పకుఁ జేరిన బద్దలౌను ఏ
దీవికొ చేరనేని బహుదివ్య నవోదయ చారురత్న సౌ
ధావసథంబు పోల్చు మరి పొక్కెడ వేటికి జీవితాప్తికిన్.

౩౦

పారాణిన్ బురుడించు నీకనుల సౌభాగ్యైక రాగంబు నిం
దారోపంబుల నేలప్రాకి నదియై యాలేమ పాదాగ్ర మం
జీరంబుల్ లిఖియించు నీమధురవాగ్గీమూతి పంక్తుల్ సుధా
ధారల్ నింపుచు పోవు నాప్రణయగాథా మాధురుల్ గ్రోలగన్.

౯౧

పుట్టుం బువ్వు వివర్ణమై రససుధామోదంబు మధ్వాసవం
బట్టుల్ మారి కవోష్ణబాష్పకణ మా యభ్యంతరావాసమం
దట్టే రాల్చెడు నెచ్చెలిన్ దవిలి నీ యవ్యక్తరాగంబునన్
ముట్టన్ ముట్టవు నన్ను నీవలపులో మోసెత్తు సౌదామినిన్.

౯౨

ఐహికమైన మానినులయందములో రసమున్న దా మహా
మోహిత గానమాధురిని మోదముగూరుచు నాసవంబు వ్యా
మోహితవృత్తి నా తెరలముందు నధఃపతితంబు మేల్ముసుం
గై పూలాయలార నాట్యముల నాడుట గూడ ప్రసిద్ధమే గదా.

౯౩

కేకివిలాసభాసురత కేంద్రముగాగ తదీయషడ్జమా
ఖ్యాకములైన గీతములు గానము సేయదలంచి పింఛసం
ధ్యాకలనంబుచే ధవళమైన యుషస్సును మేళవించి ఏ
దో కథ చెప్పవచ్చు నదె తోరపు ప్రేమయెలుంగు రాల్పడన్.

౯౪

మాది నిషిద్ధజీవితము ప్రామ్పడియున్న తృణాంబుపూరసం
పాదితమైనవృత్తికను పారెడు ఆసెలయేళ్ళమధ్య నిం
పాదిగ పాడునాసుజల వాసితవాజలకన్య నిర్మలా
మోదము సేవ్యమానమయి పోల్చినతీరున నెంచుడీ మమున్.

౯౫

చ్యుతసంస్కారులు నీతిబాహ్యు లని యేమో నీవు నిస్సాణ వి
గతి ద్రోయించుచు పోవుచుంటివి వృథాగర్వంబు సంధిల్ల నీ
మతి నానావిధదుర్నిమిత్తకలనా మాలిన్యమైయున్న సం
గతి చింతింప వదేల చీకటులలో గాన్పించు సౌదామినుల్.

౯౬

నీకున్ దోచెడినైతికార్థపటలిన్ నిర్వాణ మున్నట్లుగా
లోకం బేటికి మాయజేసెదవు నీలోలేనిస్వర్గంబు యే
లోకానన్ గలదో యెరుంగుదువె నీలోపంబు లోకంబుపై
దాకన్ మోపకు మీసుధామధుర సంధ్యాగాన మర్థించుమీ.

౯౭

నీకున్ దేశికులామలీమసమహా నిర్భాగ్యదామోదరా
నీకంబా సరియా జవంజవములో నీరై అధోలోకమున్
దాకన్ జేతురు నీవు వారియురులన్ దప్పించి స్వాతంత్ర్య వి
ద్యాకాంతిన్ దివి కట్టుకొమ్ము హృదయ ద్వారంబులన్ విప్పుచున్.

౯౮

నిట్టూర్పుల్ నిగుడించి శూన్యహృదయా న్వేషంబులో విశ్వసా
ప్రమాట్టున్ బోల్చెదలంచి బోర్లపడి విభ్రాజత్కళాలోకనా
ఘట్టంబైన స్వజీవనాటకకథాకల్పంబు వీక్షించి నీ
వట్టే మూర్ఛిలిపోయె దేల విఫలావ్యాప్తిన్ వినోదింపకన్.

౯౯

మీరనుకొన్న మార్గముల మేరువు లేదు నిశావధూటి శృం
గారపటాంచలంబు తెరగా రచియించి ముసుంగువెట్టి యా
దారిని మార్చివేసినది తప్పుల నొప్పులు చేసి నైతికా
గారము వేర ప్రమాన్పడిన జ్ఞానము ముక్తి నొసంగ దేయెడన్.

౧౦౦

తిట్టుడు మమ్ము మా తెలివితేటలు వక్రపథాన బోయి మీ
తట్టునఁ జేర వీమధువుచేతను స్వర్గము దాక కాలువన్
గట్టి తమస్సులో పడవకై వడి మేము ప్రయాణమైతి మో
చుట్టములార మాసొగసుచూచి హసించుఁడు వెక్కిరించుచున్.

౧౦౧

మునుఁగును వీడి రమ్ము భవమోహితపంకిలమైన కాన కై
వసమున జీవితావధిని పాడొనరింపకు మంతరిక్షమం
దసదృశమైన రిక్కఁగము లంబుదపఙ్క్తిని హారతుల్ జగ
ద్వసథము పానశాలవలె పాడుచునున్నవి వేడ్కఁ జూడగన్.

౧౦౨

కాల మజాండమన్న వలకప్పి ప్రభాతము సంధ్యలన్న బా
ణాళిని బెట్టి కొట్టి హతమార్చి తమస్సున ముంచివేసె నే
వేళ విచారనీరనిధి వీచికలే శరణంబు నీకు వి
శ్వాలయ నాటకాంకముకటా మది చూచెద వెట్లు చీఁకటిన్.

౧౦౩

వీడినపూవుపై భ్రమర వీరుడు రెక్కల నార్చి పాటగా
పాడెడుగీతమే విరహ వార్ధిరసాకృతి పొంగిపొర్లగా
ఓడి నిషాదమై పడయ నొల్లని తేనెలసోన లార్తి పో
నాడుచు పోయినట్టి వ్యసనంబులు వ్రాయగలేరు కోవిదుల్.

౧౦౪

చీకటియున్ బవళ్ళునెడు చేతులు చాచి రహస్వరూప వి
ద్యాకలనంబునన్ ప్రకృతి యక్కున దాల్చగ బిల్చుచున్నదో
కా కవి నీమతంబున వికావికలైన ప్రియార్థవాద దుర్
వ్యాకులమైన మచ్చు మరి బాయదు ప్రాణము బాసిపోయినన్.

౧౦౫

నీవు మనోరథంబుపయి నేరక పోయెదు క్రిందిమెట్ల క
య్యో వినువీధిపై కెగయు నూహల కాలము త్రొక్కివేసి నీ
భావము మార్చివేసె నతపస్సును జేసి మరల్చుకొమ్ము నీ
తావు నితాంతశాంతమమృతంబు రసాన్విత మంచు నెంచుమా.

౧౦౬

ఈ మహనీయమైన నిజ మీశ్వరరూపము ప్రేమభావ ; మెం
తే మధుశాలలై వడిని ఏర్పడుచున్నది దీనిలోని మా
యామయికంబు నైహికమయంబుగ నీమది దోచకున్న సౌ
దామినిలీల చీకటినిదాటెద వెంతయు చింత యేటికిన్.

౧౦౭

ప్రారబ్ధంబును సంచితంబును నవర్థాగామియున్ దైహికా
చారంబైన నిషిద్ధకర్మలు భవత్సత్యంబులో లేవు శృం
గారారామ నటన్మయూర విశిఖాగ్రారావముల్ ప్రేమలో
యేరై పారి ఘనాఘనంబులకు నెంతే మోసులెత్తున్ గదా.

౧౦౮

నీకు దురాగతంబులగు నిందలు బాధలు శోకమోహదు
ర్వ్యాకులమైనమచ్చలు అహర్నిశమున్ భయపెట్టుచున్న వ
య్యో కలఁ గాదె లోక మిది యూహా నెఱింగిన నవ్వు వచ్చు ఆ
లోకనమైన ప్రేమరస లోకములో విహరించు మెంతయున్.

౧౦౯

అదిగో దూడలు ఆలమందలను దుగ్ధాపేక్ష వెన్నాడు ; నం
దుదయంబైన రసావలోకన సముద్యోగంబు చింతించితే
అదె నీజీవిత మందుఁ జూచెదు పిపాసార్థంబు కారెండలన్
వెదుకన్ బోకుము స్వప్నతుల్యము భవద్విశ్వంబు వాంఛాకృతిన్.

౧౧౦

చినిగినకౌగితంబు లిటు చేర్చెద వేటికి చిత్రవస్త్రమై
తనువును గప్పునో అది యథావిధి పెద్దపురాణమౌనో ఈ
జను లిది చూచి నవ్వరో ప్రజాప్రతిపాదకమైన బుద్ధి నీ
మనమున నిల్పి ఈశ్వరుని మార్గము నీవయిపొమ్ము యోగివై.

౧౧౧

అవిగో పక్షులు పాడుచున్నవి కులాయాపేక్ష నాకర్షణో
త్సవమై భాసిలువస్తు వందు కలదే తర్కింప తద్భ్రాంతి బా
సి విధూతేచ్ఛ తపస్వి మేలుకొని యీసృష్టిన్ విలోకించు నా
యవకాశంబు చరాచరంబయిన బ్రహ్మాండంబు నిద్రించినన్.

౧౧౨

ఎచ్చటి కేగుచుంటి వర,రే భవదీయ విలాసదృక్పథం
బెచ్చట నున్న దందు విమ,యేచ్ఛ లగాధజలార్ణవంబులో
గ్రుచ్చి నెరుంగవేమి అడుగుం బడి రత్నము లేరుకొందువో
త్రచ్చి పయంబు గొందువో సుధారసమందు జనింప కుండగన్.

౧౧౩

సౌందర్యంబు పునాదిపెట్టినకళాస్థానంబు మృగ్యంబు నీ
యందుఙ్ రూధములైనవిద్యలె యుపాస్యంబుల్ తదన్యంబు లా
నందంబుల్ క్షణికంబు లైహికములున్; నాట్యాంగణం బిందు నీ
యందే యున్నది చూచుచుంటిమి అనూహ్యంబైన మైకంబుగన్.

౧౧౪

కన్నులపండువై విమల కాంచనదివ్యచలద్ఘనాఘనా
ఛిన్ననిశాకవాటమును విప్పి కనుంగొను స్వర్గలక్ష్మి యీ
వెన్నెలయందు దోచు వినువీధిని నాటకరంగమట్లుగా
పన్ని తెరల్ రచించి అదె పాడుచునున్న దుషస్సు రాల్పడన్.

౧౧౫

కాటుకకంటితో కుసుమ కాండము బోల్చెదవేల ఆ కళా
నాటక సూత్రధారినయనంబుల కేంద్రము గన్నసొంపు నీ
పాటల గానవచ్చు మధుపానము వేరుగ చేయనేల యీ
లాటి రసైక మైకముల లాలిక కేమి మొఱుంగు నెచ్చెలీ.

౧౧౬

ఏదిస్వతంత్రత బ్రతుకు ఏర్పడుటకై నను సుంత నోచుకో
లేదు తెగించి యీవిధి మలీమసజీవితమున్ ముగింప దు
ర్వాదము లెన్నొ వచ్చు అపవాదము లింత భరింపరాదు ఇ
స్సీ దయివాన కేమియొనరించిన కీడు కలంచివేయగన్.

౧౧౭

పుష్కలావర్తమేఘ భూములవిధాన
నాదుకన్నీళ్ళు గురియు ఏనాడుఁగూడ
నీదువిరహాగ్ని గాలి పెన్ జీకటులను
జారిపోయెను నెడద యెడారియయ్యెను.

౧౧౮

శైత్యకమైన యీమధుపాత్రను మైకము పెట్టలేదు నీ
కుక్షిని బెట్టుచున్న దదిగో చషకంబున కంటె నీవు వే
లక్షలు తగ్గిపోయితి విలాసములం బడి ప్రేమపాశమం
దక్షయమైన ఈమధు వజాండము మైకమునందు ముంచెడున్.

౧౧౯

అదిగో ఉషస్సు మేల్కొనుగునందు నిశావసనంబు వీడి ప్రా
క్సదనము వేగుచుక్క తెరచాటున నవ్వుచు తెల్లవారె మీ
హృదయకవాటముల్ తెరచి యేకముఖాన ప్రభాతగీతముల్
మొదలిడరేల ప్రశాన్పడిన మోళ్ళు చిగుర్చు నటంచు చెప్పెడున్.

౧౨౦

ఈభిక్షంబు సతంబె ఈసుర స్వతంత్రేచ్ఛావిహారక్రియా
సౌభాగ్యంబున గల్గు రాగ రస విజ్ఞానంబు పాలించు వి
ద్యాభావంబు జనించుదాక అదె సంధ్యాచ్ఛన్న సౌందర్య ధు
ర్యాభానంబు నిశాంగనా పటకుటీరావాస సంగీతముల్,

౧౨౧

ఆ రమణీయప్రేమ విభవాస్పదమైన ప్రసిద్ధ జీవితం
బెవరు హరించినారొ అటవమిటియున్నదో నేడు బద్ధ దు
ర్వారదురంత దుఃఖభవసాగర సోల్బణమైన శూన్యకాం
తారముఁ గానవచ్చు నది దాటగరాని నిశాకవాటముల్.

౧౨౨

భరమహారాగరసంబు సంధ్యలు సుమః ప్రాసాదముల్ గైకొనన్
చరితార్థప్రతిపాదకంబగు నభః స్వర్గీయ గానంబులో
నొకసై పోయిన ప్రేమపాత్ర మెవరేనిన్ బాడి నిద్రాణమై
ఇరులన్ గాటుకబట్టియున్న మది నెంతే లేపగావత్తురే.

౧౨౩

వరదల్ పాఱెడు నేటిలోఁగుతి నభః ప్రాలేయశుక్చంద్రికా
స్ఫురసౌందర్యము చూటగట్టి యొడిగొంపోవున్ నిశాకన్య యా
తెరలో దాగుడుమూతలాడుమిథునాంధీభూతరాగంబు నె
వ్వరిదో సిళ్ళ నలంకరించునొ అదే భాగ్యంబు వర్ణింపఁగన్.

౧౨౪

వరదల్ పాఱెడు నేటిలో నెవరు సోపానంబులన్ గట్టి భూ
ధరగర్భంబుల కేగఁజూచెద రదే దందహ్యా కాలానలా
వరణం బాకస మంటుచున్నది మహావాదంబులో ధూళిలో
మరుగైపోయిన వెల్గు త్వన్మధువులో మాత్రై కనన్ రాదిఁకన్.

౧౨౫

పరమార్థంబు తపస్సు సంధ్యలు మఘుప్రాధాన్య వాదంబు లె
వ్వరు కల్పించిరొ ప్రేమవహ్ని యెడదన్ భగ్నంబు గావింప ఆ
సరసుల్ పోయి రసంబు తేజమున నిర్నిద్రాకృతిన్ బెట్టి ఆ
ఇరులన్ ద్రోలె ప్రభాతమార్గణము లెంతే విచ్చిపోనాడఁగన్.

౧౨౬

ఆనెలవంక గ్రుంకి అపరాద్రి నిశాంగనకొంగునందు అ
య్యో నిమురించుచున్న దదిగో మఱి తేజము లేదు ప్రాప్త కా
లానలమందు నొక్కనెరసై యిటు భూమికి భారమై ఘృణా
నూననిషిద్ధ జీవన మనోవ్యథ నేగతిఁ బుత్తు చీకటిన్.

౧౨౭

బోరలబడ్డ జీవితము పొంతను బొక్కుచు శూన్యభాండ మె
వ్వారికిఁ బోలు నీవిపిన పాంధులకాళ్ళను ముక్కముక్కలై
మారి మనస్సుపై పడిన మచ్చలతో పురుడించు వాని ని
ట్టూరుపు టగ్నివర్షము సముజ్జ్వలకాంతుల మాపఁ బోలదే.

౧౨౮

మరచెదవేమొ నీప్రియతమంబగు బాస నిజానురాగ బం
ధురమగు మైత్రి; అక్క్యాగాన ధుర్యములైన త్వదీయప్రేక్షణా
వరణము ప్రేమగానమును పాఠము సేయుచు నుండు నన్ను ని
స్వైర రతనాలనేల చొరనిచ్చునె చీకటి కొక్క నాటికిన్.

౧౨౯

ఆముకో రమ్ము ఓవగకాఁడ నేడు
శాద్వలంబుల నెమళులు చాలఁగలవు
కేకి కేకారవంబుల కేసిపోయి
కలిసి నాట్యాన నడుగుల కలుపుదాము.

౧౩౦

మధువునుద్రావి మానినులమధ్య విలాసవిశేష శేముషిన్
సుధలనుఁ జిల్కు పాటలను సొక్కుచు జీవితనాటకంబులో
పథికునిబోలె వచ్చి అలస్వర్గకవాటము విప్పుచున్న త
త్కథకునిఁ జూచి నేర్చుకొనగాదగు ప్రేమరసస్వరూపముల్.

౧౩౧

ఏటికి నీవిచార మిక నేమిటి లాభము వెఱ్ఱిగాని నా
నాటికి విశ్వరూపము అనంత విధంబుల మారిపోయి నీ
బోటితపస్వి బోర్లపడి పోయెడు నీవిసుకాలమందు ఏ
మాటకునైన తావొసగు మార్గము గానగరాదు నెచ్చెలీ.

౧౩౨

పుట్టకపూర్వ మెంటివని బుద్ధి దలంపకు పుట్టినాక నీ
పట్టున వచ్చు ప్రాప్తములపట్టు నపేక్షను సేయబోకు నీ
గుట్టు కులాలచక్రమును కుండను బోలిన; దండు బ్రద్దలై
నట్టు జలావభావము గతాసువు శూన్యమువైపు బోయెడున్.

౧౩౩

శూన్యము పంచభూతములు చొచ్చెడుచోటని యెంచబోకు నీ
కన్యముగాని శాంతినిలయంబున సిద్ధము దీని యున్కి సా
మాన్యులు చూడలేరు తెరమాటున నాటకరంగమట్లు ని
ర్జన్యనిరామయోర్వి తనరారును రెండుగ చీలిపోవుచున్.

౧౩౪

చీరచెఱంగు నేలను రచించెడు గంటివె ప్రేమపాత్ర మా
వారిజనేత్ర నేత్రముల వ్రాసిన కాటుక జాలి నంటగా
నేరదు పూతసచ్ఛవిత నేర్చిన ఆమె నిజానురాగమున్
దారవపాలు భిక్షుమునకై జనదే పిపసాభిలాషియై.

౧౩౫

ఈతడు గూఢచారి మనకేటికి నుట్టరికంబు ఈకథా
ఘాతకు లర్ధరూపమున గానగరాదు నిగూఢవర్తనా
ఖ్యాత రసస్వరూపములయందు మలీమసమైన మచ్చలన్
జూతురు పాంథలోకమున బోలిన సీధువు ద్రావనేర్వగన్.

౧౩౬

శృంగారంబునుగూర్చు నీసొగసు నూత్నసృష్టిన్ సుమావేశసా
రంగంబట్టుల లాగివేసినది శ్వేత్రాజీవ పత్రైకకా
పాంగంబైన సుధాస్త్రపంక్తి హృదయద్వారాల భేదించి అ
ర్ధాంగీకార నటత్కళా కలిత విద్యారంగమున్ జూపెడున్.

౧౩౭

కంటకముల్ కురుల్ హృదయకాండము గ్రుచ్చుచు పోవుచుండ వె
న్నంటి హాసమ్ముఖంబు నెలయుండలి తేటను బోలు నేదియో
మంట రగుల్చు నీప్రణయ మాధురి మాధ్వరసైక మైకమం
దొంటరిజేసి నవ్వునటులున్నదె పాంథుల పారశాలలన్.

౧౩౮

తాళము వేసియున్న నిజధామము ఎవ్వరిదోను అందు వై
తాళికు లేమి పాడి ప్రమదంబు ఘటించుచు నున్నవారో రా
త్రేల కవాటముల్ తెరవరేల నిశాంగనకొంగులో జగ
జ్జాలము నిద్రపోయె తెరచాటున దాగుడుమూత లాడగన్.

౧౩౯

ధూళి నభంబుపై కెగర దోగుచు నున్నది దాని పాళ్ళ నా
కాలము మేగునంటి నని యూనుచునున్నది యీరథంబు చ
క్రాలను జీర్ణమైనశృణకాండము నూర్ధ్వజనాలు గన్న నీ
వేల జితేంద్రియుండవయి ఈశ్వరు గాంచ వుపాధి మార్చుచున్.

౧౪౦

చాలి సెలన్ హసించుటకు చక్కిలిగింతలు పెట్టుచున్న ఈ
కేలలితాంగి యీలవలి కేకల ముద్దిడుచుండె నెచ్చెలిన్
గ్రాలెడు ముగ్ధరాగమతి గన్న తెరంగు ప్రియమూర్తి గాంచి కెం
గేలవిదగ్ధ వాక్సుధల గేరుచు నవ్వుచునుండె చూచితే.

౧౪౧

పువ్వులమధ్య తుమ్మెదలు పోవుచు పాటలు పాడుచుండఁగా
నవ్వెడుమొగ్గ మోముఁ వికసింపఁ బ్రహసించెనుపువ్వు నేలపై
నివ్వటిలున్ లుఠచ్ఛ్వాన నిర్వృతమైన సుప్రశంసంబులో
నెవ్వరుగాని మోదము వహించరె ఆశలు చాటు మాటలన్.

౧౪౨

నదిలో కొట్టుకుపోవుచున్న తృణమే నాడైన పుష్పించి సొం
పొదవన్ మోదము గూర్చునే మెరుగుబుర్వ్వుంబోలె కాంతిన్ వెలా
ర్చెదనన్నన్ శిఖ చుట్టునే తువకు నే రేలన్ నిశాకన్యవ
య్యెదలో దాగొని తొంటిహావు గను పేరాశే విలోకించెడున్.

౧౪౩

అణువులు గూడి కూడి ప్రణవాకృతి దాల్చి జనించుచుండు నా
యణువులు మారి మారి మరణాప్తిఘటించును రాకపోకలం
దణుపరిణామమే ప్రకృతియందు రహస్యము; రేబవళ్ళు జీ
వనపటమెత్తు త్రాళ్ళు తెరపైబటను జారకు క్రిందిమెట్లకున్.

౧౪౪

చీకటి యీయజాండమును చేతులఁ జాచుచు కౌఁగలించె న
య్యో కలయందు నీమరుగులున్నవి వానిని విస్తరించి యీ
లోకము పోల్చుకొమ్మ్మ తనలోఁగల చీకటి పోయి ఆత్మా
లోకనమందు నీజడత లుప్తముజెందును నీవె నీవుగన్.

౧౪౫

జల్లెడయందు తూట్లవలె జాలములుండ గలకన్ను లేమెదన్
ద్రెళ్ళినగాని మాసికలు తీరిచి కప్పఁగలేము అట్లు నా
యుల్లము తూట్లుతూట్లు పడి యున్నది మాయని మచ్చలై నెనన్
క్రుళ్ళెడుపో చికిత్స మరికూడదు భైషజులార పొండికన్.

౧౪౬

ప్రతిముత్యంబున రంధ్రమున్న దది హారంబై విరాజిల్లు త
ద్గతి నీలోపము నీను పాత్రలకు సింగారంబు గావించు సం
చితసూచీవిచల ద్విభేదనకళాచ్ఛిన్నంబు గాకుండ ఏ
మతి మున్ శోభిలదానిశావధియె సంభావ్యంబు సౌదామినిక్.

౧౪౭

పాడుము పాట ఈ విపినపాంథులకున్ సయిదోడుగాగ వె
న్నాడెడు గూఢచారులమనంబులు ప్రక్కలుగాగ నీకళా
రోడము సీధుపాత్రను నురుంగునుబోలె మరొక్క రూపులో
జూడగవచ్చు ఈ చెనటిజోస్యము మైకమునందు గల్గెడున్.

౧౪౮

ఎటులన్ డాచితి ప్రేమగానము పికీ యాకృష్ణపక్షాల చె
ల్మిటు లాశీః ప్రతిమింటికెత్తిన నివాళిన్ దోచు రాగంబు క
ర్కటమేషావధిలో ప్రభాతములు బహ్వన్ భావదాస్యంబు మా
న్పుటకై యీ శిథిలాశ్రమం బునికిగా బుత్తెంచితే జోదువై.

౧౪౯

ఈ మధుపంబు పూర్వ మొక హీనవుపుర్వు ఉపాధి మార్చి ఆ
హోమవిధిశ్రుతుల్ నుడువుచున్నది మార్మనువుల వెలార్చు నీ
సామము గానయోగ్యమయి సాగిన ప్రేమరసైకపాఠ వి
ద్యామహితాప్తి ప్రమాన్పడిన యాగమపంక్తిని లేవనెత్తెమల.

౧౫౦

ప్రేమ రచించి వీణె వినువీధికి నెల్గిడి పాడు చాడు సౌ
దామిను లంబువంబులను తంత్రులతో జతకల్పె నీకళా
ధామము మీటువానియెడదల జడభావము మేళవించున
య్యో మయికాన ... ...

౧౫౧

ఆసాగ్రమైన వెన్నెలబయళ్ళ సుధాంశుని ప్రేమరాజ్యమం
దోసఖి నవ్వుచుంటివి సముజ్జ్వలకాంతులు సోళవింప నా
హాస ముపాసితంబగునట్టి పదార్థవిమిశ్రితంబులం
దే సహజానురాగ మగుపించు విలాసము లాస్యమాడఁగన్.

౧౫౨

అంతములేని యీసాగరమునందు ప్రఫుల్లముఖారవింద యీ
కాంతప్రియానురాగ మదె గానముచేసెను వింటివా? కో
ద్వాంతదృగంచలంబుపయినశ్రువు దోఁచి వియోగ మెప్పు డే
పొంత ఘటింపరాదనుచు భోరున చాటెను ముక్తకంఠయై.

౧౫౩

కాదనలేము మా కలహకారణమైన రసానుభూతిలో
వాదము రక్తపాత తిమిరంబగు యుద్ధముకన్న నెక్కుడై
అదియె తాస్వరూప నిచయంబగు నిర్గతప్రేమరాజ్య సం
పాదనదెచ్చె యీప్రళయపాశములే ప్రణయాంకరంగముల్.

౧౫౪

చరిత యవస్థఁకంబు నిజసంగతి మృగ్యముగాని శక్తి త
ద్గతి గతిభేదముల్ తెలిసికాదె యథార్థము లుండు; లేనిచో
ప్రతిమనుజుండు కృత్రిమపుపాత్రల వాడుకఁ బెట్టి లోక సం
గతి బరిమార్చఁజూచు చిరకాలము దాఁగదు మాయమృచ్ఛిలన్.

౧౫౫

కథకులు వీర లీచదువుగాదు ప్రసన్నతఁజూపు సూచికా
పథము ప్రియాంగనాహృదయ ప్రాగ్వ్యసథంబున పూయు కంటక
ప్రథితసుమంబు వాసనలవాసి యదే తలక్రిందులై జగత్
పృథివికి రాలఁజూచు నదియొత్తెడు ప్రేమరసానుభూతికిన్.

౧౫౬

కోకిల కంఠ మెత్తి తనకున్న కల మాయనినట్లు బోవగా
కేకలు వేసి వేసి తన ఖేదము వెల్లడిసేయుచుండ మ
న్నాకులు తీరినట్లు పికశాబము పంచమరాగపూరితా
ఖ్యాకలనంబుగా తలచినట్లు తలంపరు ప్రేమపాత్రికల్.

౧౫౭

అహా! శూన్యము దీని నొక్క ప్రియమూర్తాత్మైనట్టుగా నెంచి నీ
యూహాగ్ర పెక్కువిలాసమై ఖపలతో నూరించుచున్నాడ వీ
మోహం బెంతవిషాద పెట్టగలదో ముం దేమికానున్నదో
యూహాతీ మద్యము గ్రోవి మత్తమతివై యీనేల నిద్రించుమీ.

౧౫౮

పారము ముట్టగా రజనిపాడెడు పాటల మేళవించి శృం
గారరసానుభూతి పరికంపిత ముగ్ధనిశాంగనా నట
న్యాసవిలాసమై ఖగము చాటు ప్రభాతవధూటి నవ్వులో
తోరపుఁబూముగంబు దెస తొంగిచూడెడిదే దివినవ్వు నీదెసన్.

౧౫౯

సంగను సంగతంబయిన సంగతి శూన్యమునందు వెల్గు వ్యా
సంగముచే గ్రహించి నిజసంగతి ముందు లయంబు నొంది స్ప
ష్టింగల ప్రేమసీధువును చేరలఁ ద్రావుచు సంతసించు మా
కౌంగిలియుండె యీశ్వరునిగోడు నెరింగితి మింక దేటికిన్.

౧౬౦

నెల పదియారుసత్కళలు నేర్చి వినూత్నవిలాస జ్యోత్స్నచే
పులకితఁ జేసె యామినిని ముద్దులఁ బెట్టుచు నున్నయట్లు నీ
విలసిత ప్రేమపాత్రముల విహ్వలచేయుచు కౌఁగిలింపఁగా
దలఁచెదవో ప్రభాతమున పాడెడు గానము నాలకింపగన్.

౧౬౧

మేము పరిత్యజించితిమి మేదినిలోని సుఖంబు దుఃఖమున్
సామము లేదు సత్యము ప్రశాంత మహావిభవంబు లేదు, వి
ద్యామధుపాన మత్తమతిమై విహరించుచు మేఘపంక్తి సౌ
దామినిబోలె చీకటులదాటి తమస్సుల నిద్రలేపుచున్.

౧౬౨

ఏదియు నిల్వలేదు తుదకీగతి మచ్చలుపడ్డ మానసం
బేదరిలేని దుఃఖముల నీశ్వరు గాంచి తరించునూహచే
బాధల నొందుచున్నది ప్రభాతములోని ఉషస్సు లశ్రుధా
రాదయితంబులై పిలుచు రాత్రులయందు లయంబు నొందగన్.

౧౬౩

గుండెలు తూట్లుపడ్డ వదిగో మురళింబలె ప్రేమగీతి కా
కాండము పాడుచున్న దలకైపున మత్తిలి పాంథకోటి కూ
ర్చుండెను విశ్వరూప మటు జూచుచు ఆ గగనాలమధ్య మా
ర్తాండునిబోలె నాప్రియునిదర్శన మన్యొ తమస్సు వీడగన్.

౧౬౪

వీడినదానిలో ప్రియమువీడగలేమ ప్రియంబుగన్న పూ
బోడి హసన్ముఖంబు వెలిబుచ్చెనాడు విషంబు గ్రక్కి వె
న్నాడుతలంపులో యిరులునాట్యము సేయు విశీర్ణ మీ జడా
రూఢనిగూఢమన్మ మవరోధము బాయగలేరు మానవుల్.

౧౬౫

ఉవిద మదీయమానసము నూతనకై యదుగంగవచ్చితే
రవిలిన యగ్నికాంచనము రాజిలునట్లు ప్రియావియోగ సం
భవ బడబాగ్నిలో కరగి భగ్నముగాక మరొక్కపుట్టులో
నవల పదాలధూళినయి నాకము ముట్టెద నంచు చూచెదన్.

౧౬౬

ఎవరికెఱుంగ జెప్పుదును ఈ హృదయాంతర వేదనంబు నిం
దెవరికి లెక్కమానవలె ననేకులు ప్రేమ దహించి రా జనం
జవనిహారిణీ తమోనిధిని మాయని మచ్చలు మానసంబుపై
దవిలె ధనుర్విముక్తశరధారలు తోరణగట్టె నెత్తుటన్.

౧౬౭

భయపడెదేల యీ బ్రతుకు వాసరముల్ నిశలందు దీపికా
చయమయి విశ్వరూపమున స్వర్గము గట్టుచునందు కామినీ
నయనములందు కాటుక మనస్సున మాయని మచ్చబోలె నీ
కయితను చెప్పుచున్నది నిగారని పేయప్రియాసవంబులన్.

౧౬౮

మేము విశీర్ణమానదుగు మెట్లకు బోయి నిషిద్ధజీవితా
రామమునందు సీధువును ద్రావుచు రాగరసంబులో సుధా
ధామము గట్టి మబ్బుతెర త్రాళ్ళను లాగి మెరుంగ శర్వరీ
భామిని ముద్దుపెట్టినది రాయని నవ్వుచు నుంటి మీమెడన్.

౧౬౯

చషకమునందు మైకమిడఁ జాలనిసీధువు నీకుఁ గూర్చినన్
విషయము చెప్పి నవ్వెదవు నెచ్చెలి మైకము రాకమున్నె నా
తృష వివరింప పాడెద నదే యది మైకము గూర్చు నీకు నా
మిష మధుపాన మత్తమతి వీవనునింద వహింతువంగనా.

౧౭౦

ఆవిధి శూన్యనాటకమునం దొకపాత్ర కళాప్రపంచ వి
ద్యావివిధార్థముల్ తెరలు ఆర్థిక మాసవ పానమందు మై
కావధిప్రేమమాధురిని గాంచెదు స్నిగ్ధవిలాసలాస్య సం
భావితమైన జీవితము వైణికతంత్రిని బోలె మ్రోగెడున్.

౧౭౧

బద్దలుకొట్టి జీవితము స్వర్గము గై కొనఁబోయెదన్న నీ
మొద్దుతనంబు మాను మట మోక్షము నాశములోన లేదు నా
ప్రొద్దు నితాంతశోభిత ప్రమోదపదంబులు దెచ్చు నందులో
దిద్దెదు సోయగంబులను తీరిన ఆదివి కట్టు మేయెదఁగా,

౧౭౨

మధువును పాత్రలో నునిచి మాకిడుచున్న లతాంగి తత్సుధా
మధుర రసైకగానముల మాకథలన్ని వెలార్చుచున్న దీ
మధు సమయంబు కోకిలము మాఁవిపయిన్ గలకంఠ మెత్తి ఆ
విధముగఁ జాటుచున్న దదె విశ్వము నవ్వుచు వెక్కిరింపఁగా.

౧౭౩

పాత్రను బోయునట్టి మధు పర్కము మైకము సేయ దీవు వ
మాత్రము త్రావినన్ వెగటు మైకమునన్ దెగపాడుచుంటి వీ
క్షేత్రము స్వర్గధామ మని సీధువుకన్నను మైకమిచ్చు నీ
గాత్రము గానమాధురిని గాంచుము మానసికైకమైకమున్.

౧౭౪

కొండలజారు నేర్ఘవలె కోమలమున్ దిగజార్చి కాల నా
థుండు వినీలజాలములు తోమియు తెల్లగమార్చి వేసె నీ
పండిన నెత్తిపూలు ముడువందలపోసెద వేల నీ వయో
భాండము బ్రద్దలై రసము వాయకపూర్వమె సొంపునింపుమా.

౧౭౫

శుభదివసంబు నీ మొగము చూచిననాఁడు సరోజనేత్ర నీ
విభవము సృష్టిలో కళల వెంబడి బోవుచు మర్మగర్భ స
న్నిభమయి హృత్కవాటముల నీరొనరింపుచు చూపు విశ్వమున్.

౧౭౬

బారుగా పెద్దఎలుగెత్తి పాడనిమ్ము
ముక్తకంఠాన నీ పేరు బొసులు విరచు
ప్రణయ పథములు నొసటను నడెడు వళులు
ప్రేమపాఠాలు నేర్పు వారింపబోకు.

౧౭౭

పడుచున్ లేచుచు నిద్రపోవుచును సంపాదించుచున్ గేరుచున్
కుడువన్బోయిన జన్మభూమి యిది మాకున్ స్వర్గమున్ బోలి యీ
నడిరేయిన్ నిశివద్దపాతముల విన్నాణంబు గోల్పోయి ఆ
పొడిచే ప్రొద్దుల పోవ బోవు నదె రేపో మాపొ లెక్కించుచున్.

౧౭౮

ఈ కవితాసరస్వతి యనేక సహస్ర శతాదికాబ్దముల్
లోకము సంతరించి నిశిలోఁ బులకింప శరీర మార్ద్రినా
శా. కలనంబునన్ సొగసులన్ విలసిల్లునె చెప్పు నీకళా
లోకనమందు భారతికి లోపము లుంచుట చెల్లునే కవీ!

౧౭౯

ఏమేమో యని వెక్కిరించుటకు నెంతే నేర్చితే గాని నీ
మోమాటంబున చెప్పలేదు మరి నీ మూర్ఖత్వ మాతిట్లలో
నే మాటైనది చూడవేమి పరిపూర్ణేచ్ఛాపహారక్రియా
సామర్థ్యంబున దోషదృక్కులకు లక్ష్యం బున్నదే చెప్పుమా.

౧౮౦

ఈ విపరీతక్షైత్రుక మిదేటికి వచ్చెను కక్షపాలలో
దేవుని బెట్టికొంటి మఱి దీనత యేమిటి తండులంబు లం
దేవి! క్షుధార్తి మష్టికయి తెంపరినై తలపోయుచుంటి నీ
జీవమహాత్మ్య మేమిటో యనీ యశనంబో తపస్సొ చెప్పవే!

౧౮౧

కాళ్ళకు గజ్జె లందియలు గళ్ళున మ్రోయు రవంబు రెండుసం
దళ్ళను బట్టుకొన్నటుల దిద్దుచుఁ బాడెడు పాటలోన నీ
మోళ్ళు చిగుర్చె ఆ సొగసు ముట్టినచోట రసంబు కాంతిలో
మళ్ళుచునున్న దామరుగుమాటుదె తత్త్వము వేఱయున్న దే.

౧౮౨

దేశము కాలవాహినులఁ దెమ్మెరలన్ సుడివడ్డనావ సం
కాశము నొంది దాస్యముల గ్రాలినదోయి కవి స్వతంత్రతా
వేశము నింపు మెల్లెడఁ బ్రవీణమతిన్ రచియించు ప్రేమ సం
దేశము కంచు ఢక్క నిడె ఢేల బజారిది యాలకింతురే.

౧౮౩

ఏదో యున్నది చెప్పవైతివి సరే యీ కారుమేఘాల నా
మోదంబిచ్చు తటిల్లతాచయము సంబోధించు నీ గుట్టు అం
దేదో మాఁటున మచ్చులందఱును గంటే వచ్చులోటేమి ఔఁ
గాదన్నన్ దగవేమి చెప్పెడిది నిక్కంబే గదా నెచ్చెలీ!

౧౮౪

కాటుక కండ్లనుంచి తన కంటెను అందమునందు లేరనే
మాట మనస్సులో నిడి ప్రమాదము లెంచక మోటువాళ్ళ యీ
నాటకమందు పాద మిడినావు త్వదాశకు మేర లేదు ఈ
పాటికి ఇంటికిన్ నడుము పాటలముళ్ళను విప్పుకొంటకున్.

౧౮౫

పాతాళంబు పెకల్చి దోయిలిని నీ వాఃపూరమున్ పట్టి యీ
ప్రాతఃకాలము దెచ్చి యిచ్చితివి నీ పానంబు మధ్వాసవో
పేతంబైన సువర్ణభాండమున సంప్రీతిన్ ఉషస్సంధ్యలం
దాతిథ్యంబు నొసంగు తెమ్మెరలనే దావాప్తి వర్ణించెదున్.

౧౭౬

మొదటి చూపున నీప్రేమ పుట్టదేని
నాకు నీయఁగచాటులు రాకపోను
మనసు మనసు కూడిన దన్నమాట కాని
మంటలెగసిన ఈ ప్రేమ మాయదేమి!

౧౭౭

మాకు రసార్ద్రమైన మధుమాసములందు శకుంతలంబు లా
మ్రాకుల నెక్కి యూగుచును మాటలసందడి చెప్పునాసు లే
దో కలవచ్చినట్లు ఒక టొక్కటి పూర్వగతాగతంబులం
దేకరువెట్టి ప్రేమ నిగురెత్తెడు పాఠము లేరు నేర్పిరో!

౧౭౮

చండవిచండితప్రభ లజాండము నిండ నుషస్సు దాటి మా
ర్తాండుఁడు నెత్తిపై కెగసి దారుణతాపము బెట్టుచున్న యీ
మండెడు వేసవిన్ విపినమార్గమె పోయెడు బాటసారి యె
వ్వండో నిమిత్తమాత్రములు పాడుచు ప్రేమకు దిద్దు రూపముల్.

౧౭౯

జానపదంబులందు తనజన్మ పొలంబులలోని చెట్లతో
గాని హితంబులేదు కొరగానియెలుంగులు రాలుపాట లీ
మానిని కెట్లు వచ్చె నసమాన మనోహర చారురూప రే
ఖానిచయంబు ప్రేమకు నిగారముపెట్టు నొయారమారయన్.

౧౮౦

ఈ రాలన్ జవరాలు పాదమిడి పాడేపాట పారాణితో
తోరంబైన విచిత్రరేఖలకు నెంతో మోద మేపార శృం
గారాగారములన్ సుధామధుర రాగాలాపముల్ సేయు తే
ద్వారంబే యిది బోర్లవడ్డది మహాధ్వాంతంబు రూపింపఁగన్.

౧౬౧

ఆళ్ళను చోళ్ళ దంచి తమ ఆకలిదీర్చికొనంగ నెంచు కూ
తుళ్ళను గంటికివేఱ్బ్రతుకు కొంటి మహానరకంబు లేదు ఈ
సుళ్ళను మార్చి విశ్వమును చూచెడుమార్గమె యున్న నింక నె
న్నాళ్ళకునైన రాకదియె నాకముగా నటనుందు నెచ్చెలీ!

౧౬౨

గడచెను కాలవేగమునఁ గానఁగనయ్యెడు పోయుగంబు ఈ
పడువునఁ బుచ్చెనన్న నది స్వప్నము నీరసమైన జీవితం
బడుగున జారిపోవుచును భావరథంబుల నెక్కి చుక్కలన్
గడవగజూచు నీపథము కాదనలేము మనుష్యజాతికిన్.

౧౬౩

రాకాచంద్రుడు వెన్నెలన్ గురిసియు తంద్రాజీవమున్ జూచి ని
ద్రాకాంక్షల్ వ్యసనాహతిన్ దవులుముద్రన్ ప్రాప్తకాలంబు లా
లోకింపన్ సమకట్టు నీప్రకరణాలోకంబు శూన్యంబులో
ఏకల్పానకొ నీదు జీవితవిధా నేచ్ఛావిహారక్రియన్.

౧౬౪

దాచినపెద్దకాల మెద దాహము తీరగలేదు వానిలో
దోచినలోపముల్ పరులు దోయుటబట్టిన చిక్కుబోవు ఈ
నాచరితంబు మీచదువునం గనరాదది మీరుచూడ రీ
మేచకకుంతలంబు లిటు మేదిని నీడ్చుచు వ్రాసి చూపినన్.

౧౬౫

ఖానుఁ డుషస్సుతూరుపుదివాణము కోటబురుంజు లెక్కి నీ
పైనిడుచుండె కటాక్షములు వంక నదేపనిగా వరించు నా
జాను విలంబకేశములఁ జారునిశాకలశంబు నాచికోఁ
టూని రసార్ద్రమైన మధుపూరము చేరలఁద్రావు చూచితే.

౧౯౬

కాకా లేవో గుణించి నేర్చితివి నీకావ్యంబులో ప్రేమ యే
లోకంబందున నున్నదో మఱచి నీలోపంబు పై వారిపై
ప్రాకన్ నిందలు మోపి దీవు నిజముల్ పాటించితే ఆకళా
లోకంబందు రవంతపాలు కలదే లుబ్ధుండవై చూచినన్.

౧౯౭

మంగళగీతమందు నొక మాటయినన్ ఎలుగెత్తిపాడి నీ
బంగరు పాదమంటుటకు వచ్చిన యా జవరాలు కంఠకున్
కౌంగలిగట్టుకొన్న తనగోమున నేరువెట్టుగాని ఆ
కౌంగునగట్టుకొన్న ప్రియుకోసము రక్తము ధారవోసెనే.

౧౯౮

ఏముగలయట్టి దినముల నెందఱెంద
తెఱుఁగ కన్నెనివాదులఁ బఱపి లేచి
పోయి క్రమ్మర తెలిసి వాపోయి విధిగ
వెదకవత్తురు; మేము లభింప మపుడు.

౧౯౯

కలధన మర్ధ వాహినులుగా రచియించి నిజానురాగమం
గలచెలనాంధ్ర వాటికలు గాదులనింపితి ... ...

౨౦౦

నేను మృతుండఁగాను రజనీకరబద్ధములైన చీకటిన్
భానుసహస్రమండలము భాతి వెలింగెడు జ్యోతిగాగ మీ
జ్ఞానము బోర్లవడ్డ చషకంబునుబోలె గ్రహింపలేదు ద
గ్ధానల విస్ఫులింగము లయంబగు కేంద్రము వెల్తురేకదా.

సవరణలు

36 వ పేజీ. జల్యానువాలాబాగు—మూడవ పద్యమునకు ఆఖరు పాద మిట్లుండవలెను.

నవ్వునట్లు పాం

చాల కిశోర కాననము ♦ చండపు తాళను కీల కప్పగన్.

43 వ పేజీ. నెలవంక—ఈపద్యములు 232 వ పేజీలో 'పాంథుడు' అను శీర్షికలో వచ్చి వేసినవి. రెండవ ముద్రణలో తగ్గింపబడును.

155 వ పేజీ. జాతీయవిద్య – ఆఖరుననున్న రెండు గీత పద్యముల పైన ఈ దిగువ గల సీస పద్య భాగము ఉండవలెను.

సీ. వనధిలోపలమున్గి మణులు తీసినరీతి
నిసుకలో బంగార ♦ మేరినట్లు
అరటులనుండి క ♦ ప్పురము గైకొనుభాతి
పూలలోపలి తేనె ♦ బొందినట్లు
తారలలో నరుం ♦ ధతిని జూపినమాట్కి
లతలయందద్దరు ♦ లాగినట్లు
కుటజములనుండి రం ♦ గుల నెత్తు కైవడి
పాలలోపల వెన్న ♦ బడసినట్లు

సీ. స్వర్గంబుతో బోలు ♦ సౌధంబు నందన
వనముతో నెనసెడు ♦ వనము మాకు
గాంధర్వసదృశకా ♦ గానంబు వివిధ వి
జ్ఞాన ప్రసంగ సం ♦ గతులు మాకు
అమృతసన్నిభ ఫలా ♦ హారాన్నతోయముల్
సొంపైన సకల వ ♦ స్తువులు మాకు
నిరత మానందంబు ♦ నిత్యకల్యాణంబు
పచ్చతోరణముల ♦ పంక్తి మాకు

174 వ పేజీ. 'గాంధి' అను శీర్షికలోని రెండవ పద్యము తరువాత ఈ పద్య ముండవలెను.

మ. తనదేహం బణుమాత్రమైనను మహా ♦ త్మాగాంధి యధ్యాత్మ వి
ద్యను బ్రహ్మాండ శరీరుడై భరత దే ♦ శావర్ధమున్ బాపగా
ఘన యజ్ఞం బసహాయమంత్రమున దా ♦ గావించుచున్నాడు వే
జనుడీ క్రూరనిరంకుశ ప్రభు దురా ♦ చారాజ్యముల్ బోయగన్.

174 వ పేజీలోని సీస పద్యాంతమందు గల గీత పద్యము బదు లీ దిగువగల గీత పద్య ముండవలెను.

గీ. ఆపదలుబాసె నిహసౌఖ్య ♦ మబ్బెనన్న
గాంధికి జయ మనియెడు శం ♦ ఖమున గాదె
అతిపవిత్రమైన స్వారాజ్య ♦ మబ్బెనన్న
గాంధికి జయ మనియెడు శం ♦ ఖమున గాదె.

ఈ పై పద్యము తరువాత నీ సీస పద్య ముండవలెను.

సీ. శాసనసభలు మీ ♦ సాలపై తేనెలు
కుక్షింభరుల కొల్వ ♦ కూట మనియు
ఆంగ్ల కళాశాల ♦ లవి గులాంఖానాలు
బానిసీలకు రచ్చ ♦ పట్టు లనియు
బ్రిటిషు కోర్టులు జ్యూత ♦ గృహకదంబంబులు
కలి ప్రేరితుల కది ♦ కాణయాచి
బిరుదులు విందులు ♦ నుతిపోయు త్రాళ్ళివి
ఖూని ఖైదీల సం ♦ కులము లనియు

గీ. వీని వర్జించి బ్రతికెడు ♦ విధము జూపి
రాట మను విరాట్పురుషు నా ♦ రాధనంబు
నేర్పినాడు విజ్ఞానంబు ♦ నేర్పినాడు
సాంద్రగుణకంధి శ్రీకరం ♦ చంద్రగాంధి.

256 వ పేజీ—తెనుగుభాష—దాని దురవస్థ—ఆఖరిపాదము
"ముత్తయిదే యొనర్పుడు ప్ర ♦ మోదము జెందగ నార్యలోకముల్"

322 వ పేజీ. బాగ్దాదుమధువీథి—247 వ పేజీలో ముద్రింపబడిన శృంగారి పద్యము లందలి కొన్నిపద్యము లిందు చేర్చబడినవి.

341 వ పేజీ. రెండవ భాగమందు ముద్రింపబడిన పద్యములలో కొన్ని "సూఫీ వేదాంత దర్శనములోను" "నిశా సందేశము" లోను గలవు – రెండవ ముద్రణయందు తగ్గింపబడును.

అచ్చటచ్చట కొన్ని యచ్చు తప్పులు పడినవి. అవి రెండవ ముద్రణయందు సవరింపబడును.